C:\Users\Plazma\Desktop\A\Douglas_Adams-Jeste_jednou_a_naposledy_stopem_po_Galaxii.PDB

PDB Name: Douglas Adams - Ještě jednou a
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 31.10.2004
Modification Date: 31.10.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

DOUGLAS
ADAMS
JEŠTĚ JEDNOU
A NAPOSLEDY
STOPEM PO GALAXII
aneb
LOSOS POCHYBNOSTI
Věnováno Polly
Přeložila Hana Březáková.
Copyright © 2002 by Serious Productions, Ltd.
Translation © Hana Březáková, 2003
©AURORA, 2003
ISBN 80-7299-065-9

°

Slovo amerického redaktora

S Douglasem Adamsem jsem se poprvé setkal v roce 1990. Jako nově jmenovaný redaktor jeho knih v nakladatelství Harmony Books jsem odletěl do Londýna, abych zjistil, jak je to s již dlouho opožděným Douglasovým pátým románem o Stopaři — Převážné neškodná. Ještě jsem ani nezazvonil u vrat k Adamsovu domu v Islingtonu, když po dlouhém schodišti seskákal velký bujarý chlapík, vřele mne přivítal a vrazil mi do ruky popsané listy papíru. „Podívejte se na ně a povězte mi, co si o tom myslíte," volal na mě přes rameno, zatímco skákal zpátky do schodů. O hodinu později se vrátil, v ruce další papíry, dychtivý slyšet můj názor na první várku. A tak uplynulo celé odpoledne, kdy se tiché chvíle vyplněné čtením střídaly se skákáním po schodech dolů či nahoru, další konverzací a čerstvými papíry. Tohle, jak jsem se později dozvěděl, byl Douglasův oblíbený způsob práce.

V září roku 2001, čtyři měsíce po Douglasově neočekávaném skonu, mi volal Ed Victor, jeho literární agent. Jednomu Douglasovu příteli se podařilo shromáždit soubory z mnoha jeho milovaných počítačů Macintosh; byl jsem dotázán, zda bych neměl zájem prohlédnout si je a zjistit, jestli by se jejich obsah nedal utřídit do knihy. O pár dní později mi přišel balíček, který jsem, nedočkavý zvědavostí, dychtivě otevřel.

První, co mě napadlo, bylo, že Douglasův přítel Chris Ogle zvládl přímo herkulovský úkol. CD-ROM, na kterém byly Douglasovy soubory uloženy, obsahoval 2 579 položek, sahajících rozsahem od velkých souborů, ve kterých byly uloženy kompletní texty Douglasových vydaných knih, až po malé soubory s dopisy orodujícími za zájmy jeho oblíbené charitativní organizace „Zachraňme nosorožce". Našel jsem tam rovněž fascinující záznamy desítek napolo vyzrálých myšlenek i nápadů pro knihy, filmy a televizní pořady, některé v jedné či dvou větách, jiné rozbíhající se do desítek stran. Společně s nimi tam byly uloženy koncepty přednášek, články, které Douglas psal pro svoji webovou stránku, předmluvy k různým knihám, úvodní řeči ke společenským událostem, i přemítání na témata blízká Douglasovu srdci: hudbu, technologii, vědu, ohrožené zvířecí druhy, cestování a jednosladovou whisky (abych jich uvedl alespoň pár). A našel jsem také celý tucet verzí nového románu, s jehož konceptem Douglas zápasil po většinu devadesátých let. Utřídit tento materiál tak, abych dospěl k „rozepsanému dílu", které naleznete v závěru této knihy, pro mě bylo velkou výzvou. A ačkoli při této práci vyvstávalo množství otázek, samy na sebe odpovídaly tak rychle, že tato práce, která na začátku vypadala bůhvíjak obtížně, nakonec obtížná nebyla.

Douglasovo „rozepsané dílo" — třetí román o Dirku Gentlym — přicházel na světlo světa pod názvem Příliš krátká lžíce a jmenoval se tak až do srpna roku 1993. Od té doby Adams o románu hovořil jako o Lososu pochybnosti, a materiály se dají rozdělit do tří verzí. Od nejstarší k nejnovější se jmenují: „Starý losos", „Losos pochybnosti" a „LA/Nosorožec/Ranting Manor". Po pročtení těchto odlišných verzí jsem usoudil, že pro účely naší knihy Douglasovi prokážu nejlepší službu tím, když „spíchnu" dohromady nejcelistvější části, bez ohledu na dobu jejich vzniku, a toto řešení bych mu zřejmě navrhl, kdyby ještě žil. A tak jsem ze „Starého lososa" vybral část o Davokraji, která je nyní první kapitolou. Dalších šest kapitol vychází ve zcela neupravené podobě z druhé, nejdelší verze „Lososa pochybnosti". Pak, s přihlédnutím k dodržení co nejzřetelnější dějové linie, jsem přidal dvě či tři kapitoly z „LA/Nosorožec/Ranting Manor" (které se staly osmou a devátou kapitolou). Pro desátou kapitolu jsem se vrátil k

poslední kapitole z „Lososa pochybnosti" a na samý závěr jsem umístil poslední kapitolu z „LA/Nosorožec/Ranting Manor". Abych čtenáři ukázal, kudy by se asi Douglas dál ubíral při psaní svého románu zařadil jsem na začátek tohoto „rozepsaného díla" jeho fax londýnské vydavatelce Sue Freestoneové, která s Douglasem od samého začátku úzce spolupracovala na tvorbě knih.

Inspirován četbou Adamsových pokladů z CD-ROMu, zajistil jsem si neocenitelnou pomoc Douglasovy osobní asistentky Sophie Astinové a pověřil ji úkolem rozhodit sítě do ještě větší šíře. Nacházejí se ještě někde jinde další klenoty, které bychom mohli začlenit do knihy míněné jako pocta životu a práci Douglase Adamse? Jak jsme věděli, psal Douglas během „neplodných" období mezi jednotlivými knihami nebo multimediálními megaprojekty články pro noviny a časopisy. Tyto, společně s materiály z CD-ROMu, poskytly pozoruhodný fond textů pro tuto knihu.

Dalším velkým úkolem byl výběr vhodného materiálu, který bohužel neobsahoval ani špetku objektivity. Sophie Astinová, Ed Victor a Douglasova manželka Jane Belsonová, každý z nich navrhl svoje oblíbené texty, a já vybral ty, které se ze všech nejvíc líbily mně. Když Douglasův přítel a obchodní partner Robbie Stamp navrhl, aby kniha dodržovala strukturu Douglasovy webové stránky („život, vesmír a vůbec"), všechno zapadlo do sebe. K mému potěšení se tato archa s částí díla Douglase Adamse vydala na cestu ve stopě krátkého, ale pozoruhodně bohatého tvůrčího života svého autora.

Moje poslední návštěva u Douglase se odehrála v Kalifornii. Vyšli jsme si na odpolední procházku po zimní pláži v okolí Santa Barbary, přerušovanou běžeckými závody s jeho šestiletou dcerou Polly. Nikdy jsem neviděl Douglase tak šťastného, a tak jsem samozřejmě nemohl tušit, že toto je náš poslední společně strávený čas. Od Douglasova skonu na něho až neuvěřitelně často myslím, což se, podle mého názoru, dá říci i o mnoha dalších lidech, kteří k němu měli blízko. Jeho přítomnost je i téměř rok po jeho smrti stále pozoruhodně silná, a já se nemohu zbavit dojmu, že to je on, kdo se zasloužil o lehkost, s jakou tahle kniha nakonec vznikla. Vím, že by si upřímně přál, aby se vám líbila, a doufám, že se tak stane.

– Peter Guzzardi
Chapel Hill, Severní Karolina
12. ÚNORA 2002

°

Prolog
Nicholas Wroe v listu The Guardian,
SOBOTA 3. ČERVNA 2000

V ROCE 1979, brzy poté, co vyšel Stopařův průvodce po Galaxii, pozvali Douglase Adamse na autogramiádu do malého krámku s vědeckofantastickou literaturou v Soho. Cestou na místo jej, alespoň podle jeho slov, hodně zpomalila jakási demonstrace. „Byla tam dopravní zácpa a všude kolem davy lidí," vzpomíná. Teprve když si jimi doslova protlačil cestu, uvědomil si, že ty davy tam přišly kvůli němu. Příštího dne mu jeho vydavatel zavolal, aby mu sdělil, že se kniha ocitla na prvním místě v seznamu bestsellerů v Londýnském nedělním vydání Timesů... a jeho život se navždy změnil. „Je to, jako by vás vynesli helikoptérou na samý vrcholek Mount Everestu," říká, „nebo jako byste měli orgasmus bez předehry."

Stopař byl již předtím kultovním rozhlasovým seriálem a byl uveden jak v televizní, tak v jevištní podobě. Původně jedna kniha se rozrostla o čtyři další, kterých se po celém světě prodalo přes 14 milionů výtisků. Objevil se na zvukových nosičích a v počítačových hrách a nyní, po dvaceti letech hollywoodského kličkování, se ocitl mnohem blíž než kdy jindy možnosti, že bude konečně převeden na filmové plátno.

Příběh samotný začíná na Zemi, kde se předměstský obyvatel jemných mravů jménem Arthur Dent snaží zabránit obecní radě v demolici jeho domu za účelem postavení dálnice. Poté se děj přesouvá do vesmíru, poněvadž jeho kamarád, Ford Prefekt - někteří v něm vidí Dantova Vergilia - se mu odhalí coby zástupce jedné planety blízko Betelgeuze a informuje Arthura, že planeta Země sama má být v demolici odstraněna, aby udělala místo hyperprostorové expresní dálnici. Stopnou si kosmickou loď vogonské stavební flotily a začínají se řídit Stopařovým průvodcem po Galaxii - obvykle spolehlivým zdrojem veškerých vědomostí o životě, vesmíru a vůbec.

Adamsova kreativita a jeho typický mezigalaktický humor ovlivnily celou generaci nadšenců tohoto žánru. Fráze „stopařův průvodce po... " rychle vešla ve všeobecné povědomí a začala se používat coby žargon. Následovalo množství otrocky napodobujících sci-fi knih a televizních seriálů. Jeho babylonská rybka - malá žlutá rybička, kterou si vsunete do ucha, a ona vám překládá jakoukoli cizí řeč do vašeho vlastního jazyka - byla převzata jako název pro překladové zařízení na internetu. Po svém úspěchu s první knihou napsal několik dalších románů, jakož i televizní pořad, knihu a CD-ROM o ohrožených druzích. Založil dot-com společnost H2G2, která začala zcela nedávno nabízet zvláštní službu spočívající v tom, že poskytuje informace o životě, vesmíru a vůbec prostřednictvím mobilních telefonů.

Zdá se, že většinu svého bohatství utrácí za novinky z oblasti technologie, ale ve skutečnosti nikdy nebyl skutečně ortodoxní vědeckofantastický typ. Je dokonale uvolněný, milý a společenský, a přitom je to chlap jako hora. Vlastně z něho vyzařuje spíš duch oněch chlapců z anglické soukromé školy, co se v sedmdesátých letech stali rockovými hvězdami; kdysi hrál na kytaru na jevišti v Earls Court se svými kamarády Pink Floyd. Místo aby vytáhl z peněženky pasovou podobenku své dcery, otevře před vámi neuvěřitelně výkonný kufříkový počítač. Na jeho obrazovce se po zadání patřičné konfigurace objeví pětiletá Polly Adamsová coby hlavní hvězda komické videonahrávky, jejímž autorem je Adamsův kamarád John Cleese.

Takže v tohle se jeho život proměnil; peníze, slavní přátelé a pěkné hračky. Když tak pročítáme holá fakta jeho curriculum vitae - internátní škola, divadelní fakulta Footlights v Cambridge a BBC - tak nás to na první pohled nepřekvapí. Avšak jeho cesta nebyla od samého začátku širokou vydlážděnou dálnicí, po které by se bez jakýchkoli

úskalí ubíral podle předem dané šablony.

Douglas Noel Adams se narodil v Cambridgi v roce 1952. Jedním z mnoha vtipů z jeho bezedné zásobárny je ten, že on byl jako DNA v Cambridgi celých devět měsíců předtím, než Crick a Watson přišli se svým objevem DNA. Jeho matka Janet byla zdravotní sestra v nemocnici v Addenbrooku a otec Christopher pracoval jako učitel, který ve své kariéře pokračoval tím způsobem, že se stal nejdříve postgraduálním studentem teologie, poté sociálním kurátorem a nakonec správním poradcem, což byl „velmi, velmi podivný přesun," tvrdí Adams. „Kdokoli, kdo znal mého otce, vám řekne, že poradenství nebylo oblastí, kde by byl zrovna silný v kramflecích."

Šest měsíců po Douglasově narození se rodina ocitla ve „finanční tísni" a odešla z Cambridge. Žili v různých domovech na okrajích východního Londýna. Když bylo Adamsovi pět, jeho rodiče se rozvedli. „Je s podivem, do jaké míry děti považují svoje vlastní životy za zcela normální," říká. „Ve skutečnosti to ale samozřejmě bylo těžké. Moji rodiče se rozvedli v době, kdy to nebylo ani zdaleka tak obvyklé jako dnes, a abych byl upřímný, moje vzpomínky na cokoli, co se udalo předtím, jsou velmi skrovné. V každém případě to nebyly moc dobré časy."

Po rozvodu rodičů odešli Douglas a jeho mladší sestra s matkou do Brentwoodu v Essexu, kde matka vedla útulek pro nemocná zvířata. Svého otce, tehdy již poměrně zámožného, vídal jen o víkendech a tyto návštěvy často bývaly zdrojem zmatku a napětí. Komplikace se ještě prohloubily, když jeho rodiče uzavřeli nová partnerství a na scéně se objevilo několik nevlastních sourozenců. Adams prohlásil, že třebaže tohle všechno běžně považoval za normální, „choval se v důsledku toho divně" a pamatuje si sám sebe jako vylekané a dost zvláštní dítě. Jeho učitelé jej dokonce nějaký čas považovali za obtížně vzdělavatelného, ovšem jakmile dostal stipendium do přípravky v Brentwoodu, byli už ochotni vidět v něm mimořádně bystrého žáka.

Tato škola se pyšní pozoruhodně různorodým seznamem poválečných absolventů: oděvní návrhář Hardy Amies, v nemilost upadlý historik David Irving, televizní konferenciér Noel Edmonds, ministr vnitra Jack Straw a vydavatel londýnských Timesů Peter Stothard, ti všichni ji navštěvovali před Adamsem, zatímco komici Griff Rhys Jones a Keith Allen následovali pár let po něm. Čtyři absolventi - dva labouristé a dva konzervativci - sedí v současné době v Dolní sněmovně. Ač to nyní působí ve světle slavné image Keitha Allena poněkud absurdně, byl to právě Adams, kdo pomáhal sedmiletému Allenovi s jeho lekcemi hry na piano.

Když bylo Adamsovi třináct, jeho matka se znovu vdala a přestěhovala se do Dorsetu, a Adams se změnil z „denního žáka" na internátníka. Zdá se, že to pro něj byla veskrze prospěšná zkušenost. „Kdykoli jsem předtím odcházel ve čtyři odpoledne ze školy domů, vždycky jsem tesklivě pokukoval po tom, co zrovna dělali internátníci," vzpomíná. „Připadalo mi, že se dokáží skvěle bavit, a tak jsem si posléze vlastní internátní pobyt ve škole skrz naskrz užíval. Jinak vím, že v sobě mám něco, díky čemu si velice rád představuju sám sebe jako vzpurného rebela. Ve skutečnosti ale tíhnu spíš k dobře zavedené, útulné instituci, do které si můžu tu a tam tak trochu rýpnout. Neexistuje nic lepšího než pár omezení, do nichž můžete dle libosti kopat."

Adams připisuje kvalitu svého vzdělání tomu, že ho vyučovali jistí „velmi dobří, oddaní, posedlí a charismatičtí lidé". Na jednom nedávném večírku v Londýně konfrontoval Jacka Strawa ohledně zjevné antipatie Nových labouristů vůči státem subvencovaným školám, a argumentoval tím, že studium v Brentwoodu zjevně nezpůsobilo žádnou újmu ani jednomu z nich.

Ředitelem školy byl v době Adamsových studií Frank Halford, který na něho vzpomíná jako na „velmi vysokého, dokonce už tehdy, a velmi oblíbeného". Když začali v televizi vysílat seriál Doktor Kdo (Doctor Who), napsal na konci školního roku hru, kterou nazval Doktor Který. O mnoho let později psal Adams pro seriál Doktor Kdo scénáře. Sám popisuje Halforda jako výtečného učitele, který je mu i nyní oporou. „Jednou mi dal deset bodů z deseti možných za jakousi povídku, což bylo jedinkrát za celou jeho pedagogickou kariéru, co tohle udělal. A dokonce i teď, když prožívám coby spisovatel temný čas duše a říkám si, že to či ono nedokážu, tak čerpám odvahu nikoli proto, že jsem napsal bestsellery nebo že jsem bohatý, ale z faktu, že Frank Halford mi jednou dal deset bodů z deseti možných, a já na nějaké nejzákladnější úrovni vím, že to dokážu."

.Vypadá to, jako by měl Adams od samého začátku schopnost proměňovat svoje spisování v peníze. Jako kluk prodal pár krátkých povídek komiksovému časopisu Eagle a utržil za ně deset šilinků. „Tehdy jste si mohli za deset šilinků koupit málem jachtu," směje se. Jeho opravdovým zájmem ale byla muzika. Na kytaru se naučil hrát tím způsobem, že notu po notě kopíroval složité melodické sekvence z jednoho z prvních alb Paula Simona. Nyní vlastní objemnou sbírku levorukých elektrických kytar, avšak připouští, že „srdcem je ve skutečnosti na lidovou muziku". „Dokonce i při koncertování s Pink Floydy jsem na jevišti hrál velmi jednoduchou kytarovou figuru z Brain Damage v poněkud folkovém stylu".

Adams vyrůstal v šedesátých letech, a Beatles „mi zasadili do hlavy semínko, které nakonec vedlo k tomu, že mi explodovala. Každých devět měsíců vyšlo nové album, které znamenalo neuvěřitelně obrovský krok od předchozího. Byli jsme jimi tak posedlí, že když vyšla Penny Lane a my jsme to neslyšeli v rádiu, mlátili jsme jednoho kluka, který tu písničku slyšel, tak dlouho, dokud nám ji nezabroukal. Lidé se teď ptají, jestli jsou Oasis stejně dobří jako Beatles. Podle mě nejsou ani tak dobří jako Rutles."

Dalším klíčovým vlivem pro něj byli Monty Pythoni. Jako posluchač mainstreamových britských rozhlasových komediálních pořadů padesátých let popisuje okamžik „prozření", když si uvědomil, že být komický může být pro inteligentní lidi způsob, jímž vyjadřují sami sebe, - „ale zároveň to může být velice, velice hloupé".

Logickým krokem pak byl odchod na univerzitu do Cambridge, „protože jsem chtěl jít k divadlu", jak říká. „Chtěl jsem být píšící herec, jako Pythoni. Ve skutečnosti jsem chtěl být Johnem Cleesem a nějaký čas mi trvalo, než jsem pochopil, že to místo je už obsazené."

Na univerzitě hraní rychle zanechal - „prostě na mě nebylo spolehnutí" - a začal psát vlastní skeče v pythonovském duchu. Vzpomíná si na jeden o železničáři, kterého ostře pokárali za to,. že přehodil všechny výhybky v jižním okrese,

aby dokázal pravdivost existencionalismu; a na další o problémech s konáním výroční schůze Crawleyho paranoidní společnosti.

V Cambridgi tehdy zrovna působila umělecká administrátorka Mary Allenova, dříve členka Umělecké rady a Královské opery, která se stala Adamsovou přítelkyní. Uváděla na jeviště jeho dílka a vzpomíná na něho jako na „vždycky pozoruhodný talent, který vynikal dokonce i uprostřed skupiny velmi nadaných lidí. Douglasovy věci byly velmi vtipné a individualistické. Musely vám sedět a vy jste museli sedět jim. Dokonce i v krátkých skečích vytvářel svůj roztodivný svět."

Adams říká: „Cítil jsem se tak trochu provinile kvůli studiu angličtiny. Pořád jsem si říkal, že bych měl dělat něco užitečného a podnětného. Jenže zatímco jsem na jedné straně kňoural, na druhé jsem si liboval šanci nic moc nedělat." Dokonce i jeho eseje byly v té době plné humoru. „Kdybych tehdy věděl to, co vím teď, studoval bych biologii nebo zoologii. V té době jsem neměl ponětí, jak jsou to zajímavé předměty, ale dnes je považuju za ty nejzajímavější na světě."

Mezi jeho další známé současníky patřil právník a televizní konferenciér Clive Anderson, a ministr kultury Chris Smith, který byl předsedou studentského svazu. Adams měl ve zvyku dělat zahřívací výstupy pro politické debaty, ovšem nikoli kvůli jakýmkoli politickým zájmům: „Prostě jsem jen hledal příležitosti, kde bych mohl předvádět svoje gagy. Je velice zvláštní, když teď vidím svoje spolužáky roztroušené po krajině politiky. Moji současníci začínají získávat odměny za celoživotní zásluhy, což v člověku samozřejmě vyvolává poněkud nervózní pocity."

Po univerzitě dostal Adams šanci pracovat s jedním ze svých hrdinů. Na člena Pythonů, Grahama Chapmana, udělaly dojem některé ze skečů vzniklých během Adamsových studií, a tak jej zkontaktoval. Když ho Adams navštívil, Chapman jej k jeho nemalému potěšení požádal, aby mu pomohl se scénářem, který měl Chapman dokončit právě toho odpoledne. „Nakonec to dopadlo tak, že jsme spolupracovali zhruba rok. Většinou na perspektivních televizních seriálech, které se nikdy nedostaly dál než za úvodní film." Chapman v té době „vypil každý den pár lahví ginu, což mu samozřejmě poněkud překáželo v tvůrčí práci". Ovšem podle Adamse byl nesmírně talentovaný. „Byl přirozenou součástí týmu a k tomu, aby se mohly naplno projevit jeho tvůrčí schopnosti, potřeboval disciplínu lidí kolem sebe. Jeho genialita spočívala v tom, že uměl ve správný okamžik přihodit do takřka hotové směsi něco, co zapůsobilo se silou exploze a všechno převrátilo vzhůru nohama."

Po rozchodu s Chapmanem to šlo s Adamsovou kariérou od desíti k pěti. Pokračoval v psaní skečů, ale stěží se mu dařilo vydělat si na holé živobytí. „Vyšlo najevo, že v psaní skečů nejsem zas tak zatraceně dobrý. Nikdy jsem nedokázal psát na objednávku a ve skutečnosti jsem neuměl psát o tom, co právě letělo. Ale příležitostně jsem přišel s něčím opravdu úžasným."

Geoffrey Perkins, hlava komediální sekce televize BBC, byl producentem rozhlasové verze Stopaře. Vzpomíná, jak poprvé narazil na Adamse, když režíroval představení cambridgeské divadelní fakulty. „Zrovna se tam s ním dohadoval nějaký herec, a to tak vehementně, že se z toho Adams zhroutil do židle. Příště jsem se s ním setkal, když se snažil psát skeče pro rozhlasový pořad Víkendování tehdy považovaný za skvělý odrazový můstek pro nadějné spisovatele. Douglas byl jedním z těch mála autorů, kterým se čestně podařilo nedostat se s Víkendováním nikam. Preferovali autory, kteří dokázali psát věci, co trvaly třicet vteřin, a Douglas nebyl schopný napsat jedinou větu, která by trvala méně než třicet vteřin."

Sny o tom, jak se stane spisovatelem, se mu drolily před očima, a tak mu nezbývalo než vystřídat řadu poněkud bizarních zaměstnání, včetně uklízeče v drůbežárně a tělesného strážce vládnoucí rodiny v Kataru. „Myslím, že ta jejich bezpečnostní agentura musela být tehdy opravdu zoufalá. Našel jsem tu práci přes inzerát v Evening Standard". Na Adamsovo doporučení dělal tutéž práci nějaký čas i Griff Rhys Jones. Adams vzpomíná, jak upadal do stále větší deprese, protože musel celé noci nečinně prosedět před dveřmi hotelových pokojů. „Pořád jsem si říkal, že takhle to přece dopadnout nemělo." Na Vánoce odjel navštívit svou matku a zůstal tam celý rok.

Vzpomíná, jak si rodina dělala nemalé starosti kvůli jeho způsobu obživy, a třebaže stále posílal příležitostné skeče do rozhlasu, přiznává, že jeho sebedůvěra byla „na cucky". A navzdory jeho pozdějším úspěchům a bohatství tento sklon k nedostatku sebedůvěry přetrvává. „Mívám strašlivá období nízké sebedůvěry," vysvětluje. „Prostě si myslím, že to či ono nedokážu, a žádný důkaz svědčící o opaku mne od tohoto přesvědčení nedokáže odradit. Dokonce jsem nějakou dobu chodil na terapii, ale po čase jsem si uvědomil, že je to se mnou stejné jako s farmářem, co si stěžuje na počasí. Počasí nejde změnit - prostě se s ním musíte naučit vycházet." A pomohl mu tento přístup? „Ani moc ne," krčí rameny.

Stopař byl posledním vrhem kostky zoufalce, ale v retrospektivě bylo načasování absolutně dokonalé. Díky Hvězdným válkám byla science-fiction v módě, a dozvuky Monty Pythonů znamenaly, že třebaže pořad skečů jako takový nepřicházel v úvahu, existovalo pole působnosti připravené k uplatnění stejného komického přístupu.

Python Terry Jones slyšel pásky ještě před vysíláním a vzpomíná, jak byl ohromen Adamsovým „intelektuálním přístupem a silou myšlenek. Cítíte, že věci, které píše, pocházejí z kriticismu života, jak by řekl Matthew Arnold. Má to morální i kritický základ, a za vším stojí výjimečně silný duch. Tak například John Cleese má taky silného ducha, jenže ten přemýšlí logicky a analyticky. Douglas je spíš vtipný a analytický." Geoffrey Perkins s tímto názorem souhlasí a s obdivem vzpomíná, jak byl celý projekt vystavěn na jednom malém, a přitom velkolepém plánu.

„Douglas do toho šel s celou fůrou nápadů, ale s velmi chabou představou, o čem příběh vlastně bude. Psal jej téměř dickensovským způsobem epizodních týdenních částí, aniž ve skutečnosti věděl, jak nakonec dopadnou."

Adams říká, že než se seriál začal v roce 1978 vysílat, vložil do něj devět měsíců usilovné práce a zaplatili mu tisíc liber. „Zdálo se, že musím ujít ještě hodně dlouhou cestu, než budu vydělávat tolik, aby mi to stačilo na živobytí," říká. A tak přijal místo producenta v BBC, ale o šest měsíců později již současně psal druhý rozhlasový seriál, román, televizní seriál a epizody z Doktora Kdo. Navzdory tomuto pozoruhodnému pracovnímu vytížení si budoval reputaci kvůli své legendární lenosti. „Mám rád období nicnedělání," říká na vysvětlenou. „Miluju čvachtavé zvuky, které vydávají, když

si tak plouživě plynou."

Úspěch jen prohloubil jeho mimořádnou schopnost vymlouvat se. Jeho literární redaktorka, Sue Freestoneová, si rychle uvědomila, že se k psaní staví jako k uměleckému výkonu, a tak si zřídila svoji kancelář přímo v jeho jídelně. „Potřebuje obecenstvo, které by bezprostředně reagovalo na všechno, co napíše, ale někdy to bývá docela svízelné.

Na začátku jedné knihy byla scéna, kde psal o jakýchsi talířích, a na každém z nich byl banán. Zřejmě to mělo mít nějaký význam, a tak jsem ho požádala, aby mi to vysvětlil. Jenže on své čtenáře rád škádlíval, a tak mi řekl, že mi to poví později. Nakonec jsme se dostali až k závěru knihy, a tehdy jsem se ho zeptala znovu: „Poslyš, Douglasi, jak je to s těmi banány?" Podíval se na mě s naprosto nechápavým výrazem. Úplně na ně zapomněl. Stále se ho tu a tam ptám, jestli si už vzpomněl, ale zřejmě nevzpomněl."

Spisovatel a producent John Lloyd je Adamsovým přítelem a spolupracovníkem už z dob před Stopařem. Vzpomíná si na „agonie nerozhodnosti a paniky", které Adamse přepadaly při psaní. „Byli jsme na dovolené na Korfu se třemi přáteli, zrovna když dopisoval knihu, a dopadlo to tak, že si pro sebe zabral celý dům. Měl místnost, ve které psal, místnost, kde spal, místnost, kam chodil, když nemohl spát, a tak dále. Vůbec ho nenapadlo, že ostatní lidé se v noci také možná chtějí vyspat. Prochází životem s mozkem velikosti planety a často se zdá, jako by sám žil na úplně jiné. V žádném případě to není zlý člověk, ale když prodělává ty svoje záchvaty paniky a hrůzy z toho, že není schopen dokončit knihu, všechno ostatní jde stranou."

Jakkoli dlouho se psaní jeho románů protahovalo, všechny si získaly mimořádnou oblibu. Jeho knihy se staly bestsellery a Adams dostal od svých amerických nakladatelů přes dva miliony dolarů zálohy. Společně s Johnem Lloydem napsal rozmarný výkladový slovník nesmyslů, The Meaning of Liff (snad by se dalo přeložit jako Význam žifota - pozn. překl.), ve kterém dostaly všeobecně povědomé pocity a představy - jako například pocit, který vás přepadá ve čtyři odpoledne, když jste toho ještě neudělali dost, - názvy podle jmen měst (pro výše zmíněnou depresi ze čtvrté odpoledne je dokonalou volbou Farnham). Ke konci osmdesátých let dokončil dva humoristické romány s detektivní zápletkou s hlavní postavou Dirkem Gentlym.

Navzdory veškeré hravosti a lehkosti, s níž psal svá díla, Freestoneová říká, že na ni zapůsobilo, jak hluboce Adamsovo dílo ovlivnilo některé čtenáře. „Jediné, co musíte ve Stopaři udělat, abyste byli v bezpečí, je mít u sebe svůj ručník," vysvětluje. „Doslechla jsem se o jedné ženě, která umírala v hospicu, ale věřila, že se uzdraví a všechno bude v pořádku, protože u sebe měla svůj ručník. Převzala Douglasův vesmír a začlenila jej do svého vlastního. Když se to Douglas doslechl, byl z toho ve strašlivých rozpacích. Ale pro ni to byl doslova symbol bezpečí, když se vydávala na cestu do neznáma."

V jeho práci se nalézají také závažná témata. Tak například druhý román o Dirkovi Gentlym může být pojímán jako román o lidech, kteří jsou bez domova, vyhnaní a vykořenění ze společnosti. „Jeho imaginace daleko překračuje rámec jeho inteligence," říká Freestoneová. „Sociální kritika je obvykle pohřbena hluboko pod vším jeho humorem, ale je tam, pokud jste rozhodnuti ji najít."

Jelikož dlouho procházel hubenými roky, pracoval Adams bez ustání až do poloviny devadesátých let, kdy velmi uvážlivě „šlápl na brzdu". „Tehdy jsem nenapravitelně uvízl uprostřed jednoho románu, a třebaže to ode mě zní nevděčně, podpisové akce v knihkupectvích mě dohánějí k hněvivým depresím."

Říká, že sám sebe stále považoval za scenáristu a romanopisec se z něj stal pouhým nedopatřením. „Zní to absurdně, ale část mne se cítila podvedená a taky jsem měl pocit, jako bych podváděl já sám. A taky tam byl ten ošemetný peněžní kolotoč. Jste nešťastní a najednou dostanete hodně peněz, a tak první věcí, kterou uděláte, je to, že si koupíte věci, které nechcete nebo nepotřebujete - a na to je třeba dalších peněz."

Jak sám přiznává, jeho finanční situace začala být v osmdesátých letech poněkud chaotická. Nechce se bavit o detailech, ale říká, že v důsledku jeho povážlivého vzestupu ve spisovatelské kariéře každý předpokládal, že je bohatší, než ve skutečnosti byl. Je snadné sledovat vývoj Adamsova života mezi prvním a druhým rozhlasovým seriálem. V prvním byla spousta vtipů o hospodách a o tom, jaké to je být bez peněz. Ve druhém je víc vtipů o drahých restauracích a účetních.

„Cítil jsem se jako myš ve šlapacím kole," svěřuje se. „A v žádném bodě toho únavného cyklu nebylo nic, co by mi přinášelo radost a potěšení. Když napíšete svoji první knihu dejme tomu v pětadvaceti letech, tak za sebou máte pětadvacet let zkušeností, byť mnohé z nich jsou dětského a pubertálního rázu. Druhá kniha přijde po mimořádném roce vysedávání po knihkupectvích. Velice brzo z toho začnete jet naprázdno."

Jeho reakcí na to, že mu došlo palivo, byl pokus o nějakou „kreativní rotaci plodin". Ke slovu začal přicházet především zájem o technologii, jakož i rašící zápal pro ochranu životního prostředí. V roce 1990 napsal knihu Ještě je můžeme vidět. „Tak jak to je pro tyhle věci typické, byla to moje nejméně úspěšná kniha," a přesto jsem právě na tohle dílo nejvíc hrdý."

Kniha má svůj počátek v době, kdy ho jeden časopis poslal na Madagaskar, aby tam vyhledal vzácný typ lemura. Říkal si, že by to mohlo být docela zajímavé, ale celá zkušenost na něj nakonec ve svém důsledku zapůsobila silou zjevení. Jeho fascinace ekologií vedla k zájmu o evoluci. „Dali mi do ruky nit, podél které jsem se mohl ubírat, a ta cesta mi začala otvírat témata, která se pro mne stala objektem té nejhlubší fascinace." Řádka na spodní straně jeho e-mailů nyní upozorňuje adresáty na trust Dian Fosseyové, který bojuje o záchranu goril, a na organizaci Zachraňme nosorožce. Adams byl rovněž signatářem Velkého opičího projektu, který obhajoval změnu morálního statutu velkých opic a uznával jejich právo na „život, volnost a zákaz mučení".

Byl zakládajícím členem týmu, který uvedl v chod Comic Relief (doslova Výpomoc smíchem, charitativní organizace, jež se zasazuje o zlepšení životních podmínek obyvatel nejchudších rozvojových zemí- pozn. překl.), ale nikdy nebyl fanatickým aktivistou. Na večírcích, které pořádal ve svém islingtonském domě, zněla hudba od různých legendárních rockových hvězd – Cary Brooker z Procol Harum tam jednou zazpíval celou A Whiter Shade of Pale, včetně všech

vynechaných slok - a bývaly zalidněny mediálními aristokraty a high-tech miliardáři. O něco méně ortodoxněji - navzdory tomu, že byl zaníceným ateistou - se v jeho domě každé Vánoce rovněž pořádaly mše s koledami.

„Jako dítě jsem byl aktivní křesťan. Miloval jsem účinkování ve školním sboru a pamatuju si, že mše s koledami vždycky bývaly nabité emocemi." Přidává Bacha k Beatles a Pythonům ve svém pantheonu těch, kdo ho v životě nejvíc ovlivnili, ale nakolik je to v souladu s jeho zaníceným ateismem? „Život je plný věcí, které na vás působí nebo vás tím či oním způsobem ovlivňují," vysvětluje. „Skutečnost, že se podle mne Bach v mnoha ohledech mýlil, nemění nic na faktu, že jeho mši b-moll považuji za jeden z nejvyšších vrcholů toho, čeho lidstvo doposud dosáhlo. Kdykoli ji slyším, dojímá mne k slzám. A vůbec celou záležitost náboženství považuji za skutečně zajímavou. Ovšem mystifikuje mne, že je ostatní inteligentní lidé berou tak vážně."

Tato náklonnost k tradičním hodnotám, když ne k tradičním vírám, se odráží i na skutečnosti, že jeho dcera Polly, která se narodila v roce 1994, má čtyři „ne-křestní" rodiče. Jedním z nich je Marry Allenová, a byla to právě ona, kdo kdysi představil Adamse jeho nastávající manželce, právničce Jane Belsonové. Allenová říká: „Na počátku osmdesátých let Douglas procházel spisovatelskou krizí a každý den mi telefonoval. Nakonec mi to nedalo a zeptala jsem se ho, zda se necítí osaměle. Zdálo se mi, že ano, a tak jsme usoudili, že potřebuje někoho, kdo by s ním bydlel v jeho velkém bytě. Jane se k němu nastěhovala." Po několika chybných začátcích se v roce 1991 vzali a žili v Islingtonu až do loňského roku, kdy se rodina přestěhovala do kalifornské Santa Barbary.

Adams říká, že tato životní změna byla obtížnější, než očekával. „Teprve nedávno jsem pochopil, jak se moje žena stěhování bránila." Teď říká, že by doporučil každému „uprostřed hlubin středního věku prostě sebrat svých pět švestek a jít někam jinam. Přehodnotíte svůj život a začnete znovu od začátku. Je to osvěžující."

S potřebou pocitu oživení uprostřed středního věku souvisí i jeho role v internetové firmě. Titul jeho postavení ve firmě zní „hlavní fantasta". „Nikdy jsem si nepředstavoval sám sebe v roli prorockého spisovatele science-fiction, nikdy jsem nebyl rádoby Arthurem C. Clarkem. Stopař se, stal vypravěčským zařízením pro absorbování všech těch idejí, co v podobě jisker odlétají od setrvačníku, ale ukázalo se, že je to velice dobrý nápad. Ovšem tohle je teprve začátek," upozorňuje. „Pořád jsme v bazénu, zatímco tam venku čeká oceán."

Dalšími podniky, na které se chystá, jsou - s osmiletým zpožděním - natočení filmu o Dirkovi Gentlym, webová stránka H2G2 a román v elektronické podobě. „Hovořil jsem o tom, jak se jednou objeví elektronické knihy a jaký budou mít význam, a tu si najednou zničehonic přijde Stephen King a jednu vydá. Připadám si jako totální idiot, protože jsem to měl být přece já."

Filmový projekt znamenal podle jeho slov něco na způsob „dvacetileté zácpy" a hollywoodský proces připodobňuje k „snaze ugrilovat si steak tím způsobem, že do místnosti přichází jeden po druhém řada lidí a dýchají na něj". Přesto zůstává vůči této zjevně zastaralé umělecké formě obdivuhodně nadšený. „S příchodem nových, vyzrálejších technologií na nás číhá nebezpečí, že se snadno nadchneme pro všechny ty novinky, jejichž vývoj pokračuje stále závratnějším tempem, a to na úkor obyčejné mezilidské komunikace. Proto si myslím, že stojí za to pracovat v rozhlase nebo televizi, kde máte možnost přímo oslovit posluchače či diváka."

Po dlouhém neplodném období moudře poznamenává, že mnoho nových projektů a myšlenek stejně přichází nazmar. „Sám už několik let neplavu s hlavním proudem literární tvorby a musím říct, že tuhle pauzu jsem opravdu potřeboval. Přemýšlím, velice usilovně a tvůrčím způsobem, o celé spoustě věcí, ale psaní románů mezi ně nepatří. A mám teď úplně jiný pocit, než když člověk běží naprázdno. Připadám si, jako bych měl opět plnou nádrž."

°

STRUČNÝ ŽIVOTOPIS
JMÉNO: Douglas Noel Adams
NAROZEN: 11. března 1952, Cambridge.
VZDĚLÁNÍ: Brentwoodská škola, Essex;
St. John's College, Cambridge.
RODINNÝ STAV: V roce 1991 se oženil s Jane Belsonovou
(dcera Polly narozena u roce 1994).
KARIÉRA: 1974 -1978 rozhlasový a televizní scenárista;
1978 rozhlasový producent v BBC.
NĚKTERÉ ZE SCÉNÁŘŮ: Stopařův průvodce po Galaxii, 1978 a 1980 (rozhlas),1981 (televize).
HRY: Stopařův průvodce po Galaxií, 1984; Byrokracie, 1987; Vesmírná loď Titanic, 1997.
KNIHY: The Hitchhiker's Guide to the Galaxy (Stopařův průvodce po Galaxii, 1979, česky 1991,1998, 2002); The Restaurant at the End of the Universe (Restaurant na konci vesmíru, 1980, česky 1991, 1999, 2002); Life, the Universe and Everything (Život, vesmír a vůbec, 1982, česky 1994, 2002); The Meaning of Liff (s Johnem Lloydem, 1983); So Long and Thanks for All the Fish (Sbohem, a dík za ryby, 1984, česky 1995, 2002); Dirk Gently's Holistic Detective Agency (Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho, 1987, česky 1997); The Long Dark Tea-Time of the Soul (Dlouhý, temný čas svačiny duše, 1988, česky 1994); Last Chance to See (Ještě je můžeme vidět, 1990, česky 1998); The Deeper Meaning of Liff (s Johnem Lloydem, 1990); Mostly Harmless (Převážně neškodná, 1992, česky 1994, 2002).

°

Úvod
Toto je pro mě velice douglasovský okamžik. Douglasovské okamžiky budou ze všeho nejpravděpodobněji obsahovat:
* Počítače Apple Macintosh
* Neuvěřitelné krajní lhůty

* Eda Victora, Douglasova agenta
* Ohrožené druhy
* Přehnaně drahé pětihvězdičkové hotely

Ťukám na počítači (Macintosh) a bojuji s krajní lhůtou uvalenou na mě Edem Victorem. Zda prý bych se prosím nepostaral o to, abych mu do příštího úterý dodal úvodní slovo do této knihy.

Nacházím se v takřka urážlivě luxusním hotelu Miraflores Park Hotel v peruánské Limě, těším se z mís plných ovoce pečlivě zabaleného v celofánu a z Louise Roedera, a připravuju se vyjet do krajiny, kde mám začít pátrat po medvědech brýlatých, jednom z nejméně pochopených a nejvíce ohrožených savců na naší planetě.

Poněvadž je to velmi drahý hotel, v každém pokoji je dostupné vysokorychlostní internetové připojení, a právě jsem na svém počítači zhlédl dvouhodinový film, ve kterém Steve Jobs z firmy Apple přednášel svoji úvodní řeč na zahájení výstavy Macintosh Expo v San Francisku. Imperátor Computer Cool právě představil světu nový I-Mac a já nemohl zavolat ani poslat e-mail Douglasovi, abychom si o tom popovídali. Nový revoluční sexy kousek mimořádného appleovského hardwaru, a Douglas ho už nikdy neuvidí. Nebude si hrát s I-Podem ani laškovat s I-Photo. Kdokoli, kdo Douglase znal, a sem počítám i miliony čtenářů jeho knih, teď musí pociťovat zármutek a frustraci pramenící z této nešťastné situace. Je to smutné pro něho, protože přišel o takovou Novinku, a je to strašné pro nás, protože tuhle Novinku už nikdy neoslaví uznávaný Opěvovatel novinek.

Víte, já mám totiž rád, když vím, co si mám o věcech myslet. Chci vědět, co jsou všechny ty nové přístroje zač: jistě, mohu se na ně podívat vlastníma očima a zapojit přitom svou vlastní obrazotvornost, jenže jsem si už zvykl na skvělé náhledy nabízené Douglasem. Vždycky přišel s dokonale přesným přídomkem, špičkovou metaforou, vrcholným přirovnáním. Samozřejmě, nejenom na téma Novinek. Určitě by dokázal objasnit poněkud zvláštní přátelské chování a charakter medvědů brýlatých jak v rámci všeobecných lidských zkušeností, tak v souvislosti s abstraktním vědeckým myšlením. Hodně ze světa, v němž žijeme, se stalo viděno Douglasovýma očima jasnějším. Čímž chci říct, že dokonce i samotný zmatek a absurdní nedostatek jasu v našem světě se staly jasnějšími. Nikdy jsme tak nějak nevěděli, jak konfliktní a šílený je vesmír nebo jak směšná a slaboduchá by mohla být lidská rasa, dokud nám to Douglas nevysvětlil v unikátně vlídném, paradoxním a nenuceném stylu, který jen podtrhuje jeho velikost. Právě před chvílí jsem byl v koupelně a všiml jsem si, že mýdlo, které tam měli (pevně zabalené v absurdně nedobytném a nezničitelném umělohmotném obalu, nabízeném hotely pro pohodlí jejich hostů) se vůbec nejmenuje mýdlo: ve skutečnosti je to mandlová pleťová tyčinka. To by ihned znamenalo e-mail Douglasovi a jeho okamžitou e-mailovou odpověď (což se už neuskuteční), která by mne z plných plic rozesmála a roztančila na půl hodiny po hotelovém pokoji.

Ve smutných týdnech následujících po jeho šokující a nespravedlivé smrti každý jistě slyšel, jak dobrým humoristickým spisovatelem Douglas byl, jak dalekosáhlé byly jeho zájmy a jak nezměrná jeho lidská přitažlivost. Tato kniha ukazuje, jakým byl učitelem. Právě tak, jako už nikdy nebyly západy slunce stejné barvy nebo tvaru od doby, co se na ně díval Turner, tak ani lemur a šálek čaje už nikdy nebudou tytéž, jaké byly pod Douglasovým pronikavým a zvídavým pohledem.

Je velmi nespravedlivé být požádán, abych napsal úvod ke knize, která obsahuje absolutně špičkový úvod napsaný na samotné téma úvodů ke knihám. Dokonce ještě neférovější je být požádán, abych napsal úvod k posmrtné práci jednoho z největších humoristických spisovatelů našeho věku, když kniha, ke které má daný úvod být, obsahuje absolutně nejlepší úvod k posmrtné práci toho absolutně nejlepšího humoristického spisovatele všech dob. Douglasova předmluva ke knize P. G. Wodehouse Západ slunce na zámku Blandings slouží, jak poukázal Ed Victor na zádušní mši za Douglase v Londýně, jako neskutečně přesný popis Douglasova vlastního nadání. Ne že by tohle měl Douglas byť jen na vteřinu v úmyslu, když svůj úvod psal.

Douglas nebyl odporně anglicky skromný, což samozřejmě neznamená, že by naopak byl domýšlivý nebo vychloubačný. Jeho vášeň sdělovat svoje myšlenky a nadšení pro to či ono vás však mohly snadno polapit po telefonu, u stolu s večeří nebo v koupelně, bez ohledu na to, jak dlouho jste kvůli tomu byli nedostupní pro veškerou další společnost. V tomto smyslu, a nemyslím si, že bych byl neuctivý, mohla douglasovská důvěrná konverzace připadat zcela vyčerpávající a matoucí těm, kdož nebyli schopni sledovat jeho zanícené přeskakování od myšlenky k myšlence. Psát však nedokázal zmatečně o nic víc, než by byl schopen provést dokonalou piruetu, a věřte mi, na světě se zatím narodilo jen málo lidských bytostí méně schopných dělat piruety, aniž by poničily nábytek a ohrozily bezpečnost nevinných okolostojících, než právě Douglas Noel Adams.

Byl to spisovatel. Jsou tací, kdo píší čas od času a dělají to dobře, a jsou spisovatelé. Douglas, a je bezpředmětné pokoušet se zde o vysvětlení nebo jakékoli pitvání, byl narozen, vyrostl a zůstal Spisovatelem až do dne svého předčasného skonu. Na zhruba posledních deset let svého života přestal být romanopiscem, ale nikdy ani na vteřinu nepřestal být spisovatelem, a právě tento šťastný fakt oslavuje tato kniha. Ať už v přípravách na přednášky, občasném žurnalistickém spisování nebo v článcích pro specializované vědecké či technické publikace, nikdy Douglase neopustila jeho přirozená schopnost klást slova vedle sebe ve službě prozření, potěšení, balamutění, ujišťování, informování nebo bavení čtenáře. Dokonce i v době, kdy se v literatuře používá každý dostupný trik a finta sloužící k upoutání pozornosti čtenáře, je mu vlastní styl oproštěný od jakéhokoli projevu ega. Myslím, že když si přečtete tuto knihu, budete ohromeni zjevnou (a naprosto matoucí) jednoduchostí jeho stylu. Máte pocit, že k vám mluví téměř spatra. Avšak stejně jako u Wodehouse, pohodový a příjemný běh jeho autorského motoru byl výsledkem usilovného seřizování, olejování a dotahování matic a těsnicích kroužků.

Douglas má s jistými vzácnými spisovateli (opět včetně Wodehouse) společnou schopnost navozovat čtenáři, posluchači či divákovi pocit, že hovoří k němu a jenom k němu samému: myslím, že právě tohle částečně vysvětluje nesmírnou sílu a zanícení jeho „fanouškovské obce", mohu-li použít tuto frázi. Když se díváte na Velásqueze, posloucháte Mozarta, čtete si Dickense nebo se smějete s Billym Connollym, abych nahodile uvedl čtyři jména

(vždycky mi zabere hodně času a přemýšlení vybírat nahodile slavná jména, která by posloužila coby příklad), uvědomujete si, že všechno, co dělají, dělají pro svět, a výsledky jsou samozřejmě úchvatné. Když se podíváte na Blakea, posloucháte Bacha, čtete Douglase Adamse nebo sledujete představení Eddieho Izzarda, máte pocit, že jste možná jediný člověk na světě, kdo jim opravdu rozumí. Všichni ostatní je samozřejmě taky obdivují, ale nikdo s nimi není spojený takovým způsobem jako právě vy. Předkládám vám to čistě jako teorii. Není pochyb o tom, že Douglasovo dílo není vzletným uměním Bacha, ani zaníceným osobním kosmem Blakea, já však nicméně věřím, že můj názor obstojí. Je to jako zamilovat se. Když vám padne do oka výjimečně šťavnatá fráze nebo epiteton a pronikne vám do mozku, chce se vám poklepat na rameno nejbližšímu cizímu člověku a podělit se s ním o svůj zážitek. Cizinec se možná zasměje a zdá se, že se mu to líbí, ale vy si v duchu hýčkáte myšlenku, že nikdo nerozumí jeho síle a kvalitě takovým způsobem jako vy - stejně jako se vaši přátelé nezamilují do člověka, o kterém před nimi neustále básníte.

Ocitáte se před branou vedoucí do moudrého, provokativního, benevolentního, rozjařeného a návykového světa Douglase Adamse. Nezhltněte jej celý najednou - tak jako Douglasovo milované japonské jídlo, které vypadá na první pohled lehké a snadno stravitelné, ale ve skutečnosti je mnohem delikátnější a výživnější, než by se mohlo zdát.

Spodní zásuvku psacího stolu nedávno zesnulých spisovatelů je často nejlépe nechat pevně zastrčenou a zamčenou: v případě Douglase Adamse - a jsem si jistý, že s tím budete souhlasit - stálo za to spodní zásuvku (či v jeho případě spíš podadresáře uložené na jeho hard disku) triumfálně násilím vypáčit. Chris Ogle, Peter Guzzardi, Douglasova manželka Jane a jeho asistentka Sophie Astinová odvedli skvělou práci. Svět bez Douglase je sice mnohem méně příjemný než svět s Douglasem, avšak vymrštění Lososa pochybnosti přece jen pomáhá otupit hrany bolestného žalu z jeho náhlého odchodu.

Stephen Fry
Peru
LEDEN 2002

ŽIVOT

Milý pane vydavateli!
Z čela mi stékaly krůpěje potu, odkapávaly do klína, nechutně mi zmáčely oděv a lepily mi látku k tělu. Strašlivě nervózní jsem chvílemi seděl, chvílemi přecházel sem a tam a zíral. Ve chvílích, kdy jsem seděl, jsem se neovladatelně třásl, oči upřené na úzkou štěrbinu ve dveřích, a čekal jsem a čekal - pořád jsem jen čekal. Ruce jsem svíral v pěst tak pevně, až se mi nehty zatínaly do masa. Kazdou chvíli jsem si přejel dlaněmi rozpáleny vlhky obličej, ze kterého se mi řinul pot. To čekání bylo nesnesitelné. Kousal jsem se do rtu ve snaze zastavit třes vyvolaný strašlivým návalem strachu a netrpělivosti. Najednou se štěrbina pootevřela a dovnitř vklouzla pošta. Popadl jsem svůj výtisk Eagla a netrpělivé začal rvát časopis z obalu.
Moje utrpení se o týden odsouvá!
D. N. Adams (12 let), Brentwood, Essex,
23. LEDNA 1965
Časopisy Eagle a Boys' Worl

° ° °

[Tento dopis je první známou publikovanou prací D. Adamse (tehdy dvanáctiletého). Byl uveřejněn v The Eagle, což byl v šedesátých letech jeden z nejpopulárnějších anglických sci-fi časopisů.]
°
Hlasy všech našich Yesterday
Na své školní dny si už stěží vzpomínám. Nebyly pro mě ničím víc než jen šedí naprosto nevzrušivě se odehrávající kdesi v pozadí, zatímco v popředí jsem se nesnažil o nic jiného než jen poslouchat Beatles.

Když vydali „Can't Buy Me Love", bylo mi dvanáct. Během školní přestávky jsem se nenápadně vyplížil ze školy, koupil si tu desku a vkradl se s ní do bytu správcové, která měla doma gramofon. Tam jsem si ji přehrál, sice ne tak hlasitě, abych se nechal načapat, ale právě tak nahlas, abych ji slyšel s uchem přitisknutým k reproduktoru. Pak jsem si ji přehrál ještě jednou pro druhé ucho, načež jsem desku otočil a udělal to samé s písničkou „You Can't Do That". Tehdy vtrhla dovnitř správcová a já byl kvůli ní po škole, s čímž jsem ostatně počítal. Připadalo mi to jako malá oběť kvůli tomu, o čem jsem dnes skálopevně přesvědčen, a sice, že šlo o umění.

Tehdy jsem to samozřejmě ještě nevěděl. Věděl jsem jen, že Beatles jsou tím nejúžasnějším, co existuje v celém vesmíru. Nebyl to životní názor, se kterým by se mi žilo zrovna snadno. Tak za prvé měl člověk co dělat s fanoušky Stones, což nebyla žádná legrace, protože to byli pěkní křiváci a nosili pěsti zatraceně nízko u země. A navíc jste proti sobě měli všechny dospěláky, rodiče i učitele, kteří vás ustavičně peskovali, že jen marníte čas a utrácíte kapesné za blbosti, na které do týdne zapomenete.

Nechápal jsem, proč mi vtloukají do hlavy takové nesmysly. Zpíval jsem ve školním sboru a věděl jsem, jak správně naslouchat harmonii a kontrapunktu, a bylo mi tudíž jasné, že Beatles jsou něco výjimečného. Velice mě rozčilovalo, že to nikdo kromě mě neslyší: neuvěřitelné harmonie a party, se kterými se člověk v populární hudbě nikdy předtím nesetkal. Nemohl jsem se zbavit dojmu, že Beatles používají tyhle věci ve svých písničkách jen pro svoje vlastní tajné pobavení, a fascinovalo mě pomyšlení, že se lidé dokáží bavit takovýmhle způsobem.

Další vzrušující věcí na nich bylo, že mě ustavičně mátli. Vydali nové album, já si ho poslechl a výsledný dojem byl ten, že mě jednak zcela vyvedlo z míry, jednak zanechalo naprosto chladným. Jenže pak jsem si ho poslechl podruhé,

potřetí a počtvrté, a to už začalo pomalu lapat do sítí moji dušičku. Uvědomil jsem si, že důvodem mého počátečního zmatku byla skutečnost, že naslouchám něčemu, co prostě bylo zcela odlišné od čehokoli, co dělal kdokoli předtím. Tak například „Another Girl", „Good Day Sunshine" a zcela výjimečná „Drive My Car". Tyhle písničky jsou dnes tak známé, že se dokážu jen s vynaložením výjimečného úsilí upamatovat, jak cizí mi zpočátku připadaly. Beatles jen nepsali písničky. Jako by vymýšleli a tvořili samotné prostředí, ve kterém žili a pracovali.

Nikdy jsem je neviděl. Já vím, zní to skoro neuvěřitelně. Žil jsem v době, kdy Beatles vydávali svoje desky a vystupovali na koncertech, a nikdy jsem je neviděl. Abych pravdu řekl, pořád se tím tajně užírám. Raději se mnou nejezděte do San Franciska, nebo budu trvat na tom, že vám ukážu Candlestick Park, a budu se rozplývat nad tím, jak tam v roce 1966 Beatles hráli svůj poslední koncert, což bylo shodou okolností jen krátce předtím, než jsem dospěl k názoru, že rockové koncerty jsou koneckonců něčím, co stojí za to a na co by měl člověk prostě chodit, dokonce i když žije v Brentwoodu.

Jeden můj kamarád ze školy kdysi sehnal lístky do televizního studia, kde bychom měli možnost sledovat na vlastní oči natáčení jednoho z pořadů Davida Frosta, jenže to bůhvíproč dopadlo tak, že jsme tam nakonec nešli. Díval jsem se na to večer v televizi a představte si můj šok a zděšení, když se tam najednou objevili Beatles a naživo zahráli „Hey Jude". Byl jsem z toho celý rok nemocný. Dalším dnem, kdy jsem shodou okolností nejel do Londýna, byl jako naschvál den, kdy pořádali svůj slavný koncert ha střeše v Savile Row. Dodnes mě to tak užírá, že o tom nedokážu ani mluvit.

Inu, život šel dál a dny míjely. Pominuli i Beatles. Paul McCartney ale hraje pořád dál. Před pár měsíci mi zatelefonoval kytarista Robbie McIntosh a navrhl mi: „Za pár dní hrajeme u Ošuntělého šumaře, nechceš si nás přijít poslechnout?"

Byla to jedna z nejpitomějších otázek, jaké mi kdo v životě položil, a myslím, že mi chvíli trvalo, než mi vůbec došlo, co tím vlastně myslel. Ošuntělý šumař - pro ty z vás, kdo to nevědí - je hospoda v jedné ošklivé části severozápadního Londýna. Vzadu je místnost, kam se při dobré vůli vtěsnají dvě stovky lidí, a pravě tam hrávají rockové kapely.

Bylo to Robbieho slůvko hrajeme, co mě dočasně zmátlo, poněvadž jsem věděl, že skupina, ve které Robbie momentálně vystupuje, je skupina Paula McCartneyho a jaksi jsem nevěřil, že by zrovna Paul McCartney hrával po hospodách. Pokud ovšem Paul McCartney hrával po hospodách, pak by bylo hloupé myslet si, že jsem nedokázal dokopat sám sebe k tomu, abych se rozhýbal a šel tam.

Paul McCartney se postavil před dvě stovky lidí shromážděných v hospodě a začal hrát písničky, které - alespoň podle mě - nehrál na veřejnosti nikdy předtím. „Here, There and Everywhere" a „Blackbird", abych jich jmenoval jen pár. Proboha, vždyť písničky jako „Blackbird" jsem hrával po hospodách já. Celé týdny jsem trávil tím, že jsem se učil kytarový part, zatímco rodiče a učitelé se bláhově domnívali, že se připravuju k maturitě. A teď, tam u Ošuntělého šumaře, jsem si říkal, že zřejmě sním nebo mám halucinace.

Během jeho vystoupení se udaly dva okamžiky, které mi dočista vyrazily dech. Jedním byl poslední přídavek, jímž bylo dokonale, bouřlivé „Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band". (Uvědomte si prosím, že to bylo v hospodě). A druhým byla jedna z nejlepších rokenrolových písniček na světě, „Can't Buy Me Love", kterou jsem poprvé slyšel s uchem přitisknutým k reproduktoru, skrčený nad gramofonem značky Dansette v pokoji správcové naší střední školy.

Existuje jedna oblíbená hra, respektive otázka, kterou si lidé "rádi navzájem kladou: „Ve které době bys nejraději žil a proč?" V čase italské renesance? Mozartovy Vídně? Shakespearovy Anglie? Osobně bych rád strávil nějakou dobu v letech, kdy žil Bach. Jenže co se mé volby týče, mám opravdový problém, a ten spočívá v tom, že život v jakémkoli jiném historickém období by znamenal přijít o Beatles, a upřímně řečeno, nemyslím si, že bych byl něčeho takového schopen. Mozart, Bach a Shakespeare jsou tu s námi pořád, jenže já vyrůstal s Beatles a nejsem si jistý, zda mne něco jiného ovlivnilo do takové míry jako právě oni.

Tak tedy Paul McCartney slaví zítra padesátiny. Všechno nejlepší, Paule. Jsem rád, že jsem byl při tom.

The Sunday Times (Londýn)

17. ČERVNA 1992

°

Brentwoodská škola

Ve škole v Brentwoodu jsem strávil celých dvanáct let. A byly to, veskrze vzato, dobré roky: celkem spokojené, do rozumné míry ulejvácké, o něco sportovnějšího rázu, než nakolik tehdy vyhovovalo mému vkusu, ale zato plné kvalitní (i když někdy poněkud excentrické) výuky. Ve skutečnosti jsem si teprve s několikaletým zpožděním uvědomil, jak dobře mě v Brentwoodu učili - především angličtinu, a pak taky fyziku. (Poněkud zvláštní kombinace, že ano?) Celý dvanáctiletý prožitek studia v Brentwoodu je pro mne nicméně zkalen vzpomínkou na jednu děsivou událost, ze které mi dodnes vyráží studený pot. Mám na mysli událost s kalhotami. Dovolte mi, abych vám to vysvětlil.

Byl jsem absurdně, dalo by se říct až komicky vysoký. Abych vám nastínil situaci - kdykoli jsme jeli na školní výlet na „zajímavá a poučná místa", třídní učitel neřekl: „Sejdeme se pod věžními hodinami", nebo „Sejdeme se pod památníkem válečného hrdiny", ale „Sejdeme se pod Adamsem". Byl jsem přinejmenším stejně dobře viditelný jako cokoli jiného na obzoru, a navíc bylo možné přemísťovat mne dle libosti. A ve fyzice, když jsme měli provádět Galileův pokus objasňující, jak dvě tělesa rozdílné váhy padají k zemi stejnou rychlostí, byl jsem právě já tím, koho pověřili úkolem upustit kriketový míček a broskev, poněvadž to bylo rychlejší než vyběhnout k oknu v patře. Vždycky jsem se nad všemi a vším kolem sebe tyčil. Už na samém začátku své školní kariéry - to mi bylo sedm - jsem se představil jinému novému chlapci (Robertovi Nearymu) tím způsobem, že jsem si za něho stoupl, v duchu experimentu mu upustil na hlavu kriketový míček a zahalekal: „Nazdar, já se jmenuju Adams, a jak ty?" Jsem si jistý, že pro Roberta Nearyho je to dodnes jedna z nejděsivějších životních vzpomínek.

V přípravce, kde jsem strávil pět let ze zmíněných dvanácti, jsme všichni nosili krátké kalhoty: šedivé šortky a sako s odznakem v létě, v zimě pak takový ten tvídový obleček v barvě pepř a sůl, ovšem také s krátkými kalhotami.

Nepochybuji o tom, že by se jistě našel nějaký mimořádně dobrý důvod pro nošení krátkých kalhot, když jste mladí, dokonce i uprostřed té nejtřeskutější anglické zimy (a tehdy bývaly studenější, že ano?). Podle vědeckého magazínu Wired nelze očekávat, že by samoopravná tkanina spatřila světlo světa dřív než někdy kolem roku 2020, zatímco samoopravná kolena máme od té doby, co jsme se vynořili z jakýchkoli bažin či slezli z jakýchkoli stromů, kde jsme žili před pěti miliony lety.

Krátké kalhoty tudíž měly smysl. Ačkoli jsme je museli nosit všichni, v mém případě to pomalu, ale jistě začínalo být poněkud komické. Ani mi tolik nevadila skutečnost, že vyčnívám jako kandelábr nad ostatní hochy, jako spíš to, že se stejným způsobem tyčím nad učiteli. A nosím přitom kraťasy. Moje matka za mě úpěnlivě orodovala u ředitele, aby v mém případě laskavě učinil výjimku a dovolil mi nosit dlouhé kalhoty. Ovšem Jack Higgins, vždycky spravedlivý, ale neoblomný, zahřímal: „Ne!" Scházelo pouhých šest měsíců, než postoupím z přípravky do řádné školy, kde budu moci společně s ostatními hochy nosit vytoužené kalhoty. Do té doby mi zkrátka nezbývalo než si počkat.

Přece jen nadešel kýžený den mého odchodu z přípravky. A dva týdny před zahájením pololetí, 29. září, na svátek svatého Michala, mě matka vzala s sebou do školního obchodu, aby mi tam koupila - konečně - školní uniformu s dlouhými kalhotami. Jenže ouha! Hádejte, co se stalo? Neměli tam jediné v takové velikosti, která by byla dostačující pro moje dlouhatánské končetiny. Dovolte mi to prosím zopakovat, aby i na vás při čtení plně dolehla hrůza z pochopení této situace, stejná, jaká zachvátila mne, když jsem stál jako hromádka neštěstí v létě roku 1964 ve školním obchodě. Neměli jediné kalhoty, které by mi byly akorát. Ujistili mne, že je zvlášť pro mě nechají ušít. Jenže to mělo trvat šest týdnů. Šest týdnů! Šest bez dvou bylo, jak nám tak pečlivě a bolestně vtloukali do hlavy v matematice, čtyři. Což znamenalo, že celé čtyři týdny nadcházejícího pololetí budu jediný chlapec v celé škole nosit krátké kalhoty. Během příštích dvou týdnů jsem si bezstarostně hrával na silnici, neopatrně zacházel s kuchyňskými noži a na peronu vlakového nádraží postával nebezpečně blízko kolejiště, bohužel však bez jakékoli újmy na zdraví, a tak jsem to musel protrpět: čtyři týdny toho nejhlubšího pokoření a hanby známé člověku, či spíš tomu nejsnáze pokořitelnému a zahanbitelnému ze všech tvorů, přerostlému dvanáctiletému klukovi. Každému z vás se určitě někdy zdál ten příšerný sen, ve kterém najednou zjistíte, že stojíte úplně nazí na ulici plné lidí. Věřte mi, tohle bylo horší, a nebyl to sen.

Okázalost mého jedinečného postavení samozřejmě poněkud vyprchala o měsíc později, poněvadž jsem dostal kýžené dlouhé kalhoty a byl jsem znovu přijat na milost slušné společnosti. Ovšem hluboko ve svém nitru jsem stále poznamenán jizvami, a ačkoli se snažím ze všech sil tyčit se nad světem jako kolos a psát svoje veleúspěšné knihy a.... (nu, o tohle přece ve skutečnosti jde, jak předpokládám), zkrátka a dobře, pokud se vám někdy budu jevit jako mentálně narušený, společensky izolovaný, smutný a shrbený emocionální kripl (nyní hovořím především o nedělních ránech v měsíci únoru), pak jsou tomu na vině ony čtyři týdny v září roku 1964, kdy jsem musel nosit krátké kalhoty.

°

Kniha The Meaning of Liff? začala jako slohová práce na hodině angličtiny, již jsem musel vypracovat ve škole a jež se o patnáct let později změnila ve hru, kterou jsem vymyslel společně s Johnem Lloydem. Celé odpoledne jsme tehdy seděli s několika přáteli v řecké taverně, bavili se slovními šarádami a popíjeli retsinu, dokud nenastal okamžik, kdy jsme potřebovali vymyslet hru, která by nevyžadovala tolik vstávání.

Její princip spočíval jednoduše v tom (musela být jednoduchá; odpoledne už bylo na jakákoli komplikovaná pravidla příliš pokročilé), že někdo řekl jméno města a někdo jiný navrhl, co by to slovo mohlo znamenat. Museli byste zkrátka být při tom.

Brzy jsme zjistili, že existuje neuvěřitelné množství prožitků, myšlenek a situací, které jsou každému povědomé, ale nikdy nebyly řádně identifikovány jednoduše jen proto, že pro ně neexistuje název. Následovaly všemožné otázky typu: „Zažili jste někdy situaci, kdy..." nebo „Znáte takový ten pocit, který máte, když..." nebo „Víte, vždycky jsem si myslel, že jsem to jenom já..." Stačí slovní výraz a daný pocit je identifikován.

Takže onen vzdáleně nepříjemný pocit, který zažíváte, když se posadíte na sedadlo, které je ještě teplé od pozadí někoho jiného, je stejně reálný jako ten, když se na vás z křoví vyřítí rozzuřený sloní samec, ale až dosud měl pojmenování jen ten druhý. Teď už existují výrazy pro oba. To první je „sedotelení", no a to druhé je samozřejmě „strach".

Začali jsme sbírat další a další z těchto slov a pojmů, a brzy jsme si uvědomili, nakolik svévolně selektivní prací je Oxfordský anglický slovník. Vůbec nebere v úvahu neuvěřitelné množství lidských pocitů a prožitků. Tak například: stojíte v kuchyni a marně přemýšlíte, pro co jste tam vlastně přišli. Stává se to každému, ale protože pro to neexistuje - nebo neexistovalo - slovo, každý si myslí, že to je něco, co se stává jenom jemu, a že je tudíž stupidnější než jiní lidé. Je úlevou uvědomit si, že všichni ostatní jsou stejně stupidní jako vy a že to, co děláme, když stojíme v kuchyni a přemýšlíme, proč jsme tam vlastně přišli, je „vejrání".

Postupně začaly malé hromádky papírků s takovými slovy ve spodní zásuvce psacího stolu Johna Lloyda narůstat a každý, kdo se o tom doslechl, k nim přidával svoje vlastní.

Poprvé spatřily světlo světa, když dával John dohromady kalendář s názvem NE 1982 a musel vymyslet nějaké texty, které by umístil na spodky stránek (a taky shora a nezanedbatelné množství rovněž doprostřed). Tehdy vysypal svoji zásuvku, vybral zhruba tucet nejlepších nově vymyšlených slov a umístil je do kalendáře pod názvem Oxtail English Dictionary (parafráze na „Oxford English Dictionary", přičemž „oxtail" ve skutečnosti znamená „volskou oháňku"; pozn. překl.). Záhy vyšlo najevo, že je to jeden z nejpopulárnějších textů v NE 1982, a úspěch v tomto malém měřítku nastínil možnost sepsání celé knihy, založené na podobném principu. Světlo světa spatřilo dílo „ The Meaning of Liff", výsledek úmorné celoživotní práce věnované studiu a mapování jedince zvaného člověk.

Z Pan Promotion News 54,
ŘÍJEN 1983

°

Můj nos

Moje maminka má dlouhý nos, můj tatínek ho měl široký, a ten, co mám já, je kombinací obou. Je velký. Jediným člověkem, kterého jsem kdy poznal, s nosem o poznání větším, než je ten můj, byl ředitel přípravky, kam jsem chodil, který měl navíc drobná malá očka a skoro žádnou bradu a byl neuvěřitelně vychrtlý. Připomínal kříženec mezi plameňákem a starobylým zemědělským náčiním, a za silnějšího větru chodil poněkud klátivě. Taky se hodně schovával.

I já se toužil schovávat. Jako chlapce si mě kvůli mému nosu nemilosrdně dobírali celé roky, dokud jsem jednoho dne náhodou nezachytil tvar svého profilu v páru otočných zrcadel a musel jsem připustit, že je aktuálně dost legrační. Od toho okamžiku mě lidé přestali škádlit kvůli mému nosu a začínali si mě místo toho nemilosrdně dobírat kvůli tomu, že jsem pronášel slova jako „aktuálně", která až do té doby nikdy nikdo neslyšel.

Jedním z poněkud zvláštních rysů mého nosu je skutečnost, že nepropouští vzduch. Je to těžko pochopitelné a ještě obtížněji uvěřitelné, ale je to tak. Problém má své kořeny v dávné minulosti, v době, kdy jsem jako malý kluk žil u své babičky. Moje babička byla předsedkyní místního spolku pro ochranu zvířat, což znamenalo, že dům byl ustavičně plný všelijak zřízených psů a koček, a tu a tam nějakého toho jezevce, lasičky či holuba.

Někteří z nich na tom byli špatně fyzicky, jiní psychicky, ovšem na mě měli z dlouhodobého hlediska ten zhoubný účinek, že způsobili vážnou újmu mé schopnosti logicky přemýšlet. Poněvadž vzduch byl stále plný zvířecích chlupů, peří a prachu, můj nos byl ustavičně ucpaný nebo mi z něj teklo a každých patnáct vteřin jsem musel kýchnout. Jakákoli myšlenka, kterou jsem nebyl schopen prozkoumat, rozvinout a dotáhnout k logickému závěru během patnácti vteřin, byla tímto násilným způsobem vypuzena z mé hlavy, společně s velkým množstvím hlenu.

Jsou tací, kteří říkají, že mám tendenci uvažovat a psát v jednořádkových větách, a pokud je na této kritice něco pravdy, pak má můj neblahý zvyk zajisté své počátky v době, kdy jsem žil u své babičky.

Z babiččina domu.se mi podařilo uniknout odchodem do internátní školy, kde jsem byl poprvé v životě schopen normálně dýchat. Tato nově nalezená omračující svoboda trvala celé dva týdny, dokud mě nevyhnali na hřiště a nepřiměli, abych se učil hrát ragby. Zhruba po prvních pěti minutách prvního zápasu, který jsem kdy hrál, se mi podařilo rozbít si nos o vlastní koleno. Třebaže tento výkon byl zcela zjevně naprosto výjimečného rázu, měl na mě stejný účinek, jako měly geologické proměny na celou civilizaci v románech Ridera Haggarda - ve skutečnosti mě i nadobro odřízl od vnějšího světa.

V následujících letech podnikali nejrůznější věhlasní specialisté na choroby ušní, krční a nosní velké speleologické výpravy do mých nosních dutin a průchodů, avšak většina z nich se vrátila nazpět naprosto vyvedená z míry. Ti, co se nevrátili vyvedení z míry, se nevrátili vůbec, a jsou nyní tudíž spíš součástí problému, místo aby byli součástí řešení.

Jedinou věcí, která mě kdy lákala k tomu, abych zkusil brát kokain, bylo dobře míněné varování, že tato látka pozvolna nahlodává nosní přepážku. Kdybych byl věřil, že kokain by opravdu mohl vyhledat cestu skrze moje nosní průchody, rád bych jej do sebe cpal po celých vědrech a nechal bych ho hlodat dle libosti. Od tohoto kroku mne však odradila skutečnost, že ti z mých přátel, kteří strkají nosy do věder plných kokainu, mají ještě mizernější schopnost logického uvažování než já.

A tak mi nakonec nezbylo než smířit se s tím, že můj nos je spíše ozdobného nežli užitkového rázu. Stejně jako Hubbleův vesmírný teleskop představuje masivní tvůrčí počin lidského génia, ale ve skutečnosti je naprosto k ničemu, snad jen s výjimkou toho, že se mu někdo tu a tam od srdce zasměje.

Esquire,
LÉTO 1991

°

Kniha, která změnila můj život

1. Název:
Slepý hodinář
2. Autor:
Richard Dawkins
3. Kdy jste ji četl poprvé?
Ihned po jejím vydání. Bylo to, tuším, u roce 1990.
4. Proč na vás tak zapůsobila?
Bylo mne, jako byste otevřeli dveře a okna o tmavé, dusné místnosti. Najednou si uvědomíte, do jaké míry jsme zahlceni změtí napůl strávených myšlenek, především ti z nás s uměleckým vzděláním. "Tak nějak " chápeme a přijímáme teorii evoluce, i když si tajně myslíme, že ve skutečnosti to možná bylo úplně jinak. Někteří z nás se dokonce domnívají, že existuje "něco jako" Bůh, který to tu má všechno pod palcem, což samozřejmé zní poněkud nepravděpodobně. Dawkins svou knihou přináší záplavu světla a čerstvého vzduchu, a ukazuje nám, že ve struktuře evoluce je srozumitelnost, která bere dech a z níž - když jí náhle pochopíme - až jímá závrať. A pokud ji nepochopíme, tak v podstatě nechápeme tu nejzákladnější věc o tom, kdo jsme a odkud přicházíme.
5. Četl jste ji znovu? Pokud ano, kolikrát?
Ano, celou jsem ji četl ještě jednou či dvakrát. Ale také do ní tu a tam jen tak nahlížím.
6. Máte při její opakované četbě stejný pocit, jako když jste ji četl poprvé?
Ano. Knihy o evoluci jsou často v takovém protikladu vůči našim normálním intuitivním domněnkám a názorům na svět kolem nás, že vždycky zažívám novy údiv z prozření.
7. Doporučil byste ji ostatním čtenářům, nebo je to jen vaše soukromá vášeň?
Doporučil bych ji komukoli a každému.

°

Maggie a Trudie

Nežiju, a to bych měl objasnit na samém začátku, v žádném formálním vztahu se psem. Žádného psa nekrmím, nemám pro něho doma psí boudu, nekartáčuju ho ani pro něho nehledám psí hotel, když mám někam odcestovat, a rovněž se nechystám roztrhat ho na kusy, když mě naštve. Stručně řečeno, nevlastním žádného psa.

Na druhé straně však mám jistý druh tajného, ba skoro nedovoleného vztahu s jistým psem, či spíš se dvěma psy. A v důsledku toho si myslím, že vím něco málo o tom, jaké to asi je být psím páničkem.

Ti psi nežijí vedle u souseda. Dokonce nežijí ani ve stejné - no jo, chtěl jsem říct ulici a trochu to protáhnout, ale pojďme raději rovnou k věci. Žijí totiž v Santa Fé, v Novém Mexiku, což je pekelné místo k životu pro psa a ve skutečnosti vlastně pro kohokoli. Pokud jste nikdy nenavštívili Santa Fé v Novém Mexiku nebo tam nestrávili určitý čas, pak mi dovolte říct vám jediné: jste naprostý bloud, já sám byl naprostý bloud až do doby zhruba před rokem, kdy mne kombinace okolností - ať vás ani nenapadne otravovat mě s žádostí o vysvětlení - přivedla k tomu, že jsem si musel pronajmout čísi dům v poušti kousek na sever od Santa Fé, abych v něm mohl psát filmový scénář. Abyste vůbec pochopili, co je to vlastně za místo to Santa Fé, mohl bych donekonečna básnit o pískách pouště a nadmořské výšce a hře světla, stříbru a tyrkysových špercích, ale zdaleka nejlepším vysvětlením bude prostá zmínka o dopravní ceduli na silnici z Albuquerque. Velkými písmeny na ní stojí NÁRAZOVÝ VÍTR, a pod tím menšími písmeny SE MŮŽE VYSKYTOVAT.

Se svými sousedy jsem se nikdy nesetkal. Žili zhruba půl míle ode mě na vrcholku dalšího písčitého pahorku, ale jakmile jsem začal chodit ráno ven, abych se věnoval joggingu, seznámil jsem se s jejich psy, kteří byli natolik přátelští a přímo předváděli záchvaty nadšení, že mě vidí, až jsem si říkal, že mě možná považují za někoho, s kým se setkali v předchozím životě (poblíž bydlela Shirley MacLaine a je možné, že pochytili všemožné druhy podivných myšlenek jen z toho, že žili v její blízkosti).

Jmenovali se Maggie a Trudie. Trudie byla výjimečně hloupě vyhlížející pes, velký černý francouzský pudl, který se pohyboval přesně tak, jako by ho byl nakreslil sám Walt Disney: ztřeštěnými přískoky, které byly ještě umocněny plácáním jejích velkých uší na předním konci a komíháním krátkého zavalitého ocásku s pečlivě vystříhanou štětkou na konci druhém. Její srst sestávala z chumáčů pevně stočených černých kudrlinek, což disneyovský efekt jen podtrhovalo. Jejím způsobem vyjádření přímo zničující radosti z toho, že mě vidí, bylo, že každého rána udělala věc, o které jsem si vždycky myslel, že se jí říká „skákání", jenže ve skutečnosti se jedná o „pružení". (Tuhle chybu jsem odhalil teprve teď a budu si muset v duchu přehrát celé úseky svého života, abych viděl, jaké zmatky a nedorozumění jsem v důsledku své nevědomosti možná napáchal.) „Pružení" znamená, že pes vyskočí do vzduchu všema čtyřma najednou. Dám vám dobrou radu: neopouštějte tento svět, dokud neuvidíte velkého černého pudla, jak pruží ve sněhu.

Maggiin způsob vyjádření přímo zničující radosti z mé přítomnosti spočíval v tom, že každého rána kousala Trudie do krku. Byl to rovněž její způsob vyjádření, že je přímo neuvěřitelně nadšená, že půjde na procházku, a také to byl její způsob "vyjádření nezměrné radosti z toho, že už je na procházce a opravdu si ji užívá, a byl to její způsob vyjádření, že chce, abych ji pustil do domu, a byl to její způsob vyjádření, že chce, abych ji pustil ven z domu. Ustavičné hravé kousání do Trudiina krku bylo zkrátka jejím způsobem života.

Maggie byla krásný pes. Nebyl to pudl. Ve skutečnosti šlo o psí rasu, jejíž jméno jsem měl ustavičně na jazyku. Moc se v psích plemenech nevyznám, ale Maggie byla jedním z těch opravdu klasických a zcela zřejmých na první pohled: štíhlá, černá s pálením, neurčitý retrívrovský druh psa podobný velkému bíglovi. Jak se jim jenom říká? Labradoři? Španělé? Sobí psi? Samojedi? Zeptal jsem se na to svého přítele Michaela, filmového producenta, a to ihned, jakmile jsem získal pocit, že ho znám natolik dobře, abych se nestyděl přiznat před ním, že nemohu zaboha přijít na to, jaké plemeno psa Maggie je, i když to muselo být každému na první pohled jasné.

„Maggie," prohlásil svou pomalou, těžkou, líně protahovanou texasštinou, „je vořech."

A tak jsme se každého rána vydali spolu my tři ven: já, významný anglický spisovatel, pudl Trudie a vořech Maggie. Běhával jsem a kráčel střídavě pomalou a rychlou chůzí po široké vyježděné cestě, která se vinula mezi dunami z červeného písku, zatímco Trudie hravě skotačila kolem, na jednu stranu a na druhou, a Maggie vesele pobíhala sem a tam a každou chvíli kousla Trudie do krku. Trudie byla výjimečně dobrosrdečný pes, který jí to vždycky dlouho toleroval, ale její trpělivost přece jen měla své meze, až vždycky nastal okamžik, kdy toho měla pro danou chvíli dost. V takové chvíli provedla ve vzduchu náhlou otočku uprostřed skoku, přistála na tlapách otočená čenichem k Maggie a změřila si ji mimořádně káravým pohledem, načež se Maggie posadila a začala si něžně okusovat zadní pravou tlapu, jakoby ji Trudie už beztak hrozně nudila.

Pak začaly znovu dovádět a běhaly, skotačily, kutálely se a převalovaly na písku, honily se a kousaly, do dálky přes duny, přes trsy pobřežní trávy a podrostu, a každou chvíli se zcela náhle a nevysvětlitelně zastavily, jako by se tím dováděním obě najednou vyčerpaly. Pak chvíli upřeně hleděly kamsi do dálky, načež se znovu rozhýbaly a celý kolotoč začal nanovo.

A jakou roli jsem v tom všem hrál já? Nu, vlastně žádnou. Celých dvacet či třicet minut mě dočista ignorovaly. Což bylo samozřejmě naprosto v pořádku a mně to nevadilo. Ale mátlo mě to, protože na mě každý den časně zrána štěkaly a škrábaly na dveře a okna mého domku, dokud jsem nevstal a nevzal je na procházku. Pokud se stalo, že cokoli narušilo tento každodenní rituál, jako například, že jsem musel odjet do města, nebo měl schůzku nebo musel odletět do Anglie či co já vím, byly vždycky naprosto zničené a jednoduše nevěděly, co si počít. Ačkoli mě na procházce vždycky dokonale ignorovaly, nemohly prostě jít ven samy a užít si tu svoji procházku beze mě. To mi odhalilo, že ti psi, co nebyli moji, mají hluboce filozofické sklony. Svým psím způsobem mi dávali najevo, že tam pro ně musím být k tomu, aby mě mohli náležitě ignorovat. Nemůžete přece ignorovat někoho, kdo tam s vámi není, protože v tom případě by „ignorování" ztratilo smysl.

Další hlubiny jejich myšlení mi odhalila Michaelova přítelkyně Viktorie, která mi řekla, že jednou, když ke mně přijela

na návštěvu, házela jim míček, protože si myslela, že Maggie a Trudie budou mít radost a budou se za ním honit. Jenže psi tam seděli a s kamennými výrazy se nevzrušeně dívali, jak míček letí vzhůru do oblohy, pak klesá a nakonec poskakuje po zemi, až se zastavil. Řekla, že podle ní jí psi svým lhostejným chováním předávali tuto zprávu: „Tohle my neděláme. My se věšíme jen na spisovatele."

Což byla pravda. Věšeli se na mě celý den a každý den. Ovšem stejně jako spisovatelé nemají ani psi, co se věší na spisovatele, nijak zvlášť rádi aktuální činnost spisování. A tak se mi celé dny motali pod nohama a šťouchali mne čenichem do lokte, zatímco já se snažil psát, pokládali mi bradu na klín a hleděli na mne s žalostným výrazem v naději, že dostanu rozum a půjdu s nimi na procházku, aby mě zase mohli dokonale ignorovat.

A večer pak vždycky odběhli do svého skutečného domova, aby tam byli nakrmeni, napojeni a uloženi na noc do pelechu. „Což mi připadalo docela dobře zařízené, poněvadž takto se mi dostávalo povážlivého potěšení z jejich společnosti, aniž bych za ně musel nést jakoukoli zodpovědnost. A tak to šlo den za dnem stále dál, dokud se jednoho dne brzy zrána neobjevila Maggie, svěží, připravená k procházce a dychtivá ignorovat mne svým podivným psím způsobem. Nikoli však Trudie. Trudie s ní nebyla. Vyvedlo mne to z míry. Nevěděl jsem, co se s Trudie stalo, a netušil jsem, jak se to dozvědět, protože nebyla moje. Přejelo ji snad auto? Leží teď někde na krajnici a krvácí? Maggie mi připadala nepokojná a ustaraná. Říkal jsem si, že určitě ví, kde Trudie je a co se jí stalo. Měl bych jít za ní. Obul jsem si tenisky a pospíchal ven. Šli jsme celé míle, bloumali po poušti a hledali Trudie, tou nejdelší možnou cestou, co tam existovala.

Nakonec jsem si uvědomil, že Maggie vůbec nehledá Trudie, ale že mě jako vždycky pouze ignoruje, kterouž strategii jsem já sám komplikoval tím, že jsem se snažil jít po celou dobu za ní, místo abych prostě šel po své obvyklé ranní vycházkové trase. A tak jsem se nakonec vrátil do domu a Maggie se mi posadila k nohám a otřela se mi o ně. Neexistovalo nic, co bych mohl udělat, nikdo, komu bych kvůli Trudie mohl zatelefonovat, protože ten pes mi nepatřil. Jediné, co jsem mohl dělat, bylo - tak jako zhrzená milenka - sedět tam a v tichosti se užírat starostmi. Ani jsem neměl chuť do jídla. A jakmile Maggie toho večera odběhla domů, nemohl jsem usnout.

Ráno byly zpátky. Obě. Jenže se stalo něco strašného. Trudie zřejmě byla u psího holiče. Většinu srsti měla ostříhanou na délku zhruba dvou milimetrů, s několika chocholkami, které jí ponechali na hlavě, uších a ocase. Rozhořčilo mě to. Vypadala komicky. Šli jsme na procházku, a abych pravdu řekl, po celou tu dobu jsem se za ni styděl. Kdyby to byl můj pes, nikdy bych nedopustil, aby vypadala tak příšerně.

O pár dní později jsem se musel vrátit do Anglie. Pokoušel jsem se vysvětlit to psům, připravit je na to, ale nedali si říct. Ráno, v den mého odjezdu, se dívali, jak nakládám zavazadla do kufru 4WD. Lhostejně si ode mě udržovali svou vzdálenost, a pak zčistajasna zahlédli nějakého jiného psa a začali se zajímat o něj místo o mě. Zkrátka mě přímo ukázkově ignorovali. Odletěl jsem domů a měl jsem z toho špatný pocit.

O šest týdnů později jsem se vrátil, abych v Mexiku pracoval na druhém konceptu. A samozřejmě to nešlo jen tak zavolat jejich jména, aby ke mně ti psi přiběhli. Ne, musel jsem chodit kolem dokola po dvoře a vydávat všemožné halekavé zvuky, na které jsou psi zvyklí, jen abych upoutal jejich pozornost. Pak zřejmě nějaký skřek, který jsem vydal, opravdu zalétl až k nim, a najednou, kde se vzala, tu se vzala, ta psiska ke mně přichvátala přes zasněženou poušť (bylo to uprostřed ledna). Jakmile přiběhli, ustavičně skákali ve svém vzrušení na zeď, ale jinak jsme spolu nemohli dělat nic jiného než jít na svěží, zdravou „ignorovačku" ve sněhu. Trudie pružila, Maggie ji kousala do krku a já si šel po svých. Po třech týdnech jsem musel znovu odcestovat. Někdy tento rok se tam určitě vrátím a zase s nimi budu chodit ven, ale v každém případě si uvědomuju, že jsem pro ně jen ten Jiný člověk. Dříve nebo později si budu muset pořídit svého vlastního psa.

–AnimalPassions
(ed. Alan Coren; Robson Books;
ZÁŘÍ 1994)

°

Pravidla

V bývalém Sovětském svazu se říkalo, že cokoli, co není zakázané, je povinné; důležité bylo zapamatovat si, co je co. My na Západě jsme si vždycky gratulovali k o něco uvolněnějšímu, rozumnějšímu přístupu k dění kolem nás a zapomínali jsme přitom, že ta naše „rozumnost" je často stejně despotická. Zkrátka musíte znát pravidla. Zvlášť když cestujete.

Před pár lety - vlastně vám to mohu ve skutečnosti říct docela přesně, bylo to někdy na začátku roku 1994 - jsem měl malé nedorozumění s policií. Jel jsem po Westway do centra Londýna se svou manželkou, která byla v šestém měsíci těhotenství, a předjížděl jsem ve vnitřním pruhu. Za žádných okolností to na mou i duši rozhodně nebyla nějaká divoká a bezohledná jízda, prostě mě k tomu navedl hustý a rychlý provoz na dálnici; nicméně jsem po chvíli zjistil, že se mě snaží zpomalit policejní vůz. Policisté mi naznačovali, abych je následoval z dálnice a, což bylo s podivem, abych zastavil za nimi - na začátku výjezdu z dálnice, kde si budeme moci všichni vystoupit a zapříst přátelskou konverzaci na téma mého těžkého přečinu. Nestačil jsem se divit. Po dálničním exitu burácely osobní vozy, dodávky a, což bylo nejhorší, mnohatunové nákladňáky, a já si byl jistý, že řidič žádného z nich netuší, že přímo uprostřed zatáčky narazí na zaparkovanou dvojici automobilů. Kterýkoli z nich to mohl kdykoli napálit zezadu do mého auta - s mojí těhotnou manželkou uvnitř. Byla to děsivá, šílená situace. Naznačil jsem něco v tom smyslu policejnímu důstojníkovi, který, jak se při styku s policií často stává, byl zcela odlišného názoru.

Jeho názor byl ten, že mé předjíždění ve vnitřním pruhu bylo strašlivě nebezpečné. Proč? Protože zákon říká, že to tak je. Ovšem parkovat na nepřehledném ohybu výjezdu z dálnice nebezpečné nebylo, poněvadž jsem tam byl na základě policejních instrukcí, což tento počin činilo legálním, a tudíž (a právě tohle pro mne bylo těžko pochopitelné) bezpečným.

Připustil jsem, že jsem sice provedl (zcela bezpečný) manévr, který byl podle anglických zákonů ilegální, ovšem naše současné parkování na nepřehledném místě plném rychle jedoucích vozidel bylo manévrem smrtelně nebezpečným, a sice podle všeobecně platných zákonů vesmíru.

Policista na to namítl, že nejsem ve vesmíru, ale v Anglii, což mi vlastně připomněl už předtím. Vzdal jsem se marných pokusů vyhrát tento spor a souhlasil jsem se vším, co říkal, jen abychom odtamtud co nejrychleji vypadli.

Ve skutečnosti totiž byl důvodem, proč jsem tak nenuceně předjížděl ve vnitřním pruhu, fakt, že jsem zvyklý řídit ve Spojených státech, kde každý zcela běžně uplatňuje své ústavní právo jezdit si v jakémkoli zatraceném pruhu, ve kterém se mu zachce. Podle amerických zákonů je předjíždění ve vnitřním pruhu na dálnici (pakliže to dopravní situace umožňuje) zcela legální, zcela normální, a tudíž zcela bezpečné.

Ale povím vám teď, co takové není.

Jednou jsem byl v San Francisku a zaparkoval jsem v jediném dostupném prostoru, který jsem uviděl a který byl shodou okolností na opačné straně ulice. Tehdy na mne dopadla drtivá ruka zákona.

A hned na mě, zdali prý si uvědomuju, jak nebezpečného manévru jsem se právě dopustil? Díval jsem se na představitele zákona s poněkud tupým výrazem ve tváři. Co jsem udělal špatně?

Odjel jsem si zaparkovat, jak mi vysvětlil představitel zákona, proti proudu automobilů.

Ohromeně jsem se rozhlédl na obě strany ulice. Jakých automobilů? nechápal jsem.

Automobilů, které by tu mohly být, zněla odpověď, kdyby tady byl hustší dopravní provoz.

To už poněkud zavánělo metafyzičnem, dokonce i pro mě, a tak jsem mu s dostatečnou pokorou v hlase vysvětlil, že v Anglii prostě zaparkujeme tam, kde se nám podaří najít volné místo k zaparkování, a rozhodně neděláme žádné cavyky kvůli tomu, na které straně ulice to je. Podíval se na mě pln zděšení a možná i účasti, jako bych měl štěstí, že jsem vypadl ze země, kde žijí řidiči, co tak neukázněně a šíleně parkují své vozy, a spěšně mi udělil pokutu. Bylo na něm vidět, že by mě nejraději i okamžitě deponoval, dřív než moje podvratné myšlenky způsobí chaos a anarchii na silnicích, kde se policisté za normálních okolností nemusejí potýkat s ničím horším než s několika přestřelkami z jedoucích aut. Což, jak víme, je ve Spojených státech zcela legální, a bez čehož by američtí občané byli zahlceni stády divé zvěře, zpupnými státními úředníky a nezákonnými britskými dovozci čaje.

Můj zesnulý přítel Graham Chapman, i v těch nejlepších dobách řidič poněkud výstřední, měl ve zvyku zneužívat vzájemné rozporuplnosti mezi britskými a americkými dopravními zvyklostmi tím způsobem, že u sebe nosil jak britský, tak kalifornský řidičský průkaz. Kdykoli jej zastavili ve Státech, začal se ohánět svým britským řidičákem a naopak. Taky se nikdy neopomenul zmínit, že je právě na cestě na letiště, aby odletěl ze země, což, jak pokaždé zjistil, byla pro představitele zákona natolik vítaná zpráva, že si policisté vždycky vydechli úlevou a mávnutím ruky jej poslali dál.

Avšak ačkoli v tomto ohledu stále dochází mezi Evropany a Američany k častým neshodám, alespoň se už celá desetiletí dělíme o filmová a televizní díla, která nám pomáhají zvyknout si na sebe navzájem. Mimo tento kulturní rámec si ovšem nesmíte dělat žádné iluze. Tak například v Číně jednou zastavili básníka Jamese Fentona za to, že měl na svém bicyklu světlo. „Jen považte, jaké by to bylo," spustil na něj policista zhurta, „kdyby si tohle dělal každý?"

Tím nejextrémnějším příkladem něčeho, co je absolutně zakázané v jedné zemi a zcela běžnou praxí v jiné, je něco, čemu dodnes nemohu uvěřit, ačkoli moje sestřenice přísahá, že je to pravda. Žila několik let v Tokiu a vyprávěla mi soudní historku, v níž řidiči, který byl obžalován z toho, že vjel na chodník, narazil do výkladní skříně a zabil dva chodce, byla uznána jako polehčující okolnost skutečnost, že v době spáchání trestného činu byl pod vlivem alkoholu.

Jaká jsou tudíž pravidla, která potřebujete znát, když cestujete z jedné země do druhé? Co je to za věci, které jsou povinné v jedné zemi a zakázané ve druhé? Zdravý rozum vám to nepoví. Musíme si to říkat navzájem.

Nedělní vydání listu Independent,

LEDEN 2000

°

Úvodní slovo k vystoupení skupiny? Procol Harum v Barbicanu

Dámy a pánové!

Každý, kdo mě zná, jistě ví, jakou čest a vzrušení pro mne představuje příležitost uvádět dnes večer tuto skupinu. Nadšeným fanouškem Garyho Brookera a skupiny Procol Harum jsem se stal už před dobrými třiceti lety, kdy zničehonic překvapili svět tím, že se vynořili absolutně odnikud s jedním z nejúspěšnějších světových hitů, které kdo kdy za jakýchkoli okolností vydal. Pak překvapili svět ještě víc tím, že jsou ze Southendu a nikoli z Detroitu, jak se mnozí domnívali. A pak ho překvapili snad úplně nejvíc, a to svou naprostou neschopností vydat do čtyř měsíců po vydání svého slavného singlu nějaké album, a sice proto, že ještě žádné nenapsali. A pak, když je konečně vydali, osvědčili svůj důvtip a tržní prozíravost, a v podstatě „A Whiter Shade of Pale" z alba vynechali. Absolutně nikdy neudělali nic předvídatelného, což ostatně může potvrdit každý, kdo se kdy pokoušel sledovat akordy jejich písničky „Rum Tale".

Tato skupina poněkud výjimečným způsobem ovlivnila celý můj život, a sice písničkou, kterou nahrála a na kterou si podle mě někteří z vás určitě vzpomenou. Jmenovala se „Grand Hotel". Kdykoli píšu, obvykle si pouštím jako příjemnou pracovní kulisu nějakou hudbu, no a při jedné konkrétní příležitosti jsem měl v gramofonu právě „Grand Hotel". Tahle písnička se mi vždycky líbila, protože slova Keitha Richardse pojednávala o jednom krásném hotelu plném stříbra, křišťálových lustrů a podobných věcí - ale pak se najednou uprostřed rozbouřící mohutné orchestrální vyvrcholení, které jako by přišlo odnikud, a nezdá se, že by mělo jakýkoli význam. Pořád jsem přemýšlel, co je to zač, ta velká věc probíhající kdesi v pozadí? A nakonec jsem si pomyslel, že to zní, jako by se tam konala nějaká květinová výstava. Něco velkého a výjimečného, něco jako, inu, jako konec vesmíru. A tehdy se zrodila myšlenka na Restaurant na konci vesmíru. Ten nápad mi vnukla písnička „Grand Hotel".

Ale dost o mně. Dnes jsme se tu sešli, abychom si užili skvělý .večer. Na světě neexistuje kapela jako oni. S potěšením

vám sděluji, že je dnes bude provázet Londýnský symfonický orchestr. A tak je tu všechny vítám - Londýnský symfonický orchestr, umělecký sbor Chameleon, skupinu Procol Harum, dirigenta, velkého Nicholase Dodda, a džentlmena, vědátora, muzikanta, a věřím že nyní také admirála týlu - Garyho Brookera. Mnohokrát vám děkuji.

–Z koncertu skupiny Procol Harum
a Londýnského symfonického orchestru,
9.ÚNORA 1996

°

Léčba kocoviny

Co se podle vás budeme všichni snažit dělat příští sobotu? Pokud jsme alespoň napůl normální, tak to rozhodně nebudou novoroční předsevzetí. Všechna se totiž porušují tak brzy po začátku nového roku, že se jen několik málo z nás bude chtít vyrovnávat se svým pocitem marnosti způsobeným tím, že se nám nepodařilo dodržet „novotisíciletá" předsevzetí, která přicházejí vniveč, relativně řečeno, tisíckrát dříve než obvykle.

Ve skutečnosti - pokud mohu na chvíli odbočit (jestliže nechcete, abych odbočil, pak možná zjistíte, že čtete špatný sloupek) - vychází najevo, že možná existuje velice dobrý důvod, proč v plnění svých novoročních předsevzetí selháváme, a tento důvod naprosto nemusí souviset s tím, že máme opovrženíhodným způsobem slabou vůli. Ono je to totiž takhle: My si zkrátka nepamatujeme, jaká ta naše předsevzetí byla. Je to prosté. A i když si je náhodou zapíšeme, pak si pravděpodobně nemůžeme vzpomenout, kam jsme ten zatracený papírek zašantročili. Ač je to s podivem, je všeobecně známo, že takový papírek se někdy záhadně objeví přesně o rok později, když pátráte po nějakém papírku, na který byste si zapsali další novoroční, předem ztracená předsevzetí, která by konečně dala vašemu životu jakýs takýs řád a smysl. A není to, jak vychází najevo, pouhá shoda okolností.

Mimochodem, nedávno jsem čistě náhodou přišel na to, nakolik neuvěřitelně užitečný je výraz „vychází najevo". Umožňuje vám činit rychlé, pregnantní a autoritativní souvislosti mezi jinak náhodně nesouvisejícími konstatováními, aniž byste museli pracně vysvětlovat, jak jste na to přišli. Je to opravdu skvělé. Je to mnohem lepší než fráze používané předtím: „Někde jsem četl, že..." nebo zbabělé „říká se, že...", protože to znamená, že jakýkoli blábol právě říkáte, ve skutečnosti vychází ze zcela nového, průkopnického výzkumu, a navíc je to výzkum, na kterém se intimním způsobem podílíte. Znovu zdůrazňuji, že k tomu nepotřebujete znát žádný skutečný zdroj nebo autoritu. O čem jsem to ale mluvil?

Zdá se, že mozek se dá až příliš snadno ovlivnit alkoholem, což všichni samozřejmě víme, a ti, co to ještě nevědí, to určitě brzy zjistí. Různí jedinci mají vůči účinku tohoto moku různý stupeň odolnosti, a právě v tom je problém. Mozek si svoje vzpomínky organizuje a třídí jako jistý druh hologramu (jak vychází najevo). Abyste si znovu oživili určitou představu, musíte opětovně navodit podmínky, za kterých vznikla. V případě hologramu je to míra osvětlení, v případě mozku je to, nebo může být Qak vychází najevo), množství alkoholu, ve kterém plave. Věci, které se vám přihodí, nebo, což je docela děsivé, které říkáte či děláte pod vlivem alkoholu, si můžete vyvolat v paměti jedině tehdy, když jste opět pod vlivem zcela stejného množství alkoholu. Tyto vzpomínky jsou zcela mimo dosah vaší normální, střízlivé mysli. Proto tedy budete po divokém večeru stráveném ve společnosti jedinou osobou, která absolutně nemá tušení o poznámce aktéra nebyla jen stupiditou, ale přímo do nebe volající stupiditou pronesené na adresu někoho, na jehož citech vám hluboce nebo alespoň trochu záleží. Teprve po týdnech, měsících, nebo, v případě dalšího Silvestra, přesně po roce, se tato událost s nepříjemným žuchnutím vrací do vašeho vědomí a vy si náhle uvědomíte, proč se vám někteří lidé už tak dlouho vyhýbají nebo se při náhodném setkání tváří, jakoby vás neviděli. Pak se stává, že při této vzpomínce sami k sobě zvučným hlasem zděšeně zvoláte: „Ježíši Kriste!" a sáhnete po další skleničce něčeho tvrdého, což vás přivede do dalšího stadia opilosti, kde samozřejmě můžete očekávat další nové šoky z prozření.

Totéž platí pro opačný proces, a sice „vystřízlivění". Existují určité vzpomínky, které lze vyvolat pouze navozením zcela stejného stavu dehydratace, jako byl ten, v němž došlo k původním událostem. A právě odtud pramení problém s novoročními předsevzetími. Ve skutečnosti si totiž nikdy nepamatujete sliby, které jste učinili, nebo dokonce kam jste si je zapsali, a to až do zcela identického okamžiku dalšího roku, kdy se vám velice děsivě připomene vaše totální neschopnost dostát jim déle než zhruba sedm minut.

Jaké je tedy řešení tohoto problému, který pracuje na principu perpetua mobile? Zcela evidentně je to velmi, velmi přísná sebekázeň. Klášterní lpění na režimu plném zeleniny vařené v páře, čisté vody, dlouhých vycházek, pravidelné pracovní činnosti, časného odchodu na lože, vstávání za ranního kuropění a pravděpodobně taky nějaké té meditace, vonných olejů a podobných věcí. Ale teď už vážně. Tím, po čem budeme pravděpodobně nejvíc ze všeho prahnout na Nový rok, kdy se budeme zoufale snažit vzpomenout si, jak jej připravit, bude dobrý lék na kocovinu, ovšem pokud možno takový, který po vás nevyžaduje, abyste se potápěli pod ledové kry na zamrzlé řece. Problém je v tom, že si na ně nikdy nemůžeme vzpomenout, když je potřebujeme, a dokonce ani nevíme, kde se po nich pídit. A důvod, proč si na ně nikdy nemůžeme vzpomenout, když je potřebujeme, je ten, že jsme je slyšeli, když jsme je ve skutečnosti nepotřebovali, což je nám z výše uvedených důvodů k ničemu. Mozkem vám víří nechutné představy vaječných žloutků rozšlehaných v olivovém oleji s kečupem, ale ve skutečnosti nejste s to utřídit své myšlenky. A proto si je potřebujeme, a to velice, velice naléhavě, utřídit, dokud je ještě čas. Tímto vás tedy vyzývám k zasílání návodů na dobré, účinné metody prostředků proti kocovině, pokud možno takové, které nezahrnují mozkovou chirurgii. Zasílejte je prosím na internetovou adresu www.h2g2.com. A ať je příštích tisíc let obzvlášť dobrých pro vás i všechny vaše potomky!

Nedělní vydání listu Independent,
PROSINEC 1999

°

Moje oblíbené pitivo

Miluju whisky na všechny způsoby. Miluju její mihotavé odlesky v láhvi, její hutnou zlatavou barvu. Miluju nálepky

na lahvích s whisky seřazených na polici - skotské sukně, dvojsečné meče a mírně rozmazané ovečky. Imponuje mi skutečnost, že je to nápoj, který - na rozdíl například od vodky z Warringtonu - má za sebou bohatou kulturu a historii místa, kde je destilován. Miluju především kouřové, rašelinité vůně jednosladových whisky. Abych pravdu řekl, tak jedinou věcí, kterou nemám na whisky rád, je to, že kdykoli polknu byť jen jediný doušek tohoto skvělého moku, projede mi od zadní části levé oční bulvy až do špičky pravého lokte ostrá bolest a začínám chodit prazvláštním způsobem, při kterém narážím do lidí a vrčím na nábytek. Proto jsem se bohužel musel přimět k tomu, abych se soustředil spíše na jiné druhy alkoholických nápojů. Taky mám velice rád margarity, ale ty mě zase přivádějí do stavu, ve kterém nejsem schopen odolat nutkání nakupovat velice stupidní věci. Kdykoli si dám pár margarit, vždycky se následujícího rána probouzím pln hrůzy z toho, co zase najdu dole pod schody. Tím nejhorším byla bezmála dva metry dlouhá tužka a půl metru široká školní pryž, které jsem si nechal zaslat lodí z New Yorku v důsledku neuvážené konzumace margarit na jakémsi mejdanu. Matoucí na tom bylo, že připluly několik týdnů poté, co jsem dorazil domů já, takže jsem je nalezl dole pod schody jednoho rána, když jsem si večer předtím dal k pizze pouze sklenici vína.

Proto kdykoli nyní jedu do New Yorku, piju martini z vodky Stoličnaja, protože je to velice uhlazené, velice kultivované a velice newyorské, ale, což je nejdůležitější, činí mne to neschopným udělat cokoli stupidního, a vlastně ve skutečnosti vůbec cokoli, třebaže tu a tam pod jejich vlivem velmi zasvěceně konverzuji o kvantové chromodynamice a chovu prasat.

Mám rád taky Krvavé Mary, ale ty si dávám pouze tehdy, když se zdržuji na letištích. Nemám pro tento jev vysvětlení. Nikdy mne ani nenapadne, abych si dal Krvavou Mary kdekoli jinde, ale jakmile se ocitnu v letištní hale, pospíchám k vodce a rajčatové šťávě jako krysa z potápějící se lodi, načež se obvykle dostavím do cíle své cesty s několikahodinovým zpožděním, a hlava mi třeští z pásmové nemoci.

Doma piju cokoli, co mám zrovna v lednici, čehož bývá obvykle velmi poskrovnu. Moje lednička má totiž jeden pozoruhodný charakterový rys: dáte do ní lahvinku dobrého šampaňského, a když se na ni pak jdete podívat, naleznete na jejím místě láhev nechutného levného bílého vína. Pořád nemůžu přijít na to, jak k tomu dochází, ale obvykle se utěšuji skleničkou toho nejnudnějšího nápoje na světě, jediného, který mohu konzumovat bez jakýchkoli škodlivých následků pro moje zdraví: ginu s tonikem.

Nedělní vydání listu The Independent,
PROSINEC 1990

°

Úvodní slovo ke knižnímu vydání rozhlasových scénářů

Rád píšu tahle krátká povídání na začátky knížek. Ve skutečnosti je to jedna velká lež. Pravda je taková, že svádíte bitvu sami se sebou, abyste se dokopali dokončit nebo alespoň začít psát knihu, kterou jste slíbili dodat už před sedmi měsíci, a tu vám najednou přijde fax, ve kterém se vás ptají, zda byste náhodou nemohli napsat krátký úvod ke knize, o které si zcela jistě pamatujete, že jste do ní psali někdy kolem roku 1981 „Epilog". Nezabere vám to víc než dvě minuty, jak vás ujišťuje fax. Ha, ha, prý dvě minuty! Ve skutečnosti to trvá třináct hodin, zmeškáte další večírek se švédskými stoly, vaše žena s vámi nemluví a vy máte s původně rozepsanou knížkou takové zpoždění, že už vám začíná být jasné, že nebudete moci jet na dovolenou, kterou jste měli strávit stanováním v Pyrenejích, a vaše žena s vámi nemluví stále zarputileji, především proto, že to stanování byl koneckonců váš nápad, nikoli její, a ona byla ochotná jet tam jen kvůli tomu, že jste to chtěli vy, ačkoli víte, že ona stanování nesnáší. (Což vlastně shodou okolností platí i o mně. Tuhle část si ale vymýšlím, aby bylo jasné.)

A pak přicházejí další a další faxy požadující další úvody, tentokrát k souhrnným vydáním knih, přičemž do každé z nich už jsem samostatný úvod psal. Po čase zjišťuji, že už jsem napsal tolik úvodů ke knihám, že je někdo všechny sesbíral, vydává je knižně a chce po mně, abych k nim napsal úvod. A tak přicházím o další večírek se švédskými stoly a taky o výlet s potápěním na Azorských ostrovech a zjišťuji, že důvodem, proč se mnou moje žena nemluví, je to, že je teď vdaná za někoho úplně jiného. (Tuhle část si taky vymýšlím, jak jistě víte.)

Ve dnech, kdy jsem ještě mohl chodit na večírky - jinými slovy ve dnech, kdy jsem za sebou měl teprve pár literárních děl a psaní úvodů ke knihám se mi zatím nestačilo stát zaměstnáním na plný úvazek - jsem si po zjištění, že se někteří z mých přátel navzájem neznají, vždycky ušetřil spoustu času tím, že jsem jim prostěji řekl: „Tohle je Peter, tohle je Paula, seznamte se spolu." Obvykle to fungovalo naprosto fantasticky, a než jste se nadálí, Peter a Paula byli šťastným párem odjíždějícím spolu na lyžařskou dovolenou do Francouzských Alp společně s vaší ženou a jejím novým manželem.

Takže takhle je to, drahý čtenáři. Tohle je výroční vydání rozhlasových scénářů Stopařova průvodce po Galaxii. Seznamte se spolu.

Moc hezky se mi s vámi povídalo.

–Úvod k Původním rozhlasovým scénářům
Stopařova průvodce po Galaxii,
vydáno k 10. výročí
(Harmony Books, květen 1995)

° ° °

Jak se může nadějný spisovatel stát slavným autorem?

Tak za prvé si musíte uvědomit, že psaní je zničující a osamělá práce, a - pokud nemáte výjimečné štěstí - taky mizerně placená. Musíte to opravdu, opravdu, opravdu hodně chtít dělat. Za druhé, musíte něco napsat. Pokud nejste odhodlaní psát výlučně romány, doporučuji vám, abyste začali s psaním pro rozhlas. Stále ještě je to sdělovací prostředek, kam se můžete dostat relativně snadno, a sice proto, že tak špatně platí. Pro spisovatele je to ale skvělé

médium, protože tolik spoléhá na představivost.
°
Nedokončená záležitost století
Už zbývá jen několik málo dní. Myslím si, že je důležité nenechat skončit století, natožpak tisíciletí, aniž bychom si po sobě udělali pořádek, a určitě existuje nějaká nedokončená záležitost, kterou bychom měli ještě honem rychle vyřídit. Navrhuji, abychom se pokusili vyjmenovat veškeré nedokončené záležitosti na internetu, a uvidíme, zda - čistě mezi námi - se nám je náhodou nepodaří společnými silami vyřešit a následně si pak užívat novoroční oslavy s pocitem dobře odvedeného století.

Ale nejdříve mi dovolte slůvko k pedantům mezi námi.

Jistě, vy víte, že nové tisíciletí nastává až za rok a popravdě řečeno, už jste s tím svým upozorňováním nudní. Ve skutečnosti jste tak posedlí tím, abyste měli něco, kvůli čemu můžete hrozit prstem na zbytek světa, že vám absolutně nedochází, oč vlastně jde. VŽDYŤ TO VŮBEC NEMÁ SMYSL! Je to jen výmluva k tomu, abyste ve chvíli, kdy bude ručička přeskakovat na dvanáctou, mohli říkat: „Ha! Jen se na ně podívejte! To jsou ale blbci!"

Jaký jiný smysl by to mohlo mít? Desítka (společně s jejími násobky) je libovolné číslo, 1. leden je libovolné číslo. A pokud si náhodou myslíte, že tím význačným okamžikem je narození Ježíše Krista, pak jediné, co lze říct s jakoukoli jistotou, je to, že k němu nedošlo v roce jedna našeho letopočtu. Ani v roce nula našeho letopočtu, pokud se tak říkalo předcházejícímu roku (což, jak všichni víme, poněvadž pedanti o tom pořád melou, není pravda).

Krom toho, jak nám tvrdí historikové (rozhodně mnohem zajímavější skupina lidiček než pedanti), s kalendářem už svět dělal v přestupných letech v průběhu dějin takové psí kusy, že celá věc dvojnásob pozbývá významu.

Zamyslete se nad tímhle: teprve nedávno se nám podařilo přesně definovat a standardizovat naše zaznamenávání času a dat, a sice s pomocí atomových hodin a podobných věciček. A 1. ledna roku 2000 (pokud se dá věřit malířům čertů na zeď) všechny naše počítačové systémy selžou a uvrhnou nás zpátky do věku kamenné sekery (anebo taky ne). A tak se mi zdá, že půlnoc z 31. prosince na 1. ledna je jediným pevným a spolehlivým záchytným bodem, který v celé této politováníhodné změti máme, a tak bychom to možná měli alespoň trochu oslavit. Místo abychom říkali, že jsme si pomýlili konec tisíciletí (nebo dvoutisíciletí), měli bychom říkat, že naši předkové popletli jeho začátek, a my jsme jen dali jejich nepořádek do pořádku, načež jsme k tomu přidali svůj. A co na tom k čertu vůbec záleží? Vždyť je to jen záminka k oslavě.

Ale zpátky k naší nedokončené záležitosti.

Jedním z nejtitěrnějších příkladů „nedokončené záležitosti", jak mě napadlo onehdy uprostřed pěvecké hodinky s mojí pětiletou dcerkou, jsou slova k „Do-re-mi" z muzikálu Sound of Music. Samozřejmě to nepovažuju za žádnou globální krizi, nicméně mě to trochu vyvede z míry pokaždé, když to slyším, a nemělo by být tak obtížné dát to do pořádku.

Jenže je.

Jen považte.

V každé řádce textu je název noty z hudební stupnice, které je přidělen nějaký význam: „Do (doe), zvěř, paní od srnce; re (ray), paprsek zlatého slunce," atd. Až dosud je všechno v pořádku. „Mi (me), já, zájmeno, jímž označuju sebe; fa (far), daleko, vede dlouhá cesta do nebe." V pořádku. Neříkám, že to zní, jako by to napsal sám Keats, ale je to docela dobrá myšlenka s logickým základem. Jenže ouha, dál přicházíme do úzkých. „So (sew), šít, jehla protahuje nit." Jo, tohle by bylo v pořádku. „La, nota, která následuje po so..." Cože? Slyšel jsem dobře? „La, nota, která následuje po so..." Co je to za pitomost?

Já vám povím, co je to za verš. Zcela jasně jde o druh verše zvaný „držitel prostoru". Držitel prostoru je pomůcka, kterou spisovatel vkládá do textu, když nemůže v daném okamžiku přijít na správný verš či myšlenku, ale ví, že bude lepší, když tam prostě něco dá a později se k tomu vrátí a dopíše tam něco jiného. A tak si představte, že Oscar Hammerstein prostě napsal do textu „nota, která následuje po so" a řekl si, že se na to ráno ještě podívá.

Jenže když se na to šel ráno znovu podívat, nebyl absolutně schopný přijít na něco lepšího. Ani následujícího rána. No tak, říkal si určitě, vždyť je to tak jednoduché, ne snad? „La... něco, něco... jenže co?"

Pomalu se blíží divadelní zkoušky. Termíny nahrávání. Možná to ještě stihne včas opravit. Možná přijde na nějaké řešení někdo z herců. Jenže ouha. Nenajde se nikdo, kdo by byl schopný opravit ten kousek textu. A tak držitel prostoru postupně pevně zapadá na místo a stává se formální součástí písně, součástí filmu, a tak dále.

Vždyť to přece opravdu není tak obtížné. Co třeba tohle? „La, é... é..." - nu, zrovna teď nemůžu na nic přijít, ale myslím si, že kdyby celý svět spojil v téhle záležitosti své síly, určitě bychom tenhle oříšek dokázali rozlousknout. A myslím si, že bychom neměli dopustit, aby století skončilo s jednou z nejoblíbenějších písní v tak zahanbujícím nedokončeném stavu.

Co ještě? Nu, víte o nějaké nedokončené záležitosti vy. Které věci opravdu dlužíme sami sobě dát do pořádku během příštích pár měsíců, než přeskočí digitální číslice a všichni svorně budeme mít sadu zbrusu nových lesklých problémů jednadvacátého století, se kterými se budeme muset potýkat? Světový hlad? Jimmyho Hoffu? Lorda Lucana? (Jimmy Hoffa byl americky odborový předák. Od roku 1975 je nezvěstný, v roce 1980 byl oficiálně prohlášen za mrtvého; stejně tak v roce 1974 záhadně zmizel britsky lord jménem Lucan, jehož tělo nebylo nikdy nalezeno; pozn. překl.)

Kam uklidit staré osmistopé pásky, tak aby je nikdo ve dvacátém prvním století už ani koutkem oka nezahlédl? Návrhy a odpovědi zasílejte prosím na adresu www.h2g2.com.

Nedělní vydání listu The Independent,
LISTOPAD 1999
°
Snový tým
SNOVÉ FILMOVÉ OBSAZENÍ:

Sean Connery jako Bůh, John Cleese jako anděl Gabriel a Goldie Hawn jako mladší sestra Matky Terezy, Trudie. A jako hosta bych nechal účinkovat Boba Hoskinse v roli detektiva inspektora Phila Makepiece.
ROCKOVÁ KAPELA SNŮ:
Moje absolutní snová rocková kapela už neexistuje, protože jejich rytmického kytaristu zastřelili. Ale bral bych jejich basového kytaristu, protože je bezesporu tím nejlepším. Možná existují pyrotechničtější hráči, ale z pohledu čisté hudebnosti, invence a hnací síly neexistuje nikdo lepší než McCartney. O vokály by se dělil s Garym Brookerem, největším soulovým hlasem britského rokenrolu a čertovsky dobrým hráčem na piano. Dvěma sólovými kytaristy (mohli by se střídat a hrát vždycky jeden sólovou kytaru a jeden rytmickou) by byli: David Gilmour, kterého jsem vždycky toužil slyšet hrát s Garym Brookerem, protože mají společnou zálibu v dramatičnosti a vzletných melodických liniích, a Robbie McIntosh, velký bluesový rocker a špičkový hráč na akustickou kytaru. Bubeník - Steve Gadd (pamatujete si „50 Ways"?). Než byste posbírali skupinu této velikosti, museli byste v ní více či méně mít taky maestra na bicí Raye Coopera, byť by bylo rovněž velmi lákavé přizvat do ní neskutečně dobrou bubenici - jméno si nepamatuju - z Van Morrisonovy skupiny. Kdo ještě? Smyčce? Dechové nástroje? Královský filharmonický orchestr? Neworleanská jazzová skupina? K tomu všemu bych potřeboval taky syntetizátorového čaroděje Paula „Wixe" Wickense. A velký náklaďák.
MILENKA SNŮ:
Dagenhamská dívčí dudácká kapela. Se vší úctou a láskou k mé drahé manželce... existují určité věci, které, jakkoli milující a něžnou máte ženu, vám může poskytnout jen početná dívčí dudácká kapela.
PROJEKT SNŮ:
Za předpokladu, že bych měl k dispozici neomezené finanční prostředky, bych rád financoval grandiózní výzkumný projekt zaměřený na objasnění lidského původu - proměnu opice v člověka. Před pár lety mě fascinovala hypotéza „akvatické opice", myšlenka, že naši předkové strávili určité časové období v polovodním prostředí. Doslechl jsem se, že tuto ideu mnohokrát zesměšňovali, ale nikomu se nikdy nepodařilo přesvědčivě ji vyvrátit. Rád bych odhalil pravdu, ať je to tak, či onak.
VYSNĚNÁ ALTERNATIVNÍ KARIÉRA:
Zoolog, rockový muzikant, tvůrce počítačového softwaru.
VYSNĚNÁ DOVOLENÁ:
Intenzivní akvalungové potápění v Austrálii, někde za Velkým bariérovým útesem, v úžasně průzračném Korálovém moři - Cod Hole, plavání se žraloky, sestupy k potopeným vrakům; pak bych odjel do Západní Austrálie, kde bych se potápěl s obrovskými velrybími žraloky, a nakonec do Zálivu žraloků, kde bych se pro změnu potápěl s delfíny. Cestou domů bych se stavil na večeři v Hong Kongu.
DOMOV SNŮ:
Něco velkého a rozlehlého někde na pláži, pravděpodobně ve Far North v Queenslandu, se spoustou ničím nenarušené přírody kolem a se supervýkonným počítačovým spojením se zbytkem světa. Taky bych tam musel mít člun a malý nakladaček.
KUCHYNĚ SNŮ:
Kdyby mi řekli, že si musím vybrat kuchyni jediné země a stravovat se tak po zbytek svého života, vybral bych si japonskou.
SNOVÝ DEN VOLNA:
Tak takový jsem už ve skutečnosti zažil. Bylo to v roce 1968 - můj kamarád a já jsme nešli do školy a vyjeli jsme si místo toho do Londýna. Odpoledne jsme viděli v Cineramě Vesmírnou odysseu: 2001 a večer jsme šli na živé vystoupení Simona a Garfunkela do Albert Hall.
The Observer,
10. BŘEZNA 1995

° ° °

Kde čerpáte inspiraci pro svoje knihy?
Vždycky si řeknu, že si nedám další šálek kávy, dokud mě něco nenapadne.
°
Úvod ke Comic Books I
Lidé se mě často ptají, kam chodím na svoje nápady, někdy dokonce až sedmaosmdesátkrát za den. Tohle dobře známé úskalí číhá na všechny spisovatele, a jedinou správnou odpovědí na výše zmíněnou otázku je nejdříve se zhluboka nadechnout, ustálit rytmus svého srdce, naplnit svou mysl pokojnými, uklidňujícími představami prozpěvujícího ptactva a modravých zvonečků na jarních lukách, a pak se pokusit vyblekotat: „Nu, je velice zajímavé, že se na to ptáte..." načež se totálně zhroutíte a neovladatelně se rozeštkáte.
Ve skutečnosti je to tak, že zkrátka nevím, kde se ty moje nápady berou, nebo dokonce kde se po nich pídit. Vlastně to neví žádný spisovatel. (Pozor! Tohle ve skutečnosti není tak docela pravda.) Kdybyste psali knihu o tom, jaké jsou pářící zvyklosti prasat, pravděpodobně byste se rozhodli načerpat inspiraci tím, že byste se v umělohmotném přšiplášti zdržovali delší dobu někde na statku ve stodole, ale pakliže je vaším oborem čistá fikce, pak je jedinou spolehlivou metodou pít neskutečné množství kávy a taky mít bytelný psací stůl, který se pod vámi nerozpadne, až budete v zoufalství bušit hlavou do jeho desky.
Samozřejmě přeháním. To už je moje práce. Existuje pár konkrétních myšlenek, o nichž si zcela přesně pamatuju, kde se vzaly. Alespoň si myslím, že si to pamatuju; ale je docela možné, že si to jen namlouvám. To je taky moje práce. Když

mám psát nějakou důležitou věc, často poslouchám stále dokola stejnou hudební skladbu. Ne sice, když zrovna píšu, na to potřebuju klid a čistou hlavu, ale třeba ve chvílích, kdy si jdu uvařit další šálek kávy nebo si připravuju toast nebo si leštím brýle nebo se snažím najít novou náplň do tiskárny nebo si měním struny na kytaře nebo odnáším kávové šálky a smetám drobky z toastu ze svého stolu nebo se uchyluji na WC, abych si tam půlhodinku poseděl a popřemýšlel - jinými slovy, po většinu dne. Výsledkem je skutečnost, že hodně mých nápadů pochází z písniček. Tedy přinejmenším alespoň jeden či dva. Abych byl absolutně přesný, tak je tu jeden nápad, který vzešel z písničky, ale já si tenhle zvyk pěstuji dál, pro případ, že by to zabralo znovu, což se samozřejmě nestane, ale to vlastně nevadí.

Takže teď už víte, jak se to dělá. Jednoduché, že ano?

–Ze Stopařova průvodce po Galaxii
(sebrané vydání), DC Comics,
KVĚTEN 1997

°

Interview s Virgin.net

Pokud na světe existuje člověk, který by měl vědět něco o cestování, pak to musí byt chlapík, který jedl hamburgery s hranolky v restaurantu na konci vesmíru. Našli jsme spisovatele Douglase Adamse v jeho novém domě ve Státech, kam nedávno přesídlil kvůli filmování Stopařova průvodce po Galaxii.

Jaká je vaše nejmilejší prázdninová vzpomínka z dětství?

Moje dětské prázdniny bývaly poměrně skrovné - zlatým hřebem bylo čtrnáct dní strávených na ostrově Isle of Wight, když mi bylo kolem šesti let. Pamatuji si, jak jsem chytil cosi, o čem jsem byl přesvědčený, že je to platýs, ačkoli to mělo velikost poštovní známky, a když jsem si to chtěl ponechat coby domácího mazlíčka, velice brzy to pošlo.

Vrátil jste se na to místo někdy od těch dětských prázdnin?

Na Isle of Wight jsem poté zavítal už jen jednou. Přebýval jsem v hotelu, kde bylo oblíbenou večerní zábavou vypnout světla v restaurantu a dívat se, jak na trávníku dovádí jezevčí rodinka.

Kam jste jel poprvé na dovolenou bez svých rodičů?

V osmnácti jsem cestoval stopem po Evropě.

Kam všude jste zavítal?

Byl jsem v Rakousku, Itálii, Jugoslávii a Turecku. Nocoval jsem v mládežnických ubytovnách a kempech a doplňoval jsem svou stravu tím, že jsem se účastnil prohlídek pivovarů, které byly zdarma. Istanbul byl obzvlášť krásný, ale dostal jsem tam příšernou otravu z jídla a musel jsem se vrátit do Anglie vlakem, ve kterém jsem spal na chodbičce hned vedle záchodků. Ach, byly to kouzelné časy...

By l jste tam ještě někdy potom?

Istanbul jsem navštívil už jen jednou. Vracel jsem se letadlem z Austrálie a impulzivně jsem se rozhodl udělat si na zpáteční cestě zastávku v Istanbulu. Jenže nápad najmout si na cestu z letiště taxi a ubytovat se v pěkném hotelu, místo abych si stopnul náklaďák a svezl se na jeho korbě a spal v zadní místnůstce levné ubytovny, jaksi okradl moje zážitky o dřívější kouzlo. Několik dní jsem se toulal po městě a snažil se vyhýbat všudypřítomným prodavačům koberců, ale nakonec jsem to vzdal a odletěl domů.

Jaké je nejvzdálenější nebo nebizarnější místo, které jste kdy navštívil?

Je to samozřejmě Velikonoční ostrov, to nejodlehlejší místo na zemi, proslavené tím, že je odkudkoli na světě vzdálenější než kterékoli jiné místo. Proto je poněkud zvláštní, že jsem se tam ocitl čistě náhodou a jen zhruba asi na hodinu. Dostalo se mi tenkrát jednoho velmi důležitého ponaučení, a to - od té doby si nikdy nezapomenu prostudovat svoji letenku.

Kde jste tehdy byl a proč?

Letěl jsem ze Santiaga do Sydney a byl jsem dost unavený, protože jsem strávil předchozí dva týdny pátráním po kožešinových tuleních, čili jsem usnul jako špalek a neprobudil se, dokud kapitán neoznámil, že právě budeme mít hodinové mezipřistání na Velikonočním ostrově.

Na letišti byla malá armáda minibusů, které vás bleskurychle odvezou na rychloprohlídku nejbližší sochy, zatímco letadlo natankuje palivo. Strašně mě to štvalo, protože kdybych byl předchozího dne dával pozor, mohl jsem si pozměnit letenku a zdržet se několik dní.

Jaké je vaše oblíbené město?

Říkám si, že to je asi Florencie, ale to jen kvůli vzpomínkám, jak jsem tam cestoval coby student a trávil tam dny omámený sluncem, levným vínem a uměním. Při dalších návštěvách byly moje předchozí vzpomínky zastíněny dopravními zácpami a smogem.

Ve skutečnosti je mým oblíbeným místem jedno docela malé městečko - Santa Fé v Novém Mexiku. Miluji tamní pouštní vzduch, margarity a guacamole, stříbrné spony na opascích a pocit, že lidé, co sedí u vedlejšího stolku v kavárně, jsou pravděpodobně laureáti Nobelovy ceny.

Kdy jste naposledy stopoval?

Zhruba před deseti lety na ostrově Rodrigues v Indickém oceánu. Stop byl jediným způsobem, jak se dostat kolem ostrova. Neexistovala tam žádná veřejná doprava, ale pár lidí vlastnilo landrovery, takže vám nezbývalo než doufat, že prostě budou zrovna projíždět kolem. Za soumraku jsem skončil v lese oblečený jen v šortkách, ale repelent proti moskytům jsem si samozřejmě nechal v hotelu. Musel jsem pak protrpět tu nejbolestivější noc ve svém životě.

Které místo jste si oblíbil, když jste cestoval kvůli knize Ještě je můžeme vidět?

Madagaskar - třebaže to bylo ve skutečnosti jen jakési preludium k Ještě je můžeme vidět. Velice se mi líbily tamní lesy, lemurové a vřelost místních lidí.

Co považujete za nejzajímavější člověkem postavenou stavbu Galaxii?

Přehradu, kterou staví u Tří soutěsek na řece Jang-c'-ťiang. Třebaže výstižnějším slovem než „staví" by možná bylo „hyzdí". Přehrady takřka nikdy neslouží k tomu, k čemu byly původně určeny, zato však neuvěřitelným způsobem devastují krajinu. Přesto je nadále stavíme a já si nemohu pomoci, ale musím přemýšlet proč. Jsem přesvědčený, že kdybychom šli dostatečně daleko do minulosti lidského druhu, nalezli bychom tam nějaké zbloudilé bobří geny. Je to jediné vysvětlení, které mi dává smysl.

Byl jste tam někdy?

Nebyl jsem na Jang-c'-ťiangu od zahájení stavby. Abych pravdu řekl, v životě tu věc nechci vidět.

A nejzajímavější přírodní struktura?

Obří, tři tisíce kilometrů dlouhá ryba na oběžné dráze kolem Jupitera, alespoň podle spolehlivé zprávy ve Weekly World News. Fotografie byla velmi přesvědčivá a mě jen překvapuje, že renomovanější listy jako New Scientist nebo dokonce The Sun nepřinesly další detaily. Měli by nám to říct.

Kdybyste mel jmenovat místo, které vypadá, jako by právě „dopadlo na Zemi odněkud z vesmíru", kde by to podle vás bylo?

Byl by to Fjordland na Jižním ostrově na Novém Zélandu. Je to neskutečná změť hor, vodopádů, jezer a ledu - považuji to za nejzvláštnější místo, jaké jsem kdy viděl.

Kdybyste se nyní mohl vydat kamkoli do vesmíru, kde byste chtěl být, jak byste se tam dostala koho a co byste si vzal s sebou?

Lokálně si myslím, že by to byla Europa, jeden z šestnácti měsíců Jupitera. Je to jedno z nejzáhadnějších těles ve sluneční soustavě, velmi oblíbené spisovateli vědeckofantastické literatury, protože je to jedno z mála míst, kde by pravděpodobně mohla existovat určitá forma života, a navíc se vyskytují jisté zvláštnosti v její stavbě, které vedly k divokým spekulacím o jejím umělém původu. Kromě toho, za nocí - při patřičné orbitální konstelaci - odtamtud musí být skvělý výhled na tu rybu.

–Interview vedla Claire Smithová,
Virgin.net, Ltd.,
22.ZÁŘÍ 1999

°

Jízda na létajících rejnocích

Každá země je jako jiný typ člověka. Amerika je jako domýšlivý pubertální mladík. Kanada je jako inteligentní pětatřicetiletá i žena. Austrálie je jako Jack Nicholson. Namíří si to rovnou k vám a drze se vám zasměje do tváře nanejvýš nebezpečným, a přitom okouzlujícím způsobem. Ve skutečnosti to není ani tak země jako taková, jako spíš tenká skořápka napůl pomatené civilizace spečená kolem okrajů rozlehlé, surové divočiny, plná horka, prachu a skákajících věcí.

Povězte Australanům, že se vám jejich země líbí, a většina se jich suše zasměje a řekne: „No, vždyť je to taky poslední místo, co nám tu ještě zbylo, že jo?" což Australanům zjevně dělá starosti. Vy docela přesně nevíte, co tím myslí, ale taky vám to dělá starosti, pro případ, že by měli pravdu.

Pouhé vědomí, že na opačném konci světa existuje místo, kam odsud nevidíme, je podivně znepokojivé, a já si vždycky hledám záminky, abych se tam mohl rozjet, i kdyby to nemělo být z žádného jiného důvodu než jen proto, abych se na ně zase jednou podíval. Taky jsem si je čistě náhodou zamiloval. Většinu z něj jsem dosud neviděl, ale je tam jedno místo, které jsem dlouho toužil znovu navštívit, protože jsem tam měl jednu rozdělanou záležitost, která mě dost trápila.

A právě před několika týdny se mi náhle podařilo nalézt záminku, kterou jsem dlouho hledal.

Byl jsem v té době v Anglii. Bylo poznat, že jsem v Anglii, protože jsem seděl v dešti pod mokrou dekou na rozbahněném poli a naslouchal jakémusi proklatému orchestru v červeném stanu, který vyhrával melodie ze slavných amerických filmů. Copak někde jinde na světe existuje místo, kde by lidé dělali takové věci? Kdekoli? Dělali by to v Itálii? Dělali by to na Tierra del Fuego? Dělali by to na Baffinově ostrově? Ne. Myslím, že dokonce i v Japonsku, kde patří mezi oblíbené národní zábavy vyhřezávat si své vlastní vnitřnosti nožem, by tohle považovali za pěkně uhozené a rychle by něčemu podobnému učinili přítrž.

Mezi přívaly deště a vřeštěním trumpet jsem zapředl konverzaci s jedním sympatickým chlapíkem, o němž vyšlo najevo, že je to soused mé sestry, co žije nahoře ve Warwickshire, což bylo shodou okolností právě tam, kde se nacházelo zmíněné rozbahněné pole. Jmenoval se Martin Pemberton, a byl to vynálezce a návrhář. Svěřil se mi, že mezi věcmi, které vynalezl nebo navrhl, byly různé důležité součástky do vagónů metra, skvělý nový druh inteligentního opékače topinek a taky Potápník. Načež jsem se zdvořile otázal, cože je to ten Potápník?

Vysvětlil mi, že Potápník je něco na způsob podmořského vozítka poháněného tlakem vzduchu. Něco jako přední půlka delfína. Držíte se toho na zadním konci a ono vás to za sebou táhne mořskou vodou až do hloubky třiceti stop. Pamatujete si na film Thunderball? Tak něco podobného tam měli. Skvělá věcička k prozkoumávání korálových útesů.

Nejsem si jistý, zda vám tady přesně tlumočím všechno, co mi povídal. Možná mluvil o „azurovém moři" nebo o „křišťálově průzračných hlubinách". Asi ne, ale takové představy se honily hlavou mně, když jsem tam seděl v prudkém lijáku a sledoval, jak vítr honí kolem hudebního pavilonu čísi zatoulaný deštník.

Musel jsem si to vyzkoušet. Řekl jsem to Martinovi. Možná jsem ho dokonce srazil k zemi a klekl mu na dýchací trubici - přiznávám, že to všechno bylo poněkud chaotické - ale nakonec přece jen řekl, že mu bude potěšením, když mě bude moci nechat si tu věc vyzkoušet. Otázkou bylo kde? Mohl jsem ho vyzkoušet kdekoli, dokonce i v místním plaveckém bazénu. Ne. Mně šlo o to, abych si ho mohl vyzkoušet v Austrálii, konkrétně na Velkém bariérovém útesu. Potřeboval jsem nějakou fintu, aby se mi podařilo přimět nějaký nebohý časopis zafinancovat mi ten výlet, což pro mě bylo, a to mi věřte, jediným způsobem, jak cestovat.

Pak jsem si vzpomněl na svou rozdělanou záležitost v Austrálii.

Na jižním konci útesu je ostrov, který jsem krátce navštívil před deseti lety na svatodušní svátky. Jmenoval se Haymanův ostrov a bylo to dost odpudivé místo. Ostrov sám o sobě byl krásný, ale letovisko, které na něm postavili, rozhodně krásné nebylo, a já se tam ocitl vlastně omylem, zcela vyčerpaný na konci autorského turné. Nesnášel jsem to tam. Turistická brožurka se jen hemžila výrazy jako „mezinárodní", „luxusní", „jedinečný" a „kultivovaný", což znamenalo, že jim tam zpoza palmových stromů ustavičně vyhrávala reprodukovaná hudba a každého večera se konaly tematicky zaměřené maškarní bály. Ve dne jsem seděl u stolku vedle bazénu, pozvolna se opíjel nápojem Tequila Sunrise a naslouchal rozhovorům od vedlejších stolečků, které pojednávaly většinou o dopravních nehodách, jejichž účastníky byla těžkotonážní vozidla. Zvečera jsem se klátivě odebral do svého pokoje, abych se vyhnul pohledu na šílené opilé Australany dovádějící v trávě v rákosových sukénkách, kovbojských klobouících nebo čemkoli jiném, co zrovna předepisoval tematický večer. Ve svém pokoji jsem sledoval z hotelového videa filmy o Šíleném Maxovi. V těch taky byla spousta dopravních nehod, kterých se zúčastnily těžkotonážní nákladďáky. Dokonce jsem tam nemohl najít ani nic ke čtení. V hotelovém obchodě měli jen dvě slušné knihy, z nichž jsem obě sám napsal.

Při jisté příležitosti jsem na pláži hovořil s jedním australským párem. Řekl jsem: „Nazdar, jmenuju se Douglas, copak vám se ta příšerná hudba líbí?" Slušně mi odpověděli, že jim ve skutečnosti nevadí. Považovali to za velmi pěkné, mezinárodní a kultivované. Žili na ovčí farmě takových 850 mil západně od Brisbane, a tím jediným, co tam kdy slyšeli, bylo podle jejich slov nic. Řekl jsem, že to musí být velmi příjemné, ale oni namítli, že po čase to začne člověka docela nudit, takže trocha té tiché reprodukované hudby je přímo balzámem pro jejich uši. Odmítli podpořit moje tvrzení, že je to totéž, jako byste měli po celý den nacpané v uších molitanové ucpávky, a po chvíli začala konverzace nepříjemně váznout.

Konečně se mi podařilo z Haymanova ostrova prchnout. Skončil jsem na potápěčském člunu na útesu Hook Reef, kde jsem strávil ten nejlepší týden svého života. Prozkoumával jsem korály, potápěl se s neskutečnou rozmanitostí ryb, delfínů, žraloků, ba dokonce s velrybou.

Teprve po zdárném odjezdu z Haymanova ostrova jsem se dozvěděl o něčem opravdu výjimečném, co mi tam jaksi ušlo.

Z druhé strany ostrova je zastrčený jeden záliv, kterému říkají Záliv létajících rejnoků a který je plný, jak byste se mohli dohadovat podle názvu, létajících rejnoků: obrovských, vznešených, podvodních létajících koberců, jedněch z nejkrásnějších tvorů na světě. Člověk, který mi o tom divu vyprávěl, tvrdil, že jsou to tak mírumilovná a neškodná zvířata, že dokonce nechají lidi vozit se pod vodou na jejich hřbetech.

A já o to přišel. Následujících deset let jsem si kvůli tomu rval vlasy.

Mezitím jsem se také dozvěděl, že Haymanův ostrov sám se změnil k nepoznání. Zakoupila jej australská letecká společnost Ansett, která vydala miliardy dolarů na to, aby vyrvala z palmových stromů reproduktory a proměnila letovisko v něco, co je nejenom mezinárodní a luxusní a kultivované a tak dále, ale taky závratně drahé a, podle všech předpokladů, ve skutečnosti docela hezké.

Takže tohle bude moje vějička, pomyslel jsem si. Napíšu článek o tom, jak jsem odvezl Potápníka na Haymanův ostrov, našel si tam nějakého přátelsky naladěného rejnoka a provedl srovnávací zkušební jízdu.

Jistě, jakýkoli duševně zdravý, rozumně uvažující člověk by mohl namítnout, že to je veskrze stupidní myšlenka, a hodně jich to ve skutečnosti udělalo. Nicméně já už měl dokonce vymyšlený název svého článku: Srovnávací zkušební jízda mezi podvodním skútrem, modrožlutým Potápníkem pro jednu osobu, a obřím létajícím rejnokem.

Vyšlo mi to?

Hádejte.

Čirá absurdní nereálnost myšlenky mocně zasáhla i mne, jenže to už bylo v okamžiku, kdy jsme se dívali, jak tu velkou, čtyřicet kilogramů vážící stříbrnou bednu s Potápníkem uvnitř odvážejí na kolečkách přes rozjezdovou dráhu letiště na Hamiltonově ostrově. Tam a tehdy jsem si uvědomil propastný rozdíl mezi nutností vysvětlovat lidem v Anglii, že pojedu do Austrálie, abych provedl srovnávací zkušební jízdu mezi Potápníkem a létajícím rejnokem, a nutností vysvětlovat lidem v Austrálii, že jsem přijel, abych provedl srovnávací zkušební jízdu, atd. Najednou jsem si připadal jako extrémně idiotský Angličan, kterého tam bude každý nenávidět a pohrdat jím a ukazovat si na něj prstem a smát se mu za zády a dělat si z něj legraci.

Moje žena Jane mi s bohorovným klidem vysvětlila, že když trpím pásmovou nemocí, měním se v totálního paranoika, a proč si prostě nejdeme dát skleničku, abychom se trochu uvolnili. Hamiltonův ostrov vypadá jako velice dobrý názorný příklad toho, co by se nemělo dělat s krásným subtropickým ostrovem na pokraji jednoho z velkých přírodních divů, to znamená postavit na něm ošklivé výškové budovy a prodávat tam pivo a trička a taky pohlednice se záběry ukazujícími, jak krásné to tam bylo, než tam dorazily obchody s pohlednicemi. My se tam však naštěstí měli zdržet jen pár minut. U přístavní hráze hned vedle malého letiště už čekala Sluneční bohyně, což byla atraktivní nablýskaná bílá jachta, takový ten druh, co na nich vždycky trávil nezřízené množství času (vycházíme-li z prostého faktu, že to byl ve skutečnosti státní zaměstnanec) James Bond. Poslali ji tam, aby vyzvedla hosty, kteří cestovali na Haymanův ostrov, a byla prvním náznakem toho, jak hodně se to místo změnilo.

Byli jsme úslužně uvedeni na palubu. Jeden stevard nám nabídl sklenice s šampaňským, zatímco druhý stál na stráži u posuvných dveří, které vedly do klimatizovaného interiéru.

Jeho úkolem bylo otevřít je pro nás. Vysvětlil nám, že je to nezbytné, protože dveře se bohužel neotvírají automaticky, když k nim přistoupíte, a stává se, že někteří z jejich japonských návštěvníků často před nimi stojí celé minuty, až propadnou panice, dokud je pro ně někdo neotevře ručně.

Neuspěchaná cesta po hladině tmavého, lesknoucího se moře pod zářivým sluncem trvala zhruba hodinu. Kolem nás klouzaly v dálce menší ostrovy porostlé bujnou vegetací. Pozoroval jsem dlouhou vodní brázdu rozplývající se do šíře

za lodí, usrkával jsem šampaňské a myslel na jeden starý most, který znám, ve Sturminster Newtonu v Dorsetu. Stále na něm visí stará litinová cedule s nápisem, který upozorňuje, že kdokoli by jen pomyslel na to, že most jakýmkoli způsobem poškodí nebo zohyzdí, vystavuje se nebezpečí trestu deportace. Do Austrálie. Jistě, Sturminster Newton je půvabné městečko, a přesto se divím, jak je možné, že ten most tam pořád stojí.

Jane, která je ve čtení turistických průvodců mnohem zběhlejší než já (já si je vždycky čtu až na zpáteční cestě, abych se dozvěděl, o co jsem přišel, a často je to pro mě docela šok), objevila v brožurce, co zrovna četla, něco velice zajímavého. Prý jestli vím, zeptala se mě, že město Brisbane bylo původně založeno jako trestanecká kolonie pro vězně, kteří spáchali nové přečiny po příjezdu do Austrálie?,

Snažil jsem se vstřebat tuto prostinkou informaci a strávil jsem tím téměř půlhodinu. To je tedy skvělé! My Britové - ubohé, šedivé, deštěm zmáčené bytosti - jsme si tam seděli a choulili se k sobě pod naší šedivou oblohou, ze které na nás crčelo jako z nechutně špinavého hadru na nádobí, zaneprázdněni posíláním zločinců, které jsme si přáli co nejpřísněji potrestat, do Austrálie, aby se tam vyhřívali na sluníčku na pobřeží Tasmanského moře na jižním konečku Velkého bariérového útesu a možná si tu a tam trochu zasurfovali. Není divu, že Australané mají takový typicky zvláštní úsměv, který mají vyhrazený výlučně pro nás Brity.

Z moře vypadá Haymanův ostrov opuštěný, jako by to byl jen velký zelený kopec olemovaný světlounkými plážemi, dřepící v tmavomodrém moři. Teprve velice zblízka si všimnete dlouhého, nízkého hotelu hnízdícího mezi palmami, který si však sotva můžete prohlédnout důkladněji, protože jej ze všech stran obklopuje cosi, co vypadá jako obrovské, bujné palmy v květináčích. Hotel si jako had proplétá cestičku okolní zelení: pilíře, fontány, zastíněná náměstíčka, sluneční terasy, diskrétní malé obchůdky, kde prodávají závratně drahé značkové věcičky s nálepkami, které musíte pracně odlupovat, a nediskrétně velké bazény.

Bylo to opravdu pohádkové a nám se tam okamžitě zalíbilo. Šlo o totéž místo, před jehož návštěvou bych před dvaceti lety každého opovržlivě odrazoval. Jednou ze skvělých věcí na tom, že člověk stárne a věci jako dovolené dostává zdarma, je to, že můžete konečně dělat všechno, kvůli čemu jste ostatními lidmi před lety pohrdali: posedávat si na terase a mít na očích sluneční brýle, které stojí zhruba tolik co roční studentské stipendium, objednávat si nesmyslné věci prostřednictvím pokojové služby a nechat se rozmazlovat. Personál, který před vámi panáčkuje, - a tohle si zapamatujte - neřekne na vaše díky za to, že vám dolili do sklenice šampaňské, obyčejné: „Není za co"; oni vám ve skutečnosti řeknou: „Nedělejte si vůbec žádné starosti." Opravdu a upřímně chtějí, abyste vy - konkrétně vaše osoba, nikoli jen nějaký starý tlustý páprda polehávající ve slamáku, ale vy osobně - měl pocit, že na tomto nejlepším ze všech možných světů, který jste navštívili, není nic, ale opravdu nic, kvůli čemu byste si museli v jakémkoli ohledu dělat starosti. Opravdu. Opravdu. My vámi dokonce ani neopovrhujeme. Opravdu. Nedělejte si vůbec žádné starosti.

Kéž by to tak šlo. Já si samozřejmě musel dělat starosti, a sice kvůli svému Potápníkovi. Té velké modrožluté věci, kterou jsem s sebou táhl desetkrát dál než Mojžíš děti Izraele, jen proto, abych viděl, jak si povede v porovnání s létajícím rejnokem coby dopravním prostředkem. Tiše jej v jeho velké, stříbrné bedně vyložili z lodi a diskrétně uskladnili v potápěčském středisku, kde jej nemohl nikdo vidět, natožpak se dohadovat o jeho účelu.

V našem pokoji zazvonil telefon. Mimochodem, ten pokoj byl velice hezký. Jsem si jistý, že dychtíte slyšet, jaký ten pokoj byl, protože jsme v něm přebývali na vaše náklady. Nebyl nijak moc velký, ale byl velmi pohodlný, slunečný a vkusně zařízený v kalifornských pastelových barvách. Nejvíc se nám na něm líbil balkon, ze kterého byl výhled na moře, protože měl plátěnou střechu, která se dala vysunout pouhým zmáčknutím elektrického vypínače. Vypínač má dvě polohy. Buď jej můžete nastavit na AUTO, v kterémž případě se markýza spustila sama, kdykoli vyšlo slunce, nebo jej můžete nastavit na MANUÁL, v kterémž případě, jak jsme předpokládali, přijde dovnitř malý, nekvalifikovaný španělský číšník a udělá to za vás. Připadalo nám to strašně legrační. Smáli jsme se tomu a smáli a smáli a dali si další sklenici šampaňského a pak jsme se smáli tím víc a pak zazvonil .telefon.

„Máme vašeho Potápníka," řekl mužský hlas.

„Ach, ano," odpověděl jsem. „Ano, takže, ehm, Potápníka. Mnohokrát vám děkuji. Je v pořádku?"

„Nedělejte si starosti," řekl hlas, „vůbec žádné."

„Ach, ano. Dobře."

„Jestli chcete, tak ráno přijďte do potápěčského střediska. Můžeme jej zkontrolovat, podívat se, jak funguje, přesvědčit se, co potřebuje, vzít vás na odstředivku, prostě cokoli chcete. Uděláme všechno, co bude v našich silách, abychom vám vyšli vstříc."

„Ach. Děkuji vám. Mnohokrát vám děkuji."

„S tím se vůbec neobtěžujte."

Hlas byl přátelský a ujišťující. Moje paranoia způsobená pásmovou nemocí začala mírně polevovat, a tak jsme si šli dát večeři.

Letovisko mělo čtyři restaurace, a my si vybrali Orientální rybí restauraci. Mořské ryby, jak se zdá, sestávají v Austrálii většinou z barramund, brouků z Morton Bay a všelijakých jiných věcí."

„Brouci z Morton Bay," spustila naše usměvavá čínská číšnice, „být jako humři, ale být jenom takhle velcí." Podržela dva ukazováky asi osm centimetrů od sebe. „My vrážet jim hlavičky dovnitř. To vypadat velice pěkně. Vám jistě líbit."

Ve skutečnosti se nám to moc nelíbilo. Restaurace byla velmi vkusně černobíle vyzdobená v japonském stylu, ale jídlo vypadalo líp, než chutnalo, a taky tam hráli reprodukovanou hudbu. Na okamžik jsem měl pocit, jako by se kolem nás kradl svým okouzlujícím a vkusným novým domovem duch starého, odpudivého Haymanova ostrova. Dalšími restauranty byly polynéský, italský a ten, kterému dávali nejvyšší ohodnocení, La Fontaine, francouzský restaurant, který jsme se rozhodli nechat si na poslední z našich čtyř večerů, ačkoli jsme o něm měli sžíravé pochybnosti. Mám rád místní kuchyně (pokud zrovna nejsem ve Walesu), a pomyšlení na francouzskou haute cuisine transportovanou do Austrálie mne jaksi zrovna neplnilo důvěrou. Rozhodl jsem se však být všemu přístupný, protože jedním z nejlepších

pokrmů, které jsem kdy ochutnal, byl shodou okolností krab vařený v páře a chateaubriand ze zebu připravené na jihu Madagaskaru kuchařem vyškoleným ve Francii. Jenže tehdy Francouzi žili na Madagaskaru už pětasedmdesát let a zanechali mu bohatý odkaz kulinárního umění (a příšerné byrokracie). Rozhodli jsme se, že se toho večera do La Fontaine aspoň podíváme. Cestou k restaurantu jsme procházeli přes celé akry nádherně položených koberců, míjeli klavíry, lustry a reprodukce nábytku z doby Ludvíka XVI. Zjistil jsem, že marně pátrám v mozku po jakékoli možné spojitosti, která by mohla existovat mezi francouzským dvorem z osmnáctého století a jeho výskytem, jakkoli historicky krátkým, na Velkém bariérovém útesu. Zeptal jsem se na to Jane, která je vzdělaná v historii, a ona mě ujistila, že jsem nadmíru hloupý. Pak jsme šli do postele.

Následujícího rána, a vlastně každého rána, jsme byli probuzeni přesně v půl osmé rackem, který usedl na náš balkon a začal vydávat pravidelné časně ranní skřeky. Po snídani jsme odešli do potápěčského střediska, které se nacházelo zhruba půl míle od hotelu, a tam jsme se setkali s Ianem Greenem.

Právě Ian mi volal předchozího večera. Měl na starosti veškeré potápěčské záležitosti na ostrově, a těžko byste hledali ochotnějšího a přátelštějšího člověka. Nechal pro nás Potápníka vybalit a zkontrolovat. Stroj tam stál a leskl se novotou ve slunečních paprscích.

Jak jsem už řekl, je tvarovaný jako přední půlka těla delfína. Těleso samotné je modré a v přední části jsou dvě malé žluté ploutve, jedna na každé straně, které se mohou natáčet o několik stupňů, a tím měnit směr plavby Potápníka nahoru nebo dolů. Vzadu jsou dvě velké rukojeti, kterých se držíte, když vás Potápník táhne vodou. Na dosah od palce máte tlačítka, která tu věc uvádějí do pohybu a ovládají její výstup a sestup. Uvnitř Potápníka je válec se stlačeným vzduchem - normální kyslíková bomba - který poskytuje energii potřebnou k otáčení dvou vrtulí, poháněných Potápníka kupředu, a taky dodává vzduch pružnou trubicí do volně visícího regulátoru. Regulátor je věcička, kterou si strčíte do úst a která vám při potápění dodává vzduch. Velkou výhodou je skutečnost, že už potřebujete jen potápěčské brýle a ploutve a nemusíte vláčet na zádech bombu s kyslíkem, protože ten si berete rovnou z Potápníka. Sami si můžete nastavit hloubku, pod kterou Potápník nepůjde, a maximální hloubkou je v každém případě deset metrů.

Ian obdržel od Martina Pembertona příval faxů týkajících se správného nastavení přístroje a byl si v tomto ohledu docela jistý.

„Nedělejte si vůbec žádné starosti," řekl a zeptal se mě, co mám v úmyslu dělat s tím strojem.

Odpověděl jsem, že by možná bylo dobré jít si ho nejdřív vyzkoušet na mělčinu, a pak teprve ho vzít na hlubší vodu.

„Nedělejte si vůbec žádné starosti," řekl.

Navrhl jsem, že bychom ho mohli vzít s sebou na potápěčskou výpravu, která vyplouvala z ostrova následujícího dne.

„Nedělejte si vůbec žádné starosti," řekl.

„A pak strávím něco málo času tím, že jej budu testovat, zvykat si na něj a jezdit s ním kolem útesu."

„Nedělejte si vůbec žádné starosti," řekl.

„A pak, ehm," řekl jsem, „se chci pro účely článku, který musím napsat a který bude mimochodem pojednávat o jedné srovnávací zkušební jízdě, pokusit o stejnou věc na létajícím rejnokovi."

„V žádném případě," odpověděl tentokrát. „Tohle nepřipadá v úvahu."

Asi jsem to měl předvídat.

Nebo možná bylo jen dobře, že jsem to nepředvídal. Kdybych to byl předvídal, nestál bych tam v napůl mokrém obleku, nedíval se na třpytivou hladinu Tasmanského moře a nemyslel si: „Sakra!" Seděl bych a lelkoval ve své kanceláři v Islingtonu a přemýšlel, zda jsem už udělal dost „práce" na to, abych mohl na chvilku vypadnout a jít si koupit rohlík.

Bylo to prosté. Jako člověk, který věnoval víc než dva roky práce ekologickým projektům, jsem si měl v první řadě uvědomit, že to nejde jen tak „obtěžovat" ta zvířata. Možná by bylo v pořádku pokusit se osedlat si létajícího rejnoka před deseti lety, když jsem se o nich doslechl poprvé, ale teď už ne. V žádném případě. Útesu se ani nedotknete. Nic si tam nevezmete. Žádné škeble, žádné korály. Nedotknete se jediné ryby, snad s výjimkou těch pár, které je dovoleno krmit. A určitě se zatraceně nebudete pokoušet jezdit na létajícím rejnokovi.

„Stejně byste se sotva dokázal k některému jen přiblížit," konejšil mne Ian. „Jsou to velmi plachá stvoření. Mám sice takový dojem, že v minulosti se několika málo lidem podařilo jet na rejnokovi, ale osobně to považuju za velice obtížné. Dnes vám to nemůžeme v žádném případě dovolit."

„Jistě," souhlasil jsem poněkud zahanbeně. „Chápu to, opravdu. Asi jsem se nad tím pořádně nezamyslel."

„I tak ale můžeme jít a užít si s Potápníkem spoustu legrace," konejšil mě Ian. „Nedělejte si starosti. Přivezl jste si k nám parádní mašinu. Dokonce můžete dělat i fotky. Všiml jsem si, že na to máte čertovsky dobrý fotoaparát." Tím se dostáváme k další poněkud zahanbující části příběhu, které jsem až doposud zachovával extrémní mlčenlivost. Jacísi velice hodní lidé z firmy Nikon v Anglii mi na ten výlet zapůjčili zbrusu nový podvodní fotoaparát s automatickým zaostřováním, Nikonos AF SR, který má cenu 15 000 liber a je to ten nejvíc sexy a nejvíc žádoucí a nejúžasnější fotografický aparát na světě. Ten foťák je ukázkou špičkové, brilantní technologie. Opravdu. Hodláte-li pořizovat fotografie pod vodou, tak tohle je na to ideální věc. Je to dokonalý přístroj. Ale proč o něm tady vlastně tak nadšeně básním? Inu, hodně času trávím prací na počítači, a protože jsem zvyklý na Macintosh, sotva jsem se kdy obtěžoval tím, abych četl manuály, a tudíž mě vůbec nenapadlo přečíst si návod ke zmíněnému fotoaparátu.

Uvědomil jsem si to, až když jsem dostal zpátky vyvolané filmy a fotografie.

Prosím - už o tom opravdu nechci mluvit, až na to, že řeknu jen, děkuji ti mnohokrát, Nikone. Je to skutečně úchvatný fotoaparát a já upřímně doufám, že mi jednoho dne dovolíte půjčit si jej od vás znovu. Ale v tomhle článku se o tom foťáku už nezmíním ani slovem.

Vypluli jsme na malé bárce směrem k malému opuštěnému ostrovu, ve vzdálenosti zhruba deseti minut plavby od hlavního ostrova. Společně s lanem jsme strávili tak hodinku obskakováním Potápníka. Potýkali jsme se s řadou

problémů - jako například zrnkem písku ve ventilu, a tak dále. Nakonec jsme přišli na to, že Potápník není moc spolehlivý v příliš mělké vodě, když musí plout proti přílivu. Tak jo, zítra ho vezmeme na hlubší vodu. Jane ležela na sluníčku na pláži a četla si knížku. Po nějakém čase jsme všichni nasedli do bárky a vydali se zpátky na Haymana. Nepředpokládám, že by to byly zážitky, kterými bych se mohl zrovna chlubit, ale důvodem, proč se o tom zmiňuji, je skutečnost, že si to velice živě pamatuju, a navíc jednou ze záporných stránek - jak alespoň někdy mívám dojem - něčeho takového jako je například Islington, je nedostatek snadno dosažitelných malinkatých ostrovů, kde byste mohli trávit odpoledne dováděním s Potápníky. Tohle berte jenom jako takové malé, čistě soukromé postesknutí. Dokonce tam nemáme ani žádné slušné mosty, které byste mohli hyzdit, aby vás poslali za trest do Austrálie.

Následujícího rána jsme vypluli v potápěčském člunu. Bylo nás deset. Hotel je tak rozlehlý a rozběhlý do všech světových i dalších stran, že přes den nemáte moc příležitostí vidět mnohé z ostatních hostů, ale v každém případě pro nás bylo velmi zajímavým překvapením, kolik z nich bylo Japonců. Nejenom Japonců, ale navíc Japonců, kteří se drželi za ruce a trávili spoustu času tím, že si zamilovaně hleděli do očí. Hayman, jak jsme zjistili, je jedním z nejoblíbenějších cílů svatebních cest japonských novomanželských párů.

Potápník seděl v zadní části člunu a já tam seděl taky a díval se na něj po celou zhruba hodinovou plavbu ke korálovému útesu. Jen málokteré z ostrovů Velkého bariérového útesu se ve skutečnosti nacházejí na útesu samém, snad jen s výjimkou ostrova Heron. Jediným způsobem, jak se tam dostat, je na člunu. Byl jsem velmi vzrušený a nedočkavý. Pominu-li pár občasných potápění v bazénech, mělo tohle být moje první řádné potápění po mnoha letech. Zbožňuju to. Patřím mezi lidi, které už dlouhé roky mučí sny o létání, a akvalungové potápění je činností, která má k létání úplně nej blíž. A pro někoho, kdo měří bezmála dva metry a připomíná lehoučkou sylfidu méně než - abych si vybral čistě nahodile nějaké jméno - princezna z Walesu, je pocit beztíže přímo extatický. Také obvykle na zpáteční cestě zvracím, což je vynikající prostředek k povzbuzení apetitu.

Připluli jsme k útesu, zakotvili, navlékli si neoprénové obleky a připravili se k sestupu. Za odlivu obvykle vyčnívá vrcholek útesu nad hladinu. Dokonce se po něm dá i chodit, třebaže to bych vám zrovna nedoporučoval, a sice kvůli zraněním, která vám může chůze po ostrých výčnělcích způsobit. Ale dokonce ani za přílivu není potápění na útesu žádnou disciplínou v hlubinném potápění. Většina z toho, co je tam k vidění, se nachází v horních deseti metrech a sotva existuje důvod potápět se hlouběji než do dvaceti metrů. Ta největší hloubka, do které může sportovní potápěč sestoupit, je kolem sedmadvaceti metrů, ale ve skutečnosti to vlastně ani nemá smysl. Obvykle se v takové hloubce díváte spíš už jen na holé skály než na korály, a podle Boyleova zákona tam dole spotřebováváte kyslík mnohem rychleji. Také musíte strávit mezi jednotlivými sestupy mnohem víc času nad hladinou, pokud nechcete dostat kesonovou nemoc. Potápník vás udržuje v bezpečné maximální hloubce deseti metrů. Usoudil jsem, že nejlepší bude potápět se chvíli jen tak sám bez Potápníka, abych se trochu zorientoval. Po dvojicích jsme si přitiskli na tváře masky a regulátory, udělali „velký krok" z potápěcí paluby v zadní části člunu a klesli v erupci bublin pod hladinu. Kotvící potápěčský člun vždycky přitahuje pozornost spousty místních ryb, které očekávají, obvykle právem, že dostanou něco k snědku. Mezi ty, které tam uvidíte - pokud máte štěstí - jsou maorští pyskouni, což jsou mimořádně bledí, olivově zelení tvorové zhruba velikosti pořádného kufru. Mají velká, našpulená ústa a mohutné, kupředu vyčnívající nadočnicové oblouky, ovšem důvodem k názvu maorští, jak vás každý Australan omluvně ujistí, nejsou ani jejich pysky, ani nadočnicové oblouky, ale zvláštní, jakoby namalované značky na přední části hlavy. Australané přece nejsou žádní rasisti.

Kolem člunu se zdržovalo docela slušné množství pyskounů, a já učinil tu chybu, že jsem se dostal mezi pár z nich a kousky chleba, které kdosi hodil do vody z člunu. Ryby k němu radostně uháněly hlava nehlava kolem mě i přese mě.

Ve velkém prostoru vody a světla pod člunem jsem klesl k útesu a nechal se chvíli zlehka unášet kolem něj, abych přivykl pobytu ve vodě, načež jsem se vynořil zpátky ke člunu, sundal si ze zad potápěčskou bombu a vzal si Potápníka. Společně s Ianem jsme jej ponořili do vody. Zaujal jsem předepsanou pozici za tou věcí a nastartoval ji. Jedním ze zvláštních rysů akvalungového potápění je skutečnost, že oblek a vybavení vám připadají na suchu neskutečně těžké a neohrabané - což je jedna z věcí, která odrazuje začátečníky - ale jakmile klesnete pod hladinu, veškeré vaše pohyby jsou lehké, plynulé a snadné. Důležité je vynakládat absolutně co nejmenší úsilí, jaké jen lze, abyste si co nejdéle uchovali kyslík. Je to v podstatě ten nejméně aerobní sport, který vůbec existuje. Postavičku jako z fitness centra při něm rozhodně nezískáte.

Zpočátku jsem byl zklamaný, že mě Potápník neveze rychleji, než bych byl sám schopný plavat. Pozvolna jsme klesali stále níž a níž, a já, jakmile jsem přivykl neuspěchanému tempu, s nímž probíhá veškeré dění pod vodou, jsem si začal libovat v dlouhých, pomalých, takřka baletních křivkách, kterými jsme proplouvali vodou, natažen do plné délky za Potápníkem, místo abych plaval v normální pozici s pažemi podél boků nebo na hrudníku. Plavba kopírující profil útesu byla něčím na způsob lyžování ultra pomalým pohybem - takřka zhmotněním zenové představy. Začal jsem si v tom libovat, ale po patnácti minutách experimentování jsem přece jen začal mít pocit, že jsem vyčerpal Potápníkův repertoár a už jsem se těšil, jak si zase zaplavu bez něj. Mám takový dojem, že je to pravděpodobně stroj určený pro lidi, kteří si chtějí užít potápění, ale nechtějí se obtěžovat s takovými věcmi jako vztlakové vesty, kyslíkové bomby a tak dále.

Vrátil jsem se ke člunu a vytáhli jsme tu věc z vody. No jo, tak jsem si zajezdil s Potápníkem. Během oběda jsem si ale začal dělat starosti kvůli totálnímu kolapsu svého absurdního plánu se srovnávací zkušební jízdou mezi Potápníkem a rejnokem, a samozřejmě jsem se se svými pochmurnými myšlenkami svěřil Ianovi a Jane.

„Myslím, že prostě budeme muset pojmout srovnávací zkušební jízdu jen v rámci koncepčního modelu," usoudil jsem nakonec. „Což znamená, že musíme oběma udělit body za kladné a záporné stránky. Je jasné, že Potápník musí získat nějaké body už jen za to, že si ho můžete odnést, kamkoli chcete. Můžete si ho vzít do letadla, což byste s létajícím rejnokem sotva mohli udělat či alespoň ne s létajícím rejnokem, co by se vám líbil, a podle mě se nám v principu vlastně líbí všichni létající rejnoci, že ano? Létající rejnok je na druhé straně mnohem rychlejší a ovladatelnější, a nemusíte

čerpat každých dvacet minut nové palivo do nádrže. Ovšem nejvíc bodů by Potápník dostal za to, že si na něj můžete kdykoli sáhnout. Myslím, že tohle mu musíme připsat k dobru, pokud o něm smýšlíme jako o dopravním prostředku. A teď se na celou věc podíváme z jiného hlediska. Důvodem, proč nemůžeme ve skutečnosti jezdit na létajícím rejnokovi, je zcela rozumný ekologický požadavek, a právě kvůli ekologickým kritériím to létající rejnok vyhrává na celé čáře. Ve skutečnosti by vlastně byla významným ekologickým přínosem jakákoli forma transportu, kterou nemůžete použít, nemyslíte?"

Ian chápavě přikývl. „Mohla bych si jít číst svoji knížku, prosím?" zeptala se Jane netrpělivě.

Po lehkém obědě mi Ian řekl, že mě chce vzít na odpolední potápění na opačnou stranu od člunu. Ptal jsem se ho proč, ale on se tvářil tajnůstkářsky. Následoval jsem ho do vody a pomalu jsme jeden za druhým plavali k neznámé části útesu. Když jsme k němu připluli, plochý vrcholek útesu byl něco přes metr pod hladinou. Skvrnky slunečního světla se jemně rozplývaly přes pozoruhodné tvary různobarevných korálů, mořských kapradin a sasanek. Věci, které vidíte pod vodou, často vypadají jako neuvěřitelná parodie těch, co vídáte nad ní. Pamatuju si, co se mi honilo hlavou, když jsem se před lety poprvé potopil na Bariérovém útesu. Říkal jsem si, že je to jako výstavka roztodivných dekorativních věciček, co si lidé v padesátých letech stavěli doma na krbové římsy. Nějaký čas mi trvalo, než jsem se zbavil dojmu, že útes je jeden velký kýč.

Nikdy jsem si nedokázal moc dobře zapamatovat jména ryb. Vždycky se je šprtám na člunu, ale o týden později už stejně nevím ani jedno. Ovšem pozorování dech beroucí rozmanitosti barev, tvarů a pohybů mne dokáže udržet u vytržení celé hodin; nebo by udržovalo, kdyby mi to umožnila zásoba kyslíku. Myslím, že kdybych nebyl ateista, byl bych asi katolík, protože pokud se na vzniku ryb nepodílely síly přirozeného výběru, pak to musel být Ital s typickou zálibou v pestrobarevnosti.

Pomalu jsem plul nad širokou mělčinou. Kousek přede mnou se útes pozvolna svažoval do široké dolinky. Její dno bylo rozlehlé, tmavé a rovné. Ian se snažil usměrnit moji pozornost právě k tomu dnu. Nevěděl jsem proč. Říkal jsem si, že mi asi chce ukázat nějaké zajímavé koraly. A pak, zatímco jsem se díval, se celé černé dno dolinky pomalu nadzvedlo a začalo se od nás vzdalovat. jeho okraje se při pohybu něžně vlnily, a všiml jsem si, že pod lemem je ta věc čistě bílá. Vědomí, že se dívám na dva a půl metru širokého obřího létajícího rejnoka, mne připravilo o dech. Zaklonil se a v širokém, rozmáchlém oblouku odplul do hlubší vody. Měl jsem dojem, že se pohybuje neskutečně pomalu a zoufale jsem toužil udržet s ním tempo. Opatrně jsem sestoupil o něco níž podél stěny útesu a vydal se za ním. Ian mi naznačil, abych nedělal žádné zbrklé pohyby a nevyplašil toho nádherného tvora. Rychle jsem si uvědomil, že jeho velikost je klamná a že se pohybuje mnohem rychleji, než se mi zdálo. Opět se zaklonil v oblouku kolem stěny útesu a já najednou viděl jeho tělo zřetelněji. Má zhruba tvar diamantu. Ocas nemá tak dlouhý jako rejnokové z čeledi trnuchovitých a tou nejzvláštnější věcí na něm je hlava. Tam, kde by podle očekávání měla být hlava, to spíš vypadá, jako by z něho něco kus těla vykouslo. Od dvou předních hrotů - vnějších okrajů „kousance", pokud chápete, co tím myslím - visí dolů dva růžky a na každém z těch růžků je jedno velké černé oko.

Jak se tak pohyboval, vlnil, komíhal svými obřími křídly, sviíel se a rozvíjel ve vodě, přemohl mne pocit, že se dívám na tu nejkrásnější a nejfantastičtější bytost, jakou jsem kdy v životě viděl. Někteří lidé o nich říkají, že vypadají jako živoucí bombardéry Stealth, jenže tato militaristická představa se na tak majestátního, proměnlivého a dobrotivého tvora vůbec nehodí.

Následoval jsem jej, jak si tak plaval podél vnější stěny útesu.

Nemohl jsem se pohybovat tak rychle ani tak dobře jako on, ale rejnok dělal natolik široké, rozmáchlé oblouky, že mi jen stačilo pohybovat se v poměrně krátkých úsecích kolem útesu a měl jsem jej stále na očích. Dvakrát, ba dokonce třikrát zakroužil kolem útesu a pak zmizel a já si říkal, že jsem ho ztratil nadobro. Zastavil jsem se a rozhlédl se. Ne. Byl definitivně pryč. Byl jsem z toho smutný, ale na druhé straně povznesený zázrakem toho, co jsem právě viděl. Pak jsem si uvědomil, že na mořském dně na okraji mého zorného pole se pohybuje jakýsi velký stín. Vzhlédl jsem, zcela nepřipravený na to, co jsem spatřil.

Létající rejnok plachtil přes vrcholek útesu nade mnou, jenže tentokrát měl v závěsu za sebou další dva. Společně jako by tito tři obrovští tvorové pohybující se v dokonalé rozvlněné harmonii jeli po neviditelných kolejích horské dráhy. Uháněli dál a dál, dokud nezmizeli v temné modři vod daleko před námi.

Toho večera, když jsme ukládali Potápníka zpátky do jeho stříbrné bedny, jsem byl velmi zamlklý. Poděkoval jsem Ianoví za to, že mi ukázal létající rejnoky a řekl jsem mu, že teď už dokonale chápu jeho požadavek, abych na těch nádherných tvorech nejezdil.

„Ach, nedělej si starosti, kámo," řekl. „Nedělej si vůbec žádné starosti."

–1992–

° ° °

Kdo jsou vaši oblíbení autoři?

Charles Dickens, Jane Austenová, Kurt Vonnegut, P. G. Wodehouse, Ruth Rendellová.

°

Západ slunce na zámku Blandings

Máte v ruce poslední - a nedokončenou - knihu P. G. Wodehousea. Nedokončená je nejenom v tom smyslu, že zcela náhle a naprosto zdrcujícím způsobem pro ty z nás, kdo jsme toho muže a jeho práci milovali, končí uprostřed vyprávění, ale v ještě hlubším smyslu, že text až do tohoto místa je rovněž nedokončený. Wodehouse si dal v prvním konceptu za úkol logicky srovnat nejdůležitější ingredience příběhu - strukturu jeho děje, postavy a jejich příchody a odchody, hory, na které šplhají, a útesy, ze kterých padají. Teprve další stadium psaní - neúnavné propracovávání,

vybrušování a leštění - převracelo jeho díla v jazykové skvosty, které známe a tolik milujeme. Když psal knihu, měl ve zvyku připichávat stránky ve zvlněných řadách kolem dokola po zdech své pracovny. Stránky, o kterých měl dojem, že jsou v pořádku, bývaly přišpendlené vysoko a ty, které potřebovaly, aby se jim ještě věnoval, visely o něco níž na stěnách. Jeho cílem bylo dostat celý rukopis před odevzdáním do roviny. Mnoho ze Západu slunce na zámku Blandings by pravděpodobně stále ještě bylo schováno za opěradly křesel. Byla to prostě rozdělaná práce. Mnohé z řádek jsou jen pouhými „držiteli prostoru" pro ty, co měly přijít při pozdějších revizích - pro oslnivé obrazy a myšlenky, které by vystřelily jednotlivé stránky na zdi až někam ke stropu.

Najdete však i zde důkazy Wodehouseova velkého spisovatelského génia? Inu, abych byl upřímný, obávám se, že nikoli. Nejenom proto, že se jedná o rozepsané dílo, ale také proto, že v době psaní této knihy byl autor tím, co nelze než vystihnout výrazem třiadevadesátiletý kmet. Myslím, že v tomhle věku už má člověk nárok mít vrcholy své tvorby za sebou. Svým způsobem byl Wodehouse odsouzen svou extrémní dlouhověkostí (narodil se v roce Darwinova skonu a tvořil ještě po rozpadu Beatles) k tomu, aby dopadl tak, že bude hrát Pierra Menarda svému vlastnímu Cervantesovi. (Tohle vám raději nebudu vysvětlovat. Pokud nevíte, o čem hovořím, měli byste si přečíst krátkou povídku Jorgeho Louise Borgese „Pierre Menard, autor Dona Quijota". Je jenom šest stránek dlouhá a až si ji přečtete, určitě zatoužíte poslat mi pohlednici, abyste mi poděkovali, že jsem vás na ni upozornil.) Zřejmě si však přesto budete chtít přečíst Západ kvůli kompletnosti, poněvadž jste přečetli všechny autorovy knihy, a taky kvůli pocitu - který máte v důsledku samotné jeho nedokončenosti - že se ocitáte zcela náhle a tak překvapivě blízko mistrovi při práci, což je podobné, jako byste se dívali, jak po Sixtinské kapli přenášejí sem a tam kusy lešení a hrnce s barvou.

Mistr? Velký génius? Ach ano. Jednou z nejblaženějších radostí anglického jazyka je skutečnost, že jeden z jeho nejgeniálnějších uživatelů, jeden z chlapíků na samém trůnu anglické literární tvorby byl ve skutečnosti „žertotepec". Ačkoli tohle by pro nás možná nemělo být zas tak velkým překvapením. Kdo jiný by se tam měl ocitnout? Samozřejmě Austenová, Dickens a Chaucer. Jediným, kdo by nedokázal zplodit vtip, ani kdyby si tím měl zachránit život, byl Shakespeare.

Ale no tak, buďme sami k sobě na chvilku upřímní a odhoďme předsudky. Neexistuje nic horšího než se dívat, jak se jistý anglický autor snaží chrabře pózovat coby humorista, například v postavě Dodgberryho v komedii Mnoho povyku pro nic. Je to zoufalé a my nad tímto případem, ze kterého se člověku až stahují půlky, zatahujeme oponu tím, že nazýváme autorem použité komické prostředky malapropismem - po Sheridanově postavě paní Malapropové, která dělá přesně totéž, ovšem komicky, v Socích. A nemá smysl argumentovat, že to jakkoli souvisí s faktem, že Shakespeare psal svá díla v šestnáctém století. No a co? Chaucer neměl absolutně žádné problémy psát se smyslem pro humory takových hlubinách dějin, jako je čtrnácté století, kdy to bylo s pravopisem mnohem horší.

Možná právě proto, že náš největší píšící génius nebyl schopen být humoristou, jsme usoudili, že smysl pro humor se v literatuře nepočítá. Což pro Wodehousea vyznívá dost nepříjemně (jako by mu na tom mohlo méně záležet), protože celý jeho génius vycházel právě z faktu, že byl vtipný, a navíc vtipný neuvěřitelně úžasným způsobem. Preciznost, se kterou si simultánně pohrával s každou nuancí charakteru slova - jeho významem, témbrem, rytmem a rozsahem jeho idiomatických spojení a odstínů, by přiměly Keatse hvízdat obdivem. Keats by byl hrdý, kdyby mohl napsat „úsměv mu zmizel z tváře jakoby mávnutím čepele břitvy" nebo o smíchu Honorie Glossopové, že zněl jako „kavalerie na plechovém mostě". Když už o tom mluvím, na Shakespeara, který napsal: „Člověk se může usmívat a usmívat, a může přitom být zločinec," by mohlo docela dobře zapůsobit alespoň: „Mnoho lidí vypadá úctyhodně, a přesto jsou schopni schovávat se za točitým schodištěm."

To, co Wodehouse píše, je čistá slovní hudba. Nezáleží ani za mák na tom, zda píše nekonečné variace na téma unášení prasat, arogantních komorníků a absurdních podvodů. Je to ten největší hudebník anglického jazyka, a právě zkoumáním variací známého materiálu se hudebníci zabývají celé dny. Ve skutečnosti se mi zdá, že to, o čem to je, je nádherně nepodstatné. Krása přece nemusí být o ničem. O čem je váza? O čem je západ slunce nebo květina? O čem je, když už o tom mluvím, Mozartův klavírní koncert č. 23? Říká se, že veškeré umění má tendenci směřovat ke skupenství hudby, a hudba není o ničem - pokud se ovšem nejedná o hudbu, která není moc dobrá. Tak třeba filmová hudba je o něčem. „Pochod úderníků" je o něčem. Na druhé straně taková Bachova fuga je čistá forma, krása a hravost a nejsem si jistý, že by se za kteroukoli Bachovou fugou skrývalo příliš mnoho čehokoli, co by se dalo měřit v pojmech lidského umění a úspěchů. Možná kvantová elektrodynamická teorie světla. Možná Strýček Fred v jarním čase, já opravdu nevím.

Tuším to byl Evelyn Waugh, kdo přirovnal Wodehouseův svět k Ráji před pádem, a je pravda, že na zámku Blandings se spisovateli podařilo vytvořit a uchovat veskrze nevinný a laskavý Ráj, což byl úkol, ve kterém, jak si možná vzpomenete, totálně selhal Milton, jenž se zřejmě snažil příliš usilovně. Stejně jako Milton sahá Wodehouse mimo svůj Ráj pro metafory, které jej činí reálným pro jeho čtenáře. Jenže zatímco Milton sahá pro svoje představy poněkud matoucím způsobem do světa klasických bohů a hrdinů (podobně jako autor televizních scénářů, který pouze čerpá svoje odkazy z jiných televizních děl), je Wodehouse pronikavě realistický. „Stála tam, prohlížela si sejf a oddychovala tak něžně jako pivní pomazánka v kastrůlku těsně před bodem varu." „Vévodův knír se zvedal a klesal jako mořská řasa za odlivu." Když přijde na tvorbu přirovnání (no dobrá, tak metafor, když na tomhle literárním termínu trváte), nemůže se s Mistrem nikdo srovnávat. Jistě, Wodehouse před sebe nikdy nestavěl úkol ospravedlňovat člověku cesty boží. Spíš se snažil učinit člověka, byť třeba jen na pár hodin, neskonale šťastným.

Wodehouse lepší než Milion? To je samozřejmě absurdní srovnání, ale já rozhodně vím, kterého bych si s sebou vzal do balonu, a nejenom kvůli jeho společnosti, ale také kvůli jeho umění.

My Wodehouseovi fanoušková si velice rádi telefonujeme a svěřujeme se navzájem s novými objevy. Také bychom však mohli onomu velkému muži prokázat medvědí službu, a to například tím, že bychom se na veřejnosti tasili s našimi oblíbenými citacemi typu: „V horních končinách komorníkových kotlet se tvořila jinovatka..." nebo „... stejně jako

mnoho jiných zámožných Američanů se oženil mlád a ženil se stále dál a dál, přičemž přeskakoval od jedné blondýnky ke druhé jako kamzíci v Alpách skákající ze skaliska na skalisko," nebo moje momentálně oblíbené: „Otočil se v provinilém poskoku, jako tanečník povlovných tanců překvapený při tajném upíjení z kočičí misky," protože, jakkoli jsou v kontextu skvělé, samy o sobě jsou jako malé vypreparované rybky na krbové římse. Chcete-li doznat jejich plný účinek, musíte je vidět v akci. Z osamocené větičky Freddieho Threepswooda: „Mám v tomhle pytli pár hloupých krys," sotva poznáte, že když tuhle větu čtete v kontextu, ocitáte se na samém vrcholku jednoho z nejposvátnějších momentů celé anglické literatury.

Shakespeare? Milton? Keats? Jak mohu vůbec zmiňovat autora knih Malý pán na ženění a Mladí muži v kamaších stejným dechem jako tyto muže? Vždyť ten chlap neumí psát vážně.

On nepotřebuje psát vážně. Je lepší, než aby cokoli musel. Je vysoko ve stratosféře toho, co dokáže lidská mysl, nad tragédií a vyčerpávajícími myšlenkami, tam, kde naleznete Bacha, Mozarta, Einsteina, Feynmana a Louise Armstronga, v říších čiré tvůrčí hravosti.

Z úvodu ke knize

Západ slunce na zámku Blandings

(Penguin Books)

°

Čaj

Jeden či dva Američané se mě ptali, jak je možné, že Angličané tolik milují čaj, poněvadž jim rozhodně nepřipadá, že by byl bůhvíjak dobrým nápojem. Aby to pochopili, musel jsem jim to vysvětlit pěkně po lopatě.

Existuje jeden velice jednoduchý a zásadní princip přípravy čaje, a to tento - aby měl čaj opravdu dobrou chuť, musí být voda, kterou čaj zaléváte, vaŘÍCÍ (nikoli svaŘENÁ). Pokud je pouze horká, bude čaj bez chuti. Proto si my Angličané potrpíme na naše divné rituály, mezi které patří například nahřátí čajové konvice (aby se nestalo, že se vařící voda po nalití do konvice příliš rychle ochladí). A proto je americký zvyk přinést ke stolu čajový šálek, čajový sáček a konvičku horké vody pouze dokonalým způsobem přípravy slabého, bledého, vodnatého čaje, který se zcela pochopitelně nechce pít nikomu se zdravým rozumem. Američané naprosto nechápou, proč Angličané s čajem tolik nadělají, z toho prostého důvodu, že Američané NIKDY NEPILI DOBRÝ ČAJ. Proto tomu nerozumí. Ve skutečnosti je pravda taková, že v dnešní době bohužel už ani většina Angličanů neví, jak správně připravovat čaj, a mnozí lidé místo něj pijí levnou kávu, což je škoda, a což Američanům poskytuje dojem, že Angličané zkrátka jaksi nemají v otázce horkých životabudičů jasno.

To znamená, že ta nejlepší rada, kterou mohu nabídnout Američanům přijíždějícím do Anglie, je tato: zajděte si do obchodního domu Marks a Spencera kupte si tam balíček čaje značky Earl Grey. Pak se vraťte tam, kde jste ubytovaní, a dejte si vařit konvici vody. Zatímco stojí na plotně, otevřete zapečetěný balíček a přičichněte si. Opatrně - možná se vám z té vůně trochu zatočí hlava, ale to je ve skutečnosti naprosto v pořádku a je to zcela legální. Jakmile začne voda vřít, odlijte jí trochu do čajové konvice, zatočte jí dokola a vylijte ji. Vložte do konvice dva (nebo tři, záleží na velikosti konvice) čajové sáčky. (Kdybych se skutečně snažil vést vás po cestičkách absolutní správnosti, doporučil bych vám, abyste použili sypané lístky místo sáčků, ale raději to nebudeme komplikovat.) Přiveďte vodu v hrnci znovu do varu a nalijte vařící vodu co nejrychleji do konvice. Nechte ji stát dvě či tři minuty a nalijte čaj do šálku. Někteří lidé vám řeknou, že byste si do Earl Grey neměli přidávat mléko, jen plátek citronu. Nedbejte na jejich řeči. Já jej mám rád s mlékem. Pokud si myslíte, že by i vám chutnal s mlékem, tak asi bude nejlepší nalít krapet mléka na dno šálku, a pak na ně nalít čaj.? Kdybyste nalili mléko do horkého čaje, uvařili byste ho. Pokud si myslíte, že byste si čaj dali raději s plátkem citronu, přidejte si prosím plátek citronu.

A pak už jen pijte. Stačí chvilka a začnete si myslet, že místo, kam jste přijeli, možná není koneckonců zas tak úplně divné a šílené.

12. KVĚTNA 1999

°

Nosorožčí pochod

Zalévají mne dusivé vlny rovníkového vedra, které nezadržitelně Stoupají z asfaltového povrchu silnice. V Keni je období dešťů, ale slunce stačilo vysušit ranní vlhko během pár minut. Koupu se v jeho paprscích a cesta přede mnou se táhne do dáli a ztrácí se ve vzdáleném mihotavém oparu z horka. Roztroušení po cestě přede mnou i za mnou jsou další chodci, někteří jdou s vervou a pochodovým krokem, jiní jako by se jen tak nenuceně procházeli, ale ve skutečnosti se všichni pohybují stejným tempem. Jeden z nich má na sobě velkou, šedivou, soše podobnou strukturu vyrobenou z pomalované umělohmotné tkaniny napnuté přes kovový rám. V přední části se kolébá velký roh. Ta věc je groteskní, a přitom podivuhodně krásná karikatura nosorožce pohybujícího se rychlými, čilými kroky. Slunce nemilosrdně praží. Kolem projíždějí nebezpečně se naklánějící otevřené nákladní vozy, jejichž řidiči pokřikují a zubí se na našeho nosorožce. Když míjíme, což se stává poměrně často, nákladňáky, které právě projely kolem nás a pak zastavily po straně silnice, říkáme si, jestli to mělo něco společného s námi.

Ostatní chodci jsou na cestě už několik dní, od pobřeží Mombasy po hlavní silnici do zastávky nákladních automobilů ve Voi, místním středu vesmíru. Já se k nim připojil teprve předchozího večera, poté, co jsem přijel v landroveru z Nairobi s Jane. Dělá nějakou práci pro mezinárodní organizaci Zachraňme nosorožce, kterou jsme sem přišli podpořit. Ubíráme se po silnici stále dál a dál, zatímco asfalt pozvolna ubíhá do ztracena směrem k tanzanské hranici.

Za hranicemi leží hora Kilimandžáro, nejvyšší hora na světě. Právě na vrchol Kilimandžára má naše expedice v úmyslu vystoupit - hrstka Angličanů, co urazí každý den celé míle pod žhavým sluncem a střídají se v nošení velkého kostýmu nosorožce. Vzteklí psi to s námi vzdali už před drahným časem.

Vsadil bych se, že vám zrovna teď vrtá hlavou, co má znamenat ta poznámka „o nejvyšší hoře na světě"? A kam se

poděl Everest? Že by si v této kategorii nezasluhoval ani skromnou zmínku? Inu, všechno závisí na úhlu pohledu. Jistě, vrchol Everestu činí závratných 8 848 metrů nad hladinu moře, což je svým způsobem ohromující. Jenže kdybyste měli vystoupit na Everest, pravděpodobně byste začali, pokud byste měli spolehlivého průvodce, někde v Himálajích. Kterékoli místo v Himálajích je strašně vysoko, a tak, jak alespoň poslouchám, co si o tom lidi povídají, jde vlastně jen o to chytře zdolat onen poslední malý kousek na skutečný vrchol Everestu. Aby to bylo v dnešní době vůbec ještě zajímavé, ozvláštňují to třeba tím, že vystupují bez kyslíku, nebo ve spodním prádle, nebo nějak jinak.

Jenže Kilimandžáro není součástí rozlehlého vysokohorského masivu jako Everest. Hodně dlouho trvalo, než se lidem opravdu podařilo zjistit, která část Himálají je ve skutečnosti ta nejvyšší, a nakonec na to přišli, jak si vybavuju, na nějakém psacím stole v Londýně. S Kilimandžárem takový problém nemáte. Hora je vulkanického původu a stojí v krajině osamoceně, obklopena několika málo bezvýznamnými nízkými kopečky. Když po chvíli pátrání mezi matoucími mračny na obzoru konečně spatříte Kilimandžáro, najednou vám ztuhne krev v žilách. „Och," vydechnete nakonec, „ono je to nad mraky." Musíte vyvrátit hlavu hodně dozadu. „Ach, můj bože..." Od úpatí k vrcholku je to ta nejvyšší hora na světě, a je zajisté pekelně obtížné vystoupit na ni v kostýmu nosorožce. Tenhle šílený nápad jsem si poprvé vyslechl z úst zakladatelů organizace Zachraňme nosorožce, Davida Stirlinga a Johnnyho Robertse, a abych pravdu řekl, zpočátku jsem dost dobře nechápal, co tím dotyční pánové myslí. Básnili o tom, jak se jim podařilo získat celou sadu nosorožcích kostýmů, které navrhl Ralph Steadman pro jakousi operu, a jak bude skvělé učinit v nich výstup na Kilimandžáro. „Už byly použity," řekl mi David, jako by mne chtěl ujistit, „k běhu při newyorském maratonu. Nesmírně to zapůsobí. Věřte nám. Opravdu."

Pravdu jejich slov jsem si začal uvědomovat, když jsme toho dne dorazili do první vesnice, a možná by nyní bylo záhodno vysvětlit, co bylo účelem celé expedice. Ve skutečnosti nebylo cílem sbírat peníze, které by byly použity přímo na záchranu nosorožců. Nosorožců, kteří kdysi žili na pláních východní Afriky v hojném počtu, je nyní strašně málo, ale v Keni jsou na tom ohledně ochrany nosorožců stejně dobře jako kdekoli jinde v Africe. Keňská Wildlife Service Richarda Leakeyho sestává z osmi tisíc dobře vycvičených, dobře vybavených, dobře vyzbrojených a vysoce motivovaných vojáků a představuje mocnou sílu v ochraně přírody. Až příliš mocnou, jak se domnívají někteří z jejich oponentů. Pytlačení v Keni teď oficiálně „už nepředstavuje problém". Jenže zachování druhů je neustále se vyvíjející záležitost a my si začali uvědomovat, že to nejde jen tak si přijít do Afriky a kárat místní lidi, že nesmějí udělat se svou divokou zvěří to, co jsme udělali my s naší, a že my jsme tady od toho, abychom se postarali, že to dělat nebudou. Tenhle přístup potřebuje přinejmenším maličko poopravit.

Kmeny, které žijí podél hranic velkých národních parků, mají tuhý život. Tito lidé jsou chudobní a podvyživení, jejich území je ohraničeno parky, a když se čas od času zatoulá za hranice parku nějaký náhodný lev či slon, v konečném důsledku tím trpí zase jen oni. Argumenty o zachování genetické rozmanitosti planety mohou připadat někomu, kdo právě přišel o úrodu, kterou potřebuje k obživě své rodiny, nebo svoji rodinu právě ztratil, poněkud abstraktní. Z dlouhodobého hlediska jim nemůže být ochrana přírody vnucována cizáky, co nedbají na potřeby místních obyvatel. Pokud se má někdo postarat o místní přírodu, tak to musí být v konečném důsledku místní lidé - a tak je třeba postarat se o ně.

Naše cesta vedla kolem a někdy taky rovnou skrze velké národní parky Západní Tsavo a Východní Tsavo, a byli to právě lidé, co v těchto oblastech žijí, které jsme přišli navštívit a také jim pomoci. Těch 100 000 liber, které jsme hodlali vysbírat za pochodu, mělo být věnováno na vybudování školních tříd a knihoven a na zaplacení dalších projektů zaměřených na zlepšení kvality života jednotlivých kmenů. Chtěli jsme je povzbudit, aby viděli, že jakkoli problematická jim ochrana přírody možná připadá, ve skutečnosti je zamýšlena rovněž v jejich prospěch.

Jak jsme se toho dne blížili k první vesnici, nosorožec, s Toddem Jonesem uvnitř, šel v čele. Všichni chodci se v nošení kostýmu po hodině střídali a velice rychle jsme se naučili rozpoznávat, kdo je v daném okamžiku uvnitř, a sice podle způsobu, jakým se nosorožec pohyboval. Pokud se loudal, tak byl uvnitř Giles. Giles byl chlápek vzhledu Hugha Granta, který strávil posledních pár let neuspěchaným stopováním po Africe se svým vlastním padákem. Jeho metodou bylo zajít si s padákem na letiště, najít tam někoho, kdo letěl přibližně stejným směrem, kam se chtěl Giles zrovna vydat, a pak, když jej letadlo vyneslo do vzduchu, prostě z něho po chvíli vyskočit. Jeho dívka byla špičková supermodelka, která si jednou za pár měsíců vždycky zjistila, kde se její milý zrovna nachází, odletěla tam a pak (tady se pouze dohaduji) ho nechala umýt a poslat za ní do hotelového pokoje.

Pokud si nosorožec rozšafně vykračoval jakoby žoviálním způsobem, pak byl uvnitř zajisté Tom. Tom byl vysoký člověk jako z Wodehouseova románu, s naprosto nevhodným typem pleti pro Afriku. Vyzařovalo z něj přátelské ovzduší příslušníka zámožné šlechtické třídy, a když jsem se ho otázal, kde žije, odpověděl mi neurčitě: „V Shropshire."

Pokud se nosorožec valil kupředu horlivě a jakoby nedočkavě, byl uvnitř Todd. Todd nebyl Angličan, poněvadž to byl Walesan. Měl na starosti nosorožčí kostýmy, nosil je původně v opeře, pro kterou byly navrženy a během které musel nosit na hřbetě enormně těžké sopranistky. Svěřil se mi, že původně chtěl být veterinářem, ale nakonec to dopadlo tak, že byl „sledem zvířat". Kdykoli vidíte film nebo televizní hru či reklamu, ve které se objeví někdo oblečený za zvíře, tak je uvnitř pravděpodobně Todd. „Hrál jsem ve filmu Lev, čarodějka a šatník," řekl mi. „Hádej," dodal, „co jsem byl já." Jednoho večera mi ukázal fotky své rodiny. Měl tam překrásný snímek své ženy, fotku malé dcerky, roztomilý obrázek synka a pak tam byla taky jedna fotka Todda samého. Byl velice přesvědčivě zamaskovaný za bledě modrého kentaura.

Jak se tak Todd/nosorožec hnal kupředu, najednou na silnici před nás vyběhly davy dětí, rozběhly se naším směrem, začaly zpívat, tančila jásat: „Nosorožec! Nosorožec! Nosorožec!" Obklopily nás ze všech stran a odvedly posledních pár metrů na náměstíčko své vesnice, kde pro nás domorodci připravili hostinu. Ukázalo se, že se shromáždili všichni její obyvatelé, aby nás s nesmírným nadšením přivítali. Seděli jsme tam, rozhlíželi se kolem sebe, oddychovali v horku a osvěžovali se převařenou vodou, zatímco děti z vesnice začaly předvádět tance a sborový zpěv, které byly, abych

pravdu řekl, úchvatné. Když říkám děti, nehovořím jen o sedmiletých capartech, ale mám na mysli taky sedmnáctileté kluky a holky. Je s podivem, že právě pro ně nemáme žádná výstižná, a přitom hezká slova. „Mládež?" Blahosklonné. „Děcka?" Ne. „Puberťáci?" To zní, jako by právě vtrhli do obchodu a něco tam ukradli. Takže přece jen děti. Děti složily písničky o nosorožcích, které nám teď zpívaly. V pozadí si mezitím Giles nenápadně převzal od Todda nosorožčí kostým a po chvíli se k nim připojil a začal s nimi tančit, poskakovat a kolébat se kolem, honit je a hrát si s nimi, než nakonec odběhl za strom, aby si tam v rychlosti ulevil. Pak jsme si s o něco menším nadšením vyslechli sérii proslovů, které nám přišli přednést jacísi místní hodnostáři. Kamkoli jsme šli, byli tam místní hodnostáři, dychtiví nechat se vidět, jak se s námi kamarádí.

Teprve po určitém čase stráveném ve vesnici mi začal docházet celý smysl pochodu. Příchod nosorožce a ostatních chodců byl něčím, na co se celá vesnice těšila a připravovala celé měsíce. Byla to pro ně ta největší událost roku, karneval, slavnost, svátek. Návštěva nosorožce bylo něco, co si budou vesničané, a především děti, pamatovat celé roky, což si ta hrstka anglických hejsků v kloboucích rozhodně nezasluhovala.

Odvedli nás podívat se na vesnickou školu. Stejně jako ve většině vesnic byla postavená ze škvárobetonových tvárnic a byla jen napůl dokončená. Na místech dveří a oken zely prázdné otvory, nábytek tvořilo jen pár rachitických lavic a nějaké stoly na kozách, a na nich byly vystaveny desítky obrázků divokých zvířat, které nakreslily děti a které jsme měli posoudit, vybrat z nich ty nejlepší a odměnit je. Cenami byly baseballové čapky s nápisem Nosorožčí pochod, a ať vyhrál kdokoli, museli jsme se postarat o to, aby cenu ve skutečnosti dostal každý z obyvatel vesnice. A jakmile dostaneme peníze od sponzorů, budeme pro ně moci nechat dostavět jejich školu.

Když jsme konečně odešli, děti s námi tančily po cestě ještě několik mil, smály se a zpívaly improvizované písničky - jedno z nich začalo a ostatní se rychle chytily a přidaly se.

Nepřipadá vám to všechno tak trochu zvláštní? Zní to poněkud naivně a sentimentálně, protože mluvím o dětech, co se smály a tančily a všechny společně zpívaly, zatímco všichni moc dobře víme, že v reálném světě kolem nás se děti jen vztekají a berou drogy. Jenže tyhle děti/mládež/puberťáci a všechny další, které jsme potkali cestou, byly šťastné způsobem, který nás na Západě takřka uvádí do rozpaků.

V dálce za námi zůstávají poslední z dětí. Pomalu mezi nimi projíždí náš doprovodný landrover, rozdává Coly a Fanty. Jim, náš fotograf, sedí vzadu a cvaká spouští svého Canonu EOS I, který si horoucně přeju od okamžiku, kdy jsem ho spatřil. Keis, náš holandský videokameraman, si zvedá k rameni svoji lehoučkou tříčipovou kameru značky Sony a zabírá linii chodců. Marně si lámu hlavu, zda někde na Západě existuje místo, kde byste našli stovku dětí, které by kolem vás takto zpívaly a tančily.

Následujícího dne je poprvé řada na mně s nosorožčím kostýmem. Jsem na něj příliš velký, nohy mi dole absurdně trčí, takže vypadám spíš jako obří kreveta. Horko a pach zatuchlého potu a starého Dettolu uvnitř mi zpočátku připadají nesnesitelné, ale netrvá dlouho a začínám se s podivnou situací sžívat. Todd jde vedle mě, odhodlaně se mě snaží zabavit tlacháním o všem možném. Po chvíli si uvědomuju, že mě hlídá, aby si zajistil, že uvnitř neomdlím. Todd je dobrý člověk a mám ho moc rád. Umí se o lidi postarat, a ještě větší péči věnuje svému milovanému nosorožčímu kostýmu.

Na chvíli se zastavuju, abych zhltl nějakou vodu a šplíchl si ji na obličej, a zachycuji odraz sebe sama ve skle okénka landroveru. Vypadám nepředstavitelně stupidně, a nedá mi to než přemítat, že na celé téhle záležitosti s pochodem je něco velice zvláštního. Takové věci se vždycky konají z dobrých důvodů: na výzkum léků proti rakovině, na pomoc obětem hladomoru, na ochranu přírody a tak dále, ale úmluvou za tím vším jako by bylo něco úplně jiného: „Jo, jasně, vy se snažíte shromažďovat prostředky na tenhle užitečný projekt, a já chápu, jak je to významná a životně důležitá záležitost a že jsou v sázce životy nebo dokonce celé živočišné druhy, a že je třeba velice naléhavě něco udělat, ale, nu... já nevím... Něco vám povím - udělejte něco opravdu nesmyslného a stupidního a možná taky trochu nebezpečného, a pak vám nějaké ty peníze dám."

Strávil jsem na tom pochodu jenom týden. Nedostal jsem příležitost vystoupit na Kilimandžáro samotné, třebaže jsem je alespoň viděl. Moc mě mrzelo, že jsem nemohl až na vrchol, i když musím přiznat, že poté, co jsem je spatřil, mě to zas až tak strašně moc nemrzelo. Taky jsem krátce zahlédl jednoho opravdového nosorožce, jednoho z tisíců, kteří se kdysi prohánělí v této oblasti, a říkal jsem si, jak to vůbec mohlo dojít tak daleko a proč na tomhle světě není všechno v pořádku. Lidské bytosti jsou na této planetě zhruba milion let, a během té doby jsme čelili všemožným hrozbám našeho přežití: hladomoru, nemocem, válkám, AIDS. Nosorožci jsou tady čtyřicet milionů let, a na okraj vyhynutí je přivedla pouze jedna hrozba: lidské bytosti. Nejsme jediní tvorové, kteří působí devastaci zbytku světa, a budiž řečeno v náš prospěch, že jsme jediní, kdo si následky svého chování uvědomují a snaží se s tím něco dělat. Přesto přemítám - když si upravuji kostým do pohodlné pozice a mhouřím oči do dálky přes jeho komíhající se umělohmotný roh - zda s tím něco neděláme poněkud divným způsobem.

Esquire,
BŘEZEN 1995

°

Jen pro děti

Musíš především znát rozdíl mezi pátkem (Friday) a smaženým vejcem (fried egg). Je to rozdíl docela jednoduchý, ale velice důležitý. Pátek přichází na konci týdne, kdežto smažené vajíčko pochází ze slepice. Stejně jako u většiny věcí však ani tohle samozřejmě není zas tak úplně jednoduché. Smažené vejce není pořádné smažené vejce, dokud nebylo vyklepnuto do pánve a usmaženo na sporáku. Tohle bys s pátkem rozhodně udělat nemohl, ačkoli to můžeš udělat v pátek. Jestli chceš, tak si můžeš usmažit vejce taky ve čtvrtek, nebo na vařiči. Všechno je to dost, složité, ale když se nad tím trochu zamyslíš, tak to docela dává smysl.

Taky je dobré znát rozdíl mezi ještěrkou (lizard) a sněhovou bouří (blizzard). Pochopit tento rozdíl je docela snadné.

Ačkoli tyhle dvě věci znějí hodně podobně, najdeš je v natolik odlišných částech světa, že je velmi jednoduché rozpoznat je od sebe. Pokud jsi někde za polárním kruhem, tak to, na co se díváš, je pravděpodobně blizard, zatímco pokud jsi na nějakém suchém, horkém místě, jako je třeba Madagaskar nebo Mexiko, tak to s větší pravděpodobností bude ještěrka (lizard).

Tohle zvíře je lemur. Existuje mnoho odlišných druhů lemurů a skoro všichni žijí na Madagaskaru. Madagaskar je ostrov - hodně velký ostrov: mnohem, mnohem větší než tvoje čepice, ale ne zase tak velký jako měsíc.

Měsíc je mnohem větší, než nám připadá. Tohle stojí za zapamatování, protože až se budeš příště dívat na měsíc, můžeš říct hlubokým, tajuplným hlasem: „Měsíc je mnohem větší, než nám připadá," a lidé budou vědět, že jsi chytrý člověk, který o tom hodně přemýšlel.

Tenhle konkrétní druh lemura se jmenuje lemur kroužkoocasý.

Nikdo neví, proč se mu tak říká, a vlastně si tím lámou hlavu celé generace vědců. Jednoho dne nějaký velice chytrý člověk určitě přijde na to, proč se mu tak říká. Pokud ten člověk bude mimořádně chytrý, tak to v tajnosti řekne jen několika velmi blízkým přátelům, jinak se to dozvědí všichni ostatní a zapomenou, jak chytrý byl ve skutečnosti ten člověk, co na to přišel jako první.

Tady jsou další dvě věci, mezi kterými bys měl poznat rozdíl: silnice (road) a šmolka (woad). To první je věc, po které se jezdí autem nebo na kole, a to druhé je modrá tělová barva, kterou lidé v Británii nosili před tisíci lety místo šatů. Obvykle je docela snadné poznat mezi nimi rozdíl, ale pokud máš problémy s výslovností r, může to vést ke strašlivému zmatku: představ si, jak jezdíš na kole na malém kousku modři nebo musíš překopat celou silnici, jen abys měl něco na sebe, pokud náhodou budeš muset strávit večer s nějakými druidy.

Druidové žili před tisíci lety. Nosili dlouhé bílé róby a měli velice zajímavé názory nato, jak báječnou věcí je slunce. Víš, co je to názor? Předpokládám, že někdo ve tvé rodině určitě nějaký má, takže ho můžeš požádat, aby ti ho pověděl. Ptát se lidí na jejich názory je velice dobrým způsobem, jak si získávat přátele.

Někdy to funguje i naopak, když jim ty sám budeš povídat o svých názorech, ale zas tak dobrá metoda to není.

V dnešní době většina lidí ví, jak báječnou věcí je slunce, takže už kolem nemáme tolik druidů, ale pořád je jich tu pár pro případ, že bychom na to o slunci čas od času zapomněli. Pokud narazíš na někoho, kdo na sobě má dlouhou bílou róbu a hodně mluví o slunci, tak jsi možná našel druida. A jestli se ukáže, že je dva tisíce let starý, tak je to jisté.

Jestli ovšem má ten člověk, na kterého jsi narazil, o něco kratší bílý plášť, s knoflíky vpředu, tak je to možná astronom a ne druid. Pokud je to astronom, tak by ses ho mohl zeptat třeba na to, jak daleko je od nás slunce. Odpověď tě pravděpodobně moc překvapí. A jestli tě nepřekvapí, tak mu ode mě vyřiď, že ti to nevysvětlil moc dobře. Jakmile ti řekne, jak daleko je od nás slunce, zeptej se ho, jak daleko jsou některé hvězdy. To ti bude připadat opravdu překvapivé. Pokud nebudeš moci najít astronoma sám, požádej svoje rodiče, aby pro tebe nějakého našli. Ne všichni nosí bílé pláště, což je jedna z věcí, která někdy vede k tomu, že je těžké vypozorovat je kolem nás. Někteří nosí džínsy, nebo dokonce obleky.

Když řekneme, že je něco překvapivé (startling), myslíme tím, že nás to velice překvapí. Když řekneme, že je něco špaček (starling), myslíme tím druh migrujícího ptáka. „Pták" je slovo, které používáme docela často, proto se nám vyslovuje tak snadno. Většina slov, která používáme často, jako dům nebo auto či strom, se nám říkají snadno. Migrující je naopak slovo, které nepoužíváme často, a když ho říkáš, někdy z toho máš pocit, jako bys měl zuby slepené k sobě karamelkou. Kdyby se ptákům říkalo „migranti" místo „ptáci", tak bychom o nich asi skoro vůbec nemluvili. Všichni bychom říkali: „Podívej, tamhle jde pes!" nebo „Hele, tamhle leze kočka!", ale když by kolem letěl migrant, asi bychom nejspíš řekli: „Je už čas na svačinu?" a vůbec bychom se o něm ani nezmínili, jakkoli krásně by vypadal.

Ale migrující neznamená, že je něco slepené k sobě karamelkou, i když to tak zní. Znamená to, že něco tráví část roku v jedné zemi a část v jiné.

°

Braniborský koncert č. 5 ,

Jak tak šplháme na samý vrchol a krajní meze vývoje, a dosahujeme nových objevů a prozření, zdá se, že tam vždycky nalézáme otisky šlépějí J. S. Bacha. Kdykoli vidíme obrazy podivných matematických šelem prodlévajících v srdci přirozeného světa - fraktálové krajiny, donekonečna se rozvíjející abstraktní esovité vzory závitnic Mandelbrotovy množiny, Fibonacciho posloupnost, která matematicky popisuje vzorec listů vyrůstajících na stonku rostliny, „podivné" atraktory, které pulzují v srdci chaosu - vždycky nám v takovém okamžiku vytanou na mysli složité skladby Johanna Sebastiana Bacha, ze kterých až jímá závrať. Někteří lidé říkají, že matematická komplexnost zbavuje Bachovu hudbu emocionálnosti. Podle mne je pravdou opak. Když naslouchám mezihře partů v nějaké Bachově polyfonní skladbě, každé individuální vlákénko hudby ve mně vyvolává odlišný pocit a bere je na simultánní, vzájemně se proplétající horské dráhy emocí. Jedna část tiše zpívá sama sobě, druhá vesele laškuje, jiná štká v rohu, další tančí. Propukají argumenty, smích, hněv. Je obnoven klid. Jednotlivé party jsou možná naprosto odlišné, a přesto všechny patří nerozlučně k sobě. Je to stejný emocionální komplex jako rodina.

A teď, když přicházíme na to, že každá individuální mysl je rodinou odlišných partů, jež všechny pracují jinak, ale společně, aby vytvořily pomíjivé chvění, kterému říkáme vědomí, opět - zdá se -, že Bach tady byl před námi.

Když naslouchátе Braniborskému koncertu č. 5, nepotřebujete muzikologa, aby vám řekl, že je to něco nového a odlišného. Dokonce i dvě a tři čtvrtě století poté, co byla tahle skladba skutečně nová, lze slyšet nezaměnitelnou vibrující energii mistra na vrcholu jeho tvorby, který se s absolutní sebejistotou vrhá do něčeho divokého a odvážného. Když jej Bach skládal, posadil se k cembalu namísto k viole, na kterou obvykle hrával v souborech.

Byl to šťastný, produktivní čas jeho života, ve kterém byl obklopen dobrými hudebníky. Cembalo tradičně hrálo v tomto druhu hudebního seskupení vedlejší roli, ovšem nikoli tentokrát. Bach překonal sám sebe.

Když naslouchátе první větě, slyšíte, jak se samo o sobě rodí cosi zvláštního, nového a úžasného. Možná je to obří

stroj, nebo dokonce velký kůň, který je připravován na nějakou herkulovskou úlohu, obklopen (jazyk se snaží udržet tempo s hudbou a vy si nemůžete pomoci od nabubřelých metafor) flotilou pomocníků horečnatě pobíhajících kolem. Slyšíte jej hrabat kopytem, klusat, tu a tam si trošku zacválat, mírně si zaskotačit, a pak podniknout zkušební jízdu, zatímco pomocníci jej pobízejí kupředu. S oddychováním se přivleče zpět, ale pak udělá další rychlý okruh... a všechny ostatní nástroje utichnou. Stojí tam svobodný a sám, hrabe kopytem do země, zhluboka oddychuje, nabírá síly, rozbíhá se kupředu...

A pak letí jako šíp - běží... vrhá se dopředu... zvedá se... stoupá... šplhá... odstrkuje se... oddychuje... otáčí se... háže sebou... dopadá na zem... dupe... dusá... najednou se utrhává, zoufale běží kupředu, a pak se jedním posledním neočekávaným krokem v basovém tónu ocitá na druhé straně - svobodný a sám. Následuje triumfální vpád hlavní melodie a on je za překážkou, pláče a tančí (druhá a třetí věta).

Všeobecná povědomost braniborských koncertů by nás neměla zaslepovat vůči jejich velkoleposti. Jsem přesvědčený, že Bach je ten největší génius, který kdy kráčel mezi námi, a braniborské koncerty jsou výtvorem, který skládal, když byl šťastný.

–Penguin Classics Vol. 27:
Bach - Braniborské koncerty č. 5 a 6,
Houslový koncert v A moll
(Anglický komorní orchestr,
dirigovaný Benjaminem Brittenem)

VESMÍR

°

Frank Vandal

Macintosh spatřil světlo světa před pěti lety a mně se zdá, že už skoro stejně tak dlouho mám ve svém domě řemeslníky. Kdosi se mě tuhle nesměle otázal, cože to tam vlastně dělají, a já mu vysvětlil, že se už dlouho snažím sebrat odvahu, abych se jich na to zeptal.

Celou situaci poněkud komplikuje fakt, že jeden z nich je elektrikář, kterému přezdívají Frank Vandal. Či spíš mu jeho přátelé, pokud zrovna má nějaké, co nejsou v nemocnici, říkají Frank, a já mu říkám Frank Vandal, protože pokaždé, když se potřebuje dostat k jakékoli části elektrického vedení, má tendenci prosekat se k němu přes cokoli a čímkoli, co mu stojí v cestě - omítkou, dřevěným obložením, vodovodním potrubím, telefonními kabely, nábytkem, dokonce i přes jiné části elektrického vedení, které sám zabudoval do zdí při předchozích nájezdech. Jako elektrikář, a tím jsem si jistý, je opravdu skvělý, ovšem jako lidská bytost už asi bude poněkud nevalnějšího rázu. Ale vidím, že se poněkud odchyluji od pointy, k níž jsem se snažil dospět, a také jsem ztratil nit, poněvadž Frank od té doby, co jsem si naposledy uložil text v počítači, znovu přerušil vedení. Takže o čem jsem to mluvil? Ach ano.

V době, kdy jsem si dům koupil, to byla úplná ruina. Nu, ne sice zase taková ruina jako od té doby, co je tady Frank Vandal, přesto však vypadal spíš jako prázdná skořepina, do které bylo nutno vestavět zdi, udělat podlahy, odpadní potrubí a tak dále. Když je nutné postavit zdi, tak do domu přijde profesionální (či alespoň mi to o něm bylo řečeno - sám si tím nejsem zas tak docela jistý, ale v principu profesionální) zedník a postaví je. Potřebuju podlahy, schodiště, skříně a další věci, a tak ke mně přijde tesař s veselou tesařskou písničkou na rtech a uplatní svoje umění. Pak přijde instalatér a po něm další. Potom přijde Frank Vandal, aby zavedl elektrické vedení, a po něm samozřejmě musejí tesař, instalatér a všichni ostatní přijít znovu a provést drahé opravy. Už ale musím přestat mluvit o Frankovi, protože není součástí analogie, kterou se tady po kouscích snažím tak elegantně zkonstruovat. Mluvím o něm proto, že na něho musím pořád myslet a je pro mě dost obtížné sedět tady a nebýt nervózní, zatímco je v domě. Takže zapomeňme na Franka. Máte štěstí. Vy můžete.

Moje kýžená pointa je tahle. Mám dům. Rekonstrukce tohoto domu je účelem specifického úkonu. Pokud v něm chci cokoli nechat udělat, zvednu telefon (za předpokladu, že se Frank neprosekal telefonní linkou, když se snažil dostat k vypínači) a někdo do domu přijde a udělá to.

Když si sem chci nechat vestavět skříně, nemusím udělat následující: nemusím nechat dům kompletně rozebrat, poslat jej do Birminghamu, kde žije tesař, dát jej znovu dohromady způsobem, kterému rozumí jenom tesař, pak v něm nechat tesaře pracovat, poté nechat celou věc znovu rozebrat, poslat ji zpátky do Islingtonu a dát ji znovu dohromady, aby fungovala jako dům, ve kterém by se dalo žít.

A co to má společného s mým počítačem? Dovolte mi formulovat to jiným způsobem, tak aby to dávalo smysl. Proč, když pracuji na nějakém dokumentu v jednom textovém procesoru, neustále zjišťuji, že pokud chci na tomto dokumentu udělat něco jiného, musím jej rozebrat a poslat do jiného textového procesoru, který dovede dělat věci, co potřebuju a co ten první procesor neumí? (Proč prostě nepoužiju rovnou ten druhý procesor? Nu, samozřejmě proto, že ten zase neumí jiné věci, které umí ten první.) Nebo, proč když chci do textu vložit nějaký obrázek, musím přejít do úplně jiného programu, udělat obrázek tam a pak procházet dlouhým bolestným procesem zjišťování, že textový procesor, co používám, z nějakého důvodu neví, jak si poradit s grafikou v daném konkrétním formátu, nebo tvrdí, že to dokáže, a pak najednou všechno zčerná a počítač začne trucovat : nebo navztekaně pípat. Nakonec musím zabudovat všechny možné nesmysly do PageMakeru, který pak stejně odmítne z bůhvíjakého důvodu tisknout. Já vím, že díky MultiFinderu je to teď všechno o něco snazší, ale ve skutečnosti je to pouze ekvivalentem snahy přimět Birmingham, aby se do něj jelo snadněji, pokud chápete, co tím myslím.

Nechci vědět nic o PICT souborech. A už vůbec nechci vědět nic o TIFF souborech (Opravdu nechci. Běhá mi z nich mráz po zádech.) Nechci si muset dělat starosti ohledně toho, o jaký typ souboru požádat MacWrite II, aby moji práci

uložil, tak abych pak dokázal přimět Nisus, aby jej přečetl a proběhl s ním přes jedno ze svého nekonečného množství maker. A o tomhle říkají, že by to mělo být snadné.

Mac se zrodil jako nádherně jednoduchá a elegantní myšlenka (dejte jim tak málo paměti, že stejně nebudou schopné nic dělat), a je načase tak nějak přimět tuto dokonalou jednoduchost, aby se dokázala popasovat s mnohem výkonnějším a složitějším systémem, kterým se Mac teď stal.

Přál bych si, aby to fungovalo následovně:

1. Zapnu počítač.
2. Pracuju.
3. Taky se trochu bavím (za předpokladu, že jsem udělal dost z bodu 2, což bývá zřídkakdy, ale to už je jiná záležitost).

Když říkám „pracovat", chci tím říct, že chci být schopen psát na obrazovku, a když mám pocit, že by se tam hodil nějaký obrázek, chci na obrazovku malovat. Nebo chci na obrazovku přenést něco ze svého skeneru, nebo poslat něco z mého počítače někomu jinému. Nebo chci přimět svého Maca, aby mi zahrál na syntetizátoru melodii, kterou jsem právě napsal. Nebo, inu, ten seznam je zjevně nekonečný. A pokud bych potřeboval nějaké konkrétní nářadí, které by mi umožnilo provádět cokoli složitého, jednoduše bych si o ně požádal. A myslím tím opravdu jednoduše. To znamená, že bych nikdy nemusel přestat dělat věc, na které právě pracuji, pokud jsem ji skutečně nedokončil (chabá šance, jak říkají moji vydavatelé), nebo pokud nechci začít dělat něco úplně jiného.

To, o čem tady hovořím, je smrt „aplikace". Nemyslím tím pouze to, že se „neočekávaně" vypnou. Je načase, abychom se jich zbavili jednou provždy. A dostat se ke konkrétnímu nářadí, které zrovna potřebuju, by mělo být stejně jednoduché jako třeba udělat ikonku v programu HyperCard.

Á! HyperCard!

Já vím, že teď není v módě takhle mluvit, protože spousta lidí se domnívá, že HyperCard jednoduše není dostatečně výkonný k tomu, aby se v něm dala dělat jakákoli užitečná práce. Jsou to koneckonců jen první vlaštovičky nápadu, který je stále ještě v dětských plenkách. Seznam věcí, které zatím nemůžete s HyperCard dělat, je téměř stejně dlouhý jako seznam maker v Nisu. (Co je to vůbec všechno za věci? Samotný akt stažení menu s makry způsobí ztlumení světel po celém severním Londýně.) Ve skutečnosti je to ale skvělá myšlenka, a já bych se velice rád dožil toho, kdyby se něco podobného stalo systémovým pracovním prostředím pro Maca. Toužíte po superpočítačovém výkonu Excelu? Nainstalujte si jej. Chcete animovat? Nainstalujte si Direktora. Nelíbí se vám způsob, jakým Direktor pracuje? (To jste asi cvok. Je totiž skvělý.) Nainstalujte si tedy části jakýchkoli jiných animačních programů, které se vám líbí a které najdete povalovat se kolem.

Nebo si je dokonce přepište.

Pokud to řádně provedete v objektově orientovaném kódu, mělo by to být stejně snadné jako zápisy v HyperTalku. (Ach tak, vy v HyperTalku psát neumíte. Prostě jen ukažte na části, které se vám líbí, a klikněte.) V žádném případě bychom se neměli nechat tyranizovat programovými návrháři, kteří nevědí zhola nic o tom, jak normální lidé dělají normální práci. Prostě by to mělo být tak, že si jen vybereme části čehokoli, co se nám líbí, a nainstalujeme si je.

Chvilku jsem vám tu povídal o elektrikářích. Teď bych rád pohovořil o skříních. O jedné konkrétní skříni. Je to skříň, co stojí v koutě mé pracovny, a já se neodvažuju chodit do ní, protože vím, že když do ní půjdu, nevynořím se dřív než na sklonku dne a navíc se vynořím jako smutný a zahořklý muž, který svedl bitvu se soptící černou hadovitou obludou a prohrál. Ta soptící černá hadovitá obluda je metrová hromada kabelů, a ta se mi posmívá a děsí mě. Posmívá se mi, protože ví, že ať v daném okamžiku potřebuju jakýkoli kabel, abych připojil jedno konkrétní tajuplné zařízení ke druhému konkrétnímu tajuplnému zařízení, nenajdu ho nikde v jejích propletených útrobách a děsí mě, protože vím, že má pravdu.

Nesnáším kabely. Ony mě taky nesnášejí, poněvadž vědí, že až se jednoho dne opravdu naštvu, tak k té skříni přijdu s plamenometem v ruce a zbavím se jich jednou provždy. Mezitím jsou odhodlané vyždímat ze mě poslední kapku deprimovaného zoufalství, které jen dokážou. Takové ničemy tu nepotřebujeme. Neměli bychom je potřebovat.

Vezměte si jako příklad moji současnou situaci. Kvůli tomu, abych byl v bezpečí před Frankem Vandalem, jsem musel tento článek zkopírovat do svého přenosného Maca (já vím, já vím, nesnášíte mě za to. Ale pozor! Přijde doba, kdy bude mít každý svého Maca. Určitě půjdou s cenou dolů, věřte mi. Nebo spíš nevěřte mně, věřte firmě Apple. Jistě, ano, já vaše námitky chápu, Ale směl bych se prosím vrátit k tomu, o čem jsem hovořil?) a navíc podniknout dodatečné opatření spočívající v tom, že jsem si jej odnesl do domu svého přítele, který je naprosto elektricky izolován před jakýmikoli Frankovými zásahy.

Když se pak vrátím s dokončeným článkem domů, mohu jej buď zkopírovat na disketu (za předpokladu, že nějakou najdu pod pozůstatky napůl dokončených kapitol na svém psacím stole), její obsah pak nahrát do svého hlavního Maca a vytisknout jej (opět za předpokladu, že se Frank nevyskytoval v blízkosti mé domácí počítačové sítě AppleTalk se svou řetězovou pilou). Nebo se mohu pokusit svést bitvu s obludou ve skříni, dokud někde v jejích vnitřnostech nenajdu další konektor k AppleTalk. Nebo se můžu vplazit pod psací stůl, odpojit AppleTalk od IIx a připojit jej k přenosnému Macovi. Nebo... jistě už chápete, jak je to zvláštní. Takový Dickens se nemusel plazit pod stolem, aby se pokusil pospojovat kabely. Stačí podívat se na čistý metr Dickensových knih na polici v knihovně a hned víte, že nikdy nic takového neměl zapotřebí.

Jediné, co chci, je moci zadat příkaz k tisku rovnou ze svého, laptopu. (Chudáček malý). Ve skutečnosti to vlastně není všechno, co chci. Chci, abych mohl pravidelně přenášet svůj adresář a poznámky z diáře sem a tam mezi svým laptopem a IIx. A taky všechny svoje napůl dokončené kapitoly. A cokoli jiného, čím se právě zabývám a co je důvodem toho, proč jsou moje napůl dokončené kapitoly pořád napůl dokončené. Jinými slovy, chci, aby se data z mého laptopu tak snadno jakoby mávnutím proutku objevila na obrazovce mého IIx. Nechci přitom pokaždé bojovat se skříňovými obludami a pak zmatkovat s TOPSy. Povím vám, co jediné bych chtěl - aby se data z mého přenosného

počítače objevila na desktopu mého IIx.

Prostě bych ho jen přinesl do stejné místnosti.

Beng. A je to.

Jako bych mluvil do dubu. Anebo možná do mikrovlnky. Už mi na tom vlastně nesejde o nic víc, než se starám o PICTy, TIFFy, RTFy, SYLKy a všechna další akronyma, která pouze říkají: „Máme komplikovaný problém, a tady je na něj komplikovaná odpověď."

Dovolte mi ujasnit jednu věc. Zbožňuji svůj Macintosh, anebo spíš svoji rodinu jakéhokoli počtu Macintoshů, které jsem bezhlavě nashromáždil za všechna ta léta. Zbožňuji jej od chvíle, kdy jsem ho poprvé spatřil v kancelářích firmy Infocom v Bostonu v roce 1983. Tím, co mne na něm po celou tu dobu očarovává a hypnotizuje, je dojem, který vyvěrá ze samotného srdce jeho designu a který říká: „Neexistuje problém natolik komplikovaný, aby se na něj nenašla velmi jednoduchá odpověď, pokud se na něj podíváte správným způsobem." Anebo se to dá říci i takhle: „Budoucností počítačové moci je čirá jednoduchost." Takže moje dvě velká přání do devadesátých let jsou, aby se systémoví návrháři Macintoshe dostali zpátky k této budoucnosti, a aby Frank Vandal konečně vypadl z mého domu.

Časopis MacUser,

1989

°

Postavte to a my přijdeme

Dodnes si pamatuju okamžik, kdy jsem poprvé uviděl osobní počítač. Bylo to u Laskyho, na Tottenham Court Road, a jmenoval se Commodore PET. Měl tvar docela velké pyramidy, na jejímž vrcholku byla obrazovka velikosti zhruba čokoládové tyčinky. Chvíli jsem kolem něj brousil, zcela u vytržení. Stejně to ale nebylo k ničemu. Ať jsem přemýšlel, jak jsem přemýšlel, nemohl jsem přijít na nic, čím by mohl být počítač jakkoli užitečný pro život či práci spisovatele. Přesto jsem už tehdy cítil první nejslabší tetelení pocitu, který se měl v mém případě prohlubovat a rozvíjet, až nakonec poskytne zcela nový význam slovům „použitelný příjem".

Důvodem, proč jsem si nedokázal představit, jak by mi mohl být užitečný, byla skutečnost, že j sem měl velmi omezenou představu, co to počítač vlastně je - měli jsme ji všichni. Považoval jsem jej za nějaký druh důmyslného sekacího stroje. A přesně takto byly „osobní" počítače (zavádějící termín, protože je uplatňován na téměř jakýkoli stroj, který jsme dosud viděli) nějakou dobu vyvíjeny - jako superpočítači stroje s dlouhým seznamem vlastností.

Pak, s tím jak se naše schopnost manipulovat s čísly pomocí těchto strojů stále zdokonalovala, jsme začali uvažovat o tom, co by se asi stalo, kdybychom vyměnili sestavu čísel za něco jiného, jako například za písmena abecedy.

Beng! Mimořádný, světoborný průlom! Konečně jsme si uvědomili, jak jsme byli krátkozrací, když jsme tu věc považovali za pouhou sčítací mašinku. Bylo to něco mnohem víc vzrušujícího. Byl to psací stroj!

A tak jsme jej začali vyvíjet jako superpsací stroj. S dlouhým a neuvěřitelně nepochopitelným seznamem vlastností. Uživatelé Microsoft Wordu jistě vědí, o čem hovořím.

Další průlom nastal, když jsme začali nutit čísla, která nyní poletovala kolem dokola v těchto strojích bláznivou rychlostí, aby symbolizovala obrazové prvky grafického zobrazení. Pixely!

Aha! pomysleli jsme si. Ukazuje se, že tahle mašina je dokonce ještě víc vzrušující než psací stroj. Je to televize! A navíc s klávesnicí!

A teď máme celosvětovou síť World Wide Web (jediná věc, kterou vím o její zkratkové podobě - www - je to, že vyslovit zkratku zabere třikrát tolik času, než říct, co to vlastně znamená) a máme ještě další vzrušující nový model. Je to „brožura". Velká, zpívající, tančící, poskakující, pípající brožura s funkcí flash.

Samozřejmě, počítač sám o sobě ničím z toho není. Všechno jsou to věci, které jsme znali už předtím ze skutečného světa a které jsme si jen vymodelovali v počítači, tak abychom tu zatracenou věc měli k čemu používat.

Z čehož vyplývá jedna velice zajímavá věc.

Počítač je ve skutečnosti modelovací zařízení.

Jakmile si to uvědomíme, měli bychom pochopit, že na něm dokážeme modelovat cokoli. Ne pouze věci, které jsme zvyklí dělat ve skutečném světě, ale taky věci, která nám skutečný svět brání dělat.

Co nám brání dělat taková brožura?

Nuže, prvořadým ze všech jejích úkolů je přesvědčovat lidi, aby si kupovali, co máte na prodej, a dělá to tím způsobem, že je natolik luxusní a lesklá a svůdná, jak jen to jde, a že lidem říká jen to, co chcete, aby věděli. Brožury se nemůžete vyptávat. A taková je většina webových stránek velkých korporací. Vezměte si například BMW. Jejich webová stránka je úchvatná a bere dech, ale neodpovídá na vaše otázky. Neumožní vám zjistit si, jaké zkušenosti mají s těmito vozy jiní majitelé BMW, jaké nedostatky by jakýkoli konkrétní model mohl nebo nemohl mít, nakolik jsou spolehlivé, jaké jsou náklady na jejich provoz, co se s nimi děje za vlhkého počasí nebo cokoli podobného. Můžete jim sice napsat i e-mail, ale vaše otázka ani jejich odpověď - nebo odpověď kohokoli jiného - se na jejich stránce neobjeví. Jistě, existuje spousta webových stránek, kde si lidé předávají přesně tento druh informací, a jsou od vás jen pár kliknutí vzdálení, ale na stránce BMW o nich samozřejmě nenajdete ani slovo - ve skutečnosti je to tak, že pokud stojíte o řádné, nejnovější informace o BMW, tak posledním místem, kde je najdete, je www.bmw.com. Je to prostě jako brožura.

Stejné je to s britskými aeroliniemi. Osobně vám mohu povědět cokoli, co byste o britských aeroliniích rádi věděli, snad jen kromě toho, kdo jiný na jejich trasách ještě létá. Takže pokud o nich chcete něco vědět, jděte místo toho raději na některou z desítek jiných stránek, kde se to dozvíte. Což je pro britské aerolinie samozřejmě špatné, protože takto se nikdy nedozví, co jste vlastně chtěli vědět nebo jak si jejich nabídka stojí ve srovnání s konkurencí. A protože jde o velmi cenné informace, musejí posílat do terénu celé týmy lidí s dotazníky, aby se to snažili zjistit, navzdory skutečnosti, že lidem s dotazníky každý lže, jako když tiskne.

Na druhé straně jsou tu třeba takoví hoši z Amazonu, kteří to mají zařízené přímo senzačně. Na jejich stránku chodívám velice rád proto, že je plná veřejně přístupných informací. Čím víc informací tam je, tím víc lidí tam chodí, a čím víc lidí tam chodí, tím víc informací produkují, a tím víc knih Amazon prodává. Samozřejmě nemají strach z otevřené debaty, protože na rozdíl od BMW nejsou zodpovědní za produkt, který prodávají. BMW a britským aeroliniím bude trvat hodně dlouhou dobu a bude zapotřebí hodně hlubokého zamyšlení, než si uvědomí, že jsou součástí společenství, kterému prodávají.

Ale dokonce i Amazon pochopil jen část celého obrazu. Stejně jako kamenné obchody si mohou vést záznamy pouze o prodeji, který se opravdu uskuteční. Co obchody, které neudělají a nevědí o tom, že je neudělali, protože je neudělali? Onehdy jsem si chtěl prostřednictvím Amazonu objednat Zeffirelliho Romea a Julii z roku 1968 na DVD. Vyšlo najevo, že neexistuje. Mohl jsem si ten film koupit na VHS, jenže já jej nechci mít na VHS. Takže celá transakce byla nulová. Neexistoval způsob, jak někde zaznamenat, že jsem přišel a chtěl si něco koupit, a že to něco, co jsem si chtěl koupit, tam neměli. Musel jsem si pouze vybrat (nebo taky nevybrat) z jejich aktuální nabídky a vůbec jsem nedostal šanci sdělit jim, co jsem ve skutečnosti chtěl. A tak jsem jim o tom napsal a hádejte, co se stalo. Teď už to jde. Jsou opravdu dobří. Takže teď jsou schopní zásobovat studia informacemi o tom, po čem je aktuální poptávka. A na základě jiného - ne zas tak docela nezajímavého - návrhu od mé maličkosti rozjedou anketu ohledně knih, které by lidi ze všeho nejraději viděli zfilmované. Tyhle a podobné informace byly předtím absolutně nedostupné.

Ale rozveďme si to ještě o krůček dál. Jak často jste listovali nějakou brožurou nebo katalogem a mysleli si: „Kéž by tak někdo napsal knihu o...” nebo „Kéž by jen tak někdo vyrobil bicykl s...” nebo „Proč někdo nevymyslí vývrtku, která by...” nebo „Proč tohle nedělají v modrém?” Brožura vám na to nemůže odpovědět, ale internet ano.

Jakou byste měli rádi věc, jen kdyby se našel někdo, kdo bude mít tolik rozumu a vyrobí ji? Návrhy prosím posílejte na www.h2g2.com.

Nedělní vydání listu Independent,
LISTOPAD 1999

° ° °

Vymyslel jsem si několik pravidel, která vystihují naše reakce na nové technologie:
1. Cokoli, co je na světě v době, kdy jste se narodili, je zcela normální a běžné a je to přirozenou součástí světa kolem nás.
2. Cokoli, co je vynalezeno mezi obdobími, kdy je vám patnáct a pětatřicet, je nové, vzrušující a revoluční a pravděpodobně v tom můžete udělat kariéru.
3. Cokoli, co je vynalezeno poté, co dovršíte pětatřicet let, je proti přirozenému řádu věcí.
°

Interview pro list Americký ateista
AMERICKÝ ATEISTA: Pane Adamsi, říkají o vás, že jste „radikální ateista”. Hodí se na vás tato škatulka?
DOUGLAS ADAMS: Ano. Osobně si ale myslím, že termín radikální používám poněkud volně, jen kvůli zdůraznění faktu, že jsem skutečně ateista. Jestliže sám o sobě řeknete, že jste „ateista”, stává se, že se vás někteří lidé zeptají: „Myslíte ‚agnostika’ - bez vyznání?” A já jim musím odpovědět, že nemyslím agnostika, ale skutečně ateistu. Opravdu nevěřím, že existuje Bůh -ve skutečnosti jsem přesvědčený, že Bůh neexistuje (mírný rozdíl). Nevidím kolem sebe ani vlákénko důkazu, které by svědčilo o tom, že by nějaký existoval. Je snazší říkat, že jsem radikální ateista, protože tím dávám světu najevo, že to myslím opravdu vážně, že jsem o tom hodně přemýšlel a že je to stanovisko, kterého se držím. Je zvláštní, jak jsou někteří lidé upřímně překvapeni, když slyší můj názor vyjádřený tak důrazně.V Anglii, jak se alespoň zdá, jsme se nechali unést od vágního, nanicovatého anglikanství k vágnímu, nanicovatému agnosticismu - podle mne znamená oboji touhu nemuset o ničem příliš přemýšlet.

Lidé často říkají: „Není náhodou lepší být raději agnostikem, jen pro případ?” Pro mě je to ovšem výrazem takové úrovně hlouposti a zmatku, že z podobného druhu konverzace raději rychle vycouvám, než abych do ní zabředl. (Pokud by vyšlo najevo, že jsem se po celou dobu mýlil a že ve skutečnosti Bůh existuje, a pokud by se dále ukázalo, že tenhle druh dogmatického, prospěchářského, pánbíčkářského hnidopišství se mu líbí, tak bych se asi stejně rozhodl, že ho nebudu vyznávat.)

Jiní lidé se udiveně zeptají, jak vůbec mohu tvrdit, že vím, že Bůh není. Není snad mra, ze Bůh neexistuje, stejně iracionální, arogantní, a tak dále, jako víra, že Bůh existuješ Na což odpovídám ne, a to z několika důvodů. Tak za prvé, já nevěřím, že Bůh neexistuje. Nevím, co s tím má víra vůbec společného. Věřím nebo nevěřím své čtyřleté dceři, když mi říká, že ten nepořádek v obývacím pokoji neudělala ona. Věřím ve spravedlnost a poctivou hru (ačkoli vlastně nevím, jak jich dosáhnout jiným způsobem, než že se budeme snažit využít všemožné šance na úspěch). Také věřím, že by Anglie měla vstoupit do Evropské peněžní unie. Nejsem ani vzdáleně ekonomem natolik, abych se kvůli tomu energicky hádal s někým, kdo jím je, ovšem na základě toho mála, co vím, a povzbuzený velice silným vnitřním pocitem se domnívám, že by to byl správný tah, i když se může snadno ukázat, že se mýlím. Tak tyhle případy mi připadají vhodné pro legitimní použití výrazu věřit. Ovšem použito jako krunýř na ochranu iracionálních myšlenek před racionálními otázkami může toto slovo napáchat hodně zla. Takže, já nevěřím, že Bůh neexistuje. Jsem však přesvědčený, že Bůh není, což je naprosto odlišný postoj, který mne zároveň dovádí k mému druhému důvodu.

Nepřijímám v současné době módní tvrzení, že kterýkoli názor je automaticky stejně hoden úcty jako jakýkoli jiný rovnocenný a protikladný názor. Můj názor je ten, že Měsíc je složený z horniny. Pokud mi někdo řekne: „Ale vždyť jste tam nebyl, ne snad? Neviděl jste ho na vlastní oči, a tak je můj názor, že je celý z norského bobřího sýra, stejně platný jako ten váš,” - pak dokonce nemám právo ani na to, abych s ním mohl jakkoli argumentovat. Existuje něco jako

tíha důkazu, a právě v případě Boha, stejně jako je tomu v případě složení Měsíce, došlo k radikálnímu posunu. Bůh býval tím nejlepším vysvětlením pro celou řadu věcí, jenže teď máme pro tyto věci neskonale lepší vysvětlení. Bůh už není vysvětlením čehokoli, ale místo toho se sám stal něčím, co by samo potřebovalo nekonečné množství vysvětlování. A tak si nemyslím, že přesvědčení o neexistenci Boha je stejně iracionální a arogantní jako víra, že existuje. Vůbec si nemyslím, že tato záležitost volá po jednostrannosti.

AMERICKÝ ATEISTA: Jak dlouho jste nevěřící a co vás k tomuto uvědomění přivedlo?

DOUGLAS ADAMS: Vlastně je to poněkud otřepaný příběh. Jako dospívající kluk jsem byl zanícený křesťan. Vyrůstal jsem ve věřící rodině. Dokonce jsem pomáhal ve školní kapli. Pak jednoho dne, to mi bylo něco kolem osmnácti, jsem šel po ulici a uslyšel jsem pouličního kazatele. Poslušně jsem se zastavil, abych si ho poslechl. Jak jsem tam tak stál a naslouchal, začínalo mi docházet, že říká naprosté nesmysly a že bych o tom všem měl raději trochu pouvažovat.

Řekl jsem to poněkud zkráceně. Když říkám, že jsem si uvědomil, že říká nesmysly, myslím tím tohle: V letech, která jsem strávil studiem historie, fyziky, latiny, matematiky, jsem se dozvěděl (poněkud krušným způsobem) něco málo o pravidlech argumentu, důkazu, logiky, atd. Ve skutečnosti jsme se prostě učili, jak rozpoznat rozdílné druhy logických klamů, a mně najednou přišlo zřejmé, že tato měřítka nejdou uplatnit v náboženství. V náboženském vzdělávání po nás chtěli, abychom uctivě naslouchali argumentům, kterým - pokud by byly použity na podporu názorů, dejme tomu proč byly zrušeny „obilné zákony" - by se každý vysmál jako hloupým a dětinským a v pojmech logiky a důkazu jako naprosto zcestným. Proč tomu tak bylo?

Inu, v oblasti historie, dokonce i přesto, že chápání událostí i příčiny a důsledku je záležitostí interpretace, byly tyto názory podrobovány zničující křížové palbě argumentů a protiargumentů, a ty, které obstály, byly posléze znovu zkoumány ve světle nových argumentů a logiky dalších generací historiků - a tak dále. Všechny názory nejsou stejné. Některé jsou o hodně silnější, sofistikovanější a lépe podpořené logikou a argumentem než jiné.

Takže jsem již byl obeznámen s fakty a přijímal jsem (jak se obávám) názor, že nelze uplatnit logiku fyziky na náboženství a že se zabývají odlišnými typy „pravdy". (Teď si myslím, že jsou to hloupé žvásty, ale abych pokračoval...) Co mne však ohromilo, bylo uvědomění, jak jsou argumenty ve prospěch náboženských , myšlenek chabé a hloupé vedle robustních argumentů něčeho tak pevně daného jako historie. Ve skutečnosti byly až rozpačitě dětinské. Nikdy nebyly podrobeny otevřeným výzvám, což je zcela normální postup v jakékoli jiné oblasti intelektuálního úsilí. Proč ne? Protože by v něčem takovém neobstály. A tak jsem se stal agnostikem. A přemýšlel jsem a přemýšlel a přemýšlel. Jenže ve skutečnosti jsem toho nevěděl dost, abych mohl pokračovat, a tak jsem vlastně nedospěl k žádnému řešení. Velmi jsem o myšlence Boha pochyboval, ale prostě jsem o tom nevěděl dost, abych měl dobrý funkční model jakéhokoli jiného vysvětlení života, vesmíru a vůbec, který bych si dosadil na jeho místo. Ale nevzdával jsem se, a snažil jsem se číst a přemýšlet. Někdy kolem svých třicátých narozenin jsem narazil na evoluční biologii, především ve formě knih Richarda Dawkinse Sobecký gen a posléze Slepý hodinář, a najednou (myslím, že to bylo při druhém čtení Sobeckého genu) mi to všechno zapadlo na místo. Ta myšlenka byla sama o sobě neuvěřitelně jednoduchá, ale zcela přirozeným způsobem vysvětlovala veškeré nekonečné a matoucí složitosti života. Abych pravdu řekl, tak vedle bázně, kterou ve mně inspirovala, působí bázeň, s níž lidé uctivě hovoří o náboženských prožitcích, pošetile. Osobně bych vždycky upřednostnil bázeň z pochopení před bázní z nevědomosti.

AMERICKÝ ATEISTA: Zmiňujete se o svém ateismu v některých svých promluvách („... byla to jedna z mála chvilek, kdy jsem opravdu věřil v Boha"). Vědí o vašem ateismu vaši fanoušci, přátelé a spolupracovníci? Je mnoho lidí z okruhu vašich přátel a spolupracovníků rovněž ateisty?

DOUGLAS ADAMS: Tohle je pro mne mírně matoucí otázka, a myslím, že byste při ní měl brát v úvahu kulturní rozdílnosti. V Anglii kolem toho, že je člověk ateista, moc nenadělají. Snad vás jen mírně bodne osten nepříjemného pocitu z lidí vehementně vyjadřujících to či ono stanovisko, když by možná byla na místě spíš lhostejnost - odtud preferování agnosticismu před ateismem. A přechod od agnosticismu k ateismu si žádá, jak se alespoň domnívám, mnohem větší oddanost intelektuálnímu úsilí, než je většina lidí ochotna vynaložit. Jinak hodně lidí, které znám a s nimiž se setkávám, jsou vědci, a v těchto kruzích je ateismus normou. Hádal bych, že většina mých ostatních známých jsou agnostici a jen pár je jich ateisty. Kdybych se měl pokusit porozhlédnout se mezi svými přáteli, rodinou a kolegy po lidech, kteří věří, že Bůh existuje, pravděpodobně bych hledal mezi lidmi staršími a (abych byl opravdu upřímný) méně vzdělanými. Samozřejmě i zde jsou jedna či dvě výjimky. (Málem jsem napsal, už ze zvyku, „světlé výjimky", i když v tomhle případě si to samozřejmě nemyslím.)

AMERICKÝ ATEISTA: Jak často se vás snaží fanoušci, přátelé nebo spolupracovníci „spasit" před ateismem?

DOUGLAS ADAMS: Nikdy. V Anglii prostě nemáme tento druh fundamentalismu. I když to možná není absolutní pravda. Ale (a tady budu strašně arogantní) hádám, že zkrátka takové lidi nepotkávám, stejně jako mám to štěstí, že nepotkávám lidi, kteří denně sledují televizní seriály nebo si čtou bulvární plátky. A jak obvykle reagovat? Nestaral bych se o to.

AMERICKÝ ATEISTA: Čelil jste někdy ve svém profesionálním životě nějakým překážkám kvůli svému ateismu (bigotnost/slepý fanatismus vůči ateistům) a jak jste si s tím poradil? Jak často se vám to stává?

DOUGLAS ADAMS: Dokonce ani vzdáleně. Je to pro mě nepředstavitelná myšlenka.

AMERICKÝ ATEISTA: Ve vašich knihách se vyskytuje pár nenucených narážek na Boha a církev („... téměř dva tisíce let poté, co jednoho člověka přibili na kříž"). Nakolik váš ateismus ovlivnil vaše psaní? Kde (u kterých postav nebo v jakých situacích) jsou vaše osobní náboženské myšlenky vyjádřeny nejpřesněji?

DOUGLAS ADAMS: Náboženství mě fascinuje. (Fascinace a víra jsou dvě naprosto odlišné věci!). Mělo a má natolik nepředvídatelně silný účinek na lidské dějiny. Co je to vůbec? Co představuje? Proč jsme si je vymysleli? Jak je možné, že stále přežívá? Co se s ním nakonec stane? Rád do toho šťourám a rýpu. A vlastně o náboženství celá léta přemýšlím tak usilovně, že celá ta fascinace se musí zákonitě promítnout i do mého psaní.

AMERICKÝ ATEISTA: Jaký vzkaz byste rád poslal svým americkým fanouškům?
DOUGLAS ADAMS: Ahoj! Jak se máte?
Z listu Americky ateista 37, č. I
(interview vedl David Silverman)

° ° °

Jaké jsou výhody komunikace s vašimi fanoušky prostřednictvím e-mailu?
Je to rychlejší, snadnější a rozhodně se přitom tolik nenaolizuju.
°

Předvídání budoucnosti

Snaha předvídat budoucnost je předem ztracená záležitost. Ovšem stále se zvyšující měrou je to hra, kterou musíme všichni hrát, poněvadž svět se mění závratnou rychlostí a my potřebujeme mít alespoň nějakou představu o tom, jaká ta budoucnost vlastně bude, protože to budeme my, kdo v ní bude žít, pravděpodobně už příští týden.

Ačkoli je to s podivem, ukázalo se, že průmysl, který je prvořadým motorem tohoto neuvěřitelného tempa neustálých změn - počítačový průmysl - je z hlediska předvídání budoucnosti naprostý břídil. Existují především dvě věci, které nebyl schopen předpovědět: tou první byl příchod internetu, který se v závratně krátké době stačil stát fenoménem, o kterém je teď vlastně celý počítačový průmysl; druhou je skutečnost, že skončí století.

Jak tedy - když stojíme na prahu nového milénia a (stejně jako opice z Kubrickovy Vesmírné odyssey: 2001 brebentící před velkým černým monolitem) hledíme s vyvrácenou hlavou na lesknoucí se tvář útesu změny, která je před námi - můžeme vůbec jen doufat, že bychom se mohli dohadovat, co má přijít? Molekulární počítače, kvantové počítače - co se o nich můžeme odvážit říct? Mýlili jsme se ohledně vlaků, mýlili jsme se ohledně letadel, mýlili jsme se ohledně rádia, mýlili jsme se ohledně telefonů, mýlili jsme se ohledně... zkrátka, chcete-li vědět víc o celé spoustě věcí, ohledně kterých jsme se mýlili, nemůžete udělat nic lepšího než si sehnat výtisk knihy s názvem Odborníci hovoří od Christophera Cerfa a Victora Navaskyho.

Je to sbírka obsahující celou řadu „spolehlivých" předpovědí učiněných v minulosti, o kterých posléze vyšlo najevo, obvykle zcela bezprostředně, že byly špatné. Sami jistě víte, o čem hovořím. Irving Fisher, profesor ekonomie na yalské univerzitě, 17. října 1929 prohlásil: „Zdá se, že cenné papíry dosáhly toho, co vypadá jako permanentně vysoká plošina". Pak tu byl jistý významný činitel gramofonové společnosti Decca, který v roce 1962 řekl o Beatles: „Nelíbí se nám jejich zvuk. Kytarové skupiny jsou už stejně na ústupu," a tak dále. A rád bych připomněl ještě jednu hlášku. „Billu Clintonovi to natře každý republikán, co neslintá na pódiu,"napsal v roce 1995 list The Wall Street Journal. Celkem vzato je to velice tlustá kniha, kterou si můžete celé hodiny spokojeně číst na oné místnůstce.

Zvláštní je, že se v předvídání budoucnosti v průběhu času nijak nezlepšujeme. Shovívavě se usmíváme, když slyšíme, jak lord Kelvin v roce 1897 prohlásil, že „rádio nemá žádnou budoucnost". Ovšem mnohem překvapivější je skutečnost, že Ken Olsen, prezident Digital Equipment Corporation, prohlásil v roce 1977: „Neexistuje důvod, proč by měl mít jakýkoli jedinec počítač u sebe doma". Dokonce i Bili Gates, který se rozhodl dokázat mu, že se kompletně a dočista mýlí, famózně řekl, že si nedovede představit, že by kdokoli potřeboval mít v počítači víc než 640 paměti. Jen zkuste pracovat ve Wordu s dokonce i dvacetinásobným množstvím.

Možná by bylo zajímavé udržovat si průběžný deník takových předpovědí, abychom byli schopni vysledovat absolutně nestoudné předpovědi ještě coby perličky ve stadiu zrodu. Jedno takové prohlášení, které jsem slyšel zcela nedávno, učinil v únoru pan Wayne Leuck, technický náměstek americké telefonní společnosti US West. Jeho argumentem proti rozvoji vysokorychlostního bezdrátového přenosu dat bylo: „Připusťme, že byste to mohli používat ve svém autě jedoucím rychlostí šedesáti mil v hodině, ale osobně si nemyslím, že by o něco takového stálo mnoho lidí." Dávejte pozor. Jednou se za tohle prohlášení bude stydět. Satelitní navigace. Bezdrátový internet. Jakmile začneme s mapováním fyzické polohy ve všeobecně přístupném informačním prostoru, spustíme tím o to výraznější explozivní růst internetových aplikací.

Alespoň to tak předvídám já. Mohu se samozřejmě příšerně mýlit. Stewart Brand ve své vynikající knize Hodiny dlouhé přítomnosti navrhuje udržovat si záznam předpovědí a argumentů lidské společnosti v průběhu deseti tisíc let, ovšem mně připadá zajímavější, jak takové předpovědi vycházejí v kratším časovém období. Na začátku nového roku překvapují novináři předpověďmi, co se stane v průběhu následujícího roku. O dva dny později jsou tyto předpovědi samozřejmě zapomenuty, a my se nikdy nedostaneme k tomu, abychom je prověřili. A tak bych rád vyzval čtenáře, aby předkládali svoje vlastní předpovědi - nebo jakékoli jiné, na které narazí v tisku - toho, co se stane v příštích pěti letech a kdy. Vydáme se konečně na Mars? Nastolíme mír v Irsku nebo na Blízkém východě? Zkrachují elektronické obchody?

Dáme je na síť, kde zůstanou po celou dobu, takže je pak budeme moci průběžně porovnávat s tím, co se opravdu stane. Předvídání budoucnosti je předem ztracená hra, ale jakoukoli hru lze vylepšit, když dokážete udržet skóre.

Nedělní vydání listu Independent,
LISTOPAD 1999

° ° °

Na světě se objevila nová generace chytrých kancelářských židlí, které mají tu přednost, že vás absolutně zbavují nutnosti kvedlat všemožnými páčkami a mačkat tlačítka, abyste si upravili polohu, ve které chcete sedět. Ty páčky, tlačítka a pružiny tam sice pořád jsou, jenže židle upravuje vaši polohu automaticky, aniž byste jí museli říkat, jak to má udělat. A tak vám tady nabízím jednu krásnou předpověď: až budeme mít i software, který takhle pracuje, svět se stane

skutečně lepším a šťastnějším místem.
°
Malý počítač, se kterým to jde
Mojí oblíbenou informací je ta, že Branwell Brontë, bratr slavných spisovatelek Emily a Charlotte, zemřel vestoje, opřen o krbovou římsu, jen aby dokázal, že to jde.

Tak tohle není ve skutečnosti zas tak docela pravda. Mou absolutně nejoblíbenější informací je ta, že mladí lenochodi jsou tak hloupí, že se často zakousnou do vlastních předních či zadních končetin místo do větví a padají ze stromů na zem. Tohle se nicméně nijak netýká toho, co mám zrovna na mysli, poněvadž se to týká lenochodů, zatímco informace o Branwellu Brontëovi se týká spisovatelů a pocitů, že je vám na umření, a týká se to taky toho, že něco děláme proto, abychom se přesvědčili, že to lze udělat, a to všechno se vztahuje na moji současnou situaci do takové míry, že je to, upřímně řečeno, až přízračné.

Jsem spisovatel a je mi na umření, stejně jako by bylo vám, kdybyste v nekřesťanskou ranní hodinu přiletěli do Grand Rapids v Michiganu, jen abyste zjistili, že se celé další tři hodiny nedostanete do svého hotelového pokoje. Ve skutečnosti bylo dost na tom, že jsem musel letět do Grand Rapids v Michiganu.

Pokud jste čirou náhodou domorodec z Grand Rapids v Michiganu, pak to prosím berte tak, že jen žertuju. Kdokoli jiný si zajisté uvědomí, že to myslím smrtelně vážně.

Nemaje místo, kam jinam bych šel, vstávám a opírám se o krbovou římsu. Nu, vlastně o druh krbové římsy. Nevím, co je to ve skutečnosti. Je to vyrobeno z mosazi a jakési umělé hmoty a pravděpodobně to navrhl nějaký architekt po příšerné noci strávené nevázaným hýřením po hospodách. To mi ovšem připomíná další oblíbenou informaci: na transsibiřské železnici je velká výchylka, protože když car (nevím, který car to byl, poněvadž nejsem doma ve své pracovně, ale opírám se o cosi nestoudně ošklivého v Michiganu a nejsou tu žádné knihy) rozhodl, že by měla být postavena transsibiřská železnice, namaloval na mapě čáru podle pravítka. Jenže ouha, to pravítko v sobě mělo zub.

Píši tento článek, opíraje se o jakýsi bezejmenný architektonický omyl v Michiganu a nepíši jej na Macovi. Činil bych tak, jenže se mi právě vybily baterie v PowerBooku (směšný nápad pojmenovat věc podle jejího hlavního nedostatku; v tomto ohledu je to spíš něco jako Tichý oceán). Mám s sebou sice napájecí kabel, jenže ho nemám kam zastrčit. Třebaže napájecí kabel umí velice šikovně univerzálně dodávat energii, nemá univerzální zástrčku. Má velkou, masivní tříkolíkovou zástrčku v britském stylu zabudovanou rovnou do kabelu, což znamená, že pokud si zapomenete koupit ještě před odletem z Heathrow adaptér, jste kompletně a dočista nahraní. Adaptéry pro britské zástrčky totiž nelze koupit nikde jinde mimo Británii. Věřte mi, já to vím. Zkoušel jsem to, když jsem narazil na podobný problém se starým Mac Portable. (Nebudu pronášet žádné vtipy na staré hloupé přenosné Macy typu Mac Portable. U Apple jich vyrobili docela dost na to, aby se s nimi někam přenesli. Zatraceně! Říkal jsem, že to nebudu dělat.) Nakonec jsem si musel koupit americký napájecí kabel. Nebo spíš jsem se snažil koupit si ho. Prostě to nešlo. Hodily se jen k novým Mac Portable. Vláčel jsem s sebou nefunkční Mac Portable asi tak deset dní a příležitostně jsem ho použil coby tác, na kterém jsem si snědl SVŮJ sendvič, poněvadž to bylo o něco snazší, než s sebou tahat stůl. (Sakra, už jsem řekl další vtip.)

Tentokrát jsem stejnou chybu neudělal. Zas tak stupidní nejsem. Tentokrát jsem si s sebou přinesl adaptér. Přesto asi nicméně jsem trochu stupidní, protože adaptér je v mém kufru, který právě poslíček odnesl dovnitř, zatímco já musím čekat tři hodiny na to, než bude připraven můj pokoj.

Takže co teď vlastně dělám? Píšu ručně? Vy jste se snad zbláznili. Po deseti letech psaní na počítači už dokonce ani nevím, jak se to dělá. Vím, že bych to měl umět: ruční psaní je považováno za jednu z takových těch věcí jako například používání jídelních hůlek; jakmile je jednou zvládnete, toto umění vás neopustí do konce života. Problém spočívá v tom, že jsem měl v životě mnohem více praxe s jídelními hůlkami než s pery a tužkami, takže ne, nepíšu to ručně. Ani nemluvím do jednoho z těch příšerných malých diktafonů, které mají ve zvyku neúnavně natáčet, zatímco vy se zoufale snažíte přijít na něco, co byste řekli. Ovšem stačí zmáčknout tlačítko, které tu zatracenou věc vypíná, a váš mozek opět nastartuje do pracovní pozice.

Ne. Tím, co teď dělám, je to, že sedím v křesle a píšu tento článek na novém palmtopu Psion série 3a. Koupil jsem si ho v prodejně bezcelního zboží na Heathrow, jen pro čiré nefalšované potěšení z jeho koupě, a musím říct, že je opravdu dobrý. Funguje.

Mohl bych říct ještě něco o prodejnách bezcelního zboží, než budu pokračovat v rozmluvě o Psionu? Nechci tvrdit, že věci v těchto obchodech nejsou levnější. Jsou, jenže zanedbatelně. Nakupováním v nich ušetříte jen velmi malé množství peněz. Ovšem můžete přijít o dost podstatnou sumu na pokutách, pokud si neuvědomíte, že musíte při návratu do své vlastní země proclít cokoli, co jste si koupili bezcelně. Takže všechno, co si koupíte, je skutečně beze cla jenom tehdy, pokud máte v úmyslu strávit zbytek života na palubě letadla. Co se tedy děje, když koupíte věci v bezcelním obchodě za mírnější ceny, než byste je koupili někde na hlavní třídě? Většina peněz ušetřených na clu jde do pokladen bezcelních obchodů, místo aby třeba pomáhaly financovat Národní zdravotní službu (a nukleární ponorky Trident). Takže proč jsem si vůbec koupil svůj Psion v prodejně bezcelního zboží? Protože jsem naprostý idiot, abyste věděli.

Abych však aktualizoval situaci. Konečně pro mě našli pokoj. Vybalil jsem adaptér. Můj Power Book se nabíjí. Jenže ho pořád nepoužívám, protože teď ležím ve vaně, což znamená, že stále pracuji s Psionem. Nikdy předtím jsem ve vaně nepsal. Papíry tam vlhnou a kouří se z nich, pera odmítají psát hlavou dolů, psací stroje vás šťouchají do břicha a pokud jste odhodlaní použít v koupelně PowerBook, tak předpokládám, že to není váš vlastní PowerBook.

Skvělá věc je, že ve skutečnosti lze ve vaně psát. Můžete psát na palmtopu, což jsem si předtím neuvědomil. Pokoušel jsem se dělat to na Sharp Wizardovi, ale jaksi mi to nešlo, poněvadž klávesnice byla seřazená abecedně, což bylo naprosto beznadějné. Důvod rozhodnutí zřídit abecední klávesnici spočívá na nedorozumění. Věřím, že vycházeli z

následující myšlenky: ne každý zná QWERTy (standardní rozložení klávesnice pro počítače a psací stroje; ve skutečnosti prvních pět písmen klávesnice; pozn. překl.) (vlastně je to divný pocit psát qwerty jako slovo; zkuste si to a pochopíte, co tím myslím), ale každý zná abecedu. To je sice pravda, ale stejně to nedává smysl. Lidé totiž znají abecedu jako jednorozměrnou šňůru, nikoli jako dvourozměrné uspořádání, takže musíte tak či tak jednotlivá písmenka hledat a lovit. Proč tedy raději nepoužíváme u všeho qwerty, které je nám mnohem prospěšnější.

Také jsem zkoušel větší Sharp Wizard 8200, který sice má klávesnici s rozložením qwerty, ale nezalamuje text. Věřili byste tomu? Dokonce i Etch-a-Sketch už dnes zalamuje text.

Další problém se všemi palmtopy spočívá samozřejmě v tom, že klávesnice je pro prsty příliš malá, což je docela záludný a vlastně neřešitelný problém. Pokud je mašinka dostatečně malá na to, aby se vám vešla do kapsy, je příliš malá na to, aby se na ní dalo psát. Ale přišel jsem i na řešení tohoto problému. Promiňte, jestli jste to už věděli, možná mi to došlo jako poslednímu člověku na světě. Nicméně, odpověď je tahle: uchopíte palmtop do obou dlaní a píšete palci. Vážně. Funguje to. Ze začátku vám to připadá divné a taky vás trochu bolí ruce od toho, jak používáte této činnosti nepřivyklé svaly, ale překvapivě rychle si na to zvyknete.

S tím ovšem vyvstává několik zajímavých otázek (alespoň pro mě jsou zajímavé, pokud jde o vás, tak se rozhodněte sami za sebe). Co problematika počítačových vstupů? Samozřejmě jsem tak jako asi všichni ostatní PC uživatelé bez sebe vzrušením při představě hlasového vstupu a takového toho pera, co s ním jezdíte po podložce a data se vám sama přenášejí do počítače, ale vy víte a vím to i já a vlastně kdokoli, kdo si kdy pohrával s Caere Typist nebo něčím podobným, že tyto věcičky zřídkakdy Fungují v praxi tak hladce, jako jim to jde čistě teoreticky. Většina času strávená zápasem s technologiemi, které ještě nepracují úplně dokonale, prostě nestojí koncovým uživatelům za tu námahu, bez ohledu na to, kolik legrace si přitom takoví nadšenci jako já užijí. Doba, kdy budeme moci říct: „Otevři komoru s kapslí číslo dvě, Hale," a být si jistí, že Hal pochopí, že si chceme vyjít na procházku na periférii Jupitera, je stále ještě hodně vzdálená. A mám podezření, že uplyne ještě hodně vody než budu moci článek jako tento diktovat a být si jistý, že výsledek bude aspoň čitelný, natožpak přesný. Všichni známe starý vtip, ve kterém sekretářka zapíše absolutně všechno, co jí její šéf řekne, včetně části, kde říká: „Tuhle část nezapisujte," nebo „Poslední větu vyškrtněte." Podle mě nás čeká ještě spousta trápení typu „hloupé sekretářky," než tyhle věcičky přimějeme fungovat bez problémů. Co se týče zařízení pro psaný vstup, inu, jak už jsem řekl výše, deset let psaní na počítači způsobilo, že můj rukopis zchátral do stavu, kde jej po sobě nedokážu rozluštit ani já, takže opravdu netuším, jakou šanci by mohl mít počítač. A raději po mně prosím nechtějte, abych svoje spisování zbavil veškeré ironie v něm obsažené. Díky.

A tak nám v daném okamžiku nezbývá než se vrátit ke klávesnicovému vstupu, a klávesnicový vstup v současné době znamená QWERTy. Toto rozložení klávesnice bylo původně navrženo k tomu, aby zpomalilo příliš rychlé pisatele, kterým se při psaní na abecedně řazené klávesnici pletly prsty dohromady. Šlo vlastně o úmyslné zpomalení. A veškeré pokusy nahradit současné rozložení klávesnice něčím lepším, jako například Dvorakovou klávesnicí, selhaly. Lidé už mají zažité qwerty a schází jakýkoli stimul, který by nás dotlačil ke změně. Dvorak a kolektiv jsou možná lepší, ale qwerty je, nebo alespoň až doposud bylo, dostatečně dobré. Princip „Pokud to není rozbité, nespravujte to!" je docela rozumný, a zůstává takovým i navzdory skutečnosti, že já ho slepě ignoroval po celý svůj život.

Přesto si myslím, že bychom mohli konečně dospět do bodu, ve kterém na nás bude tlačit silný stimul vymyslet si novou klávesnici. Ve středu dění jsou teď palmtopy. Apple a Microsoft a všichni ostatní najednou začínají přidávat do kroku ohledně osobních digitálních sekretářek a podobných věciček, a poněvadž už nějaký čas používají tyhle Psiony série 3a, dělám to i já. Je to úžasná technologie a to je teprve začátek veledůležitého okamžiku, ve kterém něco přestane být jen zábavnou novou hračkou a začne to být něčím, co budete docela vážně používat v koupelně. Všichni už léta víme, že qwerty není dost dobré. Myslím, že jsme teď dospěli k onomu významnému bodu, kdy není dokonce ani dobré. Doufám, že se systémoví návrháři nenechali neúspěchem Dvorakovy klávesnice odradit. Dělám si naději, že pečlivě studují způsob, jakým lidé drží palmtopy, a kam zcela přirozeně dopadají jejich prsty, a jak by šla zcela nově promyslet myšlenka funkčnosti klávesnice. Ani nevíte, jak bych si přál, aby mě teď nebolely i příšerně ztuhlé palcové klouby. Dokázal jsem, že to jde, ale stejně jako Branwell Brontë neočekávám, že by se mi stejný trik mohl podařit i zítra.

° ° °

Všímáme si věcí, které nefungují. Nevšímáme si věcí, které fungují. Všímáme si počítačů, nevšímáme si každodenních maličkostí. Všímáme si čteček elektronických knih, ignorujeme knihy papírové.

°

Serepetičky

Je načase, jak se alespoň domnívám, vyhlásit válku serepetičkám. Dnes ráno jsem měl v poště další. Objednal jsem si od jedné americké zásilkové firmy novou optickou diskovou jednotku, a protože žiju na tom divném a odlehlém místě, co se mu říká „Cizina", a také proto, že cestuju asi tak často jako poštovní holub, dychtil jsem při objednávání zjistit, zda má univerzální napájecí zdroj, neboli adaptér.

Adaptér je zařízení, díky kterému naprosto nezáleží na tom, ve které zemi se právě nalézáte, nebo dokonce na tom, zda vůbec víte, ve které zemi se nalézáte (Pozor! Tohle je větší problém, než byste si mohli myslet!} - prostě jen zapnete svůj Mac do zásuvky a adaptér si už všechno ostatní zařídí sám. Tomuhle principu se říká „Zastrč a hraj". Nebo tomu tak přinejmenším říká Microsoft, protože to pojmenovat nepotřebovali. Ve světě Maců to máme už tak dlouho, že jsme dokonce ani nepřemýšleli o tom, abychom to nějak nazvali. V dnešní době už existuje spousta věciček, které v sobě mají takový adaptér zabudovaný - ale nemají ho všechny. Proto jsem se raději zeptal.

„Ano, má," odpověděl mi obchodní asistent jménem Scott.

„Jste si jistý, že to má adaptér?"

„Ano," opakoval Scott. „Má to adaptér."
„Absolutně jistý?"
„Ano."
Dnes ráno mi to přišlo. První věcí, které jsem si všiml, byl právě fakt, že to nemá adaptér. Místo toho tam byla jakási serepetička. Serepetiček už mám plné skříně a o žádné další nestojím. U poloviny ze serepetiček, co mám, dokonce ani nevím, k jakému výmyslu patří. Ba co víc, u poloviny výmyslů, co jsem dostal, dokonce ani nevím, kde mají ty svoje serepetičky. A úplně nejvíc mě štve to, že strašná spousta serepetiček, včetně té, co mi přišla dnes ráno, jsou serepetičky, co běží na 120 voltů střídavého proudu - americké voltáže, což znamená, že je nemůžu použít tady v Cizině (státní značka CN), ale musím si je nechat pro případ, že si někdy vezmu-li ten výmysl, ke kterému patří - za předpokladu, že budu vědět, ke kterému výmyslu patří - do Spojených států.
O čem to tu pořád plácám, zeptáte se možná.
Serepetičky, o které se konkrétně zajímám (a v žádném případě to nejsou jediné serepetičky, kterými je zamořen svět mikroelektroniky), jsou externí elektrické adaptéry, které potřebují laptopy, palmtopy, externí mechaniky, kazetové magnetofony, telefonní záznamníky, samostatně napájené reproduktory a jiné neuvěřitelné životně důležité výmysly k tomu, aby zredukovaly dodávku střídavého proudu z buď 120 nebo 240 voltů na 6 voltů stejnosměrného napětí. Nebo na 4,5 voltů stejnosměrného napětí. Nebo na 9 voltů stejnosměrného napětí. Nebo taky na 12 voltů. Při 500 miliampérech. Nebo 300 miliampérech. Nebo 1200 miliampérech. Mají na napájecím konektoru vyveden kladný pól do dutinky a záporný na plášť, pokud se ovšem nejedná o ten typ, co to má úplně naopak. Když si všechny tyhle malé odchylky znásobíte, dostanete poměrně silné průmyslové odvětví, které existuje pouze za tím účelem (jak to alespoň vidím já), aby plnilo moje skříně serepetičkami, z nichž žádnou nejsem nikdy schopen pozitivně identifikovat, aniž bych si provedl velice usilovné paměťové cvičení ohledně všemožných výmyslů, co jsem si kdy koupil. Obvyklou metodou nalezení serepetičky, která se ve skutečnosti hodí k výmyslu, jenž právě potřebuju použít, je jít a koupit si jiný, za cenu, která vám dokáže doslova odsát vzduch od těla.
Určitě se ptáte, proč tomu tak je? Nu, je tu jedna možná teorie, a sice ta, že tak jako je ve skutečnosti hlavním oborem činnosti Xeroxu prodej náplní do tiskáren, Sony zase ve skutečnosti jede ve výrobě serepetiček, co jsou nutné k tomu, aby zásobovaly energií nejrůznější elektronické výmysly.
Dalším možným důvodem je, že za tím vším je čirá oslepující lidská hloupost. Ve skutečnosti je to docela možné, co myslíte? Je obtížné představit si, že by si ty nejmocnější mozky planety nakrmené tou nejlepší pizzou, co si můžete koupit, v určité době nepomyslely: „Nebylo by snazší, kdybychom se prostě všichni dohodli, že budeme na celém světě používat jediný typ elektrického proudu?" Jistě, nejsem elektrikář, takže možná žádám nemožné. Asi to musí být tak, že ta či ona optická disková jednotka nebo CD Walkman pracují jen při dodávce určitého druhu napětí, při kterém musí čerpat spíš 600 miliampérů než 500 nebo mít záporný pól v dutince místo na plášti, a když jim předložíte něco jen nepatrně odlišného, začnou pištět nebo uškvaří samy sebe. Mám však silné podezření, že kdybyste nechali nějakého hardwarového inženýra pár dní zamčeného v prázdném pokoji a mučili ho vůní pizzy s papričkami, pravděpodobně by byl schopný přijít na způsob, jak přimět jakýkoli výmysl (možná dokonce i nový výmysl Pro, na který už jsem slyšel pět tolik chvály), na kterém zrovna pracuje, aby fungoval při standardní dodávce stejnosměrného napětí.
Ve skutečnosti už existuje jakýsi povšechný standard, i když poněkud zvláštní. V dnešní době už není mnoho lidí, kteří ve svém autě za jízdy kouří, a ta přihrádka v palubní desce, která sloužila k tomu, že v ní byl cigaretový zapalovač, nyní s větší pravděpodobností napájí mobilní telefon, CD přehrávač, fax nebo, podle nedávné a vysoce nepravděpodobné televizní reklamy, jakýsi výmysl na vaření instantní kávy. Protože ta zásuvka měla původně jiný účel, je špatné velikosti a umístěná na špatném místě pro to, co bychom s ní rádi dělali teď, a tak je možná načase adaptovat ji pro její novou úlohu.
Podstatné je, že tahle prozíravá „preadaptace" nám poskytla možný energetický standard stejnosměrného napětí. Sice trochu svévolný, to jistě, ale asi bychom měli být vděční, že to navrhl nějaký automobilový mechanik za jedno odpoledne a nikoli normalizační komise počítačového průmyslu za celý život. Ponechte úroveň napětí a navrhněte novou šikovnou zásuvku a máte nový standard.
Bezprostřední výhodou přijetí této myšlenky by byla skutečnost, že bychom potřebovali jen jeden adaptér stejnosměrného napětí. Jen se nad tím zamyslete! Nu, ne přesně jeden, možná byste jich potřebovali celý tucet, jenže by byly úplně stejné! Klidně si jich kupte celou krabici! Prostě by byly prodejním artiklem stejně jako, ehm, chtěl jsem říct žárovky, jenže žárovky se prodávají ve všech možných druzích wattového výkonu a velikosti. Skvělá věc je, že je to mnohem lepší než všechny žárovky na světě.
Kromě toho, že by učinil přítrž nekonečnému zmatku a nesnázím, by tento nový standard dal vzniknout spoustě dalších věcí. Zásuvkám na příhodných místech v automobilech. Zásuvkám v domácnostech a kancelářích a, což je nejdůležitější, v opěrkách sedadel v letadlech...
Musím kápnout božskou a říct, že ačkoli hodně miluju svůj PowerBook, který nyní dělá 97,8 % toho, k čemu jsem dřív používal objemné staré stolní dinosaury, vzdal jsem se snahy zkoušet s ním pracovat v letadlech. Jistě, vím, že dnes existují všemožné druhy strategií, které lze použít k prodloužení životnosti baterií - spánkové režimy, RAM disky, odstavení procesoru, a tak dále - ale problém je v tom, že já se s něčím takovým nechci zlobit. Když se chci rozčílit, stačí mi číst si za letu nějaký přihlouplý časopis. Kdyby se ovšem v opěrce mého sedadla nacházela zásuvka elektrického napětí, mohl bych dělat nějakou užitečnou práci nebo si alespoň jen tak hrát. Já vím, že letecké společnosti pravděpodobně namítnou: „Ano, jenže když to uděláme, letadla nám budou padat z oblohy," jenže tohle říkají vždycky. Někdy jejich letadla opravdu padají, ovšem, a to je důležité, není to ani zdaleka tak často, jak letecké společnosti tvrdí. Pro jednou bych byl ochotný to risknout. Myslím si totiž, že ve velkém tažení proti serepetičkám není žádná oběť příliš velká.

Časopis MacUser,
ZÁŘÍ 1996

° ° °

Jsme zahlceni technologií, zatímco toužíme po věcech, co by fungovaly. Jak rozeznáte, jestli je něco ještě technologie? Dobrým vodítkem je, když vám to prodají s návodem k použití.
°
Máme co ztratit?
Některé z nejrevolučnějších vynálezů spatřily světlo světa spíš proto, že jsme si všimli něčeho starého, co bychom mohli vypustit, než abychom vymysleli něco nového, co bychom mohli k něčemu přidat. Tak například walkman Sony nepřidal nic převratně nového k již existujícímu kazetovému magnetofonu, prostě jen vynechal zesilovač a reproduktory, čímž vytvořil zcela nový způsob naslouchání hudbě a zcela nové průmyslové odvětví. Nová kamera Sony Handycam poněkud ostentativně vynechává funkci zoom na základě tvrzení, že zoom jen stojí zbytečné peníze, zabírá spoustu místa a zajišťuje, že se na žádný amatérsky pořízený videozáznam nedá dívat. (Možná by v rámci stejné myšlenkové linie mohli zvážit výrobu videopřístrojů, co budou jen nahrávat, a videospolečnosti by mohly začít uvádět filmy, které jsou ve skutečnosti nahrávány rychloposuvem). RISC čip pracuje podle skvělého, život zdokonalujícího principu, že si vystačí se snadnými věcmi a vynechává všechny obtížné, aby se jimi mohl zabývat někdo jiný. (Já vím, že ve skutečnosti je to trochu komplikovanější, ale musíte uznat, že je to zatraceně lákavá myšlenka.) Dobře připravené suché martini funguje na skvělém, život zlepšujícím principu spočívajícím ve vynechání martini.

Dramatického pokroku lze rovněž dosáhnout, pokud si uvědomíte, že můžete vynechat část problému. Tak například algebra (a odtud celé počítačové programování), vychází z uvědomění, že z ní můžete vynechat všechna neposlušná, nepoddajná čísla. Taky tu máme novou, vylepšenou Britskou telefonní informační službu. Před pár lety u nich došlo k radikální změně: když jste vytočili 192, obdrželi jste zdvořilou, vstřícnou odpověď, obvykle - a v tom bylo jádro pudla - vyslovenou se skotským přízvukem. Celé pracoviště prostě sbalili a přestěhovali do Aberdeenu, kde měli hojnou zásobu zdvořilých, vstřícných lidí, které nebylo třeba odškodňovat za to, že žijí v Londýně. Někdo bystrý u britského Telecomu si prostě všiml, že umístění firmy je nepodstatné - problém vzdálenosti šlo jednoduše z modelu vypustit (co se týče telefonních poplatků narůstajících úměrně se vzdáleností, tak tenhle problém bohužel ještě nevyřešili). A vůbec se zdá, že stačí položit pár kabelů navíc a celá Britská informační služba by se mohla přestěhovat na Svatou Helenu nebo na Falklandy, čímž by přinesla nové pracovní příležitosti do oblastí, kde byla předtím veškerá pracovní činnost omezená na věci, co se dají dělat s ovcemi. Na Falklandech, když už by byli v tom, by se dala zřídit rovněž Argentinská informační služba, což by alespoň poskytlo ministerstvům zahraničí obou zemí téma k přemýšlení.

Téměř všechno, co jakkoli souvisí s internetem, vychází z toho, že si všímáme věcí, které lze vypustit z problému, a umístění - nebo vzdálenost - je jedna z nich. Brouzdáte-li po internetu, je to, jako byste žili ve světě, kde jsou každé dveře vědeckofantastickým zařízením, které vás po otevření přenese do zcela jiné říše. Ve skutečnosti to není jako by, ono to tak je. Snažit se vypracovat všechny důsledky této skutečnosti je stejně obtížné, jako bylo pro první filmové tvůrce vypracovat všechny důsledky toho, že byli najednou schopni pohybovat kamerou. Co ještě bychom mohli vypustit z daného modelu?

Během posledních let mě pravidelně vhánějí do úzkých nervózní vydavatelé, majitelé rozhlasových a televizních studií, žurnalisté a filmoví tvůrci dotazující se, jak podle mě ovlivní počítače jejich odvětví. Dlouhou dobu většina z nich zoufale doufala v odpověď, kterou by šlo shrnout jako „nijak zvlášť". („Lidé milují vůni knih, mají rádi popcorn, rádi se dívají na programy v úplně stejnou dobu jako jejich sousedé, milují, když mají hodně článků, které nemají zájem číst," atd.) Celkem vzato je odpověď na tuto otázku dost obtížná, poněvadž tohle všechno je založené na nedokonalém modelu. Je to jako snažit se vysvětlit Amazonce, Missisippi, Kongu a Nilu, jak je ovlivní vzedmutí Atlantického oceánu. První věcí, kterou musí pochopit, je ta, že říční pravidla na tomto světě už neplatí.

Pouvažujme o tom, co by se mohlo stát, kdyby vydávání časopisů už nebylo samovolně tekoucí řekou, ale jen jedním z mnoha proudů v digitálním oceánu. Časopisy se začínají objevovat už i na internetu, ale protože jsou jen počtem vzájemně propojených stránek ve světě vzájemně propojených stránek, hranice mezi „časopisem" a „ne-časopisem" nebo mezi „časopisem A" a „časopisem B" jsou z hlediska internetového uživatele poněkud nezřetelné. Jakmile vypustíme z modelu myšlenku diskrétně svázaných a prodávaných stohů lesklých časopisů vyráběných z papírové drtě, co nám zbude? Bude to vůbec něco užitečného?

Z hlediska čtenáře je internetový časopis v mnoha ohledech stejně užitečný jako papírový: jde o koncentraci informací, o které se zajímá, ve formě, kterou si lze snadno vyhledat, s tou výhodou navíc, že takto lze nevtíravě odkázat na všechny možné druhy spřízněného materiálu způsobem, jakým to papírový časopis nedokáže, což je skvělá věc.

Jenže co vydavatelé časopisů? Co nám teď mohou nabídnout? Co budou dělat, když nebudou mít stohy lesklých časopisů, za které by lidé utráceli spousty peněz? Nu, všechno závisí na tom, čím se ve skutečnosti živí. Většina lidí se neživí tím, co ostatní považují za jejich zdroj obživy. Tak například Xerox je živ z prodeje náplní do tiskáren. Všechno ostatní včetně vývoje technologicky vyspělých kopírovacích a tiskárenských strojů je jen způsobem vytváření odbytiště pro náplně do tiskáren, což je v podstatě hlavní zdroj jejich zisků. Televizní společnosti nejsou živy z toho, že zásobují diváky televizními pořady. Ve skutečnosti dodávají reklamním inzerentům diváky. (Proto se BBC chová tak schizofrenicky - ve skutečnosti se živí něčím úplně jiným než všichni její konkurenti.) S časopisy je to podobné: každý prodej přes pult v trafice je částečně pokusem uhradit absurdní cenu výroby té zatracené věci, ale je rovněž, a to je důležitější, položkou velmi spolehlivého údaje. Údaj o celkovém množství prodaných výtisků konkrétního časopisu

představuje množství čtenářů, které může vydavatel nabídnout inzerentům.

Osobně považuji reklamní inzeráty v časopisech za velký problém. Ve skutečnosti je nesnášim. Utápějí samotný text časopisu, který je obvykle zredukován na kalný, šedivý, malý pramínek namáhavě protékající mezi obrovskými, zářícími stránkami, které všechny přímo řvou, jen aby přitáhly vaši pozornost k věcem, které nechcete; a první věcí, kterou musíte po zakoupení nového časopisu udělat, je pořádně jej vytřepat nad odpadkovým košem, abyste se zbavili všech těch kuponů, sáčků, balíčků, cédéček a labradořích štěňat zdarma, které časopis činí asi tak tlustým a nepraktickým jako výstřižkové album vaší babičky. A pak, když máte zájem něco si koupit, stejně nemůžete potřebnou informaci najít, protože byla ve vydání z minulého měsíce, které jste už vyhodili. Já si minulý měsíc kupoval fotoaparát, a musel jsem si obstarat i stoh fotografických časopisů, jen abych našel inzeráty a recenze na modely, o které jsem se zajímal. A tak nelibě nesu zhruba 99 procent všech reklam, co vídám, a jen velmi zřídka mě něco upoutá natolik, abych si danou věc chtěl opravdu koupit. A právě v tom spočívá problém - něco je zralé vypadnout z existujícího modelu.

Pokud brouzdáte po on-line časopise (napadá mě například HotWired), najdete tu a tam pár diskrétních malých sponzorských ikonek, na které si můžete anebo taky nemusíte kliknout. Řádnou reklamu uvidíte jen tehdy, když se o ni opravdu zajímáte, a tato reklama vás odvede přímo k solidním, užitečným informacím o daném produktu. Pro inzerenty je samozřejmě mnohem cennější oslovit jednoho potenciálního zákazníka, který se o jejich výrobek opravdu zajímá, než pekelně rozčilit devadesát devět dalších. Ba co víc, inzerent takto získá zcela přesný údaj o tom, kolik lidí se rozhodlo podívat na jeho inzerát a jak dlouho se na něj dívali, s tím výsledkem, že nepodařená reklama na něco, o co se nikdo nezajímá, ze sítě rychle zmizí, zatímco ta, která dokáže upoutat pozornost, bude prosperovat. Inzerenti platí časopisu za příležitost umístit odkazy na jejich inzeráty na oblíbených stránkách časopisu no a... sami jistě chápete, jak to funguje. Je to, jak mi říkají lidé s vážně zdviženým obočím, neuvěřitelně efektivní. Tím, co zde vypadává z modelu, je zažitý názor, že reklama musí jít na nervy a být vlezlá.

Toto je jeden model toho, jak fungují internetové časopisy. Pro čtenáře je to samozřejmě absolutně bezplatné. Existuje i další model, který pravděpodobně přijde brzy poté, co bude možné pohybovat na internetu virtuálními penězi, takže čtenáři bude účtován malý poplatek za příležitost přečíst si oblíbené stránky. Ovšem bude to mnohem méně, než byste utratili za všechny noviny a časopisy, co si pravidelně kupujete, protože byste nemuseli platit všechny ty stromy, které musely být pokáceny a zpracovány na papír, nákladňáky, které musí na něco jezdit, a lidi z marketingu, v jejichž náplni práce je přesvědčovat vás, jak jsou jejich časopisy úžasné. Čtenářovy peníze půjdou rovnou k autorovi, s určitým podílem pro majitele webové stránky, a všechno dřevo může zůstat v lese, ropa může zůstat v zemi a všichni lidé od marketingu můžou zůstat hezky daleko od Groucho klubu, takže se k baru dostanou slušní lidé.

Už slyším, jak se ptáte (a já vlastně taky), proč nepůjdou autorovi všechny peníze? Nu, možná by i šly, pokud by se spokojil s tím, že svoje slova vypustí jen tak do digitálního oceánu v naději, že někdo tam venku je v něm najde. Jenže stejně jako kterýkoli jiný oceán má i ten digitální proudy, víry a zátočiny, a právě rolí majitelů stránek bude nalézat dobrý materiál, který by přitáhl dané proudy tam, kde se budou po konkrétních informacích pídit čtenáři, což víceméně dělají i teď. Vše bude záležet na citlivosti trhu, rychlosti, se kterou se budou tyto proudy posouvat a dmout, a na způsobu, jakým se bude moc a kontrola přesouvat k těm, kdo opravdu přispívají něčím užitečným, místo aby jen někde seděli s nohama na stole.

Tím, co v tomto případě vynecháváme z daného modelu, je v podstatě jen hromada mrtvého dřeva.

Časopis Wired, britská edice, č. I, 1995

°

Cestování v čase

Cestování v čase? Osobně se domnívám, že se mezi námi vyskytují lidé, kteří si sem s železnou pravidelností cestují z budoucnosti a den co den nějakým způsobem zasahují do našich životů. Důkazy jsou všude kolem nás. Mám na mysli třeba to, jak pokaždé, když chceme uplatnit nějaký nárok u pojišťovny, zjistíme, že právě ta věc, kvůli níž svůj nárok uplatňujeme, byla z naší pojistné smlouvy nějakým záhadným způsobem vyškrtnuta.

°

Odpadlík

Často se mě ptají, jestli prý nejsem tak trochu odpadlík. Před dvaceti lety (pomoc!) jsem si ve Stopařové průvodci po Galaxii vybudoval pověst tím, že jsem si dělal legraci z vědy a technologie: roboti v depresi, neochotně spolupracující výtahy, dveře s absurdně přemrštěným množstvím funkcí, které lze jen absurdně obtížně otevřít (co je špatného na tom, že do nich prostě jen strčíte?) a tak dále. Teď se ovšem zdá, že jsem se naopak stal jedním z hlavních zastánců technologie, jak je ostatně patrné i z mého nedávného seriálu v rozhlasové stanici R 4, Stopařův průvodce po budoucnosti. (Mimochodem, docela mě mrzí, že jsem zvolil právě tento název, ale některé věci se zkrátka umí protlačit samy o sobě.)

Za všechno mohou dvě důležitá fakta:

Tak především si říkám, zda té komediálnosti není v dnešní době až moc. Jako dítě jsem měl ve zvyku zalézt si pod postel se starým rádiem, co jsem sehnal ve vetešnictví, a jako u vytržení naslouchat pořadům jako Za našimi humny, Hancock, Tmavomodrý skřivánek, ba dokonce Dítě z Clitheroe, prostě čemukoli, u čeho jsem se mohl smát. Ty pořady působily jako osvěžující dešťové přeháňky a duhy na poušti. Pak následoval pořad Omlouvám se, přečtu to znovu a o několik krátkých let později propukla plná sláva Monty Pythonů. Tím, co mě na Pythonech zasáhlo jako úder blesku (a vůbec mě nezajímá, jestli tohle skončí v „Koutku lhářů"), byla skutečnost, že humor pro ně byl prostředkem, jímž mimořádně inteligentní lidé vyjadřovali věci, které by jednoduše nešly vyjádřit jinak. Z mé lavice v internátní škole v tom nejhlubším Essexu mi to připadalo jako vzrušující paprsek světla. Přijde mi zvláštní, že se Pythoni objevili zrovna v době, kdy jiný ideál mladé imaginace, Beatles, pomalu odcházel ze scény. Měl jsem pocit, jako by si navzájem předávali štafetový kolík. Myslím, že George Harrison kdysi řekl něco podobného.

Jenže teď je komikem každý, dokonce i televizní hlasatelky a moderátoři počasí. Smějeme se všemu. Už ne inteligentně, už ne s náhlým šokem, údivem či prozřením, prostě jen pořád a často naprosto nesmyslně. Už žádné další osvěžující dešťové přeháňky a duhy na poušti, všude je jen bláto a protivné mžení, příležitostně osvícené záblesk fotoaparátu nějakého paparazziho.

Tvůrčí vzrušení odešlo někam jinam - do vědy a technologie: nových způsobů nazírání na věci, nových možností chápání vesmíru, nepřetržitých nových objevů týkajících se toho, jak vůbec život funguje, jak přemýšlíme, jak vnímáme, jak komunikujeme.

Tam, kde jsme měli před třiceti lety ve zvyku objevovat rockové kapely, teď začínáme objevovat a experimentovat s novými způsoby vzájemné komunikace a pohráváme si s informacemi, které si navzájem vyměňujeme. A když jedna myšlenka selže, tak hned za ní je další, ještě lepší, a další a ještě další, vyvěrající stejně rychle jako v šedesátých letech rocková alba.

Vždycky nastane okamžik, kdy přestáváte být zamilovaní, ať už do člověka, nebo myšlenky, věci nebo příčiny, dokonce i do takové, o které vyprávíte už jen sami sobě celá léta po události, na kterou se vztahovala: často jde o drobnost, o špatné slovo, falešný tón, které ve svém důsledku ovšem znamenají, že něco už nikdy nemůže být takové, jaké to bylo dřív. Pro mě byl něčím takovým výstup komika, který se snažil zabavit posluchače následujícím vtipem: „Jen si vezměte vědce, vážení. Jak jen jsou hloupí! Víte, jak se dávají do letadel takové ty černé skříňky na letové záznamy? A víte, že jsou vyrobené tak, aby byly nezničitelné? A že když spadne letadlo, tak je tohle jediná věc, která se nikdy nerozbije? Tak proč ze stejného materiálu nevyrábějí celá letadla?"

Obecenstvo vybuchlo smíchy. Ti vědci jsou tak hloupí, že by nedokázali ani najít cestu z papírového pytlíku! Jen já tam seděl a cítil se jaksi nepohodlně. Byl jsem prostě jen natolik pedantský, že jsem se ve skutečnosti musel podivovat nesmyslnosti toho vtipu, poněvadž vím, že černé skříňky jsou vyrobené z titania, a kdybyste vyráběli letadla z titania místo z aluminia, byla by natolik těžká, že by se v první řadě vůbec neodlepila od země? Začal jsem o tom vtipu přemýšlet. Dejme tomu, že by ho vyprávěl Eric Morecombe. Byl by v tom případě zajímavý? Nu, ne tak docela. Vše by záviselo na tom, zda by obecenstvo vědělo, že je Eric hloupý - jinými slovy, musela by jim být všeobecně známa fakta o relativních váhových poměrech titania a aluminia. Neexistoval způsob, jak tenhle vtip vystavět (pokud to považujete z mé strany za posedlost, jen se s tím pokuste žít), aniž byste spoléhali na spokojenou konspiraci mezi vypravěčem a posluchači ochotnými tropit si posměšky z někoho, kdo toho ví víc než oni. Tenkrát mě z toho zamrazilo, a mrazí mě dodnes. Připadal jsem si zrazen komičnem stejným způsobem, jakým mne dnes nutí gangsta rap připadat si zrazen rockovou hudbou. Taky jsem začal přemýšlet o tom, kolik vtipů, které jsem kdy učinil, pramenilo z čirého ignorantství.

Můj obrat směrem k vědě nastal jednoho dne kolem roku 1985, když jsem se procházel lesem na Madagaskaru. Mým společníkem na té procházce byl zoolog Mark Carwardine (se kterým jsem později spolupracoval na knize Ještě je můžeme vidět), a já se ho zeptal: „Tak mi pověz, co je tak výjimečného na dešťovém lese, že bychom o něj měli tak pečovat?"

A on mi to pověděl. Trvalo to zhruba dvě minuty. Vysvětlil mi rozdíl mezi lesem v mírném pásmu a dešťovým lesem a jak je možné, že ten druhý produkuje tak udivující rozmanitost životních forem, ale zároveň je tak strašlivě zranitelný. Na chvíli jsem z toho dočista oněměl, a tehdy jsem si začal uvědomovat, že ten jednoduchý kousek nového pochopení právě změnil způsob mého nazírání na svět. Právě mi podali do ruky jedinečnou nit, podél které jsem se mohl ubírat až ke klubku neuvěřitelně komplexního světa. Následujících pár let jsem nenasytně hltal vše o evoluční vědě, na co jsem narazil, až jsem si uvědomil, že nic z toho, co jsem pochopil ve škole, mě nepřipravilo na nezměrnost toho, co jsem začínal chápat teď. S pochopením evoluce je to totiž tak, že pokud vám nepřevrátí mozek naruby, tak jste ji nepochopili.

Pak jsem ke svému překvapení zjistil, že se to jaksi sbíhá s mým rostoucím zájmem o počítače. Na mém zápalu nebylo nic výjimečného - prostě mám rád nové vynálezy. Tato kombinace spočívá v logickém postřehu, že komplexní důsledky vyvstávají z jednoduchých příčin, opakovaných mnohokrát po sobě, a je neskonale jednoduché pozorovat toto dění právě u počítače. Ať už počítač vytváří jakkoli složité věci - model větrné turbulence, model národního hospodářství nebo způsob, jakým se odráží světlo v oku imaginárního dinosaura - vše vychází z jednoduchých řad kódu, který začíná sčítáním jedné a jedné, otestováním výsledku a posléze opakováním operace. Moci pozorovat komplexnost vzcházející z této primitivní jednoduchosti, je jedním z největších divů našeho věku, dokonce ještě větším než pozorovat člověka, jak chodí po povrchu Měsíce.

Mnohem obtížněji lze tento proces pozorovat v případě evoluce života. Váhy času jsou tak nezměrné a naše vnímání natolik komplikované faktem, že jsme to my sami, na co se díváme. Avšak náš vynález počítače nám vůbec poprvé umožnil skutečně pochopit, jak to funguje - stejně jako nám vynález hydraulické pumpy poprvé umožnil pochopit, co dělá srdce a jak pracuje krevní oběh.

To je taky důvod, proč je zhola nemožné oddělit čistou vědu od technologie: vyživují a podněcují se navzájem. Takže ten nejnovější softwarový výmysl pro přenos zvukového souboru mp3 z jednoho počítače do druhého přes kontinenty je (když nahlédnete do jeho vnitřností a na infrastrukturu, která mu dala vzniknout a která se naopak stává jeho součástí) svým způsobem každým coulem stejně zajímavý jako způsob, jímž se replikuje buňka, v mozku vzniká myšlenka, nebo brouk hluboko v srdci amazonského pralesa tráví svou kořist. Všechno je to součástí Jednoho základního procesu, jehož součástí jsme i my, a právě tam se vlévá všechna naše tvůrčí energie, a právě tomuhle dám s lehkým srdcem přednost před komedianty, televizí, a jednoho dne i před fotbalem.

ŘÍJEN 2000

° ° °

Obraťte se na někoho na ulici s dotazníkem a bude vám lhát, jako když tiskne. Jeden můj přítel měl kdysi za úkol

zpracovat dotazník, na který měli lidé odpovídat prostřednictvím internetu. Řekl, že informace, kterou tímto způsobem získali, jim poskytla nesmírně zajímavý obrázek o současném stavu světa. Věděli jste například, že téměř devadesát procent populace jsou generální ředitelé svých vlastních firem a vydělávají přes milion dolarů ročně?
°
Existuje umělý Bůh?
Tahle přednáška měla být původně debatou, a to proto, že jsem měl tak trochu obavy vůbec sem jít. Říkal jsem si, že nebudu mít čas něco si připravit, a navíc jsem si pomyslel, o čem bych asi mohl mluvit v sále plném tak vynikajících osobností? Co bych jim já, jako amatér, mohl říct? A tak jsem usoudil, že mnohem lepší bude debata než přednáška. Jenže poté, co jsem tady strávil pár dní, jsem si uvědomil, že jste skvělí lidé! Tohle prostředí přímo kypí myšlenkami a sám jsem jich pár pochytil jen díky tomu, že jsem hovořil s lidmi a naslouchal jim, a tak jsem si nakonec pomyslel, že se před vás bez obav postavím, a když na to přijde, s klidem povedu argument a debatu třeba sám se sebou. Budu chvíli mluvit a doufat přitom, že vyprovokuju nějakou odezvu, třebas i takovou, že po mně budete na samém konci házet židle.

Než se pustím do toho, do čeho se chci pokusit pustit, měl bych vás varovat, že vám možná bude připadat, že občas trochu odbíhám nebo jsem se v tom svém povídání ztratil, jenže my jsme tu dnes už slyšeli tolik zajímavých věcí, které bych chtěl třeba taky trochu rozvést, a tak pokud občas mírně ujedu...dnes jsem komusi povídal o tom, že mám čtyřletou dcerku a že bylo velice, velice zajímavé pozorovat její tvářičku v prvních dvou či třech týdnech, kdy jsem si uvědomil něco, co by si nemohl uvědomit nikdo v předchozích dobách - ona restartovala, čili stále dokola usínala a probouzela se!

Hned na začátku bych chtěl zmínit jednu věc, která je sice naprosto bezvýznamná, ale na kterou jsem nesmírně hrdý - narodil jsem se v Cambridgi v roce 1952 a moje iniciály jsou DNA!

Téma, o kterém chci dnes večer hovořit, předmět debaty, kterou svým způsobem nebudeme mít, je mírně nejapné (překvapí vás, až je uslyšíte, ale uvidíme, kam se s tím dostaneme) - „Existuje umělý Bůh?" Jsem si jistý, že většina lidí v této místnosti je stejného názoru jako já, ale dokonce i jako zarytý ateista si člověk nemůže pomoci, aby si nevšiml, že role Boha měla a stále má nesmírně závažný dopad na lidskou historii v průběhu staletí a tisíciletí. Bylo by velmi zajímavé dopídit se, kde se myšlenka Boha vůbec vzala a co Bůh v moderním vědeckém světě znamená.

Během dneška jsem o tom už přemýšlel, když Larry Yaeger hovořil na téma „Co je to život?" a zmínil se na samém konci o něčem, co jsem předtím nevěděl, o speciálním oboru rozpoznávání písma. Hlavou mi proběhla následující zvláštní myšlenka: že snaha dopídit se, co je to život a co není, a kde je mezi nimi hranice, zajímavým způsobem souvisí právě s rozpoznáváním písma. Všichni víme, že když jsme konfrontováni s jakoukoli konkrétní entitou, ať už je to třeba kus plesnivého jídla v ledničce - instinktivně poznáme, kdy je něco příkladem života a kdy není. Jak ale vychází najevo, je nesmírně obtížné přesně to definovat. Pamatuju si jak jednou, je to už hodně dávno, jsem potřeboval definici života pro přednášku, kterou jsem pořádal. Vycházel jsem z předpokladu, že existuje pouze jedna, a to velice jednoduchá, jenže když jsem se rozhlédl po internetu, ohromilo mne, jaké množství rozporuplných definic jsem tam našel a jak velmi detailní musela být každá z nich, aby v sobě obsahovala „tohle", ale neobsahovala „tamto". Když se nad tím zamyslíte, tak kolekce, která zahrnuje octomilku a Richarda Dawkinse a Velký bariérový útes je podivnou sadou objektů k srovnávání. Pokoušíme-li se dopídit toho, po jakých vlastně máme pátrat pravidlech ve snaze nalézt pravidlo, které je zcela zjevně správné, vychází najevo, že je to velmi, velmi obtížné.

Porovnejte si to s úkolem, kdy máte rozpoznat, zda je něco A nebo B nebo C. Jde o podobný druh procesu, ale je to rovněž velmi, velmi odlišný proces, protože můžete o něčem říct, že „si nejste zcela jisti, zda je to život, nebo to není život, je to svým způsobem někde na okraji, že ano, je to pravděpodobně velmi nízká forma toho, co bychom mohli zvát životem, je to možná jen taktak živé, nebo je to úplně neživé." Nebo byste mohli říci o něčem, co je příkladem digitálního života: „Lze tohle považovat za živé?" Je to něco - abychom podpořili předchozí výrok někoho jiného - co se rozmáčkne, když na to šlápnete? Vzpomeňte si na kontroverzní hypotézu o naší planetě jako Gaie; lidé se ptají: „Je planeta živá? Je živá ekosféra, nebo není?" Na samém konci záleží na tom, jak takové věci definujete.

Porovnejte si to s určováním písma. V konečném důsledku se snažíte dopídit: „Je tohle A, nebo je to B?" Lidé píší áčka a béčka mnoha odlišnými způsoby; zdobně, naškrábané, pečlivě, ledabyle, jakkoli. Ničemu to neprospěje, když budete říkat: „Nu, tohle je tak trochu áčkovské, ale je v tom taky kousek z béčka," protože takhle prostě nemůžete napsat slovo „anděl". Je to buď A, nebo B. Jak to poznáte? Při porovnávání písma se snažíte nejenom stanovit relativní stupeň áčkovství nebo béčkovství daného písmena, ale snažíte se rovněž definovat záměr osoby, která písmeno napsala. Na samém konci je to jasné. „Je tohle A, nebo je to B? - ach ano, je to A, protože člověk, který to napsal, psal slovo „anděl," a to je přesně to, co tohle slovo znamená. A tak, na samém konci, v nepřítomnosti tvůrce, nelze říct, co je život, protože to jednoduše závisí na tom, jakou sadu definic si začleníte do své souhrnné definice. Bez Boha je život čistě jen záležitostí názoru.

Chtěl bych vyzvednout dalších pár věcí, které dnes přišly na přetřes. Fascinoval mě Larry (už zase), když hovořil o tautologii. Vzpomněl jsem si v této souvislosti na jeden argument, který mě kdysi zaskočil a na který jsem nebyl schopný nijak odpovědět, protože jsem z toho byl dočista vyvedený z míry a nedokázal jsem si s tím poradit. Jakýsi člověk mi tehdy řekl: „Ano, ale veškerá teorie evoluce je založená na tautologii: To, co přežije, přežije." Tohle je tautologické, proto to nic neznamená. Nějaký čas jsem o tom přemýšlel a nakonec mě napadlo, že tautologie je něco, co neznamená nic; nejenže do ní nevešla žádná informace, ale také z ní nevzešel žádný důsledek. A tak jsme možná jen čistě náhodou narazili na konečnou odpověď; je to jediná věc, jediná síla, prokazatelně ta nejmocnější ze všech, o kterých víme, která nevyžaduje žádný další vklad, žádnou další podporu z žádného místa, je zcela evidentní, tudíž tautologická, ale nicméně neuvěřitelně mocná ve svých důsledcích. Je těžké najít něco, co by tomu odpovídalo, a já tento citát proto dal na začátek jedné ze svých knih. Zredukoval jsem jej na to, co podle mne byla holá základní fakta, a

ta jsou velmi podobná těm, co tady už dnes zaznělo: „ Cokoli, co se děje, děje se, cokoli, co v průběhu svého dění způsobí, že se stane něco jiného, způsobí, že se stane něco jiného, a cokoli, co v průběhu svého dění způsobí, ze se to samo stane znovu, stane se znovu. “Ve skutečnosti dokonce ani nepotřebujete druhou vteřinu, protože následuje po první, která je zcela evidentní, a netřeba k ní nic dodávat; plyne z ní všechno ostatní. A tak si myslím, že se nám zde nabízí k pochopení fundamentální, nejzazší pravda, kterou nelze ničím popřít. A na tohle přišel chlapík, co mi řekl, že všechno je tautologie. Ano, je, ale je to tautologie unikátní v tom, že nepotřebuje, aby do ní byla vložena jakákoli informace, zato nekonečné množství informací vychází z ní. Domnívám se, že tohle je prokazatelná a tudíž primární příčina všeho ve vesmíru. Jistě, je to smělé tvrzení, ale mám pocit, že hovořím k chápavému posluchačstvu.

Odkud se vlastně myšlenka Boha vzala? Nu, myslím si, že máme velmi pokřivený názor na neuvěřitelnou spoustu věcí, ale pokusme se dohlédnout, odkud tato myšlenka vůbec pochází. Představte si primitivního člověka. Primitivní člověk je, stejně jako všechno ostatní, již vyvinutý tvor a ocitá se v prostředí, které začal tak trochu i ovládat; začal být výrobcem nástrojů, mění své okolí pomocí nástrojů, které si vyrobil, a vyrábí své nástroje proto, aby mohl provádět změny ve svém okolí. Abych vám poskytl příklad, jak člověk funguje v porovnání s jinými zvířaty, vezměte v úvahu vznik druhů, ke kterému, jak víme, dochází, když se malá skupina zvířat oddělí od zbytku stáda v důsledku nějaké geologické změny, populačního tlaku, nedostatku potravy nebo čehokoli jiného a ocitne se v novém prostředí, kde se děje něco úplně odlišného, než na co byli doposud zvyklí. Dejme tomu, že se nějaká skupina zvířat najednou ocitne na místě, kde je podstatně chladnější klima. Víme, že v průběhu několika málo generací se dostanou do popředí ty geny, které dávají vzniknout hustší srsti, takže najednou zjistíme, že zvířata mají silnější kožichy, než měla předtím.
U primitivního člověka, který je výrobcem nástrojů, se něco takového dít nemusí: je schopen zabydlet mimořádně široký rozsah lokalit na zemi, od tundry k poušti Gobi - dokonce je schopen žít i v New Yorku, proboha! - a důvodem je to, že když přijde do nového prostředí, nemusí čekat několik generací; když přijde do chladnějšího prostředí a uvidí tam zvíře, které má geny, jež mají na svědomí vznik silnější srsti, řekne si: „Vezmu si jeho kožich.” Nástroje nám umožnily myslet cílevědomě, vyrábět věci a dělat věci, s jejichž pomocí utváříme svět kolem sebe tak, abychom v novém prostředí přežili. Nyní si představte primitivního člověka, jak přehlíží své okolí na konci spokojeného dne stráveného výrobou nástrojů. Rozhlédne se kolem sebe a spatří svět, ve kterém se mu tak příjemně žije: za ním jsou hory s jeskyněmi - hory jsou skvělé, protože můžete jít a schovat se v jeskyních a jste v suchu před deštěm a nedostanou se na vás medvědi; před ním je les - jsou v něm ořechy a bobule a chutné jídlo; kolem teče řeka, která je plná vody - voda je tak dobrá, dá se na ní plout v člunech a dělat s ní všechny možné věci; tamhle je bratranec Ug, který právě ulovil mamuta - mamuti jsou skvělí, protože je můžete jíst, můžete nosit jejich kožich na zádech, můžete používat jejich kosti k výrobě zbraní, se kterými lovíte další mamuty. Je to zkrátka skvělý svět, fantastický. Jenže náš primitivní člověk má okamžik k zamyšlení a v duchu si řekne: „To je ale opravdu zajímavý svět, co v něm žiju,” a tehdy položí sám sobě velmi zrádnou otázku, otázku, která je naprosto nesmyslná a bludná a kterou si vlastně klade jen kvůli povaze druhu člověka, jímž je, kvůli povaze druhu osobnosti, v jakou se vyvinul, a druhu osobnosti, které se daří právě proto, že uvažuje tímto zvláštním způsobem. Člověk, výrobce nástrojů, se rozhlédne kolem sebe po svém světě a otáže se: „Kdo tohle všechno udělal?” Kdo tohle udělal - sami vidíte, jak je to zrádná otázka. Primitivní člověk si pomyslí: „Nu, protože je tu jen jeden druh bytosti, o které vím, že vyrábí věci, tak kdokoli tohle všechno udělal, musel být mnohem větší než já, mnohem silnější a rozhodně neviditelný, a protože já jsem ten silný, kdo dělá všechny věci, tak je to pravděpodobně muž.” A tak se zrodila myšlenka Boha. Pak - protože když něco děláme, děláme to za nějakým účelem - se primitivní člověk zeptá sám sebe:

„Jestliže tohle všechno udělal, k čemu to udělal?” A teď zaklapne skutečná past, protože primitivní člověk si pomyslí: „Tento svět mi velice vyhovuje. Jsou v něm věci, které mne podporují a živí mne a starají se o mne; ano, tento svět je pro mne jako stvořený,” načež dojde k nevyhnutelnému závěru, že kdokoli ten svět udělal, udělal jej pro něho.

Je to totéž, jako když si představíte louži, která se jednoho rána probudí a pomyslí si: „To je ale zajímavý svět, co se v něm nacházím – zajímavá jamka, ve které jsem - jak mi hezky pasuje, že ano? Ve skutečnosti mi pasuje až neuvěřitelně dobře, to musel někdo udělat schválně pro mne, abych se do ní tak krásně vešla!” Je to tak mocná myšlenka, že s tím, jak na obloze vychází slunce a ohřívá vzduch a loužička se stává menší a menší, stále zuřivě lpí na představě, že všechno bude v pořádku, protože tento svět byl určen k tomu, aby ji měl v sobě, byl postaven k tomu, aby ji měl v sobě; takže okamžik, kdy zmizí docela, ji zaskočí. Podle mne bychom si právě na tohle měli dávat pozor i my. Všichni víme, že v určitém okamžiku v budoucnosti dospěje vesmír k zániku a v nějakém jiném okamžiku, v podstatě ještě mnohem dříve, i když se nejedná o žádnou bezprostřední hrozbu, exploduje slunce. Nám připadá, že je to stále ještě spousta času, než abychom si s něčím takovým museli dělat starosti, jenže na druhé straně je velmi nebezpečné říkat něco takového. Jen se podívejte, co se má údajně stát prvního ledna roku 2000 - nepředstírejme, že se nám nedostalo varování, že se tisíciletí chýlí ke konci! Osobně si myslím, že pokud máme jako druh přežít v dlouhodobém měřítku, potřebujeme získat poněkud hlubší perspektivu ohledně toho, co jsme a co tu děláme.

V dosavadní perspektivě, se kterou pohlížíme na svět, jsou totiž určité zvláštnosti. Skutečnost, že žijeme na dně hluboké gravitační studny, na povrchu planety obalené plynem, obíhající kolem nukleární ohnivé koule 145 milionů kilometrů vzdálené, a považujeme to za normální, je zcela zřejmě určitým náznakem skutečnosti, jak je pokřivená naše perspektiva, ale v průběhu historie jsme už udělali různé věci, kterými jsme pozvolna napravili některá z našich nedorozumění. Ač je to s podivem, hodně toho vzešlo z písku, tudíž můžeme hovořit o čtyřech dobách písku.

Z písku vyrábíme sklo, ze skla děláme čočky a z čoček děláme dalekohledy. Když první velcí astronomové, Koperník, Galileo a další obrátili své dalekohledy k nebesům a zjistili, že vesmír je neskutečně odlišný od toho, co jsme předpokládali, a že náš svět má daleko k tomu, aby byl tím největším tělesem ve vesmíru s pár jasnými světýlky kolem něj a - trvalo velmi dlouho, než tohle proniklo do všeobecného povědomí - že je to jen maličká tečka obíhající kolem nukleární ohnivé koule, která je jedním z milionů a milionů a milionů podobných koulí, jež vytvářejí jednu konkrétní

galaxii, a že naše galaxie je jednou z milionů nebo miliard, které tvoří vesmír, a že rovněž musíme počítat s tím, že mohou existovat celé miliardy vesmírů, tak to v každém případě muselo alespoň trochu poopravit naši perspektivu, že vesmír patří jenom nám.

Tohle pojetí se mi docela líbí, a, jak už jsem dnes komusi říkal, existuje jedna kniha, kterou jsem nedávno četl a veskrze si ji užil. Napsal ji David Deutsch, který je zastáncem teorie mnohačetných vesmírů, jmenuje se Struktura reality a autor se v ní zabývá rozborem kvantové teorie mnohačetných vesmírů. Jeho teorie vzešla ze slavné vlnově/částicové dichotomie o chování světla - nelze je měřit jako vlnu, když se chová jako vlna, nebo jako částici, když se chová jako částice. Jak je to vůbec možné? David Deutsch poukazuje na to, že když si představíte, že náš vesmír je jen jedna vrstva a že na každou stranu od něj se rozpíná nekonečná mnohonásobnost dalších vesmírů, nejenže to řeší problém, ale problém jednoduše mizí. Tohle je přesně ten způsob, jakým by se podle očekávání mělo za daných okolností chovat světlo. Kvantová mechanika má nárok být pojímána na základě toho, že se vesmír chová tak, jako by existovala mnohonásobnost vesmírů, což ovšem klade poněkud přemrštěné nároky na naši schopnost tomu uvěřit a na naši představivost.

A tím se vracíme ke Galileovi a Vatikánu. Ve skutečnosti Vatikán řekl Galileovi: „My nepochybujeme o vašich výkladech, pochybujeme pouze o vysvětleních, která jim přikládáte. Vy sice můžete říkat, že planety dělají tohle a tamto, že je to, jako bychom my byli planeta a jako by všechny planety obíhaly kolem slunce; vy můžete říct, že to je, jako by se to dělo, ale nemáte svolení říkat, že to tak opravdu. My totiž máme absolutní patent na univerzální pravdu, a navíc to klade přemrštěné nároky na naši víru a představivost." Přesně tak si myslím, že myšlenka o mnohačetných vesmírech v současné době klade přemrštěné nároky na naši představivost, ale možná je to taky tak, že je to jen další nárok, se kterým se musíme naučit žít, tak jako jsme se museli v minulosti smířit s celou řadou jiných.

Další věcí, která pochází z této vize vesmíru, je skutečnost, že je složen téměř výlučně, a poněkud znepokojivě, z ničeho. Z ničeho. Kamkoli se podíváte, není tam vůbec nic, jen občasné droboučké tečičky kamení nebo světla. V důsledku pozorování způsobu, jakým se tyto droboučké tečičky chovají v rozlehlé nicotě, nicméně začínáme rozlišovat určité principy a zákonitosti, jako například zákon gravitace a podobně. Takže tohle byl, pokud se vám to líbí, makroskopický pohled na vesmír, který vzešel z první doby písku.

Další doba písku je doba mikroskopická. Vložili jsme do mikroskopů skleněné čočky a začali jsme pozorovat mikroskopický vesmír. A tu najednou, jakmile jsme se dostali až na subatomickou úroveň, pochopili jsme, že pevný svět, ve kterém žijeme, rovněž sestává, a opět poněkud znepokojivě, téměř z ničeho, a že kdykoli něco objevíme, vyjde najevo, že to ve skutečnosti není něco, ale pouhá možnost, že by to snad mohlo něco být.

Tak či onak je to hluboce matoucí vesmír. Kamkoli se podíváme, jistá skutečnost začíná být mimořádně alarmující a extrémně zmatečná pro naše vědomí toho, kdo jsme - velcí, silní, fyzičtí lidé žijící ve vesmíru, který existuje téměř výlučně pro nás. Jde o skutečnost, že tomu tak není. V tomto stadiu stále ještě odvozujeme z toho, co víme, všechny možné druhy fundamentálních principů, poznáváme způsob, jakým funguje gravitace, způsob, jakým pracují silné a slabé nukleární síly, poznáváme povahu hmoty, povahu částic a tak dále, ale i když jsme se dostali až k těmto základům, stále jaksi nejsme schopni dopídit se, jak funguje svět kolem nás, protože tento druh matematiky je poněkud ošemetný. A tak se raději snažíme vymyslet takřka strojově přesný názor na způsob, jak všechno funguje, protože tohle je to nejlepší, co dokáže naše matematika zvládnout. Nemám v úmyslu žádným způsobem znevažovat Newtona, protože to podle mne byl první člověk, který pochopil, že existují principy, které se lišily od čehokoli, co jsme ve skutečnosti viděli kolem sebe. Jeho první zákon pohybu - že něco zůstane ve své pozici buď v klidu nebo v pohybu, dokud na to nezačne působit nějaká jiná síla-je něco, co nikdo z nás, žijící v gravitační studni, v plynovém obalu, nikdy neviděl, protože všechno, čím hýbeme, se zastavuje. Teprve a jenom díky velmi, velmi pečlivému studiu, pozorování, měření a odvozování principů, které jsou základem dění kolem nás, mohl přijít se zákony, které všichni známe a uznáváme jako zákony pohybu, ale v moderním pojetí je to nicméně stále poněkud mechanický pohled na vesmír. Jak říkám, nemíním tady nikoho znevažovat, protože jeho zásluhy, jak všichni dobře víme, byly absolutně monumentální, ale stále to jaksi svým způsobem nedává smysl.

Dokážu si představit Newtona, jak usedá k psacímu stolu, vypracovává svoje zákony pohybu a vypočítává způsob, jakým pracuje vesmír. Dejme tomu, že je tam s ním nějaká kočka. Důvodem, proč jsme měli velmi chabou představu, jak kočky fungují, byla skutečnost, že jsme se od dob Newtona řídili velmi jednoduchým principem, a to tím, že když jsme chtěli vědět, jak věci fungují, rozebírali jsme je. Kdybyste se snažili rozebrat kočku, první věcí, kterou byste dostali, by byla nefunkční kočka. Život je natolik komplexní, že je téměř mimo hranice našeho pochopení; je tak daleko mimo cokoli, čemu můžeme jakýmikoli prostředky porozumět, že o něm prostě smýšlíme jako o odlišném druhu objektu, odlišném druhu hmoty; je to „život", něco, co kolem sebe vyzařuje mysteriózní ovzduší, byl nám Bohem dán - a tohle je jediné vysvětlení, které máme. Jako bomba z čistého nebe zapůsobilo v roce 1859 Darwinem publikované dílo O původu druhů. Ještě hodně dlouho potrvá, než se s tím konečně vypořádáme a začneme to chápat, protože nám to připadá naprosto neuvěřitelné a veskrze pohoršující, a navíc to pro nás představuje další nový šok z odhalení, že nejenže nejsme středem vesmíru a nejsme složeni z něčeho, ale z ničeho, ale že jsme navíc začali jako nějaký sliz a tam, kde jsme teď, jsme se dostali jen díky tomu, že jsme byli nějakou dobu opicemi. Prostě se nám to nečte dobře. Taky nemáme možnost vidět všechny tyhle věci v činnosti. V jistém smyslu byl Darwin jako Newton, a byl to první člověk, který viděl nejpodstatnější principy, třebaže ve skutečnosti nebyly ve všedním světě, ve kterém žil, vůbec patrné. Museli jsme velmi usilovně přemýšlet, abychom pochopili podstatu toho, co se děje kolem nás, a neměli jsme žádné jasné, zřetelné a zcela evidentní příklady evoluce, na něž bychom mohli ukázat. Dokonce i dnes to představuje poněkud ošemetný problém, když se snažíte přesvědčit někoho, kdo na tyhle věci ohledně evoluce nevěří a chce po vás, abyste mu ukázali nějaký příklad - je těžké nalézt jej v každodenním životě a světě kolem nás.

A tak přicházíme k třetímu věku písku. Ve třetí době písku jsme objevili něco jiného, co se dá dělat z písku - silikon.

Vyrábíme silikonový čip - a najednou se pro nás otvírá vesmír nikoli fundamentálních částic a fundamentálních sil, ale věcí, které jsme postrádali v obraze, jenž nám říkal, jak fungují; silikonový čip pro nás zkrátka odhalil proces. Silikonový čip nám umožňuje dělat matematiku závratně rychle, modelovat - jak vychází najevo -velmi, velmi jednoduché procesy, které jsou analogické životu co do jejich jednoduchosti, iterace, řetězení, větvení, smyčky zpětné vazby, která spočívá v srdci všeho, co děláte na počítači a v srdci všeho, co se děje v evoluci - to jest, výstupní stadium jedné generace se stává vstupním stadiem příští. Najednou máme funkční model.

Počítač vytváří třetí věk perspektivy, protože nám najednou umožňuje vidět, jak život funguje. Tohle je mimořádně důležitý okamžik, protože vychází najevo, že život a vůbec všechny komplexní formy, se nevyvíjejí odshora dolů, ale odzdola nahoru. Kdokoli, kdo se někdy zajímal o způsob, jakým pracuje počítačový program, ví, že velmi jednoduché, opakované části kódu, jehož každá řádka je neskutečně jednoduchá, dávají vzniknout nesmírně komplexnímu fenoménu - a tím míním textový procesor.

Vzpomínám si, jak jsem si před mnoha, mnoha lety poprvé četl programovací manuál. Poprvé jsem se začal seznamovat s počítači někdy kolem roku 1983 a chtěl jsem se o nich dozvědět něco víc, a tak jsem se rozhodl naučit se něco málo o programování. Koupil jsem si počítačový manuál a prokousal se prvními dvěma či třemi kapitolami, což mi trvalo asi tak týden. Na konci stálo: „Blahopřejeme, nyní jste napsal na obrazovku písmenko a!" Pomyslel jsem si: „No, asi jsem něco pochopil špatně, protože mě to stálo obrovské množství práce, než jsem udělal jen tohle, a co kdybych teď chtěl napsat písmenko b?" Proces programování, rychlost a prostředky, se kterými dává nesmírná jednoduchost vzniknout nesmírně složitým výsledkům, nebyla v tom okamžiku součástí mých mentálních pochodů. Teď už je - a je to stále víc a víc součástí mentálních pochodů nás všech, protože už jsme si zvykli na způsob, jakým počítače pracují.

Takže evoluce najednou přestává být tak naléhavým problémem k vyřešení. Podobá se to následujícímu scénáři: Jednoho úterý je na ulici v Londýně spatřen člověk, který provádí něco zločinného. Případ vyšetřují dva detektivové, kteří se snaží zjistit, co se stalo. Jeden z nich je detektiv dvacátého století a ten druhý je díky vědeckotechnickému zázraku detektivem ze století devatenáctého. Problém je tento: Osoba, která byla spatřena a identifikována na ulici v Londýně, byla téhož úterka spatřena jiným, stejně důvěryhodným svědkem na ulici v Santa Fé. Jak je to vůbec možné? Detektiv z devatenáctého století by zřejmě usoudil, že šlo o nějaký nadpřirozený jev. Detektiv ze století dvacátého sice možná nebude schopen říci: „Letěl s britskými aeroliniemi, let ten a ten, a pak s americkými, let ten a ten" - čili nebude možná schopen vyvodit, jak přesně to udělal nebo kterou trasou cestoval, jenže to není podstatné. Jemu to starosti nedělá, a tak může říct jen: „Dostal se tam letadlem. Nevím, se kterou společností a kterým letem, a zřejmě by bylo dost obtížné zjistit to, jenže to není podstatné." My už jsme prostě na myšlenku leteckého cestování zvyklí. Nevíme, zda zločinec letěl letem BA 178, nebo UA 270, nebo jakýmkoli jiným, ale víme zhruba, jak se to seběhlo. Předpokládám, že s tím, jak jsme stále více obeznámeni s rolí, kterou hrají v dnešním světě počítače, a se způsobem, jímž počítače modelují procesy a dávají vzniknout nesmírně složitým výsledkům, nám bude myšlenka života jako postupně vznikajícího elementu připadat snáz a snáz pochopitelná. Možná nebudeme nikdy přesně vědět, jaké kroky život podnikl v těch nejranějších stadiích vývoje této planety, ale to není podstatné.

Takže otázka, ke které jsme zde dospěli - a třebaže prvotní šok z prozření se dostavil v roce 1859, byl to ve skutečnosti až příchod počítače, který nám to prokazatelně demonstruje - tato otázka zní: „Máme tu skutečně vesmír, který není stvořen odshora dolů, ale odzdola nahoru? Může složitost vzejít z nižších vrstev jednoduchosti?" Vždycky mě zaráželo jako bizarní, že za vysvětlení komplexnosti, kterou vidíme kolem sebe, je považována idea Boha jako stvořitele, protože to prostě nevysvětluje, odkud se vzal. Když si představíme návrh, předpokládá to návrháře, a proto tedy každá věc, kterou navrhne, je o úroveň níž než on - a nám nezbývá, než se zeptat: „Jaká úroveň je nad návrhářem? Existuje jeden nezvyklý model vesmíru, v němž po celou cestu dolů potkáváme želvy, ale my zase máme po celou cestu nahoru bohy. To ve skutečnosti není moc dobré řešení - ovšem řešení „ode dna vzhůru" na druhé straně spočívá na neuvěřitelně silné tautologii, že „všechno, co se stává, stává se," a zjevně nám to poskytuje velmi jednoduchou a působivou odpověď, která nepotřebuje žádné další vysvětlení.

Je tu ale jedna zajímavá věc. Řekl jsem, že jsem se chtěl zeptat, zda existuje umělý Bůh, a právě teď bych chtěl nastolit otázku, proč je myšlenka Boha tak přesvědčivá. Už jsem vysvětlil, odkud se podle mne tento druh iluze bere; pochází z naší pokřivené perspektivy, která nebere v úvahu, že jsme bytosti prošlé evolucí, bytosti, které se vyvinuly do konkrétní krajiny, do konkrétního prostředí, s konkrétní sadou schopností a názorů na svět, jež nám umožnily přežít a poměrně úspěšně se vyvíjet. Ovšem zdá se, že existuje ještě mnohem silnější myšlenka než tahle, a sice myšlenka, která říká, že to místečko na vrcholku pyramidy, o kterém jsme předtím říkali, že z něj všechno pramení, možná není ve skutečnosti prázdné jen kvůli našemu tvrzení, že tamtudy nic neteče.

Dovolte mi vysvětlit, co tím myslím. Vytvořili jsme ve světě, který obýváme, všechny možné druhy věcí; přemírou způsobů jsme náš svět změnili. Tohle je všem nanejvýš jasné. Postavili jsme místnost, ve které se nacházíme, a vyrobili jsme různé složité věci, jako například počítače a další, ale také jsme si vykonstruovali spoustu fiktivních entit, které jsou rovněž nesmírně mocné. A tak si říkáme: „Tahle myšlenka je špatná - neměli bychom se jí jednoduše zbavit?" Ale je tu další fiktivní entita - peníze. Peníze jsou naprosto fiktivní entita, ale mají v našem světě velkou moc; všichni nosíme peněženky, které obsahují bankovky, ale co se dá s těmito bankovkami dělat? Nemůžete je pěstovat v květináči, nemůžete si je usmažit, nemůžete v nich bydlet, neexistuje absolutně nic, co byste s nimi mohli dělat a co by bylo jakkoli užitečné, než je to, že si je vyměňujeme mezi sebou -a jakmile je vyměníme, dějí se všechny možné věci, protože taková je fikce, na které jsme se všichni navzájem dohodli. Nepovažujeme je za správné nebo nesprávné, za dobré nebo špatné; skutečnost je taková, že kdyby peníze najednou zmizely, celá naše kooperativní struktura by se rozpadla, kdybychom ovšem měli zmizet my všichni jako lidé, peníze by jednoduše zmizely taky. Bez nás nemají peníze žádný smysl; je to něco, co jsme si sami vytvořili a co má mocný modelovací účinek na svět, protože je to něco, na čem jsme se všichni dohodli a s čím jsme všichni plně souhlasili.

Byl bych rád, kdyby někdo napsal evoluční historii náboženství, protože způsob jeho vývoje podle mne vykazuje všechny možné druhy evolučních strategií. Jen pomyslete na závody ve zbrojení, které probíhají mezi jedním nebo dvěma zvířaty žijícími ve stejném prostředí - například amazonským kapustňákem a specifickým druhem rákosu, kterým se živí. Čím víc rákosu kapustňák sežere, tím více křemene rákos vyvíjí ve svých buňkách, aby poškodil zuby kapustňáka, a čím víc křemene je v rákosu, tím silnější a větší má kapustňák zuby. Jedna strana udělá jednu věc, druhá zasadí protiúder. Jak víme z evoluce a historie, jsou závody ve zbrojení tím nejmocnějším způsobem pohonu vývoje, a ve světě idejí se děje totéž.

Příchod vědy a objev vědeckých metod je - a jsem si jistý, že se mnou všichni souhlasíte - tou nejmocnější intelektuální myšlenkou, tím nejmocnějším rámcem pro myšlení a zkoumání a pochopení a vyzývání světa kolem nás, a vše spočívá na předpokladu, že jakákoli myšlenka, která se dá napadnout a přežije tento útok, žije dál, aby bojovala jiného dne, a pokud útok nepřežije, je zavržena. Nezdá se však, že by takto fungovalo i náboženství; má ve svém srdci určité ideje, které nazýváme posvátnými nebo svatými nebo jakýmikoli jinými. Jsou to ideje, se kterými jsme všichni natolik dobře obeznámeni, že ať už s nimi souhlasíme či nikoli, je nanejvýš podivné přemýšlet o tom, co ve skutečnosti znamenají, protože znamenají tohle: „Tady je idea nebo pojem, o kterém vám není dovoleno říct cokoli špatného; prostě nesmíte. Proč ne? Protože nesmíte!" Pokud někdo hlasuje pro stranu, s jejímiž názory nesouhlasíte, máte svobodu vehementně s ním o tom dle libosti argumentovat; každý má odlišný názor, ale nikdo se kvůli tomu necítí dotčeně. Pokud si někdo myslí, že by se měly snížit nebo zvýšit daně, můžete se s ním o tom dle libosti dohadovat, ale pokud někdo na druhé straně řekne: „Já nesmím v sobotu pohnout ani vypínačem," řeknete jen: „Jasně, já to respektuju," a nehádáte se s ním. Podivné je, že dokonce i ve chvíli, kdy to říkám, myslím si: „Je to ortodoxní žid, který se bude cítit uražený jen kvůli faktu, že jsem to vůbec řekl?" ale nepomyslel bych si: „Možná je to někdo z levého křídla nebo někdo z pravého křídla nebo někdo, kdo souhlasí s tímto ekonomickým názorem nebo s jiným," pokud by šlo o výše uvedené příklady. Tehdy si pomyslím jen: „Dobrá, máme odlišné názory." Ale v okamžiku, kdy řeknu něco, co má cokoli společného s něčí (byť riskuju vlastní kůži, řeknu iracionální) vírou, pak všichni zaujímáme obranný postoj a říkáme: „Ne, my na to neútočíme; je to sice iracionální víra, ale my ji respektujeme."

Dost mi to připomíná, sáhneme-li pro příklad do dějin evoluce druhů, zvíře, které si kolem sebe nechalo narůst neuvěřitelně silný krunýř, jako například želva - je to skvělá strategie přežití, protože přes krunýř nic nepronikne; nebo jako jedovatá ryba, ke které se nemůže nic přiblížit, a tudíž přežívá tím způsobem, že si udržuje hezky od těla veškeré výzvy a nebezpečenství, které by mohly ohrozit její existenci. Vyměníme-li zvíře za myšlenku, co potom znamená, když si pomyslíme: „Tato myšlenka je chráněna svatostí nebo posvátností." Proč by tomu mělo být tak, že je dokonale legitimní podporovat labouristy nebo konzervativce, republikány či demokraty, tento model hospodářství a ne jiný, Macintosh místo Windows, ale není legitimní mít „nesvatý" názor na vznik vesmíru, na to, kdo ho stvořil? Proč tomu tak je? Z jakého jiného důvodu kolem toho stavíme plot, než jen z toho, že jsme si zvykli stavět jej? Žádný jiný důvod neexistuje, je to prostě jen jedna z věcí, které se vplížily do existence, a jakmile je tento cyklus uveden do chodu, je velmi, velmi mocný. A tak jsme si zvykli nepochybovat o náboženských myšlenkách, ovšem na druhé straně je velice zajímavé, kolik rozruchu vytváří takový Richard Dawkins, když o nich pochybuje! Všichni kvůli tomu šílí, protože přece není dovoleno říkat takové věci. A přesto, když se na to podíváte racionálně, neexistuje důvod, proč by tyto myšlenky neměly být přístupné debatě jako kterékoli jiné.

Existuje jedna velice zajímavá kniha - nevím, jestli ji někdo z vás četl - s názvem Člověk na zemi, a napsal ji antropolog, který pracoval v Cambridgi, jmenuje se John Reader. Popisuje v ní způsob, jakým... Asi bych se ale měl o kousek vrátit a povědět vám víc o celé knize. Jedná se o sérii studií rozdílných světových kultur, které se vyvíjely v poněkud izolovaných prostředích, na ostrovech, v horských údolích nebo kdekoli jinde, takže je možné považovat je do jisté míry za „případ ze zkumavky". Můžete tudíž přesně sledovat míru, do které prostředí a okolnosti ovlivnily způsob vývoje jejich kultur. Je to opravdu fascinující kniha. Já bych teď rád pohovořil o kultuře a ekonomice Bali, což je malý, velmi přelidněný ostrov, který je živ z rýže. Rýže je neskutečně vděčná potravina a lze jí vypěstovat neuvěřitelné množství na relativně malém prostoru, ale zároveň je to plodina velmi náročná na obdělávání a vyžaduje velmi, velmi přesnou spolupráci mezi tamními lidmi, především když máte na malém ostrově početnou populaci, která se pěstováním rýže živí. Lidé, kteří studují model rýžového zemědělství na Bali, jsou jím poněkud zmateni, protože je silně ovlivněn náboženstvím. Situace na Bali je taková, že náboženství tam proniká do každého aspektu života a každý v jejich kultuře má velmi přesně definované místo, postavení a roli v životě. Všechno tam určuje církev; mají velmi zvláštní kalendáře a velmi zvláštní řadu zvyků a rituálů, které jsou přesně definovány a, ač je to s podivem, fantasticky podporují produktivitu tamního pěstování rýže. V sedmdesátých letech tam přicházeli lidé, kteří si všímali, že sklizeň rýže je určována podle chrámového kalendáře. Připadalo jim to naprosto nesmyslné, a tak říkali: „Zapomeňte na to všechno, my vám pomůžeme k mnohem výnosnější zemědělské produkci, než máte teď. Používejte tyhle pesticidy, řiďte se tímto kalendářem, udělejte tohle, tamto a ono." A tak s tím začali, a po dva nebo tři následující roky produkce rýže skutečně nebývalé vzrostla, jenže pak se všechno zase jaksi zvrtlo, výnosy rýže opět dramaticky poklesly a Baliňané říkali: „Do háje s tím, vraťme se k našemu chrámovému kalendáři!" Obnovili rituály, kterými se řídili předtím, a ejhle, všechno zase dokonale fungovalo k jejich naprosté spokojenosti. Je zcela v pořádku, když řeknete, že založit pěstování rýže na něčem tak iracionálním a nesmyslném jako náboženství je stupidní - v dnešní době by měli pracovat na mnohem logičtějším a modernějším základě. Oni zase mohou s klidem říct nám: „Vaše kultura a společnost fungují na bázi peněz, a ty jsou fikce, tak proč se jich nezbavíte a prostě nespolupracujete jedni s druhými." Víme, že takhle to fungovat nemůže!

A tak vládne všeobecný pocit, že nad sebou musíme budovat metasystémy, abychom vyplnili prostor, který jsme předtím zabydleli entitou, jež byla hypotetickým návrhářem, tvůrcem (ačkoli tam nikdo takový není); a protože my - nemyslím nevyhnutelně nás zde v této místnosti, ale nás jako druh - si tohoto tvůrce sami vymýšlíme, dovolujeme sami

sobě chovat se, jako by tam byl, a začínají se dít všechny možně věci, které by se jinak nestaly.

Dovolte mi ilustrovat, co tím myslím. Bude to velmi spekulativní; ve skutečnosti se odvažuju na tenký led, protože jde o něco, o čem nic nevím, a tak na to pohlížejte spíš jako na myšlenkový experiment než jako na skutečné objasnění čehokoli. Chci pohovořit o feng shui, což je něco, o čem vím velmi málo, ale poslední dobou se o něm hodně mluví v souvislosti s tím, jak by měly být navrhovány a stavěny budovy, jak by měly být situovány, zařizovány, a tak dále. Podle všeho musíme smýšlet o budově tak, jako by v ní měli přebývat draci, a dívat se na ni s ohledem na to, jak by se v ní drak pohyboval. Takže pokud by drak nebyl v domě šťastný, musíte tady umístit červenou rybí kouli nebo tamhle osadit okno. Zní to jako totální a čirý nesmysl, poněvadž cokoli související s draky musí být nesmysl-draci přece neexistují, takže jakákoli teorie založená na chování draků je nesmyslná. Co to ti hloupí lidé dělají, když si představují, že by vám draci mohli říct, jak si máte postavit dům? Já si ale stejně myslím, že když neberete na vědomí vysvětlení této teorie, tak se možná dějí zajímavé věci, jako například tohle: všichni víme, že z budov, ve kterých žijeme, pracujeme, zdržujeme se v nich nebo tam přebýváme, jsou některé pohodlnější, příjemnější a sympatičtější k bydlení než jiné. Nemáme žádný opravdový způsob kvantitativního určení tohoto jevu, zato jsme měli v tomto století strašnou spoustu architektů, kteří si mysleli, že vědí, jak se to dělá, a tak jsme přijali příšernou představu domu jako obyvatelného stroje, přijali jsme Miese van der Rohea a další architekty dodávající ke svým stavbám skleněné výstupky a roztodivně tvarované věci, které měly údajně podporovat tu či onu teorii. Mají to všechno pečlivě vymyšleno, ale skutečnost je taková, že jejich budovy nejsou zrovna příjemným místem k žití. O těchto věcech už bylo napsáno šílené množství teorie, ale i když se posadíte s architektem (já jsem touhle stresující zkušeností prošel, stejně jako mnozí z vás), a snažíte se společně dopídit, jak by měla místnost vypadat, snažíte se sjednotit všechny zákonitosti týkající se barev, osvětlení, úhlů, způsobu, jakým se lidé v domě pohybují, jak v něm žijí a tak dále -i tak vám neuvěřitelné množství věcí, o kterých ani nevíte, unikne. Nevíte, jaký význam připsat jedné věci nebo jiné; velice svědomitě se snažíte dopídit něčeho, o čem nevíte vůbec nic, jenže existuje tahle teorie a tamta teorie, taková inženýrská praxe a taková architektonická praxe; a vy ve skutečnosti nevíte, co si z toho všeho vzít. Srovnejte to s případem, kdy někdo hodí vaším směrem kriketový míček. Můžete tam sedět, dívat se na něj a dedukovat: „Letí ke mně pod úhlem sedmdesáti stupňů," načež to začnete vypracovávat na papíře, děláte výpočty, atd., a týden poté, co míček proletěl kolem vás, možná přijdete i na to, kde teď asi je a jak ho polapit. Na druhé straně můžete jednoduše zvednout ruku a nechat míček vletět do ní, protože v sobě máme ihned pod vědomou úrovní zabudovanou spoustu schopností odpovědných za všechny možné druhy komplexních jevů, a tyto schopnosti nám mimo jiné umožňují říct: „Ach, podívejte se, letí sem míč, chytím ho!"

Chci tím jen říct, že feng shui a strašná spousta dalších věcí představují přesně tento druhu problému. Existuje spousta věcí, o kterých víme, jak je dělat, ale nemusíme nutně vědět, co děláme, prostě je jen děláme. Vraťme se ke snaze dopídit se, jak by měly být místnost nebo dům správně navrženy. Místo abyste se pracně snažili určovat úhly a pokoušeli se vybrat, které ryze architektonické prvky chcete mít a které nikoli, prostě se jen zeptejte sami sebe: „Jak by se tady žilo drakovi?" Jsme přivyklí myšlení v pojmech organických tvorů; organický tvor může sestávat z nesmírné komplexnosti mnoha druhů rozdílných proměnných, jež se vymykají našemu chápání, ale víme, jak organičtí tvorové žijí. Nikdy jsme neviděli draka, ale všichni máme představu, jak drak vypadá, a tak můžeme říct: „Nu, pokud by drak šel tudy, tak by na tomhle místě uvízl, a tamhle by měl taky trochu problémy, protože by tu vázu neviděl, a jak by mávl ocasem, shodil by ji." Snažte se učinit své obydlí takovým, aby v něm byl šťastný pomyslný drak, a hle, najednou jste dostali místo, které je příjemné k žití i pro další organické tvory, včetně vás.

Můj argument tudíž je, žes tím, jak jsme stále vzdělanější po vědecké stránce, stojí za to zapamatovat si, že fikce, kterými jsme dříve zalidňovali náš svět, mohou mít i dnes nějakou funkci, kterou stojí za to snažit se pochopit a uchovat z ní podstatné komponenty, místo abychom vylévali dítě i s vaničkou; protože i přesto že možná nepřijímáme teorie v nich obsažené, je docela možné, že jejich existence nebo existence čehokoli podobného má svoje opodstatnění. Předpokládám, že s tím, jak jdeme stále dál a dál na poli digitálního a umělého života, budeme nalézat stále víc a víc z jeho neočekávaných vlastností. Tudíž bych argumentoval, že ačkoli neexistuje skutečný Bůh, existuje umělý Bůh, a na to bychom rozhodně neměli zapomínat. Tím jsem konečně dospěl k tomu, co jsem vám chtěl říct, a vy po mně teď můžete začít házet židle!

O: Jaký je čtvrtý věk písku?

Dovolte mi na chvíli odbočit a pohovořit o způsobu, jakým komunikujeme. Tradičně rozlišujeme mnoho druhů vzájemné komunikace. Jedním z nich je komunikace jedince k jedinci; vedeme spolu rozhovor. Další je komunikace jedince k množství, což právě dělám já, anebo by někdo mohl vstát a zazpívat píseň nebo oznámit, že musíme do války. Pak tu máme komunikaci množství k jedinci; máme tu pěkně slátanou, uslintanou, ve skutečnosti nefunkční verzi, kterou nazýváme demokracie, ale v nějakém primitivnějším státě bych vstal a vykřikl: „Tak jo, jdeme do války!" a někdo by na mě křikl zpátky: „Ne, nejdeme!" - a pak máme komunikaci množství k množství, příkladem které by mohla být hádka, která by propukla!

V tomto století (a ve století předchozím} jsme si vytvořili komunikaci jedince k jedinci po telefonu, s čímž jste podle mne všichni dokonale obeznámeni. Rovněž máme výraznou komunikaci jedince k množství- je až k nevíře, kolik toho publikujeme, vysíláme v rozhlase a televizi, píšeme v novinách, a tak dále. Informace se na nás valí ze všech stran a je naprosto lhostejno, na jakou půdu dopadají. Je to zvláštní, ale nemusíme jít příliš dozadu v naší historii, abychom se dostali do doby, kdy pro nás měly význam všechny informace, které k nám pronikly, a tudíž cokoli se stalo, ať už nám nebo v sousedním domě nebo v sousední vesnici, v kraji nebo v rozmezí našeho horizontu, stalo se to v našem světě, a když jsme na to reagovali, zpětně reagoval i svět. Všechno pro nás bylo důležité, a tak když měl například někdo ošklivou nehodu, mohli jsme se shromáždit kolem něho a pomoci mu. Nyní - v důsledku zahlcení informacemi - pokud se zřítí letadlo v Indii, tak nás to možná rozruší, jenže náš emocionální stav nemá na danou situaci velký dopad. A stále

větší měrou nejsme schopni činit rozdíly mezi strašlivou katastrofou, která se přihodila někde na druhém konci světa, a něčím, co se stalo někomu rovnou za rohem. Opravdu už to neumíme, a proto taky býváme zničení kvůli něčemu, co se stalo hrdinovi nebo hrdince našeho oblíbeného seriálu hollywoodské produkce, a mnohem menší starosti si děláme, když se totéž přihodí naší sestře. Byli jsme násilně oderváni od reality, a není tudíž divu, že si ve světě připadáme velice stresovaní a odcizení. Svět ovlivňuje nás, ale my nejsme schopni ovlivňovat svět. Pak tu máme komunikaci množství k jedinci; zatím není moc dobře vyvinutá, ani jí kolem není příliš. V podstatě jsou jejím modelem naše demokratické systémy, a třebaže zatím nejsou moc dobré, jistě se v budoucnu dramaticky zlepší.

Ovšem čtvrtý druh komunikace, množství k množství, jsme vůbec neměli před příchodem internetu, který samozřejmě také i funguje na principu optiky. Takže komunikace mezi námi vlastně tvoří čtvrtý věk písku. Vezměte si to, co jsem dříve řekl o světě, který nereaguje na nás, když my reagujeme na něj; pamatuju si první okamžik, kdy jsem před pár lety začal brát internet vážně. Na první pohled jde o velice, velice hloupou věc. Byl jeden chlapík, student počítačového výzkumu v Carnegie Mellon, který rád pil Dr. Pepper Light. Několik podlaží od něj byl nápojový automat, kam si pravidelně chodíval koupit svoji plechovku, jenže stroj se často vyprázdnil dřív, než ho stačili doplnit, a tak tam šel mnohokrát úplně zbytečně. Nakonec na něco přišel: „Počkat, vždyť v tom je přece čip a já pracuju na počítači a po celé budově nám tady funguje síť, tak proč prostě nepřipojíme ten nápojový automat na síť, abych se vždycky mohl ze svého terminálu podívat, jestli bych k němu šel zbytečně nebo ne?" A tak připojil automat na místní počítačovou síť, jenže místní síť byla součástí internetu - a tak najednou měl přístup k danému nápojovému automatu prakticky kdokoli na celém světě. Tohle sice možná není nic světoborného, ale bylo to přinejmenším fascinující, protože všichni najednou měli možnost dozvědět se, jak je to s tím automatem. A čip ve stroji jim neříkal jenom: „Přihrádka na Dr. Peppera je prázdná," ale poskytoval všechny možné druhy informací; například: „Je tu sedm koka-kol a tři dietní koly; teplota, při které jsou uskladněny, je taková a taková; naposledy byl automat doplňován tehdy a tehdy." Prostě spousta informací, ale zdaleka nejlepší bylo tohle: ukázalo se, že když někdo strčil dovnitř svých padesát centů a nezmáčkl tlačítko, t.j. když byl nápoj zaplacený, pak se na tento nápojový automat mohl napojit kdokoli ze svého počítačového terminálu kdekoli na světě a vypustit z něj tu plechovku! Třeba šel zrovna někdo po chodbě, kde stál milý automat, a najednou beng! -vypadla plechovka s coca-colou! Kdo to způsobil? Nu, zřejmě někdo o pět tisíc mil dál! Tak tohle byl velice, velice hloupý, ale fascinující příběh, a vyplývá z něj, že to bylo poprvé, co jsme si mohli sáhnout zpátky do světa.

Možná není zas až tak důležité, že si můžete ze vzdálenosti pěti tisíc mil sáhnout do jedné univerzitní chodby a vypustit ze stroje plechovku s colou, ale je to první výstřel ve válce, na jejímž konci opanujeme celý nový způsob komunikace. A to je podle mě čtvrtý věk písku.

Improvizovaná řeč přednesená
v Digital Biota 2, Cambridge,
ZÁŘÍ 1998

°

Sušenky

Tenhle příběh se opravdu stal, stal se skutečnému člověku, a tím člověkem jsem já. To jsem takhle jednou čekal na vlak. Bylo to v dubnu roku 1976, v Cambridgi, v Británii. Přišel jsem na nádraží poměrně brzy, protože jsem si jaksi spletl čas odjezdu. A tak jsem si šel koupit noviny, abych mohl vyluštit křížovku, a koupil jsem si taky šálek kávy a balíček sušenek, a posadil se ke stolku. Chci, abyste si tu scénu představili. Představte si stolek, noviny, šálek kávy a balíček sušenek. Proti mně sedí chlápek, dokonale obyčejný chlápek v obleku, s kufříkem u nohy. Rozhodně nevypadal na to, že by měl v úmyslu udělat cokoli divného. Jenže to udělal. Udělal to, že se naklonil kupředu, vzal balíček sušenek, roztrhl ho, vyndal jednu sušenku a snědl ji.

Teď bych měl podotknout, že tohle patří mezi věci, se kterými si Britové naprosto neví rady. Absolutně nic v našem zázemí, výchově nebo vzdělání nás nepřipraví na to, jak se vypořádat s někým, kdo nám právě ukradl sušenky. Určitě tušíte, co by se stalo, kdyby se tohle přihodilo v centru Los Angeles. Následovala by střelba, policie, helikoptéry, CNN, však víte... Ale já se zachoval tak, jak by se zachoval kterýkoli chrabrý britský džentlmen: ignoroval jsem to. Dál jsem zíral do novin, napil se kávy, snažil se luštit křížovku..., přestože jsem ve skutečnosti nebyl schopný dělat nic jiného než jen horečnatě přemýšlet: Co mám dělat?

Nakonec jsem si pomyslel: Nedá se nic dělat, budu se s tím prostě muset nějak vypořádat, a velice usilovně jsem se snažil ignorovat skutečnost, že balíček je již načatý. Vzal jsem si z něj jednu sušenku a vítězoslavně jsem si pomyslel: Tohle ho uzemní. Jenže neuzemnilo, protože to po chvíli udělal znovu. Vzal si další sušenku. Poněvadž jsem nic neudělal, když se to stalo poprvé, bylo nyní o to obtížnější vznést jakoukoli námitku. „Promiňte, nemohu si pomoci, abych si nevšiml, že..." Ne, takhle by to opravdu nešlo.

Snědli jsme takto celý balíček. Celý balíček, bylo to jen asi osm sušenek, ale mně to připadalo jako věčnost. On si vzal jednu, já si vzal jednu, on si vzal jednu, já si vzal jednu. Nakonec, když jsme je všechny svorně snědli, muž se zvedl k odchodu. Vyměnili jsme si významné pohledy, načež muž odkráčel a já si vydechl úlevou a opřel se v židli.

O chvíli později už přijížděl můj vlak, a tak jsem do sebe obrátil zbytek kávy, vstal jsem, sebral noviny, a tam, pod novinami, jsem uviděl svoje sušenky. Tím, co na tomto příběhu miluju nejvíc, je vědomí, že někde po Anglii chodí už čtvrt století dokonale obyčejný chlapík, který všem vypráví stejný příběh co já, až na to, že on na rozdíl ode mě nezná pointu.

Z přednášky v Embedded Systems,
2001

A VŮBEC

°

Interview s Onion A. V. Club

Domnívám se, ze myšlenka umění zabíjí kreativitu.

D.A.

ONION: Máte rozděláno hodně věcí. O čem byste chtěl pohovořit nejdřív?

DOUGLAS ADAMS: Hádám, že hned o dvou nejdůležitějších věcech. Ta první, na níž pracuju, mám takový dojem, už přes dva roky, a která je teď těsně před dokončením, se jmenuje Vesmírná loď Titanic, a je to hra na CD-ROM. Měla by se objevit během pár měsíců. Další důležitou věcí je to, že jsem právě odsouhlasil prodej práv ke zfilmování Stopařova průvodce po Galaxii studiu Walta Disneyho. A mám takový dojem, že právě tímhle se budu zabývat příštích pár let. Udělám ten film.

O. Povězte mi něco o Vesmírné lodi Titanic.

D. A. Nu, je to CD-ROM a tím nejdůležitějším je, že to jako CDROM i začalo. Lidé po mně chtěli, abych udělal na CD-ROM Stopaře, ale já si pomyslel: „Ne, ne, ne!" Nechtěl jsem prostě jen zpětně konstruovat další novou věc podle knihy, kterou jsem už jednou napsal. Myslím, že digitální média jsou natolik zajímavá sama o sobě, aby stálo za to tvořit rovnou v nich. Věc se má tak, že bezprostředně poté, co dostanete nějaký originální nápad, zaútočí na vás další myšlenka: „Co to bude? Bude to kniha, bude to film, bude to tohle, bude to tamto, bude to krátký příběh, budou to obilné vločky k snídani?" Vaše rozhodnutí ohledně konečné podoby produktu určuje od tohoto okamžiku dál veškerý další vývoj vašeho nápadu. Takže původní nápad nakonec dopadne velmi, velmi odlišně, pokud jej budete zpracovávat jako CD-ROM, než kdyby se vyvíjel jako kniha. Teď si popravdě řečeno tak trochu vymýšlím, protože samotná myšlenka ve formě jediného odstavce se v podstatě vyskytla již v jedné z knih o Stopaři - myslím, že to byl Život, vesmírů vůbec. Kdykoli ve Stopaři tak nějak uvíznu v dějové linii na mrtvém bodě, vždycky si vymyslím pár dalších rychlých zápletek a předám je Guidu k prodiskutování. A tak se mi tam vyskytla jedna malá myšlenka, která si tam jen tak seděla, a mnoho lidí mi říkalo: „Páni, to je dobré. Měl byste z toho udělat román." Ten nápad mi ale připadal až moc dobrý a já mám ve zvyku raději se takovým vyhýbat. Ve skutečnosti jsem ale přišel na to, že existuje velice dobrý důvod, proč jsem neměl zájem udělat Vesmírnou loď Titanic jako knihu. Šlo o to, že to byl příběh o věci. Hlavním aktérem byla loď a nevyskytovali se tam žádní lidé. Jenže ve skutečnosti můžete vyprávět příběhy jen o lidech. Později jsem si ale řekl: „Tak jo, teď udělám CD-ROM, protože chci ospravedlnit fakt, že trávím veškerý čas sezením a hraním na počítačích," čili jsem chtěl to svoje sezení proměnit ve zcela řádnou, profesionální práci. Přemýšlel jsem, co bych jen mohl udělat? A tehdy jsem si najednou uvědomil, že problém s proměnou Vesmírné lodi Titanic v knihu - že to bylo o věci, o místě, o lodi - proč by to koneckonců nemohlo být ku prospěchu? Když děláte CD-ROM, tak v konečném důsledku vytváříte místo, prostředí.

O. A uživatel se stává postavou.

D. A. Přesně tak. Jakmile se místo začne vyvíjet, sami si do něj zasazujete postavy. Jenže ono to není o postavách, je to o lodi. To, co mě napadlo pak, bylo něco... Nu, buď to bylo příliš staromódní, nebo naopak příliš radikální, v závislosti na tom, jak jste se na to dívali; chtěl jsem do hry zabudovat konverzační stroj. Před mnoha a mnoha lety jsem udělal hru založenou na Stopařově průvodci se společností Infocom, což byla opravdu skvělá firma. Produkují vtipné, inteligentní a kultivované textově založené hry. Lidská kultura existuje už tisíce let a je z ní patrné, že s textem jako takovým se toho dá dělat opravdu hodně. Vložit do něj další prvek interaktivity by mělo jen rozšířit možnosti. Proměníte počítač ve vypravěče a hráče v obecenstvo, tak jako tomu bylo za starých časů, kdy vypravěč vždycky patřičně reagoval na obecenstvo, místo aby pouze obecenstvo reagovalo na vypravěče. Ve skutečnosti jsem si při tvorbě té hry užil spoustu legrace. Přímo jsem se vyžíval v konstruování virtuální konverzace mezi hráčem a strojem. Nakonec mě napadlo, že by bylo hezké pokusit se rozšířit to a udělat s tím něco víc v moderní grafické hře. Moc jsem totiž toužil přesvědčit se, zda je možné, aby člověk využil onu prastarou konverzační technologii a přiměl postavy opravdu mluvit. Umístit je do prostředí a pak se jen dívat, jak se to bude vyvíjet. A tak jsme začali řešit úkol, jak dát možnost hovořit přímo k postavám hry. Všechno, co v takovém případě děláte s jazykem, je ale problém, který se nafukuje jako bublina. Na samém začátku jsme to chtěli udělat ve formě textu-k-řeči, což vám poskytuje tu výhodu, že máte mnohem větší flexibilitu v konstruování vět. Na druhé straně všechny vaše postavy mluví jako Norové s částečným otřesem mozku, což by podle mě bylo ke škodě celého efektu. A tak jsme si nakonec uvědomili, že budeme muset použít předem nahranou řeč, na což jsem samozřejmě reagoval zděšením: „To je ale strašné, protože takhle budeme mít jenom omezené množství odpovědí. Bude to prostě... Zkrátka si tím nejsem jistý." A tak jsme nakonec tento problém vyřešili (či spíš jsme ho řešili postupně a dost zdlouhavě) tak, že množství předem nahraných odpovědí prostě rostlo, rostlo a rostlo. Dnes dopoledne jsme nahráli další dvě hodiny, takže celkem teď máme zhruba šestnáct hodin krátkých konverzačních kousků: fráze, věty, polověty, a všechny ty věci, které dává stroj dohromady v reakci na to, co naťukáte na klávesnici. Dost dlouho to moc dobře nešlo. Až teprve v průběhu uplynulých dvou, tří týdnů se to tak nějak začalo skládat dohromady a začalo to být úžasné. Přicházejí nám sem lidé a říkají: „Jo, jistě, jenže já nechápu, jak by to mohlo fungovat. Co když se toho zeptám třeba na tohle?" A tak se zeptají a málem jim upadne čelist údivem. Je to prostě báječné. Lidé k nám chodí a tráví celé hodiny tím, že tu sedí a povídají si s těmi postavičkami. Nutno dodat, že těch šestnáct hodin konverzačních kousků napsal dohromady malý tým lidí. Něco jsem udělal sám, něco udělali jiní lidé, a tak jsme to společnými silami dali všichni dohromady. Je to opravdu znamenité. Najednou zjistíte, že jste vytvořili celý zalidněný svět. Motají se tam přinejmenším divní, všelijak poškození roboti, a všichni oplývají širokou různorodostí vlastních názorů, postojů a myšlenek, vyprávějí podivné historky a vědí o některých naprosto nepředvídaných věcech. S těmi všemi si můžete povídat.

O. Neděláte si starosti - když jste se na tom tolik nadřel - že tato práce nebude lidem připadat stejně přitažlivá jako

dejme tomu film nebo kniha? Že to nebudou považovat za uměleckou formu?
D. A. Upřímně doufám, že nebudou. Co se týče myšlenky uměleckosti díla, hodně jsem o tom přemýšlel. Poněvadž jsem absolvoval vzdělání v klasické anglické literatuře, snažím se od té doby vyhnout tomu, že bych dělal umění. Osobně se domnívám, že myšlenka umění zabíjí kreativitu. Tohle byl vlastně jeden z důvodů, proč jsem se rozhodl udělat CD-ROM: protože to nikdo nebude brát vážně, a vy se tudíž můžete proplížit pod plotem se spoustou dobrých nápadů. Je zvláštní, jak často k tomu dochází. Hádám, že když začaly vycházet romány, většina z těch prvních byla prostě jen druhem pornografie: většina sdělovacích prostředků ve skutečnosti začala jako pornografie a svým způsobem se z ní vyvinula. Měl bych dodat, že tohle v žádném případě není pornografické CD-ROM. Před rokem 1962 si každý myslel, že pop music je taky svým způsobem pokleslá forma. Nikdo by to ani vzdáleně nenazval uměním, a pak si prostě někdo přijde a je v tom neuvěřitelně tvůrčí, a to jen proto, že to má rád a považuje to za tu největší legraci na světě. A za pár let máte Sgt. Peppera od Beatles a tak dále, a každý tomu říká umění. Myslím si, že všechna média jsou úplně nejzajímavější ještě předtím, než kohokoli napadne zvát je uměním, v době, kdy je lidé stále ještě považují jen za hromadu braku.
O. Ovšem nebyl byste rád, kdyby o vás - dejme tomu za dvacet let - hovořili jako o jednom z raných praktiků CD-ROM jako nové umělecké formy?
D. A. Mně by stačilo ke spokojenosti jen to, kdyby si to koupilo hodně lidí. Za prvé a především z nanejvýš zřejmého důvodu. Ale tím druhým je, že když je to oblíbené a lidem se to opravdu líbí a užijí si s tím spoustu legrace, tak vás hřeje pocit dobře odvedené práce. A jestli si někdo chce přijít a říct: „Ale vždyť to je přece umění," tak ať. Ve skutečnosti mi to zas tolik nevadí. Ale myslím si, že je na jiných, aby o tom rozhodli. Pro vás by to v žádném případě nemělo být prvořadým cílem. Neexistuje nic horšího než si sednout, abyste napsal román, a říct: „Tak, a teď napíšu něco, co bude mít vysokou uměleckou hodnotu." Něco takového je směšné. Onehdy jsem si jen z čiré zvědavosti něco přečetl; Thunderball, což je jedna z knih o Jamesi Bondovi, kterou bych si určitě rád přečetl, když mi bylo, já nevím, asi tak čtrnáct, zřejmě jen proto, abych si ji prolistoval a dychtivě se začetl do pasáží, kde hrdina položil levou dlaň na hrdinčino ňadro a řekl: „Ach, bože, jak vzrušující." Ale prostě jsem si říkal, že James Bond se stal takovou ikonou naší pop kultury posledních čtyřiceti let, že by bylo zajímavé přesvědčit se, co za tím ve skutečnosti je. K četbě té knihy, tedy kromě skutečnosti, že jsem ji čistě náhodou našel někde povalovat, mne přiměla také okolnost, že jsem tuhle četl cosi, co někdo napsal o Ianu Flemingovi, který si prý podle svých vlastních slov kladl za cíl být nikoli literární (literary), ale kultivovaný (literate). Což je velmi, velmi velký a podstatný rozdíl. A tak jsem si pomyslel, nu co, tak se podívám, jestli se mu to podařilo. Je to zajímavé, protože ve skutečnosti to bylo velmi dobře napsané umělecké dílo. Fleming věděl, jak používat jazyk, věděl, jak jej přimět, aby výstižně sděloval myšlenky. Očividně by to však nikdo nenazval literaturou. Stejně si ale myslím, že většina z těch nejzajímavějších děl vzniká v oblastech, které lidé nepovažují za umělecké. Čistě jen praktikují svoje řemeslo a pracují jako dobří řemeslníci. Být kultivovaný jako spisovatel znamená dělat dobře svoje řemeslo. Znamená to znát svoji práci, vědět, jak řádně užívat svoje nářadí a nezneužívat je. Při četbě literárních románů - však víte, těch s velkým „L" - často narazím na spoustu věcí, které jsou podle mě naprosté nesmysly. Když už chci vědět, jaké jsou lidské bytosti, jaké jsou jejich vzájemné vztahy a jak se chovají, tak se mi nabízí neuvěřitelná spousta spisovatelek detektivních románů, které to umí lépe, například Ruth Rendellová. Pokud si chci přečíst knihu, která mi poskytne něco závažného a podstatného k přemýšlení, něco o tom, co je to vůbec člověk, či o tom, co tady vlastně děláme, nebo co se kolem nás děje, pak bych si přečetl raději něco od vědce pracujícího v oboru věd o životě, jako například Richarda Dawkinse. Vůbec mám pocit, že spisování o důležitých událostech v životě člověka se přesunulo od romanopisců k autorům vědeckých děl, protože ti toho vědí víc. Osobně se stavím velmi podezřívavě k čemukoli, co je považováno za umění už ve stadiu svého vzniku. Co se týče mého CDROM, prostě jsem jen chtěl udělat tu nejlepší věc, jakou jsem mohl, a užít si přitom co nejvíc legrace. Považuju je za dost dobré. Jistě, jsou tam části, kvůli kterým byste mohli hudrovat a stěžovat si, že nejsou zas až tak podařené, ale když si prostě chce někdo stěžovat, tak si vždycky něco najde. Ta věc je opravdu dobrá.
O. Děláte taky do filmu. Slyšel jsem, že si už celá desetiletí pohráváte s myšlenkou natočit film Stopařův průvodce po Galaxii.
D. A. Ach, inu, vlastně ano. Třebaže jsou to svým způsobem teprve bubliny pod hladinou, tyhle zvěsti se proslýchaly už dvakrát. Poprvé to bylo, když jsem původně prodal práva ke zfilmování před zhruba patnácti lety Ivanu Reitmanovi, který tehdy ještě nebyl tak známý jako teď. Nevyšlo to, protože jakmile jsme se do toho chtěli pustit, ukázalo se, že se absolutně neshodneme. Ve skutečnosti vyšlo najevo, že Ivan tu knihu před zakoupením práv vůbec nečetl. Přečetl si jen cifry týkající se prodeje. Myslím, že to opravdu nebyla jeho parketa, a ve skutečnosti chtěl dělat něco úplně jiného. Nakonec jsme oba usoudili, že máme o naší spolupráci rozdílné představy, a rozešli jsme se každý svou vlastní cestou. Mezitím přešlo vlastnictví práv od Ivana na Columbii, a Ivan začal pracovat na filmu Krotitelé duchů, takže si dokážete představit, jak jsem kvůli tomu byl dopálený. Pak to leželo mnoho let někde v šuplíku u Columbie. Mám dojem, že Ivan Reitman si po určité době sehnal někoho jiného, aby mu napsal scénář založený na Stopaři, což je podle mého názoru ten nejhorší scénář, jaký jsem kdy četl. Bohužel v něm uvádějí i moje jméno, třebaže já k tomu paskvilu nepřispěl jedinou čárkou. Jen jsem pak zjistil, že ten scénář už hodně dlouho trčí ve „městě nezfilmovatelných scénářů", či co to vlastně je, a každý předpokládá, že jsem to napsal já a že jsem tudíž přísný scenárista. Což pro mne samozřejmě byla velice nepříjemná situace. Pak, před pár lety, jsem byl představen někomu, kdo se stal mým dobrým přítelem, Michaelu Nesmithovi, který dělal během své kariéry množství různých věcí: kromě toho, že je filmovým producentem, byl původně jedním z Monkees. Což vám připadá poněkud zvláštní, když se znáte osobně, protože je to takový vážný, zahloubaný, tichý chlapík, i když s utajenými zásobami rozpustilé radosti. Michael mi navrhl, abychom do toho šli jako partneři. On bude producent, já budu psát scénáře a tak dále. Velice dobře se nám nějaký čas spolupracovalo, ale potíž byla v tom, že Hollywood už tehdy považoval tu věc za starou. A jádrem toho, co mi sdělili ve formě neuvěřitelného

množství slov, bylo v podstatě tohle: „Komedie ve stylu science-fiction nemůže mít jako film úspěch. A tady je důvod, proč to nejde: Kdyby to fungovalo, tak už by to někdo udělal."
O. Taková logika mi připadá poněkud nedomyšlená.
D. A. Jistě. A minulý rok se samozřejmě objevili Muži v černém, takže najednou to už někdo udělal. A film Muži v černém je... Jak to jen vyjádřit delikátně? Dalo by se říci, že v něm jsou prvky, které mi připadají velice povědomé. A najednou se stalo, že filmová komedie ve stylu science-fiction, která byla do značné míry na stejnou notu jako Stopař, se stala jedním z nejúspěšnějších filmů všech dob a významným způsobem pozměnila situaci ve filmu. Lidé to prostě najednou chtěli. Co se týče toho projektu s Michaelem... Nakonec jsme se nedostali k tomu, abychom se do něho pustili, a tak jsme se rozešli jako velmi dobří přátelé a stále jimi jsme. Doufám, že se v budoucnu naskytnou další projekty, na kterých budeme moci společně pracovat, protože ho mám velice rád a moc dobře spolu vycházíme. Kromě toho, čím víc času mám strávit v Santa Fé, tím lépe. Takže ten film teď bude dělat Disney-či spíš konkrétněji Caravan, což je jedna z největších nezávislých produkčních společností, ale je svým způsobem srostlá bokem se společností Disney. Mrzí mě, že se s tím celých patnáct let nic nedělalo; na druhou stranu si říkám, že teď by z toho mohl někdo udělat mnohem, mnohem, mnohem lepší film, než by kdokoli mohl udělat před patnácti lety. Mám na mysli především technickou stránku: jak to bude vypadat na plátně, jaké tam budou efekty. Jistě, skutečná kvalita snímku spočívá ve scénáři a ve výkonu herců a režiséra a tak dále, a kvalita této umělecké oblasti během uplynulých patnácti let neupadla ani se nepozvedla. Ovšem v jedné podstatné oblasti, a sice po technické stránce, se úroveň filmového umění nesmírně zdokonalila.
O. A režíruje to Jay Roach [Austin Powers], nemám pravdu?
D. A. Přesně tak. Je to velice zajímavý chlapík. V poslední době jsem strávil poměrně hodně času tím, že jsme si spolu jen tak povídali. Podstatným pro celou věc bylo v mnoha ohledech už moje první setkání s Jay Roachem, protože jsme si dokonale padli do noty a já si tehdy pomyslel: „Tohle je velice chytrý, inteligentní chlapík." Nejenže je chytrý a inteligentní, ale navíc po mně chce, abych s ním velmi těsně na tvorbě filmu spolupracoval. Což člověka vždycky potěší a sblíží to spisovatele s režisérem. Pravda je taková, že když jsem dělal původní rozhlasový seriál, dělal jsem vlastně něco předtím neslýchaného, poněvadž jsem měl být jen spisovatelem, ale jaksi jsem svým způsobem inzeroval v celém produkčním procesu sám sebe. Producenta/režiséra to zpočátku mírně zaskočilo, ale nakonec mě vzal na milost. A tak jsem měl poměrně volnou ruku a mohl jsem do značné míry zasahovat do vývoje pořadu, což je přesně to, co po mně teď chce Jay. Hned jsem si řekl: „Skvělé, konečně se objevil někdo, s kým se dá spolupracovat." Jenže tohle říkám na samém začátku práce, a ta bude trvat zhruba dva roky. Kdo ví, co všechno se může za tu dobu stát? Jediné, co k tomu mohu v daném okamžiku říct, je to, že v tomto bodě hry jsou všechny figurky rozestavěny tak dobře, jak jen lze, a zatím jsem optimistický a nadšený.
O. Od prvního vysílání rozhlasového seriálu uplynulo už takřka dvacet let, je to tak?
D. A. Nu, je to téměř přesně dvacet let. Bude to dvacet let příští měsíc.
O. Co je příčinou trvalého zájmu o Stopařova průvodce po Galaxii?
D. A. Vlastně ani nevím. Jediné, co vím, je to, že jsem na té knize velice tvrdě pracoval, hodně mi na ní záleželo a dělal jsem si kvůli ní velké starosti, čímž jsem si to pro sebe dost ztížil. Vím o sobě, že pokud se něco dá dělat snadným způsobem, tak já si vždycky najdu ten obtížnější. A mám podezření, že spoustě lidí se líbilo, že je na tom vidět množství práce, kterou jsem do toho vložil. Říkám to dost zjednodušeně, ale je to ta nejlepší odpověď, na jakou jsem schopný přijít.
O. Bude film zpracováním první knihy?
D. A. Ano. Je to legrační, protože jsem se rozhlížel na internetu, co si o tom lidé myslí, a viděl jsem tam názory jako: „Dá do toho všech pět knih." Lidé prostě nechápou způsob, jakým se může kniha promítnout do filmu. Někdo řekl, a podle mne docela výstižně, že nejlepším literárním námětem pro film je krátká povídka. Což v praxi znamená, ano, bude to jen první kniha. Když už o tom mluvím, kdykoli se posadím a dělám další verzi Stopaře, hodně protiřečí jakékoli předchozí verzi. Čili tou nejlepší věcí, co mohu říct o filmu, je to, že bude svým způsobem protiřečit první knize.
O. Která verze Stopaře se vám líbí nejvíc ze všech?
D. A. Rozhodně ne televizní verze, tím jsem si jistý. Odlišné nálady mívám z rozhlasové verze a z knihy, což jsou dvě další verze, takže to musí být jedna z nich, že ano? Z každé mám jiný pocit. Rozhlasovým seriálem to vlastně všechno začalo; právě tam zakořenilo semínko, právě tam vyrostlo. Navíc jsem měl pocit, že jsem společně s ostatními lidmi, kteří na seriálu pracovali - producentem, zvukaři a dalšími, a samozřejmě herci - vytvořil něco, co se v té době dalo považovat za skutečně průkopnické. Nebo nás spíš všichni mohli považovat za naprosté šílence. Vzpomínám si, jak jsem na samém konci seděl ve sklepním studiu a celé hodiny nahrával a upravoval zvuk velryby dopadající na zem rychlostí pět set kilometrů za hodinu. Po hodinách a dnech takové práce začnete pochybovat o své příčetnosti. A samozřejmě nemáte ponětí, jestli vůbec někdo bude ty věci poslouchat. Na druhou stranu jsme měli opravdu skvělý pocit, že nikdy předtím nikdo nic podobného nedělal, což bylo úžasné a nabíjelo nás to energií. Co se týče knižní formy, její přitažlivost pro mne spočívá v tom, že ji tvořím jen já sám. Že do procesu její tvorby není zapojen nikdo jiný. To samozřejmě není v tomto případě zas tak docela pravda, protože kniha v první řadě vznikla na základě rozhlasového seriálu, na jehož vzniku se podílela celá řada lidí, kteří tím či oním způsobem přispěli ke skvělému pořadu, který z toho nakonec vznikl. Přesto mám z knihy pocit, že se jedná výlučně o mou práci. A ta práce se mi líbí. Dýchá z ní pocit, jako by se psala velice snadno, zatímco jen já vím, jak pro mne bylo obtížné takového dojmu dosáhnout.
O. Myslíte si, že vás Stopařův průvodce po Galaxii někdy omrzí?
D. A. Bylo jisté období, kdy mi z něho bylo upřímně nanic a ve skutečnosti jsem o něm nechtěl už nikdy v životě slyšet, a málem jsem křičíval na kohokoli, kdo se o něm přede mnou zmínil. Už mě to ale přešlo a taky jsem mezitím udělal jiné věci. Psal jsem knihy o Dirkovi Gentlym. Tím nejlepším, co jsem kdy udělal, byla jedna věc zhruba před deseti lety: jel

jsem kolem světa se svým přítelem zoologem, a pátrali jsme po vzácných a ohrožených druzích zvířat, a pak jsme o tom napsali knihu, která se jmenovala Ještě je můžeme vidět, která je mým osobním favoritem. Stopař je teď něco z minulosti, co mám velmi rád; bylo to skvělé, bylo to úžasné, a pořád mi to připadá velice dobré. Před časem jsem hovořil s Petem Townshendem ze skupiny The Who, a myslím, že jsem v jednom okamžiku podotkl něco v tomhle smyslu: „Ach, Bože, doufám, že si mě nebudou pamatovat jenom jako člověka, co napsal Stopařova průvodce po Galaxii." A on mě svým způsobem tak trochu pokáral. Řekl: „Podívej, já mám stejný problém s muzikálem Tommy, a nějaký čas jsem uvažoval stejně jako ty. Věc se má tak, že když v životě něčeho takového dosáhneš, tak ti to otevírá neskutečné množství dveří. Umožňuje ti to dělat spoustu dalších věcí. Lidé si tě pamatují. Je to něco, za co by měl být člověk vděčný." A já si myslím, že měl pravdu.

O. Odložil jste Dirka Gentlyho na čas stranou?

D. A. Nu, věc se má tak, že jsem začal psát další knihu o Dirkovi Gentlym, ale musel jsem toho nechat. Z nějakého důvodu jsem nebyl schopný vdechnout jí život, a tak jsem ji na čas odložil. Prostě jsem nevěděl, co si s ní mám počít. Pak jsem se na ten materiál podíval znovu zhruba po roce a najednou jsem si pomyslel: „Ve skutečnosti je příčinou to, že myšlenky a postava si neodpovídají. Snažil jsem se vkládat do děje nesprávné myšlenky, které by se vlastně hodily mnohem lépe spíš do knihy o Stopaři, jenže já v současné době nemám v úmyslu psát další knihu o Stopaři. A tak jsem toho raději nechal. Ale možná jednoho dne napíšu další knihu o Stopaři, protože mám neskutečné množství materiálu, který tu jen tak sedí kolem a čeká na to, až ho použiju. Tím, že jsem se chtěl vrátit k Dirkovi Gentlymu, jsem ve skutečnosti svým způsobem jaksi odložil Dirka stranou. V Oxfordu se před dvěma či třemi měsíci konala studentská produkce Holistické detektivní kanceláře Dirka Gentlyho, a tak jsem se tam jel podívat. Má to neskutečně komplikovanou zápletku... Ta komplikovanost je tam částečně proto, aby maskovala skutečnost, že zápletka sama je vlastně nelogická... Bylo zábavné sledovat to na jevišti, protože jsem o tom najednou začal znovu přemýšlet a říkal jsem si: „Jo, udělali to dobře, ale měli udělat spíš tohle a měli udělat tamto." Však to znáte, jako by vám to v hlavě roztočilo kouli. Zajímavé pro mě bylo rovněž to, že zatímco jsem tam seděl a v duchu si dělal kritické poznámky ohledně jejich produkce, byl jsem na druhou stranu ohromený pozitivní reakcí obecenstva. Byla to pro mne poněkud nezvyklá situace. A já si tehdy najednou pomyslel: „Rád bych viděl jejich reakci na film, protože teď chápu - když jsem se nad tím nově zamyslel v tomto kontextu - jaký by to mohl být film, a jak by byl skvělý." A tak možná, až se filmová verze Stopaře dostane do stadia, kdy budu moci obrátit pozornost také k jiným věcem, vrhnu se na ně. Taky doufám, že se mi pak díky tomuhle filmu otevřou, co se filmování týče, další dveře. Rád bych dělal filmy, ovšem berte to jako zcela nevinnou hlášku člověka, který nikdy žádný neudělal.

Interview vedl
Keith Phipps, 1998

°

14. dubna 1999
Davidu Vogelovi
Walt Disney Pictures
Milý Davide!

Už několikrát jsem se pokoušel zastihnout Vás po telefonu. Snad by pomohlo, kdybych vysvětlil, proč jsem Vám volal: pobýval jsem pár dní ve Spojených státech a napadlo mé, že by mohlo byt užitečné, kdy bych přijel do L.A., abychom se setkali. Nezastihl jsem Vás, a tak sedím v letadle na cestě zpátky do Anglie, kde píšu tenhle dopis.

Zdá se, že jsme se dostali do bodu, kde jako by se problémy najednou vršily výš než možnosti. Nevím, jestli je moje domněnka správná, jenže z Vaší strany slyším jen ticho, a to vždycky bývá špatným zdrojem informací.

Mám dojem, že můžeme buď sklouznout do tradičních stereotypu - vy jste vedoucí představitel studia, kterýsi musí dělat starosti kvůli milionu problémů ze skutečného světa, a já jsem spisovatel, který se stará jen o to, aby viděl zfilmovanou svoji knihu a kašle přitom na cenu a důsledky - nebo si můžeme uvědomit, že máme oba stejný cíl, kterým je udělat co nejlepší film. Skutečnost, že možná máme odlišné perspektivy ohledně postupu, jakým lze toho nejlepšího výsledku dosáhnout, by pro nás měla být plodným zdrojem debaty a snahy o řešení problémů. Není mi zcela jasné, zda je dobrou náhražkou této alternativy jednosměrný proud písemných „poznámek" prokládaný dlouhými, děsivými obdobími ticha z Vaší strany.

Vy máte hodně zkušeností s filmovým ztvárněním mnoha literárních děl. Já zase mám hodné zkušeností s realizací všech možných verzí Stopařova průvodce po Galaxii, vyjma filmové. Jsem si jistý, že vás mrzí, že, jak se zdá, nechápu rozsah problémů, se kterými se musíte potýkat, stejné jako mě mrzí, že mezi námi dosud nedošlo k žádnému skutečné tvůrčímu dialogu ohledné tohoto projektu. Rád bych vám tudíž učinil návrh: Co se takhle sejít a popovídat si?

Mohl bych být v L.A. příští pondělí (19.4.) nebo na začátku následujícího týdne. A společnost Disney bych požádal, aby mi uhradila náklady této mimořádné cesty za oceán. Přikládám seznam čísel, na kterých bývám k zastižení. Pokud se vám nepodaří zastihnout mne, budu vědet, že jste se o to nesnažil opravdu, opravdu, ale opravdu velice usilovně.

Se srdečným pozdravem,
Douglas Adams
E-mail: dna@tdv.com
Asistentka (Sophie Astinová) (a hlasová schránka):
555 171 555 1700 (mezi desátou dopoledne a šestou odpoledne britského letního času)
Fax do kanceláře: 555 171 555 1701
Domů (bez hlasové schránky): 555 171 555 3632
Fax domů: 555 171 5555 601
UK mobilní telefon (a hlasová schránka): 555 410 555 098

US mobilní telefon (a hlasová schránka): (310) 555 555 6769
Druhý domov (Francie): 555 490 72 39 23
Jane Belsonová (manželka) (kancelář): 555 171 555 4715
Filmový agent (USA) Bob Bookman: (310) 555 4545
Literární agent (UK) Ed Victor (kancelář): 555 171 555 4100 (v britských úředních hodinách)
Literární agent (UK) Ed Victor (kancelář): 555 171 555 4112
Literární agent (UK) Ed Victor (domů): 555 171 555 3030
Producent Roger Birnbaum: (818) 555 2637
Režisér Jay Roach (Everyman Pictures): (323) 555 3585
Jay Roach (domů): (310) 555 5903
Jay Roach (mobilní telefon): (310) 555 0279
Shauna Robertsonová (Everyman Pictures): (323) 555 3585
Shauna Robertsonová, domů: (310) 555 7352
Shauna Robertsonová, mobilní telefon: (310) 555 8357
Robbie Stamp, producent (UK) (kancelář): 555 171 555 1707
Robbie Stamp, producent (UK) (domů): 555 181 555 1672
Robbie Stamp, producent (UK) (mobilní telefon): 555 788 555 8397
Janet Thriftová (matka) (UK): 555 19555 62527
Jane Garnierová (sestra) (UK) (do zaměstnání): 555 1300 555 034
Jane Garnierová (sestra) (UK) (domů): 555 1305 555 034
Jakki Kellowayová (dceřina paní na hlídání) (UK): 555 171 555 5602
Angus Deayton a Lise Meyerová (sousedé, kteří mohou převzít vzkaz) (UK): zaměstnání- 555 (145) 555 0464, domů- 555 (171) 555 0855
Restauranty, kde bych mohl být k zastižení:
The Ivy (UK): 555 171 555 4751
Klub Groucho (UK): 555 171 555 4685
Granita (UK): 555 171 555 3222
Sainsbury's (obchodní dům, kde nakupuji; kdykoli mě můžou nechat vyvolat): 555 171 555 1789
Internetová diskusní stránka: www.douglasadams.com/forum
[Poznámka vydavatele]: Tento dopis dosáhl kýženého účinku. David Vogel odpověděl, což mělo za následek plodnou schůzku, která film postrčila o kousek dál.
°

Mladý Zafod sází na jistotu

Rozměrný létající koráb neslyšně klouzal nízko nad hladinou neskutečně nádherného moře. Od samého rána létal sem a tam ve velkých, rozšiřujících se kruzích, až nakonec upoutal pozornost místních domorodců, mírumilovných ostrovanů zbožňujících pokrmy z mořských živočichů, kteří se shlukli na pláži a mhouřili oči do oslepujícího slunečního jasu ve snaze rozpoznat, cože to tam vlastně létá.

Jakýkoli kultivovaný, alespoň trochu inteligentní člověk, který se potlouká světem a už leccos viděl a zažil, by pravděpodobně poznamenal, že se zmíněné plavidlo podobá kartotéční skříni – velké, poměrně nedávno vyloupené kartotéční skříni položené na zádech se zásuvkami vytaženými do vzduchu. A letící. Ostrovany, jejichž životní zkušenosti byly jiného rázu, místo toho ohromila skutečnost, jak málo ta věc připomíná humra.

Vzrušeně mezi sebou klábosili o tom, že nemá klepeta, o jeho tuhých neohebných zádech a především pak o tom, že se jim zdá, že ta věc zažívá nesmírné potíže, pokouší-li se zůstat na zemi. Začali vzrušeně poskakovat na písku, aby tomu hloupému nehumrovi ukázali, že stát na zemi je pro ně tou nejjednodušší věcí na světě. Jenže brzy pro ně tento druh zábavy začal ztrácet na půvabu. Koneckonců, poněvadž jim bylo dokonalé jasné, že ta věc není humr, a poněvadž jejich svět byl požehnán hojností věcí, které humr byly (dobrého půltuctu jich teď svižně pochodovalo po pláži jejich směrem), neviděli důvod ztrácet s tou věcí další čas, a tak se rozhodli odebrat se místo toho k pozdní humří svačince.

V témž okamžiku se plavidlo náhle zastavilo ve vzduchu, překlopilo se a střemhlav se zřítilo do oceánu, provázeno mohutným gejzírem vodní tříště. Ostrované se s křikem rozutekli mezi stromy. Když se o několik vteřin později celí ustrašení vynořili, jediné, co viděli byl hladce vykreslený kruh na vodní hladině a pár hlučně praskajících velkých bublin.

To je divné, sdělovali si mezi sebou navzájem ústy plnými těch nejlepších humrů, kteří se dali sehnat kdekoli v Západní galaxii, to je už podruhé, co se to tenhle rok stalo.

Plavidlo, které nebylo humr, se potopilo rovnou do hloubky šedesáti metrů, kde zůstalo nehnutě viset, zatímco kolem vířily obrovité masy vod. Vysoko nad ním, tam, kde byla voda magicky jasná, se mihl nádherně zbarvený šál lesklých ryb. Pod ním se rozprostírala hlubina, kam světlo pronikalo jen s obtížemi, přecházela barva vody do temné a divošsky modré.

Do hloubky šedesáti metrů sluneční světlo stále ještě pronikalo. Kolem líně proplul velký mořský savec s hedvábně hladkou kůží, napůl lhostejně si plavidlo prohlédl, jako by tak nějak očekával, že přesně takovou věc najde plavat si jen tak kolem, načež se odrazil vzhůru směrem k mihotavému světlu na hladině.

Plavidlo chvíli dál viselo na místě a provádělo měření, načež kleslo o dalších třicet metrů. V této hloubce už začínala být opravdu tma. Vnitřní světla ve stroji pohasla a během zhruba vteřiny, která uplynula, než náhle vyšlehly paprsky hlavních vnějších reflektorů, pocházelo jediné viditelné světlo z malého, mlhavě osvětleného růžového nápisu, na kterém stálo BÍBLBROXOVA ZÁCHRANNÁ A JINAK OPRAVDU UHOZENÁ KORPORACE.

Kužely světla se přehouply dolů, zachytily široký pruh stříbrných ryb, které se v tiché panice stočily panice stočily stranou.

V šeře osvětlené řídící místnosti, která se táhla v širokém oblouku z tupé přídě plavidla, byly shromážděny čtyři hlavy kolem obrazovky počítače, analyzujícího velmi, velmi slabé přerušované signály, které přicházely z hlubiny na mořském dně.

„To je ono," řekl nakonec majitel jedné z hlav.

„Můžeme si tím být zcela jistí?" otázal se majitel další hlavy.

„Na sto procent," odpověděl majitel první hlavy.

„Vy jste si na sto procent jistý, že loď, která leží na dně tohoto oceánu, je loď, o které jste prohlásil, že jste si na sto procent jistý, že nemůže s jistotou sta a jednoho procenta nikdy havarovat?" opáčil majitel dvou zbývajících hlav.

„Prrr," -zvedl dvě ze svých rukou-, „ já se jen ptám."

Dva úředníci z Úřadu pro bezpečnost a ujišťování obyvatelstva na to odpověděli velmi chladným pohledem, ale muži s poněkud nadbytečným, či spíše úhledně sudým počtem hlav to jaksi ušlo. Praštil sebou zpátky na pilotní kavalec, otevřel si dvě piva – jedno pro sebe a druhé taky pro sebe – zvedl nohy na palubní desku a řekl okénkem rybě, co zrovna proplouvala kolem: „Čau, kočko."

„Pane Bíblbroxi…" spustil ten menší a nejistěji působící úředník tichým hlasem.

„Jo?" ozval se Zafod, který ťukal překvapivě rychle vypitou plechovkou do jednoho z citlivějších přístrojů. „Jste připravení k sestupu? Tak jdem na to."

„Pane Bíblbroxi, musíme si především ujasnit jednu věc…"

„Tak jo," přikývl. „Co třeba pro začátek tohle? Proč mi neřeknete, co je ve skutečnosti na té lodi?"

„Vždyť už jsme vám to řekli," odpověděl úředník. „Vedlejší produkty."

Zafod se ušklíbl a vyměnil si obezřetný pohled sám se sebou.

„Vedlejší produkty," opakoval. „Vedlejší produkty čeho?"

„Procesů," odpověděl úředník.

„Jakých procesů?"

„Procesů, které jsou naprosto bezpečné."

„Svatej Zarquone skákavej!" zavolaly obě Zafodovy hlavy jednohlasně. „Tak bezpečné, že musíte postavit létající pevnost, abyste ty vedlejší produkty mohli odvést k nejbližší černé díře a vyklopit je do ní! Až na to, že se tam nedostane, protože pilot si udělá zajížďku – řekl jsem to správně? – aby sehnal jakéhosi zatraceného humra! Jasně, ten chlapík je opravdu pašák, ale… chci říct, přiznejte si to, bylo to v přímo obludoidnímu okamžiku,a teď tu máme takový šrumec, že je to opravdu průstoličák přibližující se kritické hmotnosti, že je to… je to… je to totální selhání slovní zásoby!"

„Zavři hubu!" žařvala pravá hlava ne levou, „Plácáš nesmysly!"

aby se uklidnil, pevně sevřel zbylou plechovku s pivem.

„Poslyšte, hoši," začal znovu po chvíli klidu a rozvažování. Dva úředníci mlčeli. Konverzace na této úrovni sahala podle jejich soudu nad jejich schopnosti chápání. „Jen chci jen vědět," naléhal Zafod, „o co tady ve skutečnosti jde."

Zabodl prst do přerušovaných signálu proudících v podobě dat po obrazovce počítače.. Nic mu neříkaly, ale ani v nejmenším se mu nelíbily už od pohledu. Blikaly tam a vrtěly se a byla v nich spousta čísel a podobných nechutných věcí.

„Ono se to rozbilo, je to tak?" vykřikl . „Loď je plná epsilonových aoristových článků nebo nějakého jiného sajrajtu, co usmaží celý tenhle vesmírný sektor na zilióny let dozadu, a ono to uniká. Je to tak? Je tohle to, co nás čeká tam dole? Vyjdu z toho vraku s ještě větším počtem hlav, než už mám?"

„V žádném případě není možné, aby to byl vrak, pane Bíblbroxi," namítl jeden z úředníků. „Ujišťuji vás, že tahle loď byl zkonstruována naprosto bezpečně. Je zcela vyloučeno, aby byla poškozená."

„Proč ji v tom případě vůbec hledáme?"

„My rádi pátráme po věcech, které jsou dokonale bezpečné."

„Žjóva!"

„Pane Bíblbroxi," řekl úředník trpělivě, „směl bych vám připomenout, že máte teď důležitou práci?"

„Jo, možná mě ale přešla chuť se do ní pustit. Myslíte si snad, že jsem bez jakýchkoli morálních tentononc, jak se tomu říká, těch morálních věcí?"

„Skrupulí?"

„Skrupulí, děkuji vám, ať je to cokoli. Tak co?"

Dva úředníci tam nerušeně stáli a čekali. Tiše si odkašlali, aby si ukrátili dlouhou chvíli.

Zafod si povzdechl povzdechem typu kam-se-to-ten-svět-řítí; zprostil sám sebe pocity viny a otočil se ve svém sedadle.

„Lodi!" zvolal.

„Jo?" ozvala se loď poslušně.

„Dělej to, co dělám já."

Loď se nad tím na pár milisekund zamyslela a pak, po překontrolování všech pečetí na svých tlaku vystavených přepážkách, začala v mlhavém jasu svých světel pomalu a neúprosně klesat do těch nejhlubších hlubin.

Sto padesát metrů.

Tři sta.

Šest set metrů.

Tady, v tlaku takřka sedmdesáti atmosfér, v mrazivých hlubinách, kam nedosáhne jediný paprsek světla, ukrývá

příroda ty nejdivočejší výplody svých nejbizarnějších fantasmagorií. Do kuželů vybělujícího světla prudce vystřelovaly téměř půlmetrové noční můry, otvíraly zubaté tlamy a mizely zpátky v černi.

Sedm set šedesát metrů.

Kolem kalných okrajů světla z lodních reflektorů se míhali provinilá tajemství hlubin s očima na dlouhých stopkách.

Na obrazovkách počítačů se stále zřetelněji rýsovala a rozjasňovala topografie pozvolna se přibližujícího mořského dna, dokud z něj nešel oddělit tvar, který se zřetelně lišil od svého okolí. Bylo to jako velká, šikmo nakloněná válcovitá pevnost, která se uprostřed prudce rozšiřovala, aby mohla pojmout těžké ultrapláty, do kterých byly zapouzdřeny kriticky důležité zásobníky, a u kterých jejich stavitelé předpokládali, že učiní loď tou nejbezpečnější a nejnerozbitnější lodí, jež kdy byla postavena. Ještě před vypuštěním do vesmíru do fyzické struktury této části bušili, práskali, stříleli a vystavovali ji každému možnému napadení, o kterém konstruktéři věděli, že je vydrží, aby mohli předvést, že vydrží.

Napjaté ticho v kabině bylo stále přiškrcenější, poněvadž jednotlivým členům začalo docházet, že to byla právě tato část lodi, co se pozoruhodně úhledně rozštíplo vedví.

„Ve skutečnosti je to dokonale bezpečné," ujistil Zafoda jeden z úředníků. „Je to postavené tak, že i kdyby se loď rozlomila, je nemožné aby byly jakkoli narušeny skladovací zásobníky."

Tisíc sto šedesát šest metrů.

Z otevřeného palubního jícnu záchranného plavidla pomalu vykročily vysoce tlakuvzdorné inteligentní skafandry a jaly se brouzdat skrze clonu světel k monstróznímu tvaru, jehož obrys temně vystupoval z mořské noci. Pohybovaly se s podivnou neohrabanou grácií, takřka beztížně, třebaže byly zatíženy celým oceánem vod.

Zafod měl pravorukou hlavu vyvrácenou vzhůru a zíral do nitra černých nezměrností nad sebou. Jeho mysl na okamžik tiše rozeřvala. Pohlédl na svou levou stranu a ulevilo se mu, když uviděl, že jeho druhá hlava je bez jakýchkoli starostí pohroužena do sledování Krobiánského ultra-kriketového zápasu vysílaného na videozařízení v přilbě. Kousek za ním po jeho levici kráčeli dva úředníci z Úřadu pro bezpečnost a ujišťování obyvatelstva, a o kousek před ním po pravici si vykračoval prázdný skafandr, který nesl jejich nástroje a testoval jejich cestu.

Přišli až k obrovské trhlině v rozbité, převrácené vesmírné lodi Nejnezničitelnější Bungr a nasměrovaly svítilny do jejího nitra. Mezi dorvanými a pokroucenými přepážkami o síle šedesáti centimetrů se rýsovaly znetvořené přístroje. Teď si tam žila rodinka velkých průhledných úhořů a zdálo se, že se jim docela líbí. Prázdný skafandr kráčel před nimi podél gigantického, temného trupu a zkoušel vzduchové uzávěry přetlakových komor. Třetí, které zkusil, po chvilce odolávání otevřel. Vtěsnali se dovnitř a čekali několik dlouhých minut, zatímco čerpací zařízení se potýkali se strašlivým tlakem, který vyvíjel oceán, a nahrazovaly ho stejně strašlivým tlakem vzduchu a inertních plynů. Konečně se vnitřní dveře otevřely a umožnily jim vstup do temného nitra vesmírného korábu Nejnezničitelnější Bungr. Museli projít několika dalšími vysoce bezpečnostními titanovými dveřmi, z nichž každé úředníci otevřeli sadou qarkových klíčů. Brzy se nacházeli tak hluboko mezi silnými bezpečnostními poli, že vysílání ultra.kriketového zápasu začalo slábnout a Zafodovi nezbylo než si to přepnout na jednu z rockových videostanicí, poněvadž neexistovalo místo, kam by jejich signál nedosáhl.

Před nimi se otevřely poslední dveře a Zafod s úředníky a skafandrem vešlo do rozměrného a truchlivého prostoru, který nejvíc připomínal hrobku. Zafod namířil paprsek svítilny na protější zeď. Světlo dopadlo na ječící tvář s vytřeštěnýma očima. Zafod zařval ve zmenšené kvintě, upustil svítilnu a ztěžka si dosedl na podlahu či spíše na tělo, které tam leželo ničím nerušeno zhruba šest měsíců, a které teď reagovalo na skutečnost, že si na ně někdo sedl,tím, že se rozletělo na kusy. Zafod si v duchu chvíli lámal hlavu, jak by se měl v takové situaci zachovat, a po krátké, leč hektické vnitřní debatě sám se sebou usoudil, že tou nejsprávnější věcí bude utratit vědomí.

Když o pár okamžiků přišel k sobě, předstíral, že neví, kdo je, kde je nebo jak se tam dostal, ale nepodařilo se mu to zahrát dost přesvědčivě. Pak tedy předstíral, že se mu paměť náhle vrátila s takovým spěchem, že jej doprovodný šok znovu připravil o vědomí, ale bohužel mu nedobrovolně pomohl na nohy prázdný skafandr – který se mu začínal velice vážně protivit – a přinucen chtě nechtě se konečně porozhlédnout se po okolí.

Bylo matně, nesouvisle osvětlené a nepříjemné v mnoha ohledech, z nichž tím nejzřetelnějším bylo barevné uspořádání části rozprsklého těla navigačního důstojníka nebohé ztroskotané lodi na podlaze, zdech, stropě a především pak na dolní polovině jeho, Zafodova, skafandru. Důsledek exploze zmíněné mrtvoly byl tak strašlivě nechutný, že na něj už nebudeme poukazovat – snad s výjimkou toho, že se Zafod uvnitř svého skafandru pozvracel, načež si ho ze sebe sundal a vyměnil po patřičných úpravách nastavení přístrojů v přilbě, s tím prázdným. Bohužel však odporný puch smrdutého vzduchu v lodi, následovaný pohledem na jeho vlastní oblek nenuceně si chodící kolem obalný tlejícími vnitřnostmi, stačil k tomu, aby jej přiměl pozvracet si i druhý skafandr, což byl problém se kterým se on a skafandr budou muset naučit žít.

To je všechno. Už žádné ošklivosti.

Alespoň už ne tyhle konkrétní ošklivost.

Majitel vřeštícího obličeje se teď malilinko uklidnil a nesouvisle bublal ve velké nádrži se žlutou tekutinou – nouzovém suspenzním tanku.

Bylo to šílené," blekotal, „naprosto šílené! Já mu to říkal, že si vždycky můžeme zkusit ulovit humra, a poletíme zpátky, jenže on tím byl jako posedlý! Posedlý! Copak se vůbec může někdo chovat tak bláznivě kvůli humrovi? Protože já se tak rozhodně nechovám. Na to, aby se dal jíst, je celý gumovitý a piplačkový, a abych řekl pravdu, taky mně moc nechutná. Rozhodně dávám přednost hřebenatkám, a taky jsem mu to řekl. Ach, Zarquone, že jsem mu to ale nandal!"

Zafod zíral na neobvyklé zjevení vznášející se ve své nádrži. Bylo připojené na spoustu hadic, které ho udržovaly při životě, a jeho hlas vybublávající z reproduktorů se strašidelně rozléhal po lodí a vracel se k nim v podobě děsivých ozvěn z hlubin vzdálených chodeb.

„Právě tady jsem se dopustil omylu," zařval šílenec z nádrže. „Ve skutečnosti jsem řekl, že dávám přednost

hřebenatkám, a on namítl, že je to proto, že jsem ještě neochutnal opravdového humra připraveného tak, jak to dělají tam, odkud pocházeli jeho předkové, což bylo na téhle planetě, a prý mi to dokáže. Řekl, že to není žádný problém, prý ten humr stojí za celou extra cestu, natožpak za malou odbočku, které bude zapotřebí k tomu, abychom se sem dostali, a dušoval se, že prý si dokáže s lodí hravě poradit při přeletu atmosférou, jenže to bylo šílenství, holé šílenství!" zařval a odmlčel se, divoce kouleje očima, jako by to slovo zazvonilo na nějaký obrovitý zvonec v jeho lebce. „Loď se mu vymkla zpod kontroly, hned jak jsme tam vletěli! Nemohl jsem uvěřit, co to děláme, a to jen proto, aby mi dokázal jakýsi nesmysl kvůli humrovi, který je ve skutečnosti jako jídlo tolik přeceňovaný. Je mi líto, že tady pořád mluvím o humrech, hned toho nechám, ale během uplynulých měsíců co jsem tady v téhle nádrži, jsem na ně musel myslet tak často. Dokážete si vůbec představit, jaké to je být celé měsíce zavřený v jedné lodi s pořád stejnými chlápky a jíst odpornou šlichtu, a ještě k tomu jediné, o čem s vámi váš kolega mluví jsou humři, a pak strávíte šest měsíců v nádrži s břečkou a musíte o tom zas a znovu pořád přemýšlet. Slibuji, že se pokusím zavřít hubu a nemlít už o humrech, opravdu se vynasnažím. Humři, humři, humři – dost! Myslím, že jsem jediný, kdo to přežil. Jsem jediný, komu se podařilo vlézt do pohotovostního tanku, ještě než jsme havarovali. Vyslal jsem nouzový signál a pak jsme narazili. Je to katastrofa, viďte? Naprostá katastrofa, a to všechno jen proto, že jeden chlápek měl rád humry. Dávají vám moje řeči vůbec smysl? Věřte mi, po těch všech měsících je pro mě obtížné mluvit srozumitelně."

Hleděl na ně s prosebným výrazem ve tváři a zdálo se, že jeho mysl se začala pomalu houpavě snášet na zem jako padající list. Zamrkal a vykulil na ně oči, jako opice dívající se na divnou rybu. Pak zaškrábal svraštělými prsty na skleněnou stěnu nádrže. Z úst a z nosu se mu vyvalily husté chuchvalce droboučkých žlutých bublin, krátce se zachytily v kartáči jeho vlasů a začaly pomalu stoupat vzhůru.

„Och, Zarquone, Och, nebesa," zamumlal pateticky sám k sobě. „Konečně mě našli. Jsem zachráněn…"

„Ano," přitakal jeden z úředníků briskně, „konečně jsme vás našli. Alespoň že tak." Zamířil k počítačové konzole uprostřed komory a začal rychle pátrat v hlavních monitorovacích okruzích po hlášených škodách.

„Zásobníky na aoristové články jsou nedotčené," řekl s uspokojení.

„U lejna svatého dinga," vyštěkl Zafod, „ takže na palubě přece jen jsou aoristové články."

Aoristové články se používaly v nyní již šťastně zavržené formě energetické produkce. Když hon na nové zdroje energie nabral v jistém okamžiku zběsilé obrátky, jeden chytrý mladý chlapík si uvědomil, že jediným místem, které nikdy nevyčerpalo všechny své dostupné zdroje energie, je – minulosti. A v náhlém návalu krve do hlavy, které mají taková prozření tendenci vyvolávat, přišel ještě téže noci na způsob těžby, a během roku už byla vysávána energie z velkých kusů minulosti, které byly bezcitně odhazovány. Ti, kdo tvrdili, že minulost by měla být ponechána nedotčená, byli obviňováni z toho, že si hoví v extrémně drahé formě sentimentality. Minulost poskytovala velmi levný, hojný a čistý zdroj energie, a vždycky mohlo existovat několik Rezervací národní minulosti zřízených k tomu, kdyby někdo chtěl platit za jejich údržbu, a co se týkalo tvrzení, že vysávání minulosti ochuzuje přítomnost, nu, možná tomu tak v nepatrném měřítku bylo, ale důsledky byly zanedbatelné.Satčilo, když si člověk dokázal udržet smysl pro proporce.

Teprve když přišli na to, že ve skutečnosti je ochuzována rovněž jejich přítomnost, a že důvodem je to , že ti sobečtí zlodějští zmetci z budoucnosti dělali totéž své minulosti, uvědomili si všichni, že všechny aoristové články do jednoho a strašlivé tajemství jejich výroby musí být neprodleně a jednou provždy zničeny. tvrdili, že je to pro spásu jejich praprarodičů a pravnuků, ale ve skutečnosti měli na mysli dobro vnuků svých prarodičů a prarodičů svých vnuků.

Úředník z Úřadu pro bezpečnost a ujišťování obyvatelstva nad tím pokrčil rameny. „Jsou tady zcela v bezpečí," ujistil ho. Pohlédl na Zafoda a njednou řekl s netypickou upřímností: „Na palubě je ale něco mnohem horšího než aoristový články. Alespoň," dodal poklepávaje na jednu z obrazovek, „doufám, že je to na palubě."

Druhý úředník se k němu ostře vrhl. „Co to tady k čertu vykládáš?" okřikl ho.

Ten první opět pokrčil rameny. „Na tom přeci nesejde," řekl. „Ať si blábolí, co chce. Stejně mu to nikdo neuvěří. Proto jsme se rozhodli, že raději vezmeme jeho, než bychom podnikli něco oficiálního, ne snad? Čím divočejší příběh bude vyprávět, tím víc bude znít, jako by to byl hipísácký dobrodruh, co si nenapravitelně vymýšlí. I kdyby prozradil, co jsme mu řekli, budou ho považovat za paranoika." Mile se usmál na Zafoda, který se kroutil ve svém skafandru plném zvratků. „Můžete jít s námi," prohodil, „pokud si přejete."

„Vidíte?" řekl úředník zaneprázdněný prohlížením ultra-titanových vnějších pečeti zásobníku na aoristové články. „Dokonale zabezpečené, dokonale bezpečné."

Stejnou věc řekl, když procházeli mezi zásobníky obsahujícími chemické zbraně tak silné, že jedna čajová lžička by mohla fatálně zamořit celou planetu.

Stejnou věc řekl, když procházeli mezi zásobníky obsahujícími zeta-aktivní sloučeniny tak silné, že jedna čajová lžička by mohla vyhodit do vzduchu celou planetu.

Stejnou věc řekl, když procházeli mezi zásobníky obsahujícími theta-aktivní sloučeniny tak silné, že jedna čajová lžička by dokázala dočista vymazat celou planetu.

„Jsem rád, že nejsem planeta," zamumlal Zafod.

„Nemáte se čeho obávat," ujistil ho úředník z Úřadu pro bezpečnost a ujišťování obyvatelstva. „Planety jsou naprosto bezpečné. Za předpokladu," dodal – a odmlčel se. Blížili se k zásobníku nejblíže k místu, kde byla vesmírná loď Nejnezničitelnější Bunkr zničená. Chodba tam byla pokroucená a zdeformovaná a podlaha byla místy vlhká a plná lepkavých skvrn.

„Ehm, ehm,"říkal, „emm, strašně mockrát emm."

„Co je v tomhle zásobníku?" dožadoval se Zafod.

„Vedlejší produkty," odpověděl úředník a začal si opět odkašlávat.

„Vedlejší produkty…" naléhal Zafod „čeho?"

Žádný z úředníků mu neodpověděl. Místo toho velice pečlivě prozkoumávali dveře zásobníku, dokud nepřišli na to, že jeho pečetě byly ukrouceny silami, které zdeformovaly celou chodbu. Jeden z nich se zlehka dotkl dveří. Zhouply se pod jeho dotekem a otevřely se dokořán. Uvnitř byla tma, jen kdesi hluboko v jeho nitru slabě blikal pár matných žlutavých světýlek.

„Čeho?" zasyčel Zafod.

Vedoucí úředník se otočil ke svému kolegovi.

„Někde tu je úniková kapsle," řekl, „kterou měla posádka použít k opuštění lodi před jejím vystřelení do černé díry. Myslím, že by bylo záhodno přesvědčit se, jestli tu pořád ještě je." Druhý úředník přikývl a beze slova zmizel.

První úředník tiše pokynul Zafodovi, aby vešel dovnitř. Mdlá žlutavá světýlka svítila zhruba šest metrů od nich.

„Důvodem," řekl tiše, „proč jsou všechny ostatní věci v této lodi bezpečné, alespoň podle mého názoru, je skutečnost, že nikdo není takový šílenec, aby je použil. Nikdo. Alespoň by se žádný šílenec nikdy nedostal do jejich blízkosti. Kdokoli tak bláznivý nebo nebezpečný cinká na velice hlasité poplašné zvonky. Lidé jsou možná hloupý, ale nejsou zas tak hloupý."

„Vedlejší produkty," zasyčel Zafod znovu – musel syčet, pokud nechtěl, aby bylo slyšet, jak se mu třese hlas – „čeho?"

„Ehm, umělých lidí"

„Čeho?"

„Firmě Sirius Cybernetics byl udělen obrovský výzkumný grant, aby navrhla a vyrobila syntetické bytosti, které by bylo možno ovládat. Výsledky byly neustále katastrofální. Všichni ti 'lidé' a 'bytosti' jsou směsicí charakterových vlastností, které by nikdy nemohly koexistovat u přirozeně se vyskytujících životních forem. Většina z nich byli jen prostě jen ubohé patetické nedodělky, ale někteří byly velmi, velmi nebezpeční. Nebezpeční proto, že nerozcinkávali varovné zvonky v hlavách ostatních lidí. Dokázali procházet jednotlivými situacemi takovým způsobem, jakým procházejí duchové skrze zdi, protože nikdo nikdy nezpozoroval hrozící nebezpečí.

Nejnebezpečnější ze všech byli tři naprosto identičtí jedinci – byli zavřeni sem do tohoto zásobníku, aby byli vystřeleni s touto lodí, do černé díry a pryč z našeho vesmíru. Nejsou zlí, ve skutečnosti jsou docela prostoduší a okouzlující. Jenže jsou to ti nejnebezpečnější tvorové, kteří kdy žili, protože pro ně neexistuje nic zakázaného, co by neudělali…"

Zafod pohlédl na dvě kalná žlutavá světla. Jak jeho oči pomalu přivykaly šeru, uviděl, že ta dvě světla rámují třetí prostor, kde bylo cosi rozbitého. Na podlaze kolem se leskly mokré, lepkavé skvrny.

Zafod a úředník pomalu kráčeli k světlům. V tom okamžiku se do sluchátek v přilbách zapraskala čtyři slova od druhého úředníka.

„Úniková kapsle je pryč," řekl stroze.

„Najdi ji," štěkl Zafodův společník. „Zjisti, kam přesně zmizela."

Zafod přistoupil ke dvěma zbývajícím nádržím. Rychlým pohledem zjistil, že každá z nich obsahuje identické vznášející se tělo. Prohlédl si jedno z nich podrobněji. Tělo patřilo postaršímu muži a vznášelo se v husté žlutavé tekutině. Muž vyhlížel laskavě, po celé tváři měl spoustu příjemných vrásek od smíchu. Vlasy měl na člověka jeho věku nepřirozeně husté a tmavé a pravá končetina se mu neustále komíhala dopředu a dozadu, a nahoru a dolů, jako by si potřásal rukama s nekonečným zástupem neviditelných duchů. Bodře se usmál, zabublal a zaklokotal jako napůl spící miminko, a příležitostně jako by se celé jeho tělo velice mírně zachvělo sotva znatelným otřesem smíchu, jako by právě pověděl sám sobě vtip, který nikdy předtím neslyšel, nebo si ho řádně nepamatoval. Vypadalo to, jako by tato mávající, usmívající se, bublající bytost, s malými žlutými bublinkami seřazenými na rtech, obývala vzdálený světa jednoduchých snů.

Ze sluchátka v Zafodově přilbě se náhle ozvala další strohá zpráva. Planeta, ke které mířila úniková kapsle, již byl identifikována. Byl to galaktický sektor ZZ9 plurálu Z alfa.

Zafod našel malý reproduktor vedle nádrže zapnul jej. Muž ve žluté tekutině si něžně bublal cosi o zářivém městě na kopci.

Slyšel také úředníka z Úřadu pro bezpečnost a ujišťování obyvatelstva, jak vydává instrukce v tom smyslu, že chybějící úniková kapsle obsahuje nějakého 'Reagana' a že planetu v sektoru ZZ9 plurálu Z alfa je nutno 'dokonale zabezpečit'.

Z Naprosto, naprosto komické knížky
vánočního pokoje,
1986

°

Výňatky z interview vedeného Mattem Newsomem

D. A. Potíž s Dirkem Gentlym byla v tom, že jsem cítil, že jsem ztratil se svou postavou kontakt a jaksi se mi nedařilo vdechnout své knize život. Tehdy jsem si řekl: „Tak jo, nechám toho a vrhnu se na něco jiného." Pak, když jsem se tak díval zpátky na všechny ty myšlenky, které byly v Lososu pochybnosti, najednou jsem si uvědomil, co jsem dělal špatně. Zkrátka jsem používal nápady, které jako by patřily spíš do Stopaře než do knih o Dirkovi Gentlym.

A tak si myslím, že v určitém okamžiku v budoucnosti dospěju k bodu, kdy začnu psát šestou knihu ze série o Stopaři. Tentokrát bych na to ale chtěl jít trochu jinak, poněvadž lidé říkají, docela oprávněně, že Převážně neškodná byla velmi deprimující kniha. Taky že byla. Důvod je prostý-prožil jsem mizerný rok kvůli celé spoustě osobních důvodů, které tu nechci rozvádět, zkrátka jsem měl veskrze bídný rok a snažil jsem se psát na tomto pozadí knihu. A hádejte, co z toho vzešlo - samozřejmě pochmurná kniha!

Rád bych zakončil sérii o Stopaři něčím na poněkud veselejší notu, a navíc mi pětka nepřipadá jako zrovna pěkné

číslo. To šestka je mi mnohem sympatičtější. Myslím, že hodně z věcí, které byly původně v Lososu pochybnosti, byly naplánovány do Lososa pochybnosti a ve skutečnosti se v něm neosvědčily, by mohly být vyňaty a zkombinovány s některými novými myšlenkami.
M. N. Ano, protože někteří lidé jistě slyšeli, že Losos pochybnosti by měl být novou knihou ze série o Stopaři.
D. A. V jistém smyslu je to pravda, protože teď budu schraňovat některé z myšlenek, které jsem nebyl schopen efektně využít v rámci Dirka Gentlyho, a zasazovat je do rámce Stopaře, s tím, že budou cestou procházet nevyhnutelnými změnami. A z úcty ke starým časům bych ji mohl nazvat Losos pochybnosti, nebo bych ji mohl nazvat - inu, kdo ví!

LOSOS POCHYBNOSTI
[Poznámka vydavatele: Zde uveřejněná podoba Lososa pochybnosti byla sesbírána z různých verzí tohoto rozepsaného díla. Přečtěte si prosí, Slovo amerického redaktora na začátku knihy, kde naleznete detailní popis, jak byla sestavována dohromady. Na další stránce najdete Douglasův fax jeho dlouholeté londýnské vydavatelce, který vystihuje zamýšlené schéma románu, a poskytuje nám určitou představu, jak by mohl daný příběh pokračovat.]

°
Fax
Komu: Sue Freestoneové
Od: Douglase Adamse
Předmět: obsah Lososa pochybnosti
Dirk Gently, najatý někým, s kým se nikdy nesetkal, aby dělal práci, která není nijak upřesněna, začne nahodile sledovat vybraného jedince. Pátrání jej zavádí do Los Angeles a skrze nosní průchody nosorožce až do vzdálené budoucnosti, kterou ovládají agenti s nemovitostmi a těžce ozbrojení klokani. Přemíra vtipů, lehce upytlačené ryby a nenadálé rekvizity velesložitých systémů, to vše tvoří pozadí k zatím nejvíce matoucímu a nejméně pochopitelnému případu Dirka Gentlyho.

Kapitola I
Téměř každého rána vystoupil Dave na toto osamělé místo na kopci a přinesl s sebou malé obětiny, aby je zanechal na hrobě svatého Cliva, patrona agentů s nemovitostmi. Dnes přinesl, jak se alespoň domníval, část čisticího zařízení na bazény, jednoduše řečeno to byla jakási velká, umělohmotná, sací humrovitá věc.
Opatrně ji položil na zem a ustoupil pár kroků dozadu, aby mohl obdivovat výsledný efekt.
Hrob byl ve skutečnosti jen malou nakupeninou kamenů, kolem které byla umělecky naaranžována řádka věcí, které se čas od času někde vykopaly. Bylo tam dálkové ovládání garážových vrat, něco, co kdysi pravděpodobně bylo součástí odšťavňovače, a dětská noční lampička ve tvaru zelené žabky. Humrovitá věc na čištění bazénů tuto výstavku skvěle doplňovala a Dave ji naaranžoval tak, že její půlmetrové žebrované trubice z umělé hmoty visely jako sloní choboty dolů přes žabí lampičku.
Svoje ranní výlety k hrobu svatého Cliva podnikal částečně proto, že si na ně zvykl a měl je rád, ale taky proto, že mu poskytovaly šanci trávit čas o samotě a přemítat o věcech. Všechno začalo jako pouhé výlety na místo, kde si mohl v klidu jen tak blbnout, ale postupně se změnily v něco mnohem významnějšího, než měl původně v úmyslu, a navíc Dave zjistil, že potřebuje nějaké místo, kam by mohl od všeho uniknout a přemýšlet. Někdy si dokonce dělával starosti. Vždycky, když byl ustaraný, začal se potichoučku hihňat, a když už si dělal opravdu velké starosti, tak si začínal pobrukovat staré písničky od skupiny Carpenters, a to tak dlouho, dokud ho starosti nepřešly.
Dnes si ale starosti dělat nebude. Dnes se bude bavit. Shodil z ramene plátěný vak, který s sebou vynesl nahoru, a položil jej na zem.
Seshora byl doslova omračující výhled. Davokraj byl z každé strany obklopen hustým hvozdem, lesem mimořádné bujnosti a rozmanitosti, který se hemžil životem a barvami. Vinula se jím řeka Dave, která se proplétala mezi kopci stále dál a dál, dokud se po osmi stech kilometrech nevlila do nezměrného oceánu, kterému až donedávna říkali Daveův oceán, ale který Dave v záchvatu skromného zahanbení přejmenoval na Karenin. Vždycky si říkal, že Tichý oceán je opravdu stupidní jméno. Byl tam. Vůbec nebyl tichý. A tak ho raději přejmenoval.
Davokraj sám byl velice působivým dílem. Ve skutečnosti úžasným dílem, když o tom tak přemýšlel. Prohrábl si rukou dlouhé, zplihlé vlasy, potlačil velmi, velmi tiché zahihňání a zahleděl se na něj.
Davokraj pokrýval zhruba devadesát akrů na úbočí kopce, a nové domy již začínaly vyrůstat i na okolních kopcích. Krásné domy. Mnohem krásnější než kterékoli z těch, co by mohl prodat nebo dokonce jen pochopit jeho imaginární svatý Clive. Žádné z těch přihlouplých domů v rančerském stylu se zvýšeným podlažím a stupidními konverzačními jámami, ve kterých by člověk s pouhou polovinou mozku raději zavraždil sám sebe, než by v nich konverzoval. Daveovy domy byly něco úplně odlišného.
Mimo jiné to byly chytře postavené domy. Všechno spočívalo v maličkostech, jako například v tom, že byly obrácené správným směrem. Měly sklo na správných místech, kámen na správných místech, vodu na správných místech, rostliny na správných místech, takže jimi správně proudil i vzduch a bylo teplo tam, kde jste ho chtěli mít, a chladno tam, kde jste ho chtěli mít. V podstatě nešlo o nic jiného než o obyčejnou fyziku. Většina architektů neznala z fyziky nic, jak se alespoň domníval. Věděli jen neužitečné hlouposti. V Daveových domech přesouvaly spektrální hranoly a vlákna sluneční světlo tam, kde jste ho chtěli mít. Výměníky tepla čerpaly tepelnou energii od potravin v lednici a předávaly ho jídlu v troubě. Jednoduché. Lidé chodili do Daveových domů a říkali: „Páni! To je opravdu šikovné! Jak je možné, že takovéhle domy nestaví nikdo jiný?" Odpověď? Protože jsou hloupí.
A ty telefony! Dave dal lidem mnohem krásnější, chytřejší a celkově mnohem skvostnější telefony, než jaké měli

předtím. Jenže oni chtěli taky televizi, kterou Dave v první řadě považoval za monumentálně hloupou, a tím hloupější za daných okolností; ovšem na druhé straně to představovalo docela zajímavý problém a Dave jej samozřejmě vyřešil. Jenže vyřešil už takové množství problémů, že neuváženě vytvořil nový. Davokraj byl nyní společenstvím takřka tisíce lidí, což Davea činilo svým způsobem zodpovědným. Nepočítal s tím, že bude muset být zodpovědný.

Utrhl si dlouhé stéblo trávy a začal jím rozmrzele švihat kolem sebe. Od Davodomu se odrážely paprsky ranního slunce. Davodům byla ta největší a nejkrásnější ze všech budov na - inu, přiznejme si to - na celém světě. Ve tvaru prstence obkružovala vrcholek protilehlého kopce elegantními obloukovitými zdmi z bílého kamene a zdánlivě celými akry skla. Vrcholek sám byl změněn na japonskou zahradu, ze které protékaly celým domem na svahy pod ním průzračné potůčky.

Těsně pod Davodomem, na stejném úbočí kopce a nacházející se uvnitř stejného bezpečnostního okruhu (nemohl uvěřit, že teď musí mít takové věci jako bezpečnostní okruhy; a ještě k tomu čtyřicet - čtyřicet! - z o něco více než devíti set obyvatel Davokraje byli právníci) byla Cesta nozdry.

Cesta nozdry byla pravděpodobně tou nejúžasnější věcí, jakou Dave kdy vymyslel. Dokonce i on, jemuž většina věcí, které lidé považovali za velmi úžasné, připadala velice pitomá, si myslel, že je velmi úžasná. Byl to vlastně jediný důvod, proč se tady kolem nacházelo všechno ostatní, a jedině tohle - snad jen vyjma právníků - dokázalo Davea přimět pobrukovat si staré písničky od skupiny Carpenters.

Zářivé sluneční paprsky se nyní odrážely od celého Davokraje. Dave musel připustit, že je to tam opravdu pěkné, ale musel si rovněž přiznat, že Davokraj se mu svým způsobem jaksi líbil víc, když to ještě bylo jen jeho legrační přihlouplé místo, kam si chodíval, protože jedině on byl dost chytrý na to, aby věděl, jak se tam dostat. A teď byly kolem domy, a on, teprve pětadvacetiletý, si již začínal připadat, jako by mu bylo skoro třicet.

Do háje s tím! Dnes sem přišel, aby se pobavil, ne aby si dělal starosti. Sebral ze země velký plátěný vak a zavěsil si jej zpátky přes rameno. Sam z toho dostane záchvat. Právníci se zblázní. Tak ať. Otočil se a vystoupil o něco výš po úbočí kopce. Tomu kopci se říkalo Vršek světa a Dave ho pojmenoval podle jedné písničky od skupiny Carpenters. Jednou ze skvělých věcí na tom, že máte svůj vlastní svět, je skutečnost, že si v něm můžete dělat, co chcete, a hlavně se vám může líbit skupina Carpenters.

Terén na úbočí kopce o něco výš nad hrobem byl poměrně rozeklaný a těžko schůdný, a tak se musel Dave chvílemi škrábat po čtyřech přes kameny, aby se dostal na místo, kam měl namířeno.

Stačilo asi tak dvacet minut a bylo mu pořádně horko a taky se dost zapotil, ale podařilo se mu vyšplhat na samý vrcholek, nebo přinejmenším na poslední ploché místečko těsně pod ním, na pevnou desku hluboce zvrásněné skály, kam se posadil a shodil na zem vak. Chvíli tam jen seděl a snažil se popadnout dech a pak začal vak vybalovat. Vytáhl hliníkové vzpěry, vytáhl oranžové šňůry, vytáhl purpurové kevlarové plachty.

Po zhruba deseti minutách montování byla ta věc připravená - velký, pavučinkovitě okřídlený hmyz lidského výmyslu. Kousky kevlaru napnuté mezi trubkami rámu byly překvapivě malé a podivně tvarované. Dave totiž přišel na to, že většina látky používaná u běžných rogalových křídel je nadbytečná, a tak se jí zbavil.

Důkladně smontovaný rám zkontroloval a spokojeně v duchu konstatoval, že všechno je na svém místě, že je to opravdu davovské.

Nervózně vzhlédl od své práce, ale jen na okamžik. Provede to v každém případě, a tak bylo hloupé být z toho nervózní. Opatrně křídlo zvedl a přenesl je na kraj skalní římsy, kde pak chvíli stál a přehlížel z ní celý Davokraj. S uspokojením si všiml, že třebaže jeho kluzák vypadá spíš jen jako sušicí rám na hedvábné bikini, byl velmi pevné konstrukce, a Dave musel energicky táhnout, aby jej vůbec rozhýbal.

Odsud k Davodomu to bylo okolo jednoho a půl kilometru horizontálně a pár stovek metrů vertikálně. Viděl dům lesknoucí se ve slunečním svitu, viděl jeho velký plavecký bazén, úpravně obklopený zelení uvnitř japonské zahrady na vrcholku Davokopce. I když to bylo daleko a slunce dopadalo zešikma, takže jen stěží rozlišil detaily, byl si téměř jistý, že Sam na něho čeká někde vedle bazénu. Napadlo ho, že by bylo nejlepší přistát rovnou uprostřed bazénu. Podíval se na hodinky. Bylo těsně po osmé hodině a on naplánoval schůzku se Samem na osmou. Už tam bude určitě čekat.

Sam považoval většinu Daveových plánů a nápadů za hazardní, šílené, nezodpovědné a příležitostně hraničící s čirou blbostí. Jenže skočit z kopce do bazénu, to takový obyčejný blbec určitě nedovede. Nakolik obtížné to naopak může být pro někoho tak geniálního, jako je on?

Zkontroloval směr větru, vkročil do lehkého postroje, utáhl přezky, připnul pás ke křídlu, provlékl ruce dvěma smyčkami, sevřel do dlaní trubky rámu a byl připravený.

Jediné, co mu nyní zbývalo, bylo vrhnout se do prostoru pod sebou.

Uf. Tak jo. Jde se na věc.

Žádné zbytečné starosti, žádné hloupé strachování. S lehkým srdcem vykročil kupředu a vzlétl do prostoru. Vzduchový polštář jej okamžitě podepřel, natočil jím mírně do strany. Dave se zapřel proti rámu, pak se pokusil trochu uvolnit, potom se uvolnil ještě víc a snažil se nalézt co nejlepší rovnováhu, což byl poměrně snadný manévr, protože stroj velice citlivě reagoval na každý jeho pohyb. Konečně ji našel. Byl ve vzduchu. Letěl. Připadal si jako velký pták.

Panečku, to je ale paráda! Ocitnout se zčistajasna v prázdnotě pro něj byl tak trochu šok, ale byl to příjemný šok, jako byste si šli časně zrána zaplavat do bazénu. A navíc okolní vzduch nebyl prázdný. Měl pocit, jako by padal do obrovitých neviditelných polštářů, a všude kolem byly neviditelné prsty, které se zvedaly a šimraly ho, čechraly mu vlasy a tahaly ho za triko. Jakmile se jeho mozek vypořádal s rozlehlými okolními prostorami, začal si připadat jako hračka visící z konce obřího mobilu pomalu se otáčejícího nad Davosvětem. Provedl širokou nenucenou otočku doprava, a pak, v reakci na mírnou změnu váhy další otočku doleva, ale stejně měl pocit, jako by se stále pohyboval jako oblouk v oblouku, jako kolo uprostřed kola. Svět, jeho svět, se pomalu otáčel pod ním, zelený, bohatý, bujný a

svěží.

Uplynulo již téměř 2 milionu let od doby, co lidská rasa náhle vyhynula, a svět se během té doby opravdu hodně zlepšil. V geologickém slova smyslu to samozřejmě nebyl víc než pomíjivý okamžik, ale evoluční síly najednou měly tuny a míle prostoru, ve kterém se mohly vyřádit, velké trhliny, které bylo třeba vyplnit, a všechno začalo bujet jako šílené. Všichni hovořili o tom, jak zachránit svět. Dave nemluvil, ale konal. Podařilo se mu něco úchvatného. Když se tak díval pod sebe, musel uznat, že je opravdu pašák. Davosvět. Jo.

Poklidně klouzal vzduchem, nevzpíral se mu, ale nechal se jím unášet. Bylo to úžasné, kdyby jej ovšem nezačínal pronásledovat pocit, že manévr přistání v bazénu u domu možná bude o maličko obtížnější, než původně předpokládal. Jenže právě tak to měl rád - když byly věci o něco obtížnější, než si představoval.

Pak si ale začal uvědomovat, že to možná bude dokonce o hodně obtížnější. Jednou věcí bylo klouzat pohodlně vzduchem, nechat se unášet proudy a pozvolna klesat dolů, a něco jiného bylo snažit se jakýmkoli smysluplným způsobem řídit. Kdykoli se pokusil zatočit příliš ostře, křehká konstrukce nad ním začala docela znepokojivým způsobem drnčet a příšerně klepat.

Kapitola 2

„Já kočky nedělám," opáčil Dirk Gently.

Jeho tón byl příkrý. Měl pocit, že na něj má nárok, protože to na světě přece jen už někam dotáhl. Neměl sice žádný důkaz, který by jeho čistě soukromý názor podpořil, ale zkrátka cítil, že už je načase, aby o tom dal všem vědět. Taky ho trápilo špatné zažívání, ovšem to s tím nijak nesouviselo.

Ta ženská - jak se jen jmenovala? Melinda čísi. Zapsal si její jméno na papírek, jenže ten samozřejmě někam založil, pravděpodobně pod kupu neotevřených obálek s bankovními výpisy na vzdáleném rohu psacího stolu- stála proti němu za deskou stolu a měřila si ho s rozhořčeně zvednutým levým obočím.

„Ve vašem inzerátu stojí..."

„Ten inzerát je starý," vyštěkl Dirk. „Kočky už nedělám." Mávl rukou, aby ho už konečně nechala na pokoji a jal se předstírat, že je zaneprázdněn jakýmsi veledůležitým papírováním.

„Co tedy děláte?" nedala se odbýt.

Dirk stroze vzhlédl. Ta ženská se mu nelíbila od okamžiku, kdy vkročila do jeho kanceláře. Nejenže ho zaskočila naprosto nepřipraveného, ale navíc byla provokativně krásná. Nesnášel krásné ženy. Rozčilovaly ho svým půvabem, svým šarmem, svou odzbrojující roztomilostí a především pak svým zatvrzelým odmítáním jít s ním někam na večeři. Už ve chvíli, kdy tahleta Melinda vešla do místnosti, mu bylo nad slunce jasné, že ta by s ním na večeři nešla, ani kdyby byl poslední muž na světě a měl růžového Cadillaca se stahovací střechou, a tak se rozhodl, že podnikne preventivní protiopatření. Pokud by snad měla v úmyslu nejít s ním na večeři, pak s ním nepůjde na večeři podle jeho podmínek.

„Do toho vám nic není," odsekl jí. V břiše mu bolestně zaškrundalo.

Zvedla i druhé obočí.

„Zastihla vás snad schůzka, kterou jsem si s vámi ujednala, ve špatný čas?"

„To tedy jo," pomyslel si Dirk, třebaže to samozřejmě neřekl nahlas. Byl to jeden z nejhorších měsíců, jaké si pamatoval. Kšefty šly pomalu, ale nejenom pomalu. To, co bylo za normálních okolností tenkým pramínkem příjmů, nejdřív zpomalilo v pouhé odkapávání a pak ustalo docela. Nic. Nikdo. Vůbec žádná práce, pokud jste ovšem nepočítali jednu praštěnou starou ženskou, která za ním přišla se psem, jehož jméno si nepamatovala. Vysvětlila mu, že utržila menší ránu do hlavy a zapomněla jméno svého psa, takže k ní teď nepřiběhne, když na něj volá. Mohl by prosím zjistit, jak se její pes jmenuje? Jak mu řekla, normálně by se zeptala svého manžela, jenže ten nedávno zahynul při seskoku na gumovém laně, což samozřejmě neměl ve svém věku dělat, ale slavil sedmdesáté narozeniny a prohlásil, že v ten den udělá přesně to, co chce udělat už hodně dlouhou dobu, i kdyby ho to mělo zabít, což se samozřejmě stalo, a ačkoli se snažila kontaktovat ho prostřednictvím média při spiritistické seanci, jedinou odpovědí, které se jí od něho dostalo, bylo, že na žádné duchařské nesmysly nevěří, že je to všechno zatracený podfuk a tak dále, což od něho považovala za velmi hrubé a ovšem i poněkud trapné pro médium. A tak dále.

Vzal tu práci. Tak hluboko už klesl.

Nic z toho samozřejmě neřekl nahlas. Jen si tu Melindu změřil chladným pohledem a prohlásil: „Upozorňuji vás, že provozuju vážné detektivní řemeslo, milá dámo, a..."

„Vazné," řekla, „nebo vážené?"

„Co tím chcete říct?" Dirk obvykle sahal k mnohem ostřejším odpovědím, ale, jak již podotkl, zastihla ho ve velmi nepříznivý čas. Po víkendu, kdy se snažil přijít na jméno tomu zatracenému psisku, se včera nestalo vůbec nic, až na jednu věc, kvůli níž se velice ošklivě lekl a musel pak dlouho a usilovně přemýšlet, zda z toho všeho už nezačíná bláznit.

„Je v tom velký rozdíl," pokračovala ta ženská. „Stejný jako rozdíl mezi něčím, co je údajně nafukovací, a něčím, co je skutečně nafouklé. Mezi něčím, co je údajně nerozbitné, a něčím, co opravdu přežije pořádné mrsknutí proti zdi,"

„Cože?" nechápal Dirk.

„Chci pouze říct, že jakkoli vážné čili seriózní je možná vaše řemeslo, pokud by bylo opravdu vážené, tak byste si pravděpodobně mohl dovolit koberec, nějakou tu barvu na zeď a možná dokonce i druhou židli, na kterou by se mohl posadit váš případný klient."

Dirk neměl ponětí, co se stalo s druhou židlí, kterou míval v kanceláři, ale rozhodně to nehodlal přiznat před ní.

„Židli nepotřebujete," řekl. „A vůbec se mi zdá, že jste si spletla dveře. My dva se spolu nemáme o čem bavit. Přeju vám pěkný den, milá dámo, já vaši ztracenou kočku hledat nebudu."

„Já neřekla, že jde o ztracenou kočku."

„Prosím o prominutí," řekl Dirk. „Jasně jste..."
„Řekla jsem, že to je něco na způsob ztracené kočky. Ztratila se mi jen půlka."
Dirk se na ni podíval s tupým výrazem ve tváři. Krom toho, že vypadala tím svým blonďatým, štíhlým a pružným způsobem mimořádně dobře, byla navíc oblečená ve stylu „mně je jedno, co nosím na sobě, jen nějaké staré hadry, co se povalují kolem", který spoléhá na to, že si dáváte mimořádně záležet, co necháváte povalovat kolem. Bylo vidět, že je dost inteligentní, a pravděpodobně měla taky velice slušnou práci, něco na způsob řízení významné textilní nebo telekomunikační společnosti, a to i navzdory skutečnosti, že jí bylo zjevně pouhých třicet dva let. Jinými slovy, byla přesně ten typ, co si jen tak někam nezakládá kočky, a jistě by neměla zapotřebí obcházet mizerné malé soukromé detektivní kanceláře, i kdyby to dělala. Šla mu z toho hlava kolem.
„Nemluvte mi tu nesmysly, prosím," řekl ostře. „Můj čas je drahý."
„Ano? Jak drahý?"
Pohrdavě se rozhlédla po jeho kanceláři. Musel přiznat, že místnost působí poněkud odpudivě, ale ať se propadne, jestli tam prostě bude jen tak nečinně sedět a nechá se urážet. Jen proto, že zoufale potřebuje práci a ještě zoufaleji peníze, a že nemá nic lepšího na práci, neznamená to, že je tam na pokývnutí a zavolání každé pohledné ženské, co si jen tak vejde do jeho kanceláře a nabídne se, že mu zaplatí. Cítil se pokořeně.
„Nehovořím o výši svých honorářů, ačkoli ta je, a to vás ujišťuji, závratná. Spíš jsem myslel na ztrátu času. Času, který už nikdy nebude znovu plynout stejným způsobem."
Důrazně se k ní naklonil přes desku stolu.
„Čas je totiž ohraničená entita, víte? Do exploze Slunce zbývá pouze něco málo kolem čtyř miliard let. já vím, že teď to vypadá jako strašně moc roků, jenže uběhnou velice rychle, zvlášť pokud je promarníme frivolními nesmysly a hloupými řečmi."
„Hloupými řečmi! Mluvíme tady o polovině mé kočky!"
„Madam, nevím, koho míníte tím ‚my', ale..."
„Tak víte co? Vyslechněte si detaily toho případu, a pak se můžete svobodně rozhodnout, jestli ho přijmete nebo ne, poněvadž je, to připouštím, poněkud zvláštní. Jenže já si s vámi domluvila schůzku kvůli tomu, co stálo ve vašem inzerátu, a tam bylo doslova a do písmene, že hledáte ztracené kočky, a pokud mě teď odmítnete čistě na základě tvrzení, že už ztracené kočky nehledáte, tak vám musím připomenout, že existuje něco jako živnostenský zákon. Nepamatuju si přesně, co v něm stojí, ale vsadila bych se o pět liber, že tohle podle něj dělat nemůžete."
Dirk si povzdechl. Sebral ze stolu tužku a přitáhl si k sobě podložku s čistým listem papíru.
„Tak dobrá," povzdechl si rezignovaně. „Zapíšu si detaily případu."
„Dekuji vám.
„A pak ho odmítnu."
„To už jevaše věc.
„Přestože já se vám pořád snažím zdůraznit," opáčil Dirk, „že není. Takže. Jak se ta kočka jmenuje?"
„Nárazový."
„Nárazový?"
„Ano. Prostě jako nárazový vítr."
Dirk se na ni podíval. „Raději se na nic neptám," zabručel.
„Ale měl byste, abyste nelitoval."
„To posoudím sám."
Pokrčila rameny.
„Kocour?" řekl Dirk. „Kočka?"
„Kocour."
„Věk?"
„Čtyři roky."
„Popis?"
„Nu, jak bych to řekla? Je to těžké."
„Jak těžká může být odpověď na tuhle otázku? Je černý? Bílý? Rezavý? Mourovatý?"
„Ach tak. Siamský."
„Dobrá," řekl Dirk a zapsal si „siamský".
„Kdy jste ho viděla naposledy?"
„Asi tak před třemi minutami."
Dirk odložil tužku a podíval se na ni.
„Vlastně možná spíš před čtyřmi," dodala spěšně.
„Dovolte mi, abych se ujistil, že vám dobře rozumím," řekl Dirk. „Vy tvrdíte, že se vám ztratil kocour jménem, ehm, ‚Nárazový', zatímco jste tu stála a hovořila se mnou?"
„Ne. Ztratil se mi - či spíš se mi jaksi napůl ztratil - před dvěma týdny. Ale naposledy jsem ho viděla těsně předtím, než jsem vešla do vaší kanceláře. Jen jsem ho kontrolovala, abych se ujistila, že je v pořádku. Byl. Nu vlastně, svým způsobem. Pokud se tomu dá říkat v pořádku."
„A... ehm, kde přesně byl v okamžiku, kdy jste se dívala, jestli je v pořádku?"
„Ve svém košíku. Mám ho přinést dovnitř? Je hned za dveřmi." Vyšla z místnosti a vrátila se s proutěným kočičím košíkem střední velikosti. Položila jej na Dirkův psací stůl. Jeho obsah tiše zamňoukal. Zavřela za sebou dveře.
Dirk se zamračil.
„Promiňte, pokud vám připadám trochu natvrdlý," řekl a podíval se na ni zpoza košíku. „Mohla byste mi vysvětlit,

kterou část vašeho povídání jsem pochopil špatně? Mám dojem, že po mně chcete, abych uplatnil svoje profesionální schopnosti k tomu, abych hledal a pokud možno i našel a vrátil vám kočku...”

„Přesně tak.”

„... kterou máte tady s sebou v kočičím košíku?”

„Ano, takhle je to správně, do jistého bodu.”

„A jaký bod to je?”

„Podívejte se sám.”

Odšoupla kovovou zástrčku, která držela na místě víko, sáhla do košíku, vyndala kocoura a položila ho na Dirkův psací stůl hned vedle košíku.

Dirk se na něho podíval.

Kocour - Nárazový - se podíval na něho.

Existuje zvláštní druh pohrdání, který mají siamské kočky v očích, když vás pozorují. Tento pocit zná například ten, kdo čistě náhodou vešel ke královně ve chvíli, kdy si čistila zuby.

Nárazový se podíval na Dirka a zjevně shledal, že si z bůhvíjaké příčiny zasluhuje nanejvýš přezíravé chování. Odvrátil se od něj, zívl, protáhl se, krátce si přejel tlapičkou vousky, ulízal si malé kolečko zcuchané srsti, pak zlehka seskočil ze stolu a začal pečlivě prozkoumávat třísku na prkenné podlaze, která mu očividně připadala mnohem zajímavější než Dirk.

Dirk na něj jen beze slova hleděl.

Do zmíněného jistého bodu vypadal Nárazový úplně stejně jako normální siamská kočka. Ovšem jen do jistého bodu. Tím bodem, do kterého vypadal Nárazový jako normální siamská kočka, byl jeho pas, který byl obvázaný úzkou, oblačně šedivou stužkou.

„Přední půlka vypadá docela dobře,” řekla Melinda - ať bylo její příjmení jakékoli - tichým hlasem. „Dobře živený a zdravý, nemyslíte?”

„A zadní půlka?” vydechl Dirk.

„Právě proto jsem přišla. Abyste mi ji našel.”

Za oblačně šedivou stužkou nebylo nic. Kocourovo tělo jednoduše uprostřed končilo. Všechno za přibližně devátým žebrem bylo, nu, prostě pryč.

Ač to bylo zvláštní, nezdálo se, že by to kočce v nejmenším vadilo. Nešlo o to, že by se se svým politováníhodným postižením natolik dokonale sžila, nebo že by se odvážně snažila nic si z něho nedělat. Chybějící zadní půlka ji prostě nijak neovlivňovala. Dokonce se ani nezdálo, že by si vůbec byla všimla, že z ní něco schází. Kromě toho, že naprosto ignorovala běžné biologické zákonitosti, byla kočka také v naprostém rozporu s fyzikálními zákony. Pohybovala se, skákala, procházela se, seděla, a to všechno naprosto stejně, jako by měla i zadní půlku.

„Není to neviditelné,” řekla Melinda rozpačitě a zvedla kočku do výše. „Ve skutečnosti to tam vůbec není.” Projela rukou vzduch sem a tam v místě, kde by se měl nacházet kocourův zadek. Zvíře se kroutilo a svíjelo v jejím sevření a nazlobeně mňoukalo a nakonec mrštně skočilo na podlahu a začalo si uraženě vykračovat kolem.

„Na mou duši,” řekl Dirk, který si sepjal ruce pod bradou, „tohle je opravdu zvláštní.”

„Takže ten případ vezmete?”

„Ne,” odpověděl Dirk. Odstrčil od sebe psací podložku. „Je mi líto, ale takovými věcmi se prostě nezabývám. Pokud existuje něco, do čeho se mi chce míň než hledat kočku, pak je to hledat půlku kočky. Dejme tomu, že nebudu mít štěstí a nenajdu ji. Co potom? Jak se podle vás pak dokážu vypořádat se životem? Je mi líto, ale s kočkami jsem skoncoval a taky jsem definitivně skoncoval s čímkoli, co dokonce jen zavání nadpřirozeným nebo paranormálním. Jsem racionálně uvažující člověk a... omluvte mě.” Přerušilo ho vyzvánění telefonu. Dirk zvedl sluchátko. Povzdechl si. Byl to Thor, prastarý severský bůh hromu. Dirk okamžitě poznal, že je to on, a sice podle dlouhého, zlověstného ticha a protahovaného podrážděného mručení, po němž následovaly podivné řvavé zvuky. Thor to s telefony moc neuměl. Obvykle stál ve vzdálenosti tří metrů od nich a řval na ně svoje božské příkazy. Překvapivě dobře to fungovalo, co se týkalo navázání spojení, ale takřka to vylučovalo normální konverzaci.

Thor se nastěhoval k jisté americké dívce, Dirkově dobré známé, a Dirk z podivného islandského vyřvávání rozléhajícího se tři metry od sluchátka na druhém konci linky pochopil, že on, Dirk, se má odpoledne dostavit na čaj.

Řekl, že ano, že to ví, že přijde kolem páté, a moc se na to těší a uvidí se spolu později; jenže to Thor samozřejmě z místa, kde stál, nemohl slyšet, a tak se začal strašlivě vztekat a hrozně řvát.

Dirkovi nezbývalo, než to nakonec vzdát. Váhavě položil sluchátko do vidlice a doufal, že Thor nenadělá v Katině bytě příliš velkou paseku. Věděl, že se jí podařilo přesvědčit velkého boha, aby při svých záchvatech vzteku mačkal sáčky se smaženými brambůrky a nikoli židle, pohovky a motorky, jenže někdy jaksi nemohl pochopit, co se kolem něj děje, a tehdy to bývalo opravdu vážné.

Dirka z toho přepadl sklíčený pocit. Vzhlédl. Ach ano, půlka kočky.

„Ne,” řekl. „Odejděte. Já se tou záležitostí nehodlám déle zabývat.”

„Ale, pane Gently, já slyšela, že máte v této oblasti dost dobrou reputaci.”

„Což je přesně to, čeho bych se rád zbavil. Takže odsud prosím odejděte a tu vaši rozdvojenou kočkovitou šelmu si laskavě vezměte s sebou.”

„Nu, pokud je to vaše rozhodnutí...”

Zvedla košík a zamířila ke dveřím. Polokocour ji poslušně následoval.

Dirk minutu či dvě nehybně seděl za svým psacím stolem a v duchu přemýšlel, proč je dnes tak mrzutý. Když pohlédl směrem k oknu, spatřil mimořádně atraktivní a interesantní klientku, kterou právě neurvale odmítl z čiré nabručenosti. Jak tak pospíchala přes ulici směrem k černému londýnskému taxíku, připadala mu obzvlášť úchvatná a svůdná.

Pospíchal k oknu, otevřel je a vyklonil se z něj.
„Předpokládám, že večeře asi nepřichází v úvahu, co?" vykřikl.

Kapitola 3

„Je mi líto, ale Thora jsi právě zmeškal," řekla Kate Schechterová. „Najednou odsud vyrazil v záchvatu nordického vzteku kvůli čemusi nebo něčemu jinému."

Neurčitě mávla rukou ve směru zející rozježené díry v okně, ze kterého byl výhled na Primrose Hill. „Pravděpodobně odešel do zoo, aby mohl zase zírat na losy. Vrátí se za pár hodin, plný piva a výčitek svědomí a s velkou tabulí skla, která do toho okna stejně nebude pasovat. A tak se kvůli tomu znovu rozčilí a rozbije něco jiného."

„Obávám se, že jsme měli malé nedorozumění po telefonu," řekl Dirk. „Jenže já opravdu nevím, jak jim předcházet.''

„To ani nejde," povzdechla si Kate. „Zkrátka to není šťastný bůh. Tohle není jeho svět. A nikdy nebude."

„A co tedy budeš dělat?"

„Mám toho na práci tolik, že nevím co dělat dřív. Nevěřil bys, kolik času mi zabere jen ustavičné opravování rozbitých věcí."

Na tohle se Dirk sice neptal, jenže věděl, že Kate to ví, a tak na ni už nenaléhal. Stejně zrovna odešla do kuchyně, aby přinesla čaj. Posadil se do staršího křesla a rozhlédl se kolem sebe po malém bytě. Všiml si, že Kate má na psacím stole naskládanou docela slušnou sbírku knih o severské mytologii, a ze všech vyčnívaly různé záložky a kartičky s poznámkami. Očividně se snažila ze všech sil, aby zvládla situaci, i když jedna kniha, zabořená zhruba deset centimetrů do zdi a zjevně tam mrsknutá nadlidskou silou, poskytovala určitou představu o typu problémů, se kterými se musela denodenně potýkat.

„Ani se neptej," řekla s pohledem upřeným ke knize ve zdi, když se po chvíli vrátila s čajem. „Raději mi řekni, jak se máš ty."

„Dnes odpoledne jsem udělal něco," spustil a zamíchal si bledý, neduživě vyhlížející čaj a najednou si samozřejmě uvědomil, že Američané nemají ponětí, jak čaj správně připravovat, „co bylo neuvěřitelně hloupé."

„Já si říkala, ze se tváříš jako kakabus."

„Měl jsem hrozný týden, taky mě trápilo špatné zažívání, a tak jsem kvůli tomu byl tak trochu..."

„Nic mi neříkej. Potkal jsi velice atraktivní a žádoucí ženu a byl jsi na ni neuvěřitelně hrubý a nafoukaný."

Dirk na ni vytřeštil oči. „Jak to víš?" vydechl.

„Děláš to tak pořád. Udělal jsi to i mně."

„To není pravda!" protestoval Dirk.

„Aleje!"

„Ne, ne, ne."

„Ujišťuju tě, že je, vždyť přece..."

„Počkej," skočil jí do řeči Dirk. „Už si vzpomínám. Hmmm. Zajímavé. A říkáš, že to tak dělám pořád?"

„Možná ne čtyřiadvacet hodin denně. Určitě se musíš taky tu a tam vyspat."

„Ale tvrdíš, že bývám nafoukaný a hrubý na atraktivní ženy?"

Podařilo se mu posunout se v křesle a zalovit v kapse po notesu.

„Nechtěla jsem, aby sis to bral nějak vážně, ve skutečnosti vlastně o nic nejde... ačkoli, když o tom tak přemýšlím, řekla bych, že pravděpodobně jde o zásadní nedostatek charakteru. Co to děláš?"

„Och, jen si něco zapisuju. Stejně je to zvláštní, když je člověk soukromý detektiv. Celou dobu trávíš tím, že zjišťuješ divné věci o jiných lidech, které neví nikdo jiný, a pak najednou zjistíš, že existují všechny možné věci, které vědí všichni ostatní o tobě, a ty je nevíš. Věděla jsi například, že divně chodím? Prý se zeširoka kolébám jako kachna, jak to kdosi nazval."

„Jistě že to vím. Ví to každý, kdo tě zná."

„Kromě mě, samozřejmě," řekl Dirk. „Teď, když to vím, snažím se přistihnout sám sebe, kdykoli jdu kolem výkladní skříně. Jenže to nefunguje. Jediné, co vidím, jsem já, strnulý uprostřed kroku s nohou ve vzduchu a lapající po dechu jako ryba. Přesto si o sobě vedu takový malý seznam, kam jsem zrovna připsal: Jsem vždycky mimořádně namyšlený a hrubý na atraktivní ženy."

Vstal a na vteřinu či dvě se na svůj nový zápis zadíval.

„Víš," řekl zamyšleně, „tohle by mohlo vysvětlovat neuvěřitelnou spoustu věcí."

„Ale no tak," chlácholila ho Kate. „Bereš si to moc osobně. Já ti jen chtěla říct o svém postřehu, že když se necítíš ve své kůži nebo máš nějaký průšvih, máš sklon zaujímat obranný postoj, a to bývá vždycky, když... tohle si taky zapisuješ?"

„Samozřejmě. Všechno jsou to velice užitečné věci. Možná to nakonec dopadne tak, že zahájím v plném rozsahu vyšetřování své vlastní osoby. Stejně nemám co dělat."

„Ty nemáš práci?"

„Ne," připustil Dirk ponurým hlasem.

Kate se pokusila obdařit ho povzbudivým pohledem, ale Dirk zrovna hleděl z okna.

„A souvisí fakt, že nemáš práci, jakýmkoli způsobem s tím, že jsi byl dnes hrubý a arogantní k atraktivní ženě?"

„Prostě mě přišla otravovat s totálním nesmyslem," zamumlal Dirk napůl pro sebe.

„Nic mi neříkej," řekla Kate. „Chtěla, abys jí našel ztracenou kočku."

„Ale ne," povzdechl si. „Nic tak velkolepého to nebylo. Dávno minuly dny, kde jsem ještě hledával celé kočky."

„Co tím myslíš?"

Dirk jí kočku popsal. „Vidíš, čím teď musím brát zavděk?" dodal zkormouceně.

Kate na něj zírala.
„To nemyslíš vazné.
„Myslím," řekl.
„Půlku kočky?"
„Ano. Jenom zadní půlku."
„Já myslela, žes říkal přední půlku..."
„Ne, tu má. Ta tam byla, úplně normální. Ta ženská po mně chtěla, abych našel jen zadní půlku." Zvedl šálek s čajem a podíval se přes něj na Londýn za oknem.
Kate si ho změřila podezřívavým pohledem.
„Ale není to...," začala, „... velice, velice, velice divné?"
Dirk se otočil a pohlédl jí do tváře.
„Já bych řekl," prohlásil, „že to byl ten nejdivnější úkaz, který jsem kdy zažil, a to už jsem viděl všelijaké podivnosti. Bohužel," dodal a znovu odvrátil zrak, „jsem zrovna neměl náladu."
„Co tím chceš říct?"
„Trápily mě zažívací potíže. A když mám zažívací potíže, bývám vždycky špatně naložený."
„A jen kvůli tomu jsi..."
„Bylo to ještě kvůli něčemu. Taky jsem ztratil ten papírek."
„Jaký papírek?"
„Ten, na který jsem si zapsal, že s ní mám dohodnutou schůzku. Nakonec jsem ho objevil pod hromadou bankovních vypisů."
„Které zásadně neotvíráš."
Dirk se zamračil a znovu otevřel svůj notes.
„„Nikdy... neotvírám... bankovní... výpisy,'" napsal do něj zamyšleně. „A tak, když přišla," pokračoval, jakmile si zastrčil notes zpátky do kapsy, „zaskočilo mě to, protože jsem ji nečekal, takže jsem neměl situaci pod kontrolou, což znamenalo, že..."
Znovu vylovil svůj notes a cosi do něj naškrábal.
„Co si to tam zase píšeš?" zajímala se Kate.
„Potřeba kontrolovat situaci," odpověděl Dirk. „Mým prvním instinktem bylo přimět ji, aby se posadila, a pak předstírat, že si ještě musím něco dodělat, abych se mohl v duchu připravit."
„Jenže?"
„Rozhlédl jsem se kolem a všiml si, že tam není židle. Bůh ví, kam se poděla. Což znamenalo, že musela zůstat stát nade mnou. To taky nesnáším. Za takové situace se ze mě stává opravdová krysa." Znovu nahlédl do svého notesu a zalistoval jím. „Podivná souhra okolností, nemyslíš?"
„Co tím chceš říct?"
„Nu, naskytl se mi případ toho nejneobvyklejšího druhu. Přišla za mnou krásná, inteligentní a zjevně bohatá žena, nabídla se, že mi zaplatí, když vyšetřím jev, který popírá samotné základy všeho, co víme o fyzice a biologii, a já... já ten případ odmítnul. Opravdu zvláštní. Za normálních okolností bys mě musela přibít k podlaze, abys mi zabránila vrhnout se po takovém případu. Pokud ovšem," dodal zamyšleně a zamával ve vzduchu svým notesem, „pokud bys mě opravdu dobře neznala."
„Co tedy navrhuješ?"
„Já nevím. Nad celou řadou podivných malých náhod by se dalo mávnout rukou, kromě jediné. Když jsem konečně našel ten papírek, na který jsem si zapsal, že s ní mám schůzku, telefonní číslo chybělo. Dolní polovina papírku byla utržená. Takže vůbec nevím, jak ji teď najít."
„A co kdybys zavolal na informace? Jak že se jmenuje?"
„Smithová. Beznadějné. Ale nezdá se ti divné, že to číslo bylo utržené?"
„Myslím, že ani ne. Lidi pořád trhají nějaké kousky papíru. Podle mě jsi zřejmě potřeboval papír, na který bys sis mohl zapsat nějaké poznámky k teorii o zakřivení prostoru a času, co tě právě napadla, ale mám dojem, že nakonec sis z něho utrhl kousek jen k tomu, aby sis s ním mohl vyčistit uši."
„Však ty by sis taky dělala starosti ohledně prostoru a času, kdybys tu kočku viděla."
„Možná si jen potřebuješ nechat vyčistit kontaktní čočky."
„Já kontaktní čočky nenosím."
„Tak je asi nejvyšší čas, abys začal."
Dirk si povzdechl. „Uznávám, že jsou chvíle, kdy se ve svém fantazírování nechávám tak trochu unést," řekl. „Poslední dobou nemám co na práci. S kšefty je to tak slabé, že jsem se musel snížit k tomu, abych se podíval, zda je vůbec ve Zlatých stránkách moje číslo, a pak jsem na něj sám sobě zavolal, abych se přesvědčil, jestli funguje. Kate...?"
„Ano, Dirku?"
„Řekla bys mi, kdyby sis myslela, že už z toho začínám bláznit, že ano?"
„Od toho jsou přátelé."
„Opravdu?" přemítal Dirk. „Víš, často o tom přemýšlím. Ptám se jen proto, že když jsem sám sobě zatelefonoval..."
„Ano?"
„Odpověděl jsem si."
„Dirku, starý brachu," řekla Kate, „potřebuješ si odpočinout."
„Vždyť já nedělám nic jiného," zabručel Dirk.
„V tom případě potřebuješ začít něco dělat."

„Ano," přitakal Dirk. „Jenže co?"

Kate si povzdechla. „Já ti to nepovím, Dirku. Tobě vlastně nemůže nikdo nic říct. Nikdy ničemu nevěříš, dokud na to nepřijdeš sám."

„Hmmm," řekl Dirk a znovu otevřel svůj notes, „to je ale opravdu zajímavý postřeh."

Kapitola 4

„Joshi," řekl hlas s poněkud zvláštním švédsko-irským přízvukem.

Dirk jej ignoroval. Odnesl sáček s nákupem do přežívajících zbytků své doničené kuchyně. Z velké části to byla mražená pizza, a tak ji uložil do malé ledničky, která byla zaplněná starými, bílými, rozbředlými věcmi, co byly od pohledu natolik hnusné, že v sobě nedokázal sebrat odvahu identifikovat je.

„Jude," řekl švédsko-irský hlas.

„To zní strašně," zamumlal si Dirk pro sebe. Zapnul rádio, aby si poslechl zprávy v šest hodin. Říkali v nich samé pochmurné věci. Ekologická havárie, katastrofa, občanská válka, hladomor a tak dále, a jako bonus ještě přidali spekulaci na téma, zda do Země udeří či neudeří přibližující se obří kometa.

„Juliane," špitl švédsko-irský hlas nesměle. Dirk zavrtěl hlavou. Tohle jistě ne.

V rádiu neúnavně brebentili o kometě: posluchači si mohli vyslechnout širokou škálu názorů na to, co přesně se stane. Některé autority tvrdily, že narazí do Sheridanu ve státě Wyoming, a to přesně sedmnáctého června. Vědci z NASA se domnívali, že shoří v horní vrstvě atmosféry a k zemskému povrchu vůbec nedoletí. Tým indických astronomů prohlásil, že mine Zemi o několik milionů kilometrů, načež tříská rovnou do Slunce. Britské autority byly toho názoru, že kometa udělá cokoli, co má udělat podle Američanů.

„Julio," řekl hlas. Žádná odpověď.

Další zpráva z rádia Dirkovi ušla, a sice kvůli hlasitému pleskání přední zdi. Přední zeď jeho bytu totiž už nějaký čas tvořily velké plachty silného igelitu, a to v důsledku incidentu před pár týdny, kdy explodovala přímo před Dirkovým domem trysková stíhačka Tornádo, načež ses příšerným jekotem zabořila do Finsbury.

Pro tuhle událost samozřejmě existovalo dokonale logické vysvětlení, jenže Dirka už unavovalo, když je měl pořád někomu opakovat. Důvodem, proč měl Dirk stíhačku Tornádo ve své předsíni, byla skutečnost, že jaksi nemohl vědět, že je to stíhačka Tornádo. Opravdu to nevěděl. Podle něj to byl velký a špatně naložený orel, kterého polapil ve své předsíni, tak jak by to ostatně udělal každý. To, že na sebe vzal velký bojový letoun Tornádo, byť jen na krátký čas, podobu orla, bylo kvůli nešťastnému vzdušnému střetu s legendárním bohem hromu Thorem a...

V téhle části příběhu se Dirk musel obvykle o trochu víc snažit, aby udržel pozornost posluchačů, což se stávalo zřídka, a začal jim sáhodlouze vysvětlovat, jak si to hromovládce Thor se svým záchvatem vzteku rozmyslel, rozhodl se uvést věci do pořádku a vrátil Tornádu jeho řádný tvar. Naneštěstí se Thor, poněvadž to byl bůh, zabýval v tu chvíli vznešenějšími nebo alespoň zcela jinými věcmi, a nedal si tu práci, jak by to možná udělal obyčejný smrtelník, aby se přesvědčil, zda je k tomu příhodný okamžik. Prostě si jen usmyslel, že to provede a bylo to. Beng!

Výsledkem byla naprostá devastace.

A taky kardinální pojišťovací problém. Všechny zainteresované pojišťovací společnosti tvrdily, že to byl, podle jakýchkoli logických měřítek, akt boží. Jenže, argumentoval Dirk, jakého boha? Británie byla podle ústavy křesťanským monoteistickým státem, a proto se jakýkoli „akt boží" definovaný v právním dokumentu musí vztahovat k anglikánskému chlapíkovi zobrazenému na vitráži v kostele, a ne k nějakému polyteistickému halamovi z Norska. A tak dále.

Mezitím byl Dirkův dům - už předtím sám o sobě dost nevábného vzhledu - obestavěn lešením a zabalen do igelitu, a Dirk neměl ponětí, kdy vůbec bude schopný nechat ho opravit. Pokud pojišťovací společnosti nezaplatí - což bylo pravděpodobné, alespoň ve světle strategie, ke které se pojišťovací společnosti uchylovaly v posledních letech, a která spočívala v tom, že své služby pouze inzerovaly, ale ve skutečnosti je nenabízely - Dirk bude muset... nu, vlastně ani docela nevěděl co. Neměl peníze. Alespoň ne svoje vlastní. Měl k dispozici něco málo peněz půjčených od banky, ale neměl ponětí kolik.

„Justine," zaintonoval tichý hlásek. Opět se neozvala žádná odpověď.

Dirk vysypal neotevřené bankovní výpisy na kuchyňský stůl a pohlédl na ně pln odporu. Na okamžik mu připadalo, jako by obálky nepatrně zavibrovaly, ba dokonce měl pocit, že celý prostor a čas začínají pomalu kroužit kolem, ale pravděpodobně se mu to jen zdálo.

„Karle." Nic. „Karele. Keire." Nic. Nic.

Dirk si uvařil kávu a podnikl dlouhou cestu kolem dokola po kuchyni, ve snaze zabránit tomu, aby se dostal do přílišné blízkosti hromady bankovních výpisů, které vyklopil na stůl. Nazírána v určitém světle mohla být celá struktura jeho dospělého života považována za prostředek k vyhýbání se otvírání bankovních výpisů. Otvírat bankovní výpisy jiných lidí- nu, to bylo něco jiného. Zřídkakdy býval šťastnější, než když se mohl pohroužit do studia bankovních výpisů někoho jiného: vždycky shledal, že jsou velice živé a bohaté co do barvy a vypravěčských prostředků, zvlášť když je musel napařit nad hrncem, aby šly otevřít. Ovšem z vyhlídky, že by měl otevřít svoje vlastní, mu vstávaly vlasy na hlavě.

„Keithe," řekl hlas, nadějně, nosově. Nic.

„Kelvine." Taky ne.

Dirk si nalil kávu, a naléval si ji tak pomalu, jak jen to šlo, protože si uvědomoval, že už není zbytí. Bude muset otevřít svoje bankovní výpisy a dozvědět se krutou pravdu. Vybral si ten největší nůž, jaký byl schopen najít, a v hrozivém postoji se jal postupovat k hromadě na stole.

„Kendale.” Ticho.

Nakonec to udělal téměř nonšalantně. Několikrát bezcitně sadisticky šmikl nožem a bylo to. Ve skutečnosti se v tom docela vyžíval, a dokonce si připadal módně zvrácený. Během pár vteřin byly všechny obálky - jeho finanční dějiny posledních čtyř měsíců - otevřeny. Dirk vyložil jejich obsah na stůl před sebe.

„Kendricku.” Nic.

„Kennedy.” Tichý slabý hlásek začínal jít Dirkovi na nervy. Pohlédl do rohu místnosti. Upíraly se na něj odtamtud dvě žalostné oči plné tichého zmatku.

Když Dirk konečně sebral odvahu podívat se na cifru ve spodní části posledního listu papíru, přepadl ho náhlý pocit, jako by plaval ve velice hluboké vodě. Ostře zalapal po dechu. Stolek se pod ním začal kymácet a houpat. Připadal si, jako by mu začaly hnist ramena nemilosrdné ruce osudu. Očekával, že to bude zlé, ve skutečnosti si během posledních dvou týdnů stěží představoval něco jiného, než jak zlé by to mohlo být, ale dokonce ani ve svých nejhorších představách neměl ponětí, že by to mohlo být až tak zlé.

Ucítil v hrdle cosi lepkavého, co tam rozhodně nepatřilo. Přece nemohl, prostě nemohl přečerpat svůj účet o 22 000 liber. Odstrčil se v židli od kuchyňského stolu a na okamžik tam zůstal jen tak sedět. Lapal po dechu a srdce mu divoce bušilo. 22 000 liber...

Přes místnost k němu urážlivě zaplulo: „Kennethe.”

Zatímco se zbrkle snažil vybavit si v mysli alespoň některé ze svých útrat za posledních pár týdnů - tu špatně uvážená košile, tam unáhlená žemle, onde zase divoký víkend na Isle of Wight - uvědomil si, že musí mít pravdu. V žádném případě prostě nemohl přečerpat 22 000 liber.

Zhluboka se nadechl a znovu se podíval na částku.

Bylo to tam pořád. 22 347,43 liber.

Někde se určitě stala chyba. Nějaká strašná, strašlivá chyba. Taky bylo docela možné, že ji udělal sám, a jak tak zíral celý roztřesený na papír, náhle si uvědomil, že ji opravdu udělal.

Předem s hrůzou očekával zápornou částku, a tudíž předpokládal, že se na ni dívá. Ve skutečnosti bylo na jeho účtu 22 347,43 liber zůstatku.

Zůstatku...

Nikdy v životě nic takového neviděl. Dokonce ani nevěděl, jak to vypadá. Nepoznával to. Pomalu, opatrně, téměř jako by se číslice mohly vysypat z papíru a rozkutálet se po podlaze, se probíral listy jedním po druhém a snažil se přijít na to, odkud se proboha všechny ty peníze vzaly. Kolem neslyšena klouzala jména „Kenny”, „Kentigerne” a „Kermite”.

Okamžitě pochopil, že na jeho účet chodí pravidelné platby, a to jednou za týden. Bylo jich sedm - zatím. Ta poslední přišla předposlední pátek, alespoň podle nejnovějšího výpisu. Zvláštní na tom bylo, že ačkoli byly platby pravidelné, šlo o rozdílné částky, každý týden podobné, ale ne zcela totožné. Platba z předposledního pátku byla 3267,34 liber. Ve čtvrtek předtím (všechny přišly koncem týdne, tři z nich ve čtvrtek, čtyři v pátek) byla 3232,57 liber. Předchozího týdne to bylo 3319,14 liber. A tak dále.

Dirk vstal a zhluboka se nadechl. Co to má sakra znamenat? Měl pocit, jako by se celý jeho svět otáčel velmi pomalu a navíc ještě proti směru hodinových ručiček, jak se mu alespoň zdálo. To v něm vyvolalo nejasnou vzpomínku, že když se kdesi posledně napil tequily, celý jeho svět se začal velmi pomalu otáčet po směru hodinových ručiček. Což bylo zřejmě přesně to, co teď potřeboval, pokud měl být schopen uvažovat o tom, co se stalo, s jasnou hlavou. Spěšně se prohrabával kredencí plnou zaprášených, z devíti desetin prázdných lahví napůl zapomenutých rumů a whisky, až konečně něco našel. Napůl plnou láhev meskaly. Nalil si tekutinu na prst vysoko do čajového šálku a spěšně se vrátil ke svým výpisům, náhle plný strachu při pomyšlení, že cifry zmizely, zatímco se na ně nedíval.

Byly tam. Nestejně vysoké částky vyplácené pravidelně každý týden. Znovu se mu začala točit hlava. Co to má znamenat? Úroky, které byly čistě náhodou posílány na nesprávný účet? Pokud by to byly úroky, vysvětlovalo by to kolísání částky. Jenže to pořád nedávalo smysl, a sice z toho prostého důvodu, že úrok přes 3000 liber týdně by představoval úrok ze dvou či tří milionů liber, a rozhodně nebylo normální, že by majitel takového množství peněz dovolil, aby mu jeho peníze posílali někam jinam, natožpak sedm týdnů po sobě. Lokl si meskaly. Ta mu chvíli rázovala sem a tam v dutině ústní a mávala pěstmi, pak si počkala okamžik či dva a začala mu bušit do mozku.

Uvědomil si, že není schopen rozumného uvažování. Problém spočíval v tom, že šlo o jeho vlastní výpisy a on byl zvyklý i číst pouze výpisy jiných lidí. Protože byly jeho vlastní, bylo ve skutečnosti možné, aby prostě jen zvedl sluchátko, zatelefonoval do banky a zeptal se, co se děje. Až na to, že teď už samozřejmě budou mít zavřeno. A navíc měl nepříjemný pocit, že kdyby tam zavolal, aby se na to zeptal, jejich odpověď by zněla: „Panebože, to byl omyl, posílali jsme peníze na špatný účet. Děkujeme vám, že jste nás na naši chybu upozornil. Jak to od nás bylo pošetilé myslet si, že by ty peníze mohly patřit vám.” Bylo mu jasné, že se bude muset pokusit přijít na to, odkud ty peníze jsou, ještě předtím, než se na ně zeptá v bance. Vlastně bude muset dostat peníze z banky dřív, než se jich na to zeptá. Pravděpodobně taky bude muset odjet na Fidži nebo někam jinam, než se jich na to zeptá. Ledaže - dejme tomu - budou peníze chodit dál?

Jakmile obrátil pozornost zpátky k papírům, uvědomil si něco jiného, co by ho jinak bylo trklo okamžitě, kdyby z toho všeho nebyl tak trochu vyvedený z míry. Vedle každé částky byl samozřejmě uveden kód. Účelem kódu bylo informovat ho, o jaký druh příjmu se jedná. Podíval se na kód. Je to jasné. Každá platba přišla na jeho účet prostřednictvím mezinárodního převodu.

Hmmm.

To by také vysvětlovalo kolísání částek. Mezinárodní měnové sazby. Pokud byla každý týden převáděna na účet stejná částka zahraniční měny, pak by odchylky v sazbě způsobily, že pokaždé přišla mírně odlišná částka. Třebaže uskutečnit mezinárodní převod peněz ve skutečnosti trvalo necelou vteřinu, banky kolem toho vždycky nadělaly, jen

aby u sebe mohly pozdržet peníze co nejdéle a měly z nich další zisky.

Jenže ze které země peníze přicházely? A proč?

„Kevíne," řekl irsko-švédský hlas. „Kierane."

„Sklapni už!" rozčilil se Dirk.

Tohle konečně vyprovokovalo nějakou odpověď. Malý popletený teriér ležící v košíku v rohu místnosti dychtivě vzhlédl a potěšeně zakňučel. Zatím nereagoval na žádné ze jmen, které mu postarší počítač na stolku vedle něho recitoval z textového souboru plného jmen, ale zjevně měl rád, když mu říkali, aby byl zticha, a vrtěl ocasem v naději, že uslyší nějakou další výtku.

„Kimberly," řekl počítač. Nic. Pes beze jména se tvářil zklamaně.

„Kirby."

„Kirku." Pes se pomalu uvelebil zpátky do svého košíku vystlaného starými novinami a zaujal svou dřívější pozici vyjadřující bezradné utrpení.

Staré noviny. Přesně to Dirk potřeboval.

O pár hodin později měl odpověď, či přinejmenším určitý druh odpovědi. Nic, co by zašlo až tak daleko, že by to dávalo smysl, ale dost na to, aby Dirk pocítil povzbudivý nápor vzrušení: podařilo se mu rozluštit část rébusu. Jak velkou část, to zatím nevěděl. A neměl ani ponětí, s jak velkým rébusem se potýká. Absolutně žádné ponětí.

Posbíral kolem sebe reprezentativní vzorky novin z posledních pár týdnů - zpod psa, zpod pohovky, zpod své postele, ty, co byly poházené v koupelně. Navíc se mu podařilo sehnat dva mokré, ale kriticky důležité výtisky Financial Times od starého tuláka výměnou za deku, něco málo jablečného moštu a výtisk knihy O původu vědomí u důsledku kolapsu dvoukomorové mysli. Podivná žádost, pomyslel si, když se ubíral domů z malého parčíku, ale pravděpodobně ne podivnější než jeho. Ustavičně mu bylo připomínáno, nakolik neskonale odlišným místem je svět, je-li nazírán z bodu nacházejícího se pouhý metr doleva od něj.

Na základě číselných údajů z novin byl schopen zkonstruovat tabulku pohybů každé z hlavních světových měn v průběhu posledních pár týdnů a přesvědčit se, které z nich odpovídá kolísání částek, jež každý týden chodily na jeho účet. Odpověď ho ihned praštila do očí. Americké dolary. Pět tisíc dolarů, aby byl přesný. Pokud by bylo každý týden převáděno ze Spojených států do Británie pět tisíc dolarů, přišly by v librách částky víceméně totožné s těmi, které byly uvedeny na jeho bankovních výpisech. Heuréka! Čas na oslavný nájezd do lednice.

Dirk si dřepl před televizi se třemi plátky studené pizzy a plechovkou piva, pustil si taky rádio a ještě k tomu pořádně nahlas cédéčko od ZZ Top. Potřeboval přemýšlet. Někdo mu platil 5 000 dolarů týdně a dělal to tak už sedm týdnů. Byla to ohromující novina. Přežvykoval pizzu. Nejenom to, peníze mu posílal někdo z Ameriky. Ukousl si další sousto, bohatě obložené sýrem, feferonkami, kořeněným mletým masem, ančovičkami a vejcem. Nijak moc času v Americe nestrávil a neznal tam nikoho - a vlastně neznal nikoho na zemské kůře - kdo by dobrovolně mrhal svými penězi na takovou existenci, jako byl Dirk.

Zarazila ho další věc, ale tentokrát se to peněz netýkalo. Písnička od skupiny ZZ Top o televizních večeřích jej přiměla zamyslet se na okamžik nad pizzou, kterou právě konzumoval. Zmateně na ni pohlédl. Sýr, feferonky, mleté maso, ančovičky a vejce. Není divu, že ho dnes trápily zažívací potíže. Další tři plátky z pizzy si dal dnes ráno k snídani. Byla to kombinace, na kterou býval - jako pravděpodobně jediný člověk na světě - nezdravě navyklý a které se před několika měsíci slavnostně zřekl, protože jeho vnitřnosti už nebyly schopné vypořádat se s něčím takovým. Nijak o tom nepřemýšlel, když na ni dnes ráno narazil v lednici, protože to byl přesně ten druh věci, jaké člověk rád nachází v lednici. Ani ho nenapadlo divit se, kdo ji tam dal. On to ale rozhodně nebyl.

Pomalu, znechuceně vyplivl napolo sežvýkané sousto z úst. Na pizzovou vílu jaksi nevěřil.

Vyhodil oslizlé sousto do odpadkového koše a začal si pečlivě prohlížet dva zbývající kousky. Nebylo na nich nic neobvyklého nebo dokonce podezřelého. Byla to přesně taková pizza, kterou pravidelně jídával, dokud nepřiměl sám sebe vzdát se jí kvůli zdravotním potížím, které mu způsobovala. Zatelefonoval do místní pizzerie a zajímal se, zda si tam nebyl někdo jiný koupit pizzu s touhle konkrétní výzdobou.

„Á, vy jste ten chlapík, co si dává gastriccianu, že ano?" otázal se italský šéfkuchař.

„Cože si dávám?"

„Tak jí tady říkáme. Ne, kámo, věřte mi, nikdo jiný si ještě ne vymyslel tak úžasnou kombinaci jako vy."

Dirk rozhodně neměl z probíhající konverzace dobrý pocit, ale nechal to být. Zamyšleně položil sluchátko. Měl dojem, že se děje něco strašlivého, ale nevěděl, co je to.

„Nikdo nic neví."

Ta slova upoutala jeho pozornost. Zvedl oči a pohlédl na obrazovku televizoru. Svěží Kalifoňan v docela obstojné strakaté havajské košili stál v jasném slunečním svitu a odpovídal na otázky, jak Dirk rychle pochopil, o blížící se kometě. Říkal jí Velký tipec.

„Velký tipec?" divil se moderátor, kalifornský korespondent BBC.

„Jasně. Říkáme jí Velký tipec, protože do čekoholi narazí, můžete tomu říct sbohem, protože Velký tipec mu velice rychle utne tipec."

Kalifoňan se zazubil.

„Takže vy tvrdíte, že narazí?"

„Já tvrdím, že to nevím. Neví to nikdo."

„Ano, ale vědci z NASA říkají, že..."

„NASA," odvětil Kalifoňan blahosklonně, „plácá nesmysly. Oni totiž taky nic nevědí. Když to nevíme my, tak to sakra nemůžou vědět ani oni. Tady u nás, v Similarity Engines, máme ty největší a nejvýkonnější paralelní počítače na Zemi, takže když řeknu, že to nevíme my, tak vím, o čem mluvím. My víme, že to nevíme, a víme, proč to nevíme. NASA

neví dokonce ani tohle."

Další informace ve zprávách byla rovněž z Kalifornie a pojednávala o zájmové skupině s názvem Zelené výhonky, která měla hodně příznivců po celých Státech. Propagovali názor, který vemlouvavě oslovoval doničenou psýché mnohých Američanů a hlásal, že svět je mnohem lépe schopen postarat se sám o sebe, než jsme toho schopni my, takže nemá smysl snažit se mít všechno propracované k dokonalosti nebo se pokoušet jakkoli krotit naše přirozené chování. „Don't worry," hlásal jejich slogan citující název jedné populární písničky, „be happy".

„Great balls of fire," odcitoval si Dirk v duchu jiný.

„Vědci v Austrálii," řekl kdosi v rádiu, „se snaží naučit mluvit klokany." A tehdy Dirk usoudil, že tím, co potřebuje ze všeho nejvíc, je pořádně se jednou vyspat.

Ráno mu všechno náhle připadalo báječně jasné a jednoduché. Na nic sice neznal odpověď, ale věděl, co s tím udělá. Pár telefonátů do banky ho utvrdilo v přesvědčení, že vystopovat peníze k jejich zdroji by bylo příšerně obtížné, částečně proto, že to byla v podstatě velmi komplikovaná záležitost sama o sobě, částečně proto, že velmi rychle vyšlo najevo, že kdokoli mu peníze posílal, dal si velice záležet na tom, aby po sobě zahladil stopy, ale především proto, že úředník u zahraniční přepážky v jeho bance měl rozštěp patra.

Život byl příliš krátký, počasí příliš pěkné, a svět plný zajímavých a vzrušujících záhad. Dirk se do toho zkrátka bude muset obout.

Život, jak rád říkával, je jako oceán. Buď se přes něj můžete řítit bez ohledu na cokoli jako motorový člun, nebo můžete sledovat větry a proudy - jinými slovy plachtit na něm. Dirk měl svůj vítr: někdo mu platil. Ten někdo mu pravděpodobně platil za to, aby něco udělal, ale jaksi mu opomněl říct, co to má být. Jistě, klient na to má právo. Dirk však měl neodbytný pocit, že by měl na klientovy štědré platby nějak zareagovat, že by zkrátka měl něco udělat. Jenže co? Nu, byl soukromý detektiv a lidé obyčejně platili soukromým detektivům za to, aby sledovali jiné lidi.

Takže to vlastně bylo jednoduché. Dirk bude někoho sledovat.

Což znamenalo, že si teď bude muset kromě větru najít dobrý proud: někoho, koho by mohl sledovat. V jeho kanceláři bylo okno, za kterým mu přátelsky kynul svět plný lidí- tedy přinejmenším alespoň ulice s několika lidmi. Jednoho z nich si vybere. Začínal se tetelit vzrušením, že se konečně pustil do vyšetřování, či se alespoň pustí, jakmile další člověk - ne, až ten příští...tak jo, pátý další člověk projde kolem rohu na protější straně ulice, na který viděl ze svého okna.

Hned nato ho zalil pocit úlevy, že se rozhodl vsunout do svého pátrání tuhle krátkou periodu duševní přípravy. Téměř vzápětí totiž vyšlo zpoza rohu číslo jedna, obrovská ženská, a za ní číslo dvě a tři - její děti, do kterých strkala a fackovala je na každém kroku. Dirk si vydechl úlevou, že to nebude ona.

Plný napjatého očekávání stál vedle okna. Následujících pár minut zpoza rohu nikdo nevyšel.-Dirk se díval, jak velká žena tlačí dvě děti do trafiky, navzdory jejich kvílení, že chtějí jít domů a dívat se na televizi. O minutu či dvě později je vystrčila zpátky na ulici navzdory jejich vřískotu, že chtějí zmrzlinu a komiks o soudci Dreddovi.

Odtáhla je pryč ulicí a dějiště ztichlo.

Dějiště mělo tvar trojúhelníku tvořeného úhlem, ve kterém se setkávaly dvě ulice. Dirk se do své nové kanceláře přestěhoval teprve nedávno - přesněji řečeno nové pro něho; ve skutečnosti to byla stará chátrající budova, která zůstávala stát spíš jen ze zvyku než z nějaké základní strukturální integrity - a měla mnohem lepší polohu než ta stará, která byla celé kilometry vzdálená od čehokoli. Ve své staré kanceláři by byl čekal celý týden, než by kolem prošlo pět lidí.

Objevilo se číslo čtyři.

Číslo čtyři byl pošťák s velkou brašnou na kolečkách. Dirkovi vyrazila na čele kapička potu, když si uvědomil, jak ošklivě se mohl jeho plán zvrhnout. Představte si sledovat pošťáka!

To už ale přicházelo číslo pět.

Číslo pět se mu do zorného pole přímo vkymácelo. Byl to mladík ke třicítce, vyšší postavy, s rezavými vlasy, oblečený v černé kožené letecké bundě. Jakmile vykročil zpoza rohu, zastavil se a zůstal chvíli stát. Vypadalo to, jako by na někoho čekal. Dirk se už začal rozhýbávat, když tu najednou se objevilo číslo šest.

Číslo šest bylo zcela jiných proporcí: poněkud křehce vyhlížející dívka v džínsech, s krátkými, hustými černými vlasy. Dirk si v duchu nadával a říkal si, jestli náhodou nemyslel šestku místo pětky. Ale ne. Závazek byl závazek a platili mu za jeho práci hodně peněz. Komukoli, kdo mu ty peníze posílal, byl povinován držet se jakékoli dohody, kterou spolu měli, byť ve skutečnosti neměli žádnou. Číslo pět pořád ještě nervózně přešlapovalo na rohu ulice a Dirk spěšně sbíhal po schodech, aby zahájil pátrání.

Jakmile otevřel opryskané vchodové dveře, srazil se s číslem čtyři, pošťákem s brašnou, který mu podal malý svazek dopisů. Dirk si je strčil do kapsy a pospíchal na sluncem rozpálenou ulici.

Už delší čas nikoho nesledoval, a tudíž velice brzy zjistil, že vyšel ze cviku. Začal dotyčného sledovat s takovou vervou, že si až příliš pozdě uvědomil, že kráčí moc rychle a že když takto bude pokračovat, předejde sledovaný subjekt. Taky že ano, a tak mu nezbývalo, než se na několik zmatených vteřin zastavit, otočit se a zamířit zpátky, což vedlo k tomu, že se se sledovaným srazil. Byl natolik vyvedený z míry, že narazil do člověka, kterého měl potají sledovat, a tak, aby odvrátil jakékoli podezření, skočil rovnou do projíždějícího autobusu a zamířil v něm pryč po Rosebery Avenue.

Zmítán pocitem, že to nebyl zrovna šťastný začátek, seděl pár vteřin v autobuse, zcela omráčený svou vlastní stupiditou. A za tohle mu platili 5000 dolarů týdně. Nejasně si uvědomoval, že lidé kolem se na něj dívají tak trochu divně. Avšak ani zdaleka ne tak divně, přemítal, jak by se dívali, kdyby tušili, co vlastně dělá.

Otočil se ve svém sedadle a přimhouřenýma očima si změřil ulici za sebou, přemítaje, jaký by měl být jeho další tah. Obvykle - když někoho sledujete - vyvstává nemalý problém, jestliže dotyčný neočekávaně naskočí do autobusu, ale o

hodně větší problém máte, když do autobusu naskočíte sami. Tím nejlepším, co by teď mohl udělat, by pravděpodobně bylo vystoupit a pokusit se obnovit sledování, ačkoli netušil, jak by se mu teď mohlo podařit vypadat nenápadně. Jakmile autobus přijel na další zastávku, vystoupil z něj a pěšky se vydal zpátky po Rosebery Avenue. Ještě než stačil ujít kus cesty, všiml si, že sledovaný subjekt jde po ulici proti němu. V duchu sám sebe pochválil, že se mu podařilo vybrat si pozoruhodně nápomocný a spolupracující subjekt, mnohem lepší, než si zasluhoval. Je načase vzít to pevně do ruky. A hlavně být nenápadný. Byl zrovna téměř u dveří jedné kavárničky, a tak zacouval dovnitř. Chvíli postával u pultu a předstíral, že se rozmýšlí nad sendviči, dokud nezískal dojem, že sledovaný subjekt přešel.

Subjekt nepřešel. Subjekt vešel dovnitř a postavil se za něj k pultu. Dirk si v panice objednal rolku s tuňákem a kukuřicí, kterou nenáviděl, a capuccino, které se k rybě absolutně nehodilo, a pospíchal se s tím posadit k jednomu ze stolečků. Doufal, že se tam bude moci schovat za noviny, jenže žádné neměl, a tak musel použít svou poštu. Úporně se do ní zahloubal. Přehršle reklamních letáků nesmyslného a přehnaně optimistického druhu. Různé oběžníky onoho podivného typu, které obvykle dostávají soukromí detektivové - katalogy plné droboučkých elektronických součástek určených k tomu, aby jedna rušila účinky druhé; inzeráty na různě citlivé filmy nebo revoluční nové typy tenkých umělohmotných proužků. Dirk nevěnoval žádnému z nabízeného zboží přílišnou pozornost, třebaže jeden leták jej přece jen zaujal - inzeroval nově vydanou knihu o nejmodernějších sledovacích technikách. Nazlobeně jej zmuchlal a hodil na podlahu.

Poslední obálka byl další bankovní výpis. Banka mu je už před drahným časem začala posílat každý týden, asi jen proto, aby se mu připomněli. Ještě nepřivykli jeho solventnosti, nebo jí spíš jaksi nedůvěřovali. Ve skutečnosti si toho pravděpodobně možná vůbec nevšimli. Otevřel obálku, stále jen napůl přesvědčen.

Ano.

Dalších 3 253,29 liber. Minulý pátek. Neuvěřitelné. Nevysvětlitelné. Ale byly tam.

Bylo tam však ještě něco, co ho zarazilo. Chvíli mu trvalo, než si toho všiml, protože zrovna znalecky upíral půl oka na svůj subjekt, který si právě kupoval kávu a koblihu a platil za ně bankovkou z vějíře dvacetilibrovek.

Poslední záznam na Dirkově výpisu uváděl výběr hotovosti na jeho kreditní kartu: 500 liber. Včera. Výpis byl zřejmě poslán včera po uzávěrce a byly na něm uvedeny všechny transakce včetně včerejšího dne, což samozřejmě byl vynikající a skvělý, a famózní důkaz vyspělosti moderní technologie, ale faktem zůstávalo, že Dirk si žádných 500 liber nevybíral, ani včera ani žádný jiný den. Jeho kartu mu zřejmě někdo ukradl.

Ne. Všechny karty byly na svém místě. V bezpečí.

Přemýšlel o tom. Nedokázal si představit žádný způsob, jakým by podvodník mohl uskutečnit výběr hotovosti bez karty. Žaludek jako by mu náhle popadla do spárů strašlivá ulepená zrůda. Byly to vůbec jeho bankovní výpisy, co dostával? Vyplašeně je zkontroloval. Ano. Jeho jméno, jeho adresa, číslo jeho účtu. Rozhodně to byly jeho výpisy. Jenom se jaksi nezdálo, že by na nich byly uváděny jeho finanční transakce.

Čas soustředit se na práci, kterou měl rozdělanou. Vzhlédl. Jeho oběť seděla dva stolky od něho, trpělivě přežvykovala koblihu a hleděla do prázdna před sebe.

Po chvíli muž spěšně vstal, smetl si drobečky z kožené bundy, otočil se a zamířil ke dveřím. Na okamžik se zarazil, jako by rozmýšlel, kterým směrem jít, a pak, nenucené se rozhlížeje kolem, pokračoval směrem, kterým šel předtím. Dirk zastrčil svoji poštu do kapsy a tiše ho následoval.

Brzy si uvědomil, že si vybral opravdu dobrý subjekt. Mužovy rezavé vlasy zářily ve svitu jarního slunce jako maják, takže kdykoli ho chvilkově pohltil dav, byla to záležitost pouhých vteřin, než ho Dirk opět spatřil, jak se loudá ulicí.

Dirk si říkal, čím si asi vydělává na živobytí. Nezdálo se, že by toho měl zrovna moc na práci - alespoň ne dnes. Příjemná procházka Holbornem a do West Endu. Dobrou půlhodinu se zdržel v několika knihkupectvích (Dirk si zapsal tituly, které si subjekt prohlížel), následovala zastávka na (další) kávu v italské kavárně, kde si prolistoval výtisk listu Jeviště (to pravděpodobně vysvětlovalo, proč měl tolik volného času k brouzdání po knihkupectvích a italských kavárnách), a pak dlouhá, nenucená loudavá chůze vzhůru po Regent's Park a přes Camden zpátky směrem k Islingtonu - Dirk si začínal libovat, jak je jeho práce sledovat lidi příjemná. Čerstvý vzduch, tělesný pohyb - než den skončil, byl v tak neskutečně skvělém a bystrém rozpoložení, že jakmile prošel předními dveřmi - čí spíš igelitovou plachtou - do svého domu, bylo mu okamžitě jasné, že pes se jmenuje Kierkegaard.

Kapitola 5

Řešeni přicházej i téměř vždycky ze směru, který nejméně očekáváte, což znamená, že nemá smysl snažit se dívat tímto směrem, protože by odtamtud nikdy nepřišla.

O tento postřeh se Dirk podělil již se spoustou lidí a zmínil se o něm znovu toho večera před Kate, když jí telefonoval.

„Počkat, počkat, počkat," zarazila ho. „Chceš říct, že..."

„Chci říct, že zesnulý manžel té ženy, která zapomněla, jak se jmenuje její pes, byl životopisec."

„Ale..."

„A předpokládám, že víš, jak životopisci často pojmenovávají svá zvířata po slavných osobnostech, o kterých píší."

„Ne. Já..."

„To proto, aby měli někoho, na koho můžou křičet, když už toho mají plné zuby. Celé hodiny se prokousáváš materiálem o někom, kdo nemá na práci nic lepšího než donekonečna tlachat o teologickém posunu etiky nebo o čemkoli jiném, a někdy si prostě potřebuješ jen tak zařvat: ‚Och, sklapni už, Kierkegaarde, proboha!' Odtud jméno toho psa."

„Dir...

„Někteří životopise! k tomu používají malé věcičky vyřezané ze dřeva nebo kytky v květináčích, ale většina jich dává přednost něčemu, co na tebe může pěkně štěknout v odpověď. Zpětná vazba, víš? Když už o tom mluvím, mám pocit,

že i ty máš nějaký postřeh, o který by ses se mnou ráda podělila?"

„Dirku, chceš říct, že jsi strávil celý den sledováním naprosto cizího člověka?"

„Přesně tak. A mám v úmyslu dělat to samé i zítra. Budu na něho čekat u předních dveří, svěží jako rybička a ranní ptáče dohromady. I když s tím ranním ptáčetem nevím. Nemá smysl být , tam příliš časně. Je to totiž herec."

„Ale vždyť za tohle by tě mohli zatknout!"

„To už je riziko povolání, Kate. Platí mi 5 300 liber týdně. Člověk musí být připravený na..."

„Jenže ne za to, abys sledoval úplně cizího člověka!"

„Ať mě zaměstnává kdokoli, zná moje metody. A já je teď používám.

„Vždyť ty ale nevíš nic ani o člověku, který tě zaměstnává."

„Naopak, vím toho hodně."

„Dobrá, jak se tedy jmenuje?"

„Frank."

„Frank a jak dál?"

„To netuším. Poslyš, já nevím, jestli je jeho jméno Frank. Jeho - nebo její - jméno s tím ve skutečnosti nijak nesouvisí. Hlavní je, že má problém. Ten problém je závažný, jinak by mi neplatil takovou hromadu peněz za to, abych ho vyřešil. A ten problém je zřejmě naprosto diskrétní povahy, jinak by mi sdělil, o co se jedná. Ať je to kdokoli, ví přesně, kdo jsem, kde jsem a jak se se mnou nejlépe zkontaktovat."

„Nebo se prostě jen v bance dopustili omylu. Já vím, je to těžko uvěřitelné, ale..."

„Kate, ty si určitě myslíš, že plácám nesmysly, ale já jsem přesvědčený, že mám pravdu. Jen poslouchej. V minulosti, když chtěli lidé přemýšlet, zírali celé hodiny do ohně. Nebo hleděli na moře. Nekonečné pohyblivé tvary a vzory mají moc proniknout mnohem hlouběji do našich myslí, než by se mohlo podařit rozumu a logice. Víš, logika totiž může postupovat jen podle předpokladů a domněnek, které jsme sami učinili, takže vlastně jen chodíme pořád dokola v malých kruzích jako taková ta autíčka na setrvačník. Potřebujeme tančící tvary, aby nás pozvedaly a unášely, jenže v dnešní době je mnohem obtížnější něco takového najít. Nemůžeš hledět do radiátoru. Nemůžeš zírat na moře. Vlastně můžeš, jenže je tak zaneřáděné umělohmotnými lahvemi a použitými kondomy, že když tam sedíš a zíráš na ně, bere tě spíš vztek. Jediné, do čeho můžeme zírat, je bílý šum. To, čemu říkáme informace, ale ve skutečnosti je to jen nesmyslné žvatlání stoupající do atmosféry."

„Jenže bez logiky..."

„Logika přichází až pak. Je to jako jít zpátky po vlastních stopách. Jako být moudrý po události. Před událostí je člověk hloupý."

„Ach. Takže takhle to děláš."

„Ano. Už mi to vyřešilo jeden problém. Nemám ponětí, jak dlouho by mi jinak trvalo, než bych přišel na to, že se ten zatracený pes jmenuje Kierkegaard. Zřejmě to bylo jen díky té nejšťastnější shodě okolností, že sledovaný subjekt vzal čistě náhodou do ruky Kierkegaardův životopis, který, jak jsem pak zjistil, když jsem si knihu sám prohlížel, napsal spisovatel, jenž se následně vrhl z jeřábu s gumovým lanem kolem kotníků."

„Jenže ty dva případy spolu přece absolutně nesouvisí."

„Nezmínil jsem se ti, že věřím ve fundamentální spojitost všech věcí? Myslím, že jsem ti to už říkal."

„Ano."

„A proto teď musím jít a prohlédnout si některé z dalších knih, o které se zajímal, a pak se začnu připravovat na zítřejšii výpravu."

„..."

„Slyším, jak vrtíš hlavou, plná starostí a údivu. Neměj strach. Všechno se mi krásně vymyká zpod kontroly."

„Když to říkáš, Dirku. Mimochodem, co to ve skutečnosti znamená diskrétní?"

„Já nevím," odpověděl Dirk stroze, „ale mám v úmyslu to zjistit."

Kapitola 6

Následujícího rána bylo tak odporné počasí, že si stěží zasluhovalo název počasí, a Dirk se rozhodl, že mu místo toho bude říkat Stanley.

Stanley nebyl moc dobrý liják. Není nic špatného na dobrém lijáku, který by alespoň pročistil vzduch. Stanley byl druhem věci, na kterou byste potřebovali dobrý liják, aby od Stanleyho vyčistila vzduch. Stanley byl dusný, těžký a lepivý, jako někdo velký a upocený, kdo se k vám tiskne ve vagónu metra. Stanley nepršel, ale každou chvíli vás poslintal.

Dirk stál venku ve Stanleym.

Herec ho nechal čekat už přes hodinu a Dirk začínal litovat, že se nedržel svého přesvědčení, že herci ráno nikdy nevstávají. Místo toho se objevil před hercovým bytem poněkud nedočkavě zhruba už kolem půl deváté a pak mu nezbývalo než postávat hodinu za stromem.

Takřka hodinu a půl. Jediný okamžik vzrušení představoval příjezd poslíčka na motocyklu, který doručil malý balíček, ale to bylo všechno. Dirk se zdržoval ve vzdálenosti asi dvaceti metrů od hercových dveří.

Příjezd doručovatele na motorce jej dost překvapil. Nezdálo se, že by dotyčný herec byl nějak zvlášť majetný. Spíš to vypadalo, že se dosud nachází v té části své kariéry, kde stále musel klepat lidem na dveře, než v té, kde by se scénáře kupily kolem něho.

Čas se neskutečně vlekl. Dirk si již dvakrát přečetl několikery noviny, které přinesl s sebou, a několikrát zkontroloval obsah své peněženky a kapes: obvyklou sbírku navštívenek od lidí, na setkání s nimiž si vůbec nevzpomínal, neidentifikovatelná telefonní čísla na kouscích papírků, kreditní karty, šeková knížka, jeho pas (když se jeho oběť včera

zastavila na docela dlouhý čas před výkladní skříní jedné cestovní kanceláře, Dirk si naštěstí vzpomněl, že svůj pas nechal v jiném saku}, kartáček na zuby (nikdy necestoval bez svého kartáčku na zuby, v důsledku čehož byl kartáček naprosto nepoužitelný) a notes.

Dokonce nahlédl do svého vlastního horoskopu v jedněch z novin, toho, co je psal jeho přítel nevalné pověsti, který se bez nejmenších skrupulí představoval světu pod jménem Velký Zaganza. Nejdřív nahlédl do předpovědí pro jiná znamení horoskopu, jen aby se dostal do podobného druhu rozpoložení, ve kterém byl VZ, když je psal. Na první pohled usoudil, že musel být v podnapilém stavu. „Vaše schopnost dohlédnout daleko vám pomůže prozřít skrze některé z menších obtíží, které vás potkají, když Merkur...” — „Uplynulé týdny byly zkouškou pro vaši trpělivost, ale nyní se na horizontu rýsují nové možnosti tak jako vycházející slunce...”, „Dávejte si pozor, abyste ostatním nedovolil zneužívat vás. Odhodlání bude třeba hlavně v případech, kdy...” Nudné, fádní řeči. Přečetl si svůj vlastní horoskop. „Dnes potkáte třítunového nosorožce, co se jmenuje Desmond.”

Dirk noviny podrážděně složil, a v tom okamžiku se náhle otevřely dveře. Vyšel z nich herec s odhodlaným výrazem ve tváři. Nesl malý kufřík, vak přes rameno a plášť. Někam se chystal. Dirk se podíval na hodinky. Tři minuty po desáté. Spěšně si zapsal poznámku do svého notesu. Cítil, jak se mu vzrušením zrychlil tep.

Ulicí přijížděl jejich směrem taxík. Herec jej zastavil. Proklatě, tohle mu přece nemůže udělat! Ujet taxíkem! Herec nastoupil a odjel pryč ulicí, rovnou kolem Dirka. Když se Dirk otočil, aby se za ním podíval, uviděl, že na něj herec upírá zrak přes zadní okénko taxíku. Dirk se ještě chvíli bezmocně díval za taxíkem a pak se rozhlédl sem a tam po ulici, v naději, že...

Téměř zázrakem se najednou objevil nahoře v ulici druhý taxík, jedoucí jeho směrem. Dirk vystřelil paži a taxík poslušně přijel k němu.

„Sledujte ten taxík!” zvolal Dirk, když nastupoval dozadu.

„Dělám taxikáře už dobrejch dvacet roků,” řekl taxikář, když se znovu rozjeli, „ale něco takovýho mi ještě nikdy nikdo neřek.”

Dirk seděl přikrčený na kraji svého sedadla a sledoval taxík před nimi, který se proplétal pomalou, hustou londýnskou dopravou.

„Vám to možná připadá jako prkotina, ale v každým případě je to zajímavý, že jo?”

„Co jako?” opáčil Dirk.

„Pokaždý, když vidíte v telce, jak někdo skočí do taxíku, vždycky řekne něco jako: ‚Sledujte ten taxík,’ že jo?”

„Opravdu? Nikdy jsem si toho nevšiml,” řekl Dirk.

„A proč byste si taky všímal?” povzdechl si taxikář. „Nejste totiž taxikář. To, čeho si všímáte, ve skutečnosti záleží na tom, co jste. Když jste taxikář a díváte se na telku, tak tím, čeho si v ní především všímáte,” pokračoval taxikář, „jsou taxikáři. Chcete vidět, jak ti ostatní taxikáři vypadaj. Chápete to?”

„Myslím, že ano,” odpověděl Dirk.

„Jenže v telce taxikáře opravdu nikdy nevidíte, víte? Vidíte tam jenom lidi, co seděj vzadu v taxíku. Jako by taxikáři nikoho nezajímali.”

„Ehm, předpokládám, že to tak asi bude,” přitakal Dirk. „Mimochodem, vidíte pořád ten taxík, který jste měl sledovat?”

„Jo, jasně. Sleduju ho jedna báseň, buďte bez obav. Takže jediným okamžikem, kdy ve skutečnosti vidíte taxikáře, je ten, když mu zákazník něco řekne. A když zákazník něco řekne taxikáři v napínavým filmu, víte, co to na sto procent je?”

„Nechtě mě hádat,” řekl Dirk. „Je to ‚Sledujte ten taxík!’“

„Přesně tak. Takže pokud se dá věřit tomu, co vidíte v telce, pak tím jediným, co kdy dělaj taxikáři,” pokračoval taxikář, „je to, že sledujou jiný taxíky.”

„Hmmmm,” přitakal Dirk zamyšleně.

„Což mě staví do velice divný pozice, poněvadž jsem zřejmě jedinej taxikář, po kterým nikdy nikdo nechce, aby sledoval jiný taxíky. A to mě vede k neomylnýmu závěru, že tudíž jezdím v taxíku, kterej sledujou všechny ostatní taxíky...”

Dirk mhouřil oči z okna ve snaze zjistit, zda někde nablízku neuvidí jiný taxík, do kterého by mohl přesednout.

„Abysme si rozuměli, já neříkám, že zrovínka tohle se teďkonc děje, ale aspoň vidíte, jak je snadný začít takhle uvažovat, že jo? Až tak daleko nás totiž ovládaj sdělovací prostředky, víte?”

„Vzpomínám si,” řekl Dirk, „že jednou dávali celý televizní seriál o řidičích taxíků. Jmenoval se tuším Taxi.”

„Jo, jenže vo tomhle já přece nemluvím,” řekl taxikář nesmlouvavě. „Mluvím o moci sdělovacích prostředků křivit realitu. Vo tomhle já mluvím. Tím chci říct, že když na to přijde, všichni žijeme každej ve svý odlišný realitě, že jo?”

„Ehm, ano, myslím, že asi máte pravdu,” řekl Dirk s nepříjemným pocitem.

„Jen si vemte ty klokany, co se je snažej naučit mluvit. Vo čem se s nima pak máme podle nich bavit? Co jim budeme říkat, he? ‚Tak jak se vám hopká, co?’ ‚Ále, dobře, nestěžuju si.Jen ta kapsa, co nosím na břiše, mě dost leze na nervy, je pořád plná prachu a kancelářskejch svorek.’ Jenže takhle to určitě nebude, milej zlatej. Tihle klokani máj totiž mozek velikosti vlašskýho vořechu. Žijou v úplně jiným světě, víte. To je jako byste se snažil mluvit s ministrem Johnem Selwynem Gummerem. Chápete, co tím chci říct?”

„Vidíte pořád ten taxík, co ho sledujeme?”

„Nespouštím ho z vočí. Řek bych, že tam budeme ještě před ním.

Dirk se zamračil.

„Kde budeme před ním?”

„Na letišti v Heathrow.”

„Jak proboha víte, že má namířeno na Heathrow?”

„Jakejkoli taxikář pozná, že jinej taxikář jede na Heathrow.”

„Co tím chcete říct?"

„Čtete signály. Jistě, jsou tu i některý věci, co jsou jasný na první pohled, jako když si třeba pasažér nese zavazadlo. Pak je tu trasa, kterou jedou. To je snadný. Jenže, namítnete, co když možná jenom jede na návštěvu k známejm do Hammersmithu? Jediný, co na to můžu říct já, je to, že pasažér nenastoupil do taxíku způsobem člověka, kterej chce jen strávit nějakej čas se známejma v Hammersmithu. Takže, po čem se ještě dívat? No, a právě tady musíte bejt taxikářem, abyste to věděl. Běžnej život se pro taxikáře skládá ze samejch útržků. Od minuty k minutě nevíte, co se stane, jakou práci dostanete, jak bude probíhat váš den. Vlastně jen pořád nepokojně brousíte kolem. Ale pokud se vám podaří ulovit zákazníka, kterej jede na letiště v Heathrow, máte vyhráno. Dobrá solidní trasa, dobrej solidní pasažér. Hodinku či dvě si počkáte ve frontě a možná se vám podaří ulovit dobrýho solidního zákazníka na zpáteční cestu. A takhle probíhá celý vaše dopoledne. Jezdíte úplně jinak než obvykle. Jako byste se o kus povznesl, dokonce daleko líp střiháte zatáčky. Jste na cestě. Někam jedete. Říká se tomu heathrowská štreka a pozná to na první pohled jakejkoli taxikář."

„Hmmm," řekl Dirk, „to je pozoruhodné."

„To, čeho si všímáte, záleží na tom, čím jste."

„A na který let má namířeno, byste mi asi říct nemohl, že ne?" zajímal se Dirk.

„Za koho mě máte, člověče?" naježil se taxikář, „za nějakýho zatracenýho soukromýho detektiva?"

Dirk se opřel v sedadle a zamyšleně se podíval z okýnka.

Kapitola 7

Určitě existuje nějaká nemoc, která nutí lidi v letadle plácat nesmysly, a její název je nepochybně něco jako „letecký slovní stresový syndrom". Je to nemoc, která, jak se zdá, propuká ve výšce kolem tří kilometrů a je stále vyslovenější-pokud lze tenhle výraz použít v daném kontextu – s výškou, dokud se neustálí na rovině totálních blábolu, a to zhruba ve výšce kolem deseti a půl kilometru. Tato nemoc nutí jinak rozumné lidi říkat věci typu: „Kapitán už vypnul nápis, že se máme připoutat," jako by se někdo motal kolem pilotní kabiny a snažil se popřít, že kapitán opravdu něco takového udělal, že je to skutečně kapitán a ne nějaký podvodník a že tam nemá celou hromadu chybných a nekvalitních nápisů o bezpečnostních pásech, se kterými si dělá z pasažérů pro svoje vlastní tajné pobavení legraci.

Další věcí, o které Dirk přemítal, když se uvelebil do svého sedadla, byla skutečnost, že nejenže letadlo vypadá zvenku úplně stejně jako vysavač zvenku, ale taky že vnitřek letadla je cítit stejně jako vnitřek vysavače.

Přijal od stevarda sklenici šampaňského. Předpokládal, že většina slov, která používá personál na leteckých linkách, či spíš většina z vět, do kterých jsou slova obvykle řazena, byla zpracovávána tak tvrdě, až z toho vypustila duši. Podivné přízvuky, kterými je letušky a stevardi ustavičně bombardovali, byly jako elektrošoky aplikované na oběti srdečního infarktu v marném pokusu oživit je.

Nu což.

Jaká podivná a matoucí hodina a půl to byla! Dirk si stále nebyl ani v nejmenším jistý, zda se někde náhodou něco příšerně nepokazilo, a byl v pokušení- teď, když kapitán konečně vypnul nápis, že se mají cestující připoutat - vstát a vydat se na nenucenou procházku po letadle, aby se porozhlédl po sledovaném subjektu. Zatím ale nikdo nevstával a nechodil, a tak, aby nebudil pozornost, zřejmě bude moudřejší držet se ještě tak hodinku zpátky. Nebo dokonce i déle. Do Chicaga je to koneckonců dlouhý let.

Nepředpokládal, že dnes poletí do Chicaga, a tak mu při pohledu na herce stojícího ve frontě u přepážky na let ve 13.30 do Chicaga mírně poklesl žaludek. Odhodlání však bylo odhodlání, a tak Dirk po krátké pauze, aby se ujistil, zda se sledovaný subjekt nezařadil do fronty jen proto, aby se zeptal, kde se nachází obchod s kravatami, zamířil s lehkou hlavou k přepážce prodeje letenek a plácl na ni svou plastikovou kartou.

Přemožen nenadálým jasem solventnosti si dokonce pro sebe zakoupil obchodní třídu. Jeho anonymní zaměstnavatel byl očividně někdo velice zámožný, a tak se určitě nebude handrkovat o pár drobných. Co když sledovaný subjekt cestuje první třídou? Dirk by si o něm určitě nedokázal udržet přehled ze sedadla zastrčeného někde vzadu v turistické třídě. Byl by si obhájil i důvod pro cestování první třídou, ale to by nebylo, jak sám sobě neochotně připustil, právě rozumné.

Avšak hodinu a půl poté, co se letadlo vzneslo do vzduchu, začal v Dirkovi hlodat červík pochybností. Jako cestujícímu obchodní třídy mu byl odepřen přístup do první třídy v přední části letadla, ale jinak si mohl svobodně chodit, kam se mu zachtělo. Už třikrát nenuceně prošel dozadu a dopředu každou uličkou, pokradmu si počíhal u dveří všech toalet, ale svého muže nikde neviděl. Vrátil se ke svému sedadlu a zvažoval situaci. Buď byl sledovaný subjekt v první třídě, nebo vůbec nebyl v letadle.

První třída? Na to ale nevypadal. Letenka by stála jako několik měsíčních nájmů za jeho byt. Jenže kdo ví? Možná upoutal pozornost nějakého režiséra z Hollywoodu, který si ho pozval na kamerové zkoušky. Nebylo by zas tak obtížné nenápadně vklouznout do první třídy a rychle se tam porozhlédnout, ale bylo by to obtížné, aniž by na sebe přitáhl pozornost.

Že by vůbec nebyl v letadle? Dirk jej viděl pospíchat k přepážce pasové kontroly, jenže v jistém okamžiku se sledovaný subjekt náhle otočil a Dirk rychle zacouval do obchodu s knihami.

Když o pár vteřin později vyhlédl, byl subjekt pryč - za přepážkou pasové kontroly, jak Dirk předpokládal. Dirk tam ještě chvíli nenucené otálel, koupil si nějaké noviny a knihy, pak prošel přes pasovou kontrolu a vešel do odletové haly.

Nijak zvlášť ho nepřekvapilo, že svoji oběť nikde v odletové hale nevidí: byla to nablýskaná změť obchůdků s tretkami, kavárniček a salonků a Dirk měl beztak pocit, že nic nezíská tím, když bude pobíhat kolem a bude se snažit

polapit ho. Stejně je to nakonec oba nevyhnutelně usměrní do stejných míst. Poletí tímtéž letadlem.

Že by nebyl v letadle? Dirk se prudce narovnal, jako by ho někdo bodl. Když se nad tím zamyslel, musel připustit, že poslední příležitostí, kdy ho viděl, byla chvíle těsně předtím, než herec prošel pasovou kontrolou, a všechno ostatní vycházelo z jeho předpokladu, že sledovaný udělá to, co měl podle Dirkova soudu udělat. Všechno, jak si nyní uvědomil, byla vlastně jen jedna velká dedukce. Z ventilátoru nad hlavou mu foukal dolů po krku studený vzduch mísící se se stejně studeným potem.

Včera zcela neprofesionálně naskočil při sledování svého muže do autobusu. Dnes, jak se zdálo, nedopatřením nasedl na letadlo do Chicaga. Položil si ruku na čelo a upřímně se zeptal sám sebe, jak dobrým soukromým detektivem ve skutečnosti je.

Zavolal k sobě stevarda, objednal si sklenici whisky a pak ji křečovitě svíral v ruce, jako by to opravdu bylo velice zlé. Po chvíli sáhl do igelitové tašky s knihami a novinami, které si koupil. Když už je tady, tak si alespoň ukrátí dlouhou chvíli. Povzdechl si a vytáhl z tašky něco, o čem si vůbec nevybavoval, že by to tam dával.

Byl to kurýrní zásilkový balíček, již otevřený. S hlubokou ustaranou vráskou na čele vyndal jeho obsah. Uvnitř byla kniha. Udiveně ji otočil v ruce. Jmenovala se Přehled moderních sledovacích technik. Poznával ji. Včera na ni měl leták v poště. Zmačkal ho a zahodil na podlahu v kavárně. Složený mezi dvěma stránkami knihy byl tentýž leták, rozbalený a pečlivě urovnaný. Dirk jej s hlubokým pocitem předtuchy pomalu rozzevřel. Písmem, které mu připadalo podivně známé, přes něj byla fixem naškrábaná slova: „Bon Voyage!" Tehdy se k němu naklonil stevard. „Mohu vám dolít pití, pane?" zeptal se.

Kapitola 8

Slunce stálo vysoko nad vzdáleným Pacifikem. Den byl jasný, obloha modrá a bezmračná, vzduch, pokud se vám zamlouvá zápach spálených koberců, dokonalý. Los Angeles. Město, které jsem dosud nenavštívil.

Od západu z Beverly Hilis přijel po ladných křivkách Sunset Boulevardu automobil, modrý sedan se sklápěcí střechou, štíhlý, ladný a žádoucí. Kdokoli, kdo takový vůz spatřil, musel po něm zatoužit. Bylo to nad slunce jasné. Byl navržen za jediným účelem - abyste ho chtěli. Kdyby se ukázalo, že lidé jej zas až tolik nechtějí, výrobci by jej předělávali tak dlouho, dokud by se lidem zase nelíbil natolik, že by ho chtěli. Jistě, svět je teď plný takových věcí, což je zřejmě důvodem, proč je každý v takovém stavu permanentního chtíče.

Za volantem seděla žena a nelze než konstatovat, že byla krásná. Měla jemné tmavé vlasy ostříhané na hříbka, a jak tak jela, jejich lesklé prameny poletovaly v teplém vánku. Řekl bych vám, co měla na sobě, ale v oblečení se zas tolik nevyznám, a kdybych vám začal vyprávět, že to byl Armani tohle nebo jak-se-vlastně-jmenuje Farhi tamto, instinktivně byste poznali, že si vymýšlím, a protože už si dáváte námahu s tím, že čtete, co jsem napsal, mám v úmyslu chovat se k vám s respektem, dokonce i přesto, že vám - i když jen tu a tam a navíc velmi přátelským a dobře míněným způsobem - lžu. Takže prostě řeknu jen, že šaty, co měla na sobě, byly přesně tím druhem oděvu, který by nesmírně obdivoval každý, kdo toho ví nepoměrně víc o módě než já, a byly modré. Nad silnicí se tyčily neskutečně vysoké palmy a po neskutečně zelených trávnících se pohybovali tiší Mexičané.

Vůz míjel brány Bel Air, za kterými hnízdily v dokonalých rozeskupeních stromů a keřů dokonalé domy. Přesně takové domy jsem viděl v televizi, a dokonce i já, skeptický a sarkastický starý světák, jsem tehdy měl pocit, že bych opravdu, ale opravdu chtěl bydlet v jednom z nich. Naštěstí mne věci, které jedni lidé říkají druhým, co žijí v takových domech, obvykle rozchechtávají až se za břicho popadám, a moje pošetilá chvilková touha vždycky pomine.

Štíhlý, ladný a žádoucí sedan se sklápěcí střechou ujížděl dál. Na hranici Bel Air a Brentwoodu je světelná křižovatka, a jak se vůz blížil k semaforu, blikla na něm červená. Vůz poslušně zastavil. Žena zatřepala hlavou, prohrábla si vlasy a upravila si ve zpětném zrcátku sluneční brýle. Když to udělala, zachytila v zrcátku rychlý pohyb. Ze stínů u kraje silnice se vynořila malá, tmavovlasá postava a nenápadně se prosmýkla kolem zadní části vozu. O okamžik později se už skláněla nad ní a mířila jí do tváře malou pistolí. O zbraních toho vím dokonce ještě méně než v oblečení. V Los Angeles bych byl naprosto ztracený. Vysmáli by se mi nejenom kvůli mému nedostatku citu pro módní výstřelky, ale taky kvůli mé žalostné neschopnosti rozeznat Magnum ráže .38 od Walthera PPK nebo dokonce, propána, od Derringera. Vím však, že ta zbraň byla taky modrá, nebo přinejmenším modročerná, a žena byla k smrti vyděšená, protože hlaveň jí mířila rovnou na levé oko, a to ze vzdálenosti necelého palce. Útočník jí dal na srozuměnou, že zrovna nastal okamžik příhodný k tomu, aby uvolnila sedadlo, ne, klíčky od vozu aby si nebrala, ba dokonce aby se ani nepokoušela vzít si svoji kabelku, která ležela na vedlejším sedadle, ale aby byla velice, velice klidná, pohybovala se velice pohodově a velice pomalu, a aby prostě jen sakra konečně vypadla z auta.

Žena se snažila být velice klidná a pohybovat se velice pohodově a velice pomalu, ale jaksi jí v tom bránila skutečnost, že se neovladatelně třásla strachy, zvlášť při pohledu na zbraň, která sebou škubala jen zhruba palec od její tváře jako jepice v letním žáru. Nakonec ale sakra z auta přece jen vypadla. Celá rozechvělá zůstala stát uprostřed silnice, zatímco zloděj skočil do auta na uvolněné sedadlo, šlápl na plyn, až motor vítězoslavně zaburácel, ostře vyrazil po Sunset Boulevard, zabočil, a byl pryč. Žena na silnici se otáčela dokola v agonii šokované bezmocnosti. Její svět se obrátil vzhůru nohama a vyklopil ji ze sebe, a ona teď byla, zcela náhle a neočekávaně, tím nejbezmocnějším ze všech tvorů v Los Angeles, pouhým chodcem.

Pokoušela se zamávat na jeden či dva další automobily na silnici, ale ty ji zdvořile objely. Jeden z nich byl Mustang s otevřenou střechou a nahlas vyhrávajícím rádiem. Byl bych rád, kdybych mohl říct, že bylo vyladěno na stanici s oldies a zrovna v tu chvíli zaburácela slova: „Jakej je to pocit? Jakej je to pocííííít?", jenže dokonce i čistá fikce má svoje hranice. Byla to sice stanice s oldies, ale stará písnička, která na ní v tu chvíli vyhrávala, byla „Nedělní dívka" od skupiny Blondie, což nebylo dokonce ani vzdáleně příhodné dané situaci, poněvadž byl čtvrtek. Ale co se dá dělat?

Další dokonalý zločin. Další dokonalý den ve Městě andělů. A jenom jedna maličká lež.

Promiňte mi to.

Kapitola 9

Pokud v Anglii existuje ošklivější budova než Ranting Manor, tak jsem ji ještě neviděl. Určitě se někde schovává, a ne aby si dřepěla jako Ranting Manor uprostřed stovky akrů zvlněného parku. Původní panství mělo mnohem více stovek akrů, které byly pýchou hrabství Oxfordshire, ale generace syfilitických idiotů a žvanilů je zredukovaly do současného sešlého stavu - na špatně udržovaný shluk lesů, polí a trávníků zaneřáděných výsledky různých neúspěšných pokusů přijít si na peníze jakýmikoli prostředky, které kdo považoval ve své době za dobrý nápad: opuštěný kolotoč, kdysi docela dobře zásobená zoo a - výmysl pozdější provenience - malý, technologicky vyspělý výrobní park, jehož nájemcem byla v současné době jistá neperspektivní společnost produkující počítačové hry, nyní vydaná svým americkým rodičem napospas dravým proudům trhu, a navíc považovaná za jedinou společnost svého druhu na světě, která je prodělečná. I kdybyste na pozemcích Ranting Manor narazili na naftové pole s miliardami barelů, mohli byste se klidně vsadit, že během pár let bude operovat se ztrátou a majitelé budou nuceni prodat rodinný cín, aby je to udrželo při životě. Rodinné stříbro samozřejmě zmizelo už dávno, společně s většinou rodiny. Nemoci, alkohol, drogy, imbecilita a špatně udržované dopravní prostředky vyústily v kombinaci s účinky srpu a ničivě kosily řady Rantingů, až je nakonec zredukovaly tak, že nezbyl téměř nikdo.

Chcete slyšet něco z historie? Možná jen něco velice málo, viďte? Sídlo samo pochází z třináctého století, anebo přinejmenším některé z jeho částí. To je vše, co zbývá z původního kláštera obývaného po zhruba dvě stovky let zbožným řádem kaligrafů a pederastů. Pak na něj vztáhl ruce v rukavicích Jindřich VIII. a daroval jej dvornímu patolízalovi jménem John Ranting odměnou za jakýsi pozoruhodný kousek věrné ničemnosti. Ten nechal sídlo zbourat a znovu postavit podle svého vkusu, jenž byl naštěstí docela ucházející, a navíc architekti tudorského období dobře věděli, co dělají: silné trámoví, krásné štuky, vykládaná okna a všechny další věci, kterých si dnes nesmírně ceníme, ale kterých si bohužel necenili potomci Johna Rantinga - především pak viktoriánský kaučukový magnát sir Percy Ranting, který v roce 1869 nechal většinu sídla strhnout a přebudovat na loveckou chatu. Tyhle viktoriánské „lovecké chaty" vyrůstaly v té době jako houby po dešti, a sice proto, že postarší, nesmírně zámožní obchodníci nemohli jen tak projevovat své zvrhlé choutky na veřejnosti, a tak jim nezbývalo než využívat ke svým erektivním dílům rozlehlé plochy půvabného a nevinného anglického venkova. Byly to velké, rozložité, brunátné budovy s rozlehlými tančírnami, širokými rohovými schodišti, a asi tolika věžičkami a mezizubími, jako má žertovný kondom.

Devatenácté století bylo pro Ranting Manor v estetickém slova smyslu katastrofou, ale jako facka vzápětí po něm samozřejmě následovalo století dvacáté, se všemi jeho bláznivými architektonickými teoriemi. Třicátá léta obohatila Ranting Manor o velkou kulečníkovou hernu v nacistickém duchu, šedesátá o ještě větší krytý bazén s oranžovými a purpurovými kachlíky, ke kterým v současné době přibyly trsy různobarevných plísní.

Tím, co váže všechny tyto odlišné styly dohromady, je všeobecné ovzduší vlhkosti a rozkladu, a dojem, že pokud by se nějaký veřejně osvícený občan pokoušel tohle místo podpálit, shořelo by dřív, než by stačili přijet hasiči. Co ještě? Ach, ano. Straší tam.

Dost už toho mrzkého baráku.

Kolem půl jedenácté večer, což by časově zhruba odpovídalo okamžiku, kdy byl na Sunset Boulevard v Kalifornii ukraden onen nádherný vůz, se se skřípotem otevřela branka v obvodové zdi. Hlavní železnou bránu vedoucí na panství na noc zamykali, ale boční branku byste po většinu času našli nezamčenou. Pouhá reputace nepříjemného a zdraví škodlivého místa obvykle stačila odradit jakéhokoli vetřelce. Starý nápis na hlavní bráně hlásal POZOR NA PSA! a kdosi pod něj naškrábal:

„Proč zrovna na psa?"

Boční brankou vyklouzl nejdříve velký pes a po něm malý muž. Oba při chůzi znatelně kulhali. Pes kulhal na levou přední nohu, muž napadal na pravou nohu, či.spíš, abych byl přesnější, nikoli na pravou nohu, protože žádnou neměl. Chyběla mu pod kolenem. Místo toho napadal muž na dřevěnou nohu, která byla o celý palec delší než jeho levá noha, a nejenže mu chůzi značně ztěžovala, ale měnila ji přímo v agonii.

Noc byla ponurá. Měsíc stál vysoko na obloze, nebo přinejmenším jeho polovina, protože většinu z něj halily mraky. Dvě nezřetelné postavy se kulhavou chůzí ubíraly po příjezdové cestě, a z dálky připomínaly dětskou tahací hračku s párem koleček vychýlených z osy. Zvolili si ke své procházce poměrně dlouhou trasu vedoucí po klikaté cestě skrze panství.

Pes začal kňučet a tiše vrčet, dokud se jeho pán ztuhle nesehnul a nepustil ho z vodítka, načež pes vydal drsné radostné ňafnutí, poskočil pár kroků kupředu a pak se opět začal belhat se svým pánem, nyní ale dobré dva metry před ním. Čas od času se otočil, aby se ujistil, že jeho pán jde stále za ním, že je všechno v pořádku a že odnikud nic nevyskočí a nesežere je.

Takto pomalu prošli dlouhým ohybem příjezdové cesty, muž schoulený pod dlouhým tmavým kabátem, který na sobě měl navzdory příjemně teplému večeru. Po pár minutách míjeli na levé straně vchod do zoologické zahrady, která byla nesmírným žroutem omezených finančních zdrojů panství. Ted už v ní přebývalo jen velmi málo zvířat: pár koz, slepice a kapybara, největší hlodavec na světě. V danou chvíli tam navíc bylo jedno speciální zvíře jako host, umístěné tam dočasně, poněvadž jeho obvyklý příbytek v chatsfieldské zoo zrovna rekonstruovali. Desmond - tak se jmenovalo to zvíře - bylo na panství zatím jen pár týdnů, ale jeho přítomnost už stačila vyvolat, což ostatně nebylo překvapením, malé pozdvižení ve vsi Malý Ranting.

Jak muž a jeho pes míjeli vchod do zoo, na okamžik se zastavili, pak se otočili a podívali se na něj znovu. Nízká dřevěná brána, která měla být v tuto noční dobu zamčená, zela otevřena dokořán. Pes zakňučel a začal čenichat po zemi, která byla mírně rozrytá. Muž přikulhal k otevřené bráně a nahlédl do tmy za ní. Mezi spletencem nízkých budov

byla tma, až na malé světlo linoucí se z domku, kde přebýval Roy Harrison, Desmondův ošetřovatel z Chatsfieldu. Nic neobvyklého. Žádná známka pohybu. Tak proč je brána otevřená? Pravděpodobně to nic neznamenalo. Většina věcí, řekl by vám muž, kdybyste se ho zeptali, pravděpodobně nic neznamená. Přesto přivolal svého psa drsnou slabikou k noze, rozmrzele odkulhal bránou dovnitř a zavřel ji za nimi. Pak se pomalu a bolestně vydali po štěrkem vysypané cestičce k jedinému zdroji světla-dočasnému příbytku Roye Harrisona.

Všude bylo ticho.

Muž ostře zaklepal na dveře a naslouchal. Žádná odpověď. Zaklepal znovu. Pořád nic. Sáhl na kliku a otevřel dveře. Nebyly zamčené, ale vlastně ani neexistoval důvod, aby byly. Jak si tak razil cestu do malé temné předsíňky, jeho nos zachytil podivný pach. Příbytky ošetřovatelů v zoo jsou přesně těmi místy, kde můžete podle očekávání narazit na bohatou rozmanitost zvláštních pachů, ale rozhodně mezi ně nepatřil tento podivně nasládlý, dusivý pach. Hmmm. Pes velmi tiše krátce ňafl.

Na pravé straně předsíňky byly dveře, zdroj jak světla, které bylo vidět zvenčí, tak pachu, který byl cítit uvnitř. Všude bylo ticho. Muž opatrně otevřel dveře.

Po prvním zběžném pohledu se lekl, že postava ochable ležící přes kuchyňský stůl je mrtvá, ale po dlouhém okamžiku ticha vydala slabé zachrápání. Jako malá pilka.

Pes znovu zakňučel a začal nervózně čenichat po podlaze. Na svou velikost byl pes vždycky podivně nervózní a neustále se otáčel na svého pána, jako by se potřeboval ujistit, že tam je. Ve skutečnosti to byl celkově divný pes neurčité rasy, nebo spíš podivné směsice ras. Byl velký a černý, měl zvlněnou srst a hubené, nemotorné tělo, a jeho chování bylo nervózní, ustrašené, neustále kolísající na pokraji neurotičnosti. Kdykoli se na okamžik zastavil a posadil se, zdálo se, že mu působí nesmírné potíže znovu vstát, jako by měl problém zapamatovat si, kde nechal každou ze svých končetin. Vypadal, jak by se mu něco velice ošklivého někdy přihodilo, nebo teprve mělo přihodit.

Ošetřovatel dál tiše chrápal. Na stole vedle něho stála sbírka zmačkaných plechovek od piva, napůl prázdná láhev whisky a pár sklenic. V popelníku ležely špačky od tří jointů a kolem se povalovaly kousky roztrhlého balíčku cigaret, krabička s cigaretovými papírky a pokroucená stříbrná fólie. Zdroj zápachu. Roy se očividně s někým skvěle rozšoupl, a ten někdo se pak vypařil. Návštěvník se jej snažil probudit jemným třesením za rameno, ale měl smůlu. Zkusil to znovu, a tentokrát se strážce pomalu svezl ze stolu a zhroutil se v neúpravné, slintající hromadě na podlahu. Psa to natolik vyděsilo, že se jediným divokým skokem snažil schovat za pohovku. Byl však bohužel větší a těžší než pohovka, a tak do ní při skoku narazil, čímž způsobil, že se převrhla rovnou na něho. Znovu zavyl, zběsile zaškrábal tlapami po linoleu a dalším divokým skokem zamířil k novému úkrytu, tentokrát za malý stolek, který samozřejmě rozbil. Poněvadž tam už nebylo nic, za co by se mohl schovat, skrčil se do kouta, kde se třásl strachy.

Jakmile se jeho pán ujistil, že se Roy nachází pouze v dočasném stavu chemické nerovnováhy a nikoli ve skutečném nebezpečí života, a jakmile uklidnil svého psa několika konejšivými slovy, odešel. Pak se vydali zpátky k bráně, kterou vyšli na příjezdovou cestu, po níž společnými silami kulhali k hlavní budově. Příjezdová cesta byla místy hluboce rozrytá.

Desmond si připadal celý zmatený. Všechno, co odjakživa cítil ze světa kolem sebe, jako by náhle bylo smeteno přívalem vody a nahrazeno čímsi neznámým. Kolem blikala jakási světla, ale ta mu nevadila. Světel se nebál, ani ho nezajímala. Blik, blik. No a co? Přesto to bylo velice divné. Byl by řekl, že má halucinace, až na to, že takové slovo neznal, a vlastně neznal žádné slovo. Dokonce ani nevěděl, že se jmenuje Desmond. Jméno bylo jen zvukem, který slyšíte, a nemělo onen hutný, opojný pach něčeho, co je opravdu něčím. Zvuk vám nestoupal v hlavě a nedělal whúúúpf, jak to dělal pach. Pach byl opravdický, pach byl něco, na co mohl spoléhat.

Alespoň kolem něj byl až doposud. Teď se mu ale zdálo, jako by se celý svět kácel dozadu a řítil se mu na hlavu, a Desmond si nemohl pomoci od pocitu, že tohle by svět dělat neměl a že je to velice, ale opravdu velice divné a znepokojivé.

Zhluboka se nadechl a pokusil se zklidnit svoje rozměrné - tělo. Nasál přes citlivé membrány nozder miliardy hutných malých molekul. Ve skutečnosti nebyly zas tak hutné. Ve skutečnosti to byly ubohé slabé pachy - mdlé a zatuchlé, a taky cítil nahořklý pach se štiplavým nádechem něčeho ošklivého, co se pálí. Nic ze silných, štědrých pachů horkého vzduchu prosyceného vůní trávy a den starého hnoje, které jej pronásledovaly v představách, ale aspoň že kolem něho byly tyhle ubohé slabé pachy, které jej dokázaly jakž takž upokojit.

Hrrrrpráááááá! Najednou ho přemohl pocit, jako by měl v hlavě dva odlišné a naprosto protichůdné světy. Gráááááf! Co to má znamenat? Kam se poděl obzor?

Aha, takže takhle je to. Proto se mu zdálo, že se mu svět kácí na hlavu. Tam, kde obvykle býval úplně normální obzor, teď nebyl žádný. Byl tam místo něho další kus světa. Mnohem víc světa. Táhl se dál a dál a dál až do podivné zamlžené dálky. Desmond cítil, jak v jeho nitru narůstají podivné velké strachy. Pocítil náhlé instinktivní nutkání rozběhnout se proti něčemu, jenže se nemůžete rozběhnout proti znepokojivé nejistotě. Málem se z toho zapotácel a upadl.

Znovu se zhluboka nadechl a pomalu zamrkal.

Haaar! Nový kus světa zmizel! Kde je? Kam se poděl? Už je tu zas! Rozvinul se před ním plný skvrn a Desmond měl pocit, jako by se znovu překlápěl, jenže tentokrát už na to byl připravený a dokázal zareagovat pohotověji. Hloupá malá světla. Blik, blik, blik. Ten nový kus světa - co je to zač? Nejistě natáhl hlavu dopředu a podíval se na něj, nechal si jej přehrávat před svou vnitřní nozdrou. Světla ho začínala zneklidňovat. Zavřel oči, aby se mohl soustředit na prozkoumávání světa kolem sebe, jenže když to udělal, nový svět zmizel! Už zase! Desmond se na kratičký závratný okamžik podivil, zda mezi těmito dvěma věcmi existuje nějaká spojitost, ale činit logické spojitosti mezi věcmi nepatřilo mezi jeho silné stránky. Raději to nechal být. Když znovu otevřel malá očka zasazená ve zvrásněné kůži, pomalu se před ním rozvinul nepozemský nový svět. Znovu do něj nahlédl.

Byl to divočejší svět než ten, na který byl zvyklý, svět plný pěšin a kopců. Pěšiny se vidlicovitě dělily, zatáčely a

nořily do údolí, hřebeny se zvedaly do vysokých kopců. V dálce byl ten svět dočista rozbitý do masivních horských řetězců a závratně hlubokých kaňonů, které se halily do rubášů z plujících mlh. Tak jako mezi Desmondovy silné stránky nepatřilo hledání souvislostí mezi věcmi, nepatřilo mezi ně ani horolezectví.

Přímo před ním se táhla nejrovnější a nejširší pěšina ze všech, ale jakmile se k ní upnul, začaly vycházet najevo další znepokojivé věci.

Na konci té pěšiny číhalo něco nebezpečného. Něco velkého a ošklivého. Něco ještě většího a ošklivějšího, jak Desmond hádal, než byl Desmond sám. Na okamžik znovu zamrkal, a celá ta věc zmizela. Když si o pár vteřin později znovu v duchu ten obraz vyvolal, pocit blížící se katastrofy zesílil.

Byl to hrom?

Desmondovi hrom obvykle nevadil, bleskům stěží věnoval pozornost, ale tento hrom se mu nelíbil. Nebylo to žádné povznášející víření tančícího těžkého vzduchu, jenom jakási zlá, praskavá exploze černě. Desmond se z toho cítil velice ustrašeně. Jeho obrovité tělo se začalo chvět a třást, a najednou se dal do běhu. Podivný nový svět se zachvěl a zmizel. Utíkal jako nákladní auto. Proběhl rojem malých, slabých světýlek a ucítil, jak se kolem něho s příšerným hlukem rozsypala celá tuna jakýchsi věcí. Nevěděl, co je to. Hlasitě to praskalo a taky se to trochu lesklo, ale Desmond se valil dál. Za chvíli z toho byl venku, ale to už jako řítící se lokomotiva prorazil chatrné dveře, možná dokonce i zeď. Bylo mu to jedno. Vyřítil se do nočního vzduchu a země se zachvěla pod údery jeho obrovitých nohou, která bušila jako kladiva do kovadliny.

Věci kolem něho se rozlétaly do všech stran. Věci křičely. Ve stopě za ním se zvedalo vzdálené, žalostné volání plné paniky a zoufalství, ale Desmond se o ně nestaral. Jediné, po čem toužil, byl čerstvý noční vzduch v plicích. Dokonce i tento noční vzduch, přestože byl zatuchlý a štiplavý, byl dobrý. Byl chladný, a jak tak Desmond utíkal, vzduch se řítil kolem něj i do něj. Pod nohama měl tvrdou zemi. Pak náhle ucítil kolem krku kusy nějakého plotu, a to už měl pod dusajícími chodidly drsnou drnovitou trávu.

Byl blízko vrcholu kopce. Opravdového kopce z hlíny, ne nějaké děsivé halucinace tyčící se v jeho mysli jako zvěstovatel smrti. Byl to jen kopec obklopený dalšími příkrými kopci. Obloha byla bez mraků, ale zamlžená a šerá. Desmonda hvězdy nezajímaly. K hvězdě se nedá přičichnout, a odsud je stejně stěží viděl. Nestaral se o ně, jen stále dál nabíral rychlost, řítil se dolů po svahu a probouzel k činnosti některé z doposud spících svalů. Braaaarm! Poběž! Utíkej! Zaútoč! Naraž! Prásk! Bum! Měl pocit, jako by měl kolem krku další kusy plotu, a najednou byl jeho postup mnohem obtížnější než předtím a Desmonda obklopovaly neznámé věci. Ztěžka si prodíral cestu dál. Náhle se ocitl v moři vřeštících tvorů, kteří prchali do všech stran, než se jimi převalilo jeho obrovité tělo. Vzduch byl plný výkřiků a burácení a tichých cinkavých zvuků. Kolem tančily úžasné odéry - pach pálícího se masa, opojné závany jakési obluzující látky proložené vůní zkaženě sladkého pižma. Byl zmatený a pokoušel se soustředit na věci kolem sebe zrakem. Příliš však svému vidění nedůvěřoval, a ani mu toho moc neřeklo. Rozpoznal zrakem jen věci, které blikaly nebo se plížily nebo utíkaly. Pokoušel se upřít oči na křičící a prchající tvary, ale jeho pozornost upoutal velký zamlžený obdélník světla. Zvedl své obrovité tělo a plnou rychlostí se rozběhl proti němu.

Prásk!

Následovaly jakési nepříjemné, mokré, svědivé pocity ve slabině. Nelíbilo se mu to. Klopýtl, mírně se zapotácel a vrazil do velké místnosti, kde ho záhy pohltil dusivý oblak lidského pachu, výskavých zvuků a blikajících světel. Vběhl rovnou do shluku tvorů, kteří začali řvát a ječet a pak se kolem něho hroutili k zemi a přestávali se hýbat. Jeden z nich se mu přilepil na tělo a Desmond musel zatřepat hlavou, aby ho ze sebe shodil. Před ním byl další velký blýskající se obdélník a kousek za ním leželo na zemi cosi, co se lesklo bleděmodrým světlem. Desmond se opět vrhl kupředu. Ozvala se další rána, a následovala sprška ostré, znepokojivé bolesti. Řítil se dál a po chvíli opět vyběhl na otevřené prostranství.

Světlo v zemi byl podivný rybník, ve kterém byli další ječící tvorové. Nikdy předtím neviděl, aby se voda v rybníku tak leskla. Pak se před ním objevila další blikající světýlka. Nevěnoval těm malým věcem pozornost. Dokonce si ani nevšímal praskavých zvuků, které jednotlivá bliknutí provázely. Bum, bum, no a co? Jeho pozornost však nemohl neupoutat náhlý štiplavý pach a květiny bolesti, které mu začaly vykvétat v těle. Jedna mu vypučela v rameni a hned vedle ní další. I noha se mu začala divně hýbat, protože jednu z květin měl zasazenou ve slabině, což bylo velice zvláštní a znepokojivé. Další květinu mu zasadili do hlavy a postupně jako by se mu celý svět začal stále víc vzdalovat a stále méně na něm záleželo. Všechno kolem začalo hučet. Cítil, jak se strašlivě pomalu kácí kupředu a ocitá se uprostřed teplé zářící modři, obklopen velkými, něžnými vlnami...

Jak se od něj svět vzdaloval, uslyšel rychle drmolící hysterický hlas vydávající zvuky, které mu nedávaly smysl, ale nicméně zněly takto:

„Pošlete sem leteckou záchranku! Sežeňte policii! Nejenom z Malibu, sežeňte losangeleskou policii. Okamžitě! Řekněte jim, aby sem dostali vrtulník! Máme tu mrtvé a zraněné! A řekněte jim... já nevím, jak si s tím poradí, ale řekněte jim, že máme v bazénu mrtvého nosorožce."

Kapitola 10

Přestože nyní už bylo Dirkovi ostudně jasné, že na palubě letadla byl pouze on a nikoli sledovaný subjekt, že byl lstí snadnou jako facka odlákán šest a půl tisíce kilometrů daleko a přišel přitom o pár tisícovek krajně důležitých liber, rozhodl se, že se ještě jednou naposledy ujistí, zda jsou jeho dedukce správné. Když začali pasažéři vystupovat z letadla na letišti O'Hare, postavil se přímo k východu a pozoroval je tak soustředěně, že málem neslyšel svoje vlastní jméno vyvolávané letištním rozhlasem. Vyzývali jej, aby se neprodleně dostavil k informační přepážce aerolinií.

„Pan Gently?" spustila žena za přepážkou veselým hlasem."

„Ano..." odpověděl Dirk opatrně. „Mohla bych vidět váš pas, pane?"

Podal jí ho. Stál tam na bříšcích chodidel a v duchu se připravoval na problém.
„Vaše letenka do Albuquerque, pane."
„Moje-?"
„Letenka do Albuquerque, pane."
„Moje letenka do -?"
„Albuquerque, pane."
„Albuquerque?"
„Albuquerque v Novém Mexiku, pane."
Dirk se díval na zdvořile nabízenou letenku, jako by to byl kus rebarbory. „Kde se tu vzala?" dožadoval se. Vzal si ji a začal studovat letové detaily.
Žena ho obdařila širokým aerolinko vým úsměvem a širokým aerolinkovým pokrčením ramen. „Hádám, že nám zkrátka vypadla z počítače. Ten nám tyhle letenky tiskne."
„A co stojí v tom vašem počítači?"
„Stojí tam, že tu máme mít připravenou letenku pro pana Dírka Gentlyho, a sice do Albuquerque v Novém Mexiku. Vy jste nepředpokládal, že dnes poletíte do Albuquerque, pane?"
„Předpokládal jsem, že skončím někde, kde jsem to nepředpokládal, jenom jsem nepředpokládal, že to bude v Albuquerque, to je všechno."
„V tom případě se zdá, že to pro vás bude vynikající cíl cesty, pane Gently. Užijte si let."
Užil si ho. Seděl a tiše přemítal nad událostmi posledních pár dnů, srovnával si je v hlavě, i když zatím ne takovým způsobem, aby dávaly jakýkoli smysl, ale do inspirativních malých hloučků. Kometa, půlka kočky, elektronická vlákénka neviditelného zdroje přílivu dolarů a neočekávaných letenek, která je spojovala. Ještě před přistáním v Chicagu byla jeho sebedůvěra na cucky, ale teď naopak pociťoval napínavé tetelení vzrušení. Tam venku je něco nebo někdo, s čím se zapletl, něco, co nějakým podivuhodným způsobem našel a co ho k sobě přitahovalo. Skutečnost, že stále neměl ponětí, kdo nebo co by to mohlo být, ho už netrápila. Prostě to existovalo, on to našel a ono si to našlo jeho. Sáhl si tomu někomu nebo něčemu na pulz. A byl si jistý, že tvář a jméno se objeví ve správný čas.
Na letišti v Albuquerque chvíli tiše stál pod vysokým stropem s pomalovanými trámy, obklopen tmavýma očima v opilosti řídících právníků, co na něj zírali ze svých billboardů. Zhluboka se nadechl. Cítil se klidný, cítil se absolutně v pořádku, cítil se připravený setkat se s na hlavu postavenými nepravděpodob-nostmi, které spočívaly na hloubku atomu pod tupým povrchem zdánlivého světa kolem něj, a připravený hovořit jejich jazykem. Neuspěchaně kráčel směrem k dlouhému eskalátoru, po němž sjel pomalu a vznešeně jako přestrojený král.
Jeho muž na něho čekal.
Poznal ho okamžitě - další nehybný bod na letišti kypícím životem. Byl to velký, tlustý, upocený muž ve špatně padnoucím černém obleku a s tváří jako nedbale prostřený stůl. Stál jen kousek od úpatí eskalátoru a na vyvráceném obličeji měl netečný a velice těžko čitelný výraz. Ještě že byl Dirk ve střehu, protože jinak by si malého nápisu, který držel muž v ruce a na kterém stálo D. DŽENTRY, nemusel vůbec všimnout.
Dirk se mu představil. Muž řekl, že se jmenuje Joe a že půjde pro vůz. A tehdy Dirk na základě logické dedukce usoudil, že je na stopě.
Vůz zastavil u obrubníku, mírně postarší dlouhý černý Cadillac, mdle se lesknoucí v letištním osvětlení. Dirk si jej s uspokojením prohlédl, nastoupil do něj a s tichým souhlasným zamručením se usadil na zadním sedadle.
„Klient říkal, že se vám to bude líbit," řekl Joe ze své řidičské kukaně, když se s tou věcí tiše odlepil od obrubníku a zamířil na výjezdovou silnici z letiště. Dirk se rozhlížel kolem sebe po ošou-paném, prodřeném modrém sametovém čalounění a odlupující se umělohmotné fólii dodávající okénkům zdání tónovaných skel. Když si zkusil zapnout televizor, zjistil, že není vyladěný na nic jiného než na šum, a astmatická klimatizace dýchavičně vyfukovala zatuchlý vánek, který v žádném ohledu nepředčil teplý večerní pouštní vzduch, jímž projížděli.
Klient měl do puntíku pravdu.
„Klient," řekl Dirk, když ta velká rachotivá věc vjížděla na spoře osvětlenou silnici vedoucí napříč městem. „Kdo přesně je ten klient?"
„Nějakej australskej džentlmen, aspoň podle toho, jak mluvil," odpověděl Joe vysokým uječeným hlasem.
„Australan?" opáčil Dirk překvapeně.
„Ano, pane, Australan. Stejně jakovy."
Dirk se zamračil. „Já jsem z Anglie," namítl.
„Ale Australan, nemám pravdu?"
„Proč zrovna Australan?"
„Máte australskej přízvuk."
„To bych zrovna neřekl."
„A kde tedy je to místo?"
„Jaké místo?" nechápal Dirk.
„Přece Novej Zéland," odpověděl Joe. „Austrálie je na Novým Zélandu, že jo?"
„Nu, ne tak docela, ale chápu, co chcete... nu, chtěl jsem říct, že chápu, kam míříte, ale nejsem si jistý, zda to můžu udělat."
„Tak z jaký části Novýho Zélandu pocházíte?"
„Já bych řekl, že ve skutečnosti je to spíš něco jako Anglie."
„To je na Novým Zélandu?"
„Jen do jisté míry," odpověděl Dirk.

Vůz ujížděl na sever po silnici směrem na Santa Fé. Měsíční svit magicky zaléval stříbrným jasem vysoko naváté pouštní duny. Večerní vzduch byl docela svěží.

„Už jste někdy byl v Santa Fé?" zeptal se Joe.

„Ne," odpověděl Dirk. Už dávno se vzdal snahy zapojit řidiče do jakéhokoli druhu rozumné konverzace a začínal si v duchu říkat, jestli ho pro něj z tohoto důvodu náhodou nevybrali úmyslně. Sám se usilovně snažil přemýšlet, ale Joe ho ustavičně rušil.

„Krásný místo," pochvaloval si Joe. „Nádherný. Pokavaď jej ovšem nezničej všichni ti Kaliforňané, co se nám sem houfně stěhujou. Říkaj tomu kalifornizace. Ha ha. Víte, jak tomu tady říkaj?"

„Kalifornizace?" odvážil se opakovat Dirk.

„Fanta Sé," řekl Joe. „Ty hollywoodský týpkové, co se sem stěhujou z Kalifornie. Ničej nám to tady. Zvlášť od toho zemětřesení. Slyšel jste vo tom zemětřesení?"

„Myslím, že slyšel," odpověděl Dirk. „Říkali to ve zprávách. A říkali toho docela dost."

„Jo, taky to bylo pořádný zemětřesení. A teď se všichni Kaliforňané stěhujou sem k nám. Do Santa Fé. Ničej nám to tu. Kaliforňané. Víte, jak tomu říkaj?"

Dirk cítil, jak se celá konverzace stáčí dokola a znovu se na něj začíná valit coby obří míč. Snažil se ji odvrátit.

„To znamená, že vy žijete v Santa Fé odjakživa?" zeptal se slabým hlasem.

„Jo, jasně," odpověděl Joe. „No, vlastně skoro odjakživa. Teď už to bude přes rok. Ale mám pocit, jako bych tu žil celej svůj život."

„A kde jste žil předtím?"

„V Kalifornii," odpověděl Joe. „Odstěhoval jsem se poté, co po mý ségře střílel v pouliční střílečce. Máte na Novým Zélandu taky pouliční střílečky?"

„Ne," odpověděl Dirk. „Na Novém Zélandu ne, pokud je mi známo. Dokonce ani v Londýně, což je místo, kde žiju. Poslyšte, to s vaší sestrou mě moc mrzí."

„Jo. Stála si na nároží na ulici Melrose, přijelo pár chlápků v Mercedesu, v jednom z těch novejch, určitě víte, jakej myslím, a bum, prostě po ní střelili - myslím, že to byl 500 SEL. Půlnoční modř. Opravdu hezkej. Určitě ho někde štípli. U vás ve starý Anglii se taky štípaj auťáky?"

„Štípaj auťáky?"

„Nějaký lidi si k vám prostě jen tak přijdou a ukradnou vám auťák."

„Ne, ale dík za zeptání. U nás máme lidi, kteří vám proti vaší vůli vyčistí přední sklo, ale, ehm..."

Joe si pohrdavě odfrkl.

„Věc se má tak," vysvětloval Dirk, „že v Londýně byste sice určitě mohl k někomu přijít a ukrást mu auto, ale nebyl byste schopný s ním odjet."

„Máte tam na to nějaký bezva zařízení?"

„Ne, prostě je tam tak nemožná doprava," odpověděl Dirk. „Ale, ehm... vaše sestra," zeptal se nervózně. „Byla v pořádku?"

„V pořádku?" vykřikl Joe. „Když někoho odprásknete Kalašnikovem a on je v pořádku, tak bych na ten kvér chtěl vrátit prachy."

Dirk se snažil vydat pár patřičných soustrastných zvuků, ale jaksi je nedokázal zformovat v hrdle. Vůz nyní zpomaloval, takže sroloval okénko s odlupující se fólií a vyhlédl na noční poušť.

Ve světlech reflektorů se krátce zableskla dopravní značka, kterou právě míjeli.

„Zastavte!" vykřikl Dirk najednou.

Vyklonil se z okénka a natáhl se, aby viděl co nejdál za sebe, ale to už vůz pozvolna zastavoval. V dálce byl v měsíčním světle vykreslený nejasný obrys silniční značky.

„Mohl byste zacouvat kus zpátky?" řekl Dirk naléhavě.

„Jsme na státní silnici," protestoval Joe.

„Ano, ano," řekl Dirk. „Za námi nikdo nejede. Vozovka je prázdná. Jen pár stovek metrů."

Joe si cosi zamručel pod fousy, zařadil zpátečku a velký vlečňák si to začal pomalu šinout zpátky po silnici.

„Takhle se to dělá na Novým Zélandu?" kvílel.

„Co jako?"

„Že tam jezděj pozpátku."

„Ne," řekl Dirk. „Ale vím, co chcete říct. Přesně jako my Britové tam jezdí na opačné straně silnice."

„Řek bych, že takhle je to bezpečnější," pokračoval Joe, „pokavaď tam jezděj pozpátku všichni."

„Ano," řekl Dirk. „Mnohem bezpečnější." Vyskočil málem ještě předtím, než vůz stačil zastavit.

Vykreslená v jezírku světla linoucího se z reflektorů, osm tisíc kilometrů od Dirkovy ošuntělé kanceláře v Clerkenwellu, byla žlutá dopravní značka ve tvaru čtverce, na které stálo velkými písmeny NÁRAZOVÝ VÍTR a pod tím menším písmem SE MŮŽE VYSKYTOVAT. Vysoko nad ní visel na obloze žlutý měsíc.

„Joe!" vykřikl Dirk na řidiče. „Kdo to sem dal?"

„Nu, já bych řek," řekl Joe, „že státní silniční správa."

„Cože?" dožadoval se Dirk nechápavě.

„Státní silniční správa," řekl Joe, mírně vyvedený z konceptu. „Jsou tady všude kolem."

„Nárazový vítr se může vyskytovat?" opáčil Drik. „Chcete říct, že tohle je běžná dopravní značka?"

„Jistě," odpověděl Joe. „Znamená to prostě jen to, že je tady trochu větrno. Však víte, vítr vane přes poušť. Docela vás to tu může zafoukat. Obzvlášť na místě jako tohle."

Dirk zamrkal. Najednou si připadal tak trochu jako cvok. Naivně si představoval, a teď musel uznat, že to bylo

poněkud přitažené za vlasy, že někdo schválně jen kvůli němu napsal na dopravní značku v Novém Mexiku jméno rozpůlené kočky. Něco takového ale bylo absurdní. To spíš dostala dotyčná kočka jméno po úplně obyčejné americké dopravní značce. V duchu si připomněl, ze paranoia je jedním z běžných vedlejších účinku kombinace pásmové nemoci a whisky.

Pokárán sám sebou zamířil zpátky k vozu. Pak se zastavil a znovu se na vteřinku zamyslel. Přešel k okénku na straně pro řidiče a nahlédl dovnitř.

„Joe," řekl. „Vy jste zpomalil, zrovna když jsme se k té značce blížili. Udělal jste to úmyslně, abych si jí stačil všimnout?" Doufal, že z něj nemluví jen whisky a pásmová nemoc.

„Ale ne," odpověděl Joe. „Zpomalil jsem kvůli nosorožci."

Kapitola 11

„Zřejmě pásmová nemoc," zamumlal Dirk. „Na okamžik se mi zdálo, že jste řekl kvůli nosorožci."

„Taky že jo," řekl Joe znechuceně. „Zdržel mě už předtím. Když jsem odjížděl na letiště."

Dirk se pokoušel promyslet si to, dřív než plácne něco, co by ho mohlo vystavit posměchu. Podle všeho tu existuje nějaký místní fotbalový tým nebo rocková skupina s názvem Nosorožec. Musí existovat. Že by zrovna jeli z letiště? Vjížděli do Santa Fé? Bude se na to muset zeptat.

„O jakém typu nosorožce tady teď diskutujeme?" zeptal se opatrně.

„Já nevím. Nijak zvlášť se v typech nosorožců nevyznám," řekl Joe. „Rozhodně ne tak dobře jako v určování přízvuků. Kdyby to byl přízvuk, moh bych vám říct, jakej přesně to byl typ, jenže poněvadž to byl nosorožec, můžu vám říct jen to, že to byl takovej ten velkej šedivěj, však víte, s rohem. Z Irkutska nebo jednoho z těch podobnejch míst. Však víte, z Portugalska, nebo odněkaď."

„Myslíte Afriku?"

„Jo, mohla by to bejt Afrika."

„A říkáte, že je někde tady na silnici před námi?"

„Jo."

„V tom případě pojeďme za ním," řekl Dirk. „Rychle."

Nastoupil zpátky do vozu a Joe se znovu rozjel po silnici. Dirk seděl vzadu shrbený na krajíčku svého sedadla a nakukoval Joeovi přes rameno, zatímco uháněli pouští. Během pár minut se zhmotnil ve světle reflektorů Cadillacu tvar velkého nákladáku. Byl to nízký zelený tahač s velkou laťovou klecí připevněnou ke korbě silnými lany.

„Tak vy se zajímáte o nosorožce, jak vidím," řekl Joe lehkým konverzačním tónem.

„Nijak zvlášť," řekl Dirk. „Alespoň do té doby, než jsem si dnes ráno přečetl svůj horoskop."

„Tak takhle je to? Já na takový věci moc nedám. Víte, co stálo dnes ráno v mým? Stálo tam, že bych se měl dlouze a usilovně zamyslet nad svými osobními a finančními vyhlídkami. Skoro navlas podobný tomu, co jsem tam měl včera. A samozřejmě hodně podobný tomu, co vlastně dělám každej den, když tak jezdím kolem. Takže to asi opravdu něco znamená. Co stálo v tom vašem?"

„Že potkám třítunového nosorožce, co se jmenuje Desmond."

„Hádám, že z Nového Zélandu asi vidíte úplně jiný hvězdy než my tady," usoudil Joe.

„Co o tom nosorožci víte?" naléhal na něj Dirk.

„Nic moc, jen to, že je to přej náhradník. Alespoň podle toho, co jsem slyšel," odpověděl Joe.

„Náhradník?"

„Jo."

„Náhradník za co?"

„Za předešlýho nosorožce."

„Víte, sotva předpokládám, že by to mohl být náhradník za prasklou žárovku," řekl Dirk. „Povězte mi - co se stalo s tím, ehm, předešlým nosorožcem?"

„Umřel."

„To je ale strašná tragédie. Kde? V zoo?"

„Na nějakým večírku."

„Na večírku?"

„Jo."

Dirk si zamyšleně cucal ret. Existoval jeden princip, kterého se rád držel, kdykoli si na něj vzpomněl, a jehož podstatou bylo nikdy neklást otázku, dokud si nebyl poměrně jistý, že by se mu líbila odpověď. Začal si cucat druhý ret.

„Myslím, že půjdu a přesvědčím se sám," řekl a vystoupil z vozu.

Velký, tmavě zelený náklaďák stál na krajnici. Bočnice vozu byly kolem metru dvacet vysoké a přes obrovskou klec byla šňůrami připevněná těžká vozová plachta. Řidič se opíral o dveře kabiny a kouřil cigaretu. Zjevně si myslel, že mít na starosti třítunového nosorožce znamená, že ho nebude nikdo obtěžovat, ale… mýlil se. Musel si už vyslechnout neskutečné množství urážek od řidičů ve vozech, co jeden po druhém míjeli jeho náklaďák.

„Mizerové!" mumlal si řidič pro sebe, zatímco Dirk k němu mířil nonšalantním krokem. Taky si zapálil cigaretu. Snažil se toho sice nechat, ale obvykle si nechával balíček v kapse pro taktické účely.

„Víte, co nesnáším?" přitočil se Dirk k řidiči. „Ty nápisy v kabinách, co říkají:‚Děkujeme vám, že nekouříte.' Nevadí mi, když tam stojí: ‚Prosím, nekuřte', nebo když je tam dokonce rovnou napsáno ‚Kouření zakázáno'. Ale nesnáším ty škrobené nápisy ‚Děkujeme vám, že nekouříte'. Vždyť to vás rovnou nutí, abyste si zapálil a řekl: ‚Netřeba mi děkovat, já jsem nechtěl nekouřit.'"

Řidič se zasmál.

„Vezete to staré zvíře daleko?" zeptal se Dirk s nonšalancí protřelého řidiče specializujícího se na přepravu nosorožců, který si vyměňuje zkušenosti se svým kolegou. Změřil si řidiče pochvalným pohledem.

„Jenom kamsi před Malibu," odpověděl řidič. „Horem přes kaňon Topanga."

Dirk vědoucně zamlaskal, jako by říkal: „Nemluvte mi o kaňonu Topanga, jednou jsem musel vézt celé stádo divokých zvířat v minibusu do Cardiffu. Chcete problém? Tak tohle byl problém." Zhluboka potáhl z cigarety.

„To ale musel být večírek!" poznamenal.

„Večírek?" opáčil řidič.

„Osobně jsem toho názoru, že nosorožci bývají na večírcích dost nudnými hosty," pokračoval Dirk. „Zkuste si ho tam vzít, když není zbytí, ale připravte se na nejhorší." Dirk na základě svých osobních zkušeností věděl, že kladení přímých otázek probouzí v lidech ostražitost. Lepší bylo plácat naprosté nesmysly a nechat lidi, aby vás opravovali.

„Co myslíte tím večírkem?" nechápal řidič.

„Večírek, co na něm byl ten nosorožec hostem," řekl Dirk a poškrábal se na boční straně nosu, „když umřel."

„Hostem?" opáčil řidič. „Já bych neřekl, že tam byl zrovna hostem."

Dirk povzbudivě zvedl obočí.

„Přiřítil se dolů z kopců, prorazil plot kolem pozemku, proběhl skleněnými výplněmi oken rovnou do domu, několikrát se otočil dokola po obývacím pokoji, přičemž zranil asi sedmnáct lidí, pak se vyřítil do zahrady, kde po něm někdo začal střílet, načež se pomalu zhroutil do bazénu plného nahých scenáristů, a vzal s sebou přitom půl tuny avokádového pyré a polynéského ovocného koktejlu."

Dirkovi chvíli trvalo, než tuto informaci vstřebal. Pak se zmohl na pouhé: „Čí dům to byl?"

„Nějakých lidí od filmu. Týden předtím tam měli na návštěvě Bruce Willise. A teď tohle."

„To se mi zdá na jednoho starého nosorožce trochu moc," podotkl Dirk. „A vy teď vezete druhého."

°

Výňatky z interview s listem Daily Nexus, 5. dubna 2000

Jak přijíždí Douglas Adams na kávu? Kdyby byl jako Montecitáni, co si jen tak odskočí k Pierru Lafondovi, objevil by se v SUV, nějakém luxusním voze, nebo v luxusním SUV. Obyčejný šálek kávy stojí u Pierra Lafonda jeden a čtvrt dolaru a říkají tam tomu „organická francouzská pražená". Chutná stejně jako káva u McDonalda nebo jako anorganická tekutina z chladiče. Ne že by se řidiči SUV starali.

Očekával jsem od Douglase Adamse víc než SUV. Toužil jsem ho vidět, jak vyskakuje z vesmírného korábu, zhmotňuje se z ničeho nebo dokonce jen přichází po svých. Je to chlapík, který napsal Stopařova průvodce po Galaxii a podařilo se mu učinit život, vesmír a vůbec mnohem zábavnějšími. A tak jsem si říkal, jak asi přijede?

Přijel v černém Mercedesu.

Adams je stopětadevadesát centimetrů vysoký, s pronikavýma kulatýma očima. Neměl zrovna dobrý den. Jeho dcerka stonala, plněný rohlík, který snědl v pět hodin odpoledne, byl zároveň i jeho obědem. Celkem vzato si však devětačtyřicetiletý Adams nežije zrovna špatně. Cestuje si po světě, jeho knih se prodalo přes 15 milionů výtisků a ve studiích Walta Disneye zrovna natáčejí tak dlouho odkládaný film o Stopaři, který režíruje stejný chlapík, co dělal AustinaPowerse.

„Věčný film, který se chystají udělat zhruba už dvacet let a tím víc se chystají udělat ho teď," posteskl si Adams. „Ale uvidíme. Kéž by mě v životě nebylo napadlo uvažovat o tom, že z té knihy udělám film. Nepřišel bych asi o deset let života."

Poprvé po zhruba deseti letech pracuje Adams opět na knize.

„Prostě jsem dospěl do bodu, kdy jsem měl všeho dost. Pro moje knihy je typické, že využívají myšlenky přímo dravou rychlostí. Abych pravdu řekl, nikdy jsem neměl v úmyslu být romanopiscem. A tak jsem se rozhodl dělat celou řadu jiných věcí... Tak se stalo, že teď mám obrovskou zásobárnu námětů na příběhy, a jsou chvíle, kdy se mě zmocňuje panika: ‚Stihnu je vůbec všechny zpracovat do konce života?' Do jiného druhu paniky mě uvádí věčný spisovatelský problém, a tím je samozřejmě otázka píle. Myslím, že celkově mám z psaní větší trému a strach než většina spisovatelů."

Nová kniha není o Stopaři - těch existuje už pět - ani o Dirkovi Gentlym, ale „bude povědomá co do stylu komukoli, kdo tyto knihy zná".

„Mám spousty a spousty nápadů na rozmanité dějové linie, které čekají jen na to, abych je proměnil v knihy. Pro jednu z nich použij u titul Losos pochybnosti, ale zatím nevím, která to bude."

V roce 1990 napsal Adams společně se zoologem Markem Carwardinem knihu Ještě je můžeme vidět. Je to kniha, která se dá sehnat nejobtížněji ze všech jeho knih a je jeho oblíbená. Když dnes Adams - který žije poslední dva roky v americké Santa Barbaře - přednáší studentům na Kalifornské univerzitě, často zmiňuje právě tuto knihu.

„Pořádám přednášky skoro po celém zbytku země," řekl Adams. „Takže jsem měl eminentní zájem uspořádat nějakou i pro studenty na univerzitě, spíš jen jako způsob vyjádření: ‚Ahoj, tak tady jsem.'"

Adams pořádá spoustu přednášek, obvykle ve velkých firmách a obvykle o vyspělé technologii.

„Ve skutečnosti ale dávám přednost těm, při kterých mohu hovořit k mladým lidem na univerzitách, protože, byť je to zvláštní, velké firmy nijak zvlášť rády neposlouchají o ochraně ohrožených druhů," řekl. „Prý na ohrožená zvířata už tak vydáváme hodně peněz."

Kniha Ještě je můžeme vidět začala jako časopisecký článek pro Světový fond na ochranu přírody. Tato organizace poslala Adamse na Madagaskar, kde se setkal s Carwardinem. Adams psal o aye-aye, ohroženém druhu nočního lemura, který vypadá jako kříženec mezi netopýrem, opicí a velice překvapeným miminkem.

„V té době panoval všeobecný názor, že už je jich na světě jen asi patnáct. Ty lidičky jich našli o pár víc, takže to není zas tak docela strašně ohrožený druh, jenom velice, velice, velice ohrožený," řekl Adams na vysvětlenou. „Celý ten

zážitek byl okouzlující.“

Natolik okouzlující, že Adams a Carwardin strávili příští rok cestováním po světě a vyhledáváním ohrožených druhů zvířat, jako například letu neschopných papoušků kakapo na Novém Zélandu a říčních delfínů baiji v Číně. Posledních dvacet delfínů nenávratně vyhyne, až čínská vláda dokončí přehradu Tři soutěsky a zničí tak přirozené životní prostředí těchto tvorů.

„Je to zoufalá situace, a to nejenom kvůli ztrátě dalšího živočišného druhu a tragédii s tím související, ale taky proto, že nevím, proč vůbec pořád stavíme ty zatracené přehrady,“ řekl Adams překvapivě důrazným britským šeptem. „Nejenže působí ničivě na životní prostředí a společenstva, ale navíc - až na pár výjimek - ani jedna neplní funkci, kvůli které byla v první řadě navržena. Podívejte se na Amazonku, kde kvůli přehradám ucpali všechno naplaveninami. Kde je nějaká reakce veřejnosti? Vždyť oni jich chtějí postavit dalších osmdesát. To je naprostá blbost! Asi v sobě máme nějaké bobří geny či co... Prostě v sobě máme zakořeněný určitý pud stavět přehrady, a možná by bylo zapotřebí podívat se na něj a vyřadit jej z lidské povahy. Možná že odborníci zabývající se genomovými projekty dokáží tento ‚bobří gen’ lokalizovat a odstranit ho z nás jednou provždy.“

V Stopařové průvodci po Galaxii zničily mezigalaktické buldozery Zemi a lidstvo. Velmi odlišný druh buldozeru zničil ten nejúspěšnější druh, jaký kdy naše planeta poznala. Před pětašedesáti miliony lety narazil do poloostrova Yukatán deset kilometrů široký asteroid, vytvořil kráter o průměru stošedesát kilometrů a vyslal k obloze oblak par a prachu. To bylo na dinosaury trochu moc.

„Nedává mi pokoj myšlenka, že ten pád asteroidu byl vlastně jedinou událostí, které my lidé v podstatě vděčíme za svou existenci,“ řekl Adams. „Je to prokazatelně ta nejkatastrofálnější věc, která se kdy na planetě Zemi přihodila, a zajisté to byla ta nejdramatičtější událost v našich dějinách, protože vydláždila cestu naší existenci, a přitom u toho nebyl nikdo, kdo by to viděl.“

Kameny, co zabíjely dinosaury, jsou klasická fyzika. Novější fyzika je pro Adamse tak trochu exotická, a to je prosím muž, který napsal, že odpovědí na Život, vesmír a vůbec je 42. Tuto odpověď mu vyplivl počítač a Adams prohlásil, že počítače změní všechno.

„Když jsme začali vyrábět počítače, nejdřív jsme je dělali velké jako místnosti, pak velikosti psacího stolu, poté do kufříku a do kapsy a brzy jich tu bude tolik jako prachu ve vzduchu - budete moci sypat počítače kolem sebe. Postupně se celé životní prostředí změní v něco mnohem citlivějšího a chytřejšího, a my budeme žít způsobem, který je pro současné obyvatele této planety jen těžko pochopitelný,“ řekl Adams. „Hádám, že moje šestiletá dcerka si s tím bude umět poradit mnohem lépe.“

Adams je velmi činorodý člověk, který se zabývá vším možným, rozhlasem počínaje a navrhováním počítačových her konče. Ne všechno mu vždycky vyšlo.

„Každá prohra je pro mě takovou malou životní poučnou zkušeností,“ řekl. „Víte, co je to poučná zkušenost? Poučná zkušenost je jedna z těch věcí, co vám říkají:, Vidíš, co za hloupost jsi pravé provedl? Přístě už to nedělej.’

Abych pravdu řekl, tak přes veškeré moje odhodlání být pánem všech řemesel si přece jen musím přiznat, že nejlépe mi to jde, když jenom sedím doma a řadím stovky tisíců slovíček do čtivé podoby.“

Adams píše „pomalu a bolestně”.

„Lidé předpokládají, že si prostě jen sedíte v pokoji, tváříte se zadumaně a píšete vzletné myšlenky,“ řekl. „Jenže většinou sedíte v pokoji, tváříte se naprosto zoufale a doufáte, že vám zatím nepostavili stráž ke dveřím.“

Adams bude pravděpodobně psát ještě dalších pár let, než jeho dcera vyroste.

„Mluvilo se o tom, že mám v úmyslu udělat velký televizní dokumentární seriál, jenže já si zřejmě ještě počkám, dokud se jí nezačnou plašit hormony, a pak odsud vystřelím jako raketa,“ vysvětlil. „Řekl bych, že až jí bude tak kolem třinácti, půjdu a udělám ten dokumentární seriál, a až z ní bude zase civilizovaný člověk, tak se vrátím domů.“

Interview skončilo, když Adamsovi zazvonil v kapse mobilní telefon. V druhé kapse měl malý bavlněný hadřík, červeně olemovaný, s obrázkem žirafy. Vypadal, jako by patřil jeho dceři. Jeho žena a dcera měly toho večera letět do Londýna, ale dcerka musela nakonec zůstat doma kvůli zánětu ucha. „Ve skutečnosti dost vážnému.“

Bylo načase, aby Adams nastoupil zpátky do svého černého Mercedesu a jel se na ni domů podívat. A tak jsem jel taky domů.

Interview vedl Brendan Buhler, Artsweek

°

Epilog

Žalozpěv nad Douglasem Adamsem, známým především jako autor Stopařova průvodce po Galaxii, který zemřel v sobotu na srdeční infarkt, ve věku pouhých devětačtyřiceti let.

Tohle není nekrolog; na ty ještě bude času dost. Není to hold, ani pečlivě zvážené ohodnocení jeho skvělého života, ani chvalořečení. Je to tesklivý Žalozpěv, psaný příliš brzy, než aby mohl být uvážený, příliš brzy, než aby mohl být pečlivě promyšlený. Douglasi, ty přece nemůžeš být mrtvý.

Slunečné páteční ráno v měsíci květnu, deset minut po sedmé, šourám se z postele, jako obvykle stahuju poštu. Na obrazovce defilují typické modré tučné titulky, většinou brak, nic, co bych čekal, a tak nepřítomně sjíždím pohledem po stránce. Když můj zrak upoutá jméno Douglas Adams, usměju se. Alespoň u tohoto mailu se srdečně zasměju. Přejíždím zbylé titulky a vracím se nahoru na stránku.

Co v tom titulku ve skutečnosti stálo? Douglas Adams zemřel před několika hodinami na zástavu srdce. Následují další slova, nadouvají se mi před očima.

Určitě jde o špatný vtip. Jistě je to nějaký jiný Douglas Adams. Tohle je příliš absurdní, než aby to mohla být pravda. Asi pořád ještě spím. Otvírám zprávu, je od jednoho známého německého softwarového návrháře. Není to vtip a jsem

plně bdělý. A je to ten správný - či spíš nesprávný - Douglas Adams. Náhlá zástava srdce v tělocvičně v Santa Barbaře. „Člověk, člověk, člověk, ach, člověk," končí zpráva. Člověk... vskutku, a jaký člověk. Obr člověka, jistě skoro dvoumetrový, širokoplecý, a nehrbil se tak jako někteří velmi vysocí lidé, co se za svou výšku stydí. Ani si nevykračoval s nabubřelým přílišným sebevědomím, které může působit u velkého člověka zastrašujícím dojmem. Taky se za svoji výšku neomlouval, ani ji nestavěl na odiv. Bral ji prostě jakou součást vtipu o sobě samém.

Kultivovaný humor jednoho z velkých šprýmařů naší doby pramenil z hluboké znalosti literatury a vědy, dvou z mých velkých lásek. A představil mě mojí ženě - na oslavě svých čtyřicátých narozenin.

Byl stejně starý jako ona a pracovali spolu na Doktorovi Who. Mám jí to říct hned, nebo ji mám nechat spát o něco déle, než rozbiju její den na cucky? Stál u zrodu našeho společného života a byl jeho trvalou důležitou součástí. Musím jí to říct hned.

Douglas a já jsme se setkali díky tomu, že jsem mu poslal nevyžádaný fanouškovský dopis - myslím, že to bylo jedinkrát, co jsem kdy nějaký napsal. Obdivoval jsem Stopařova průvodce po Galaxii. Pak jsem si přečetl Holistickou detektivní kancelář Dírka Gentlyho.

Jakmile jsem byl s knihou hotov, nalistoval jsem první stránku a přečetl ji celou znovu od začátku - tohle jsem udělal jen jedinkrát v životě, a tak jsem mu o tom napsal. Odpověděl mi, že je obdivovatelem mých knih, a pozval mě do svého domu v Londýně.

Zřídkakdy jsem poznal spřízněnější duši. Samozřejmě jsem věděl, že bude zábavný. Netušil jsem ovšem, jak hluboce sečtělý je v oblasti vědy. Měl jsem to vědět, protože nemůžete pochopit mnohé z vtipů ve Stopaři, pokud neznáte hodně z pokročilé fyziky. A v oblasti moderní elektronické technologie byl opravdový expert. Hodně jsme spolu mluvili o vědě - v soukromí, ba dokonce na veřejnosti při literárních festivalech a v rozhlase či televizi. Stal se mým guru v otázkách veškerých technických problémů. Místo abych se potýkal s nějakým špatně sepsaným a nesrozumitelným manuálem v tichomořské okrajové angličtině, poslal jsem e-mail Douglasovi. Odpověděl mi, často během pár minut, ať už z Londýna nebo Santa Barbary či nějakého hotelového pokoje kdekoli na světě. Na rozdíl od většiny profesionálních konzultantů Douglas přesně pochopil můj problém, věděl, co mě trápí, a vždycky měl připravené řešení, srozumitelně a zábavně podané. Naše častá výměna e-mailů oplývala literárními a vědeckými vtípky a láskyplně sardonickými poznámkami. Jeho vzkazy byly prodchnuté láskou k technice, ale jiskřil z nich rovněž jeho hluboký smysl pro absurdno. Celý svět byl jedním velkým montypythonovským skečem, a pošetilosti lidstva byly v silikonových údolích světa stejně komické jako kdekoli jinde.

Se stejně skvělým smyslem pro humor se dokázal smát sám sobě. Například svým pověstným záchvatům spisovatelských „výpadků". („Mám rád období nicnedělání. Miluju čvachtavé zvuky, které vydávají, když si tak plouživě plynou.") Jeden čas jej jeho vydavatel a literární agent dokonce zamykali v hotelovém pokoji, bez telefonu a čehokoliv jiného, co by ho mohlo rozptylovat v psaní, a pouštěli ho jen na krátké vycházky pod dohledem. Pokud se ve svém nadšení nechal příliš unést a přišel s biologickou teorií příliš výstřední, než aby to mohl můj profesionální skepticismus nechat projít, jeho přístup býval po mém odmítnutí teorie vždycky spíš sportovní než upřímně poraženecký. A brzy zase přišel s něčím jiným.

Smál se svým vlastním vtipům, což by dobří šprýmaři podle všeobecného mínění dělat neměli, jenže on to dělal s takovým šarmem, že tím jeho vtipy nabývaly dokonce ještě většího kouzla. Dokázal něžně žertovně popichovat, aniž by ublížil, a jeho humor nebyl namířen proti jednotlivcům, ale proti jejich absurdním myšlenkám. Aby ilustroval domýšlivců ideu, že vesmír pro nás musí být nějak předem dán, protože jsme se tak dobře přizpůsobili životu v něm, předvedl skvělou a velice legrační imitaci loužičky, která spořádaně vtéká do jamky v zemi, přičemž tato jamka je nějakým záhadným způsobem naprosto stejného tvaru, jaký má loužička. Nebo je tu jedno podobenství, které s velkým potěšením vyprávěl, a z něhož vyplývající ponaučení je patrné bez potřeby jakéhokoli dalšího vysvětlování. Nějaký člověk nerozuměl tomu, jak funguje televizor, a byl přesvědčený, že uvnitř v bedně je spousta malých lidiček, kteří velkou rychlostí hýbou jednotlivými obrázky. Jeden inženýr mu začal vysvětlovat, co jsou to vysokofrekvenční modulace elektromagnetického spektra, vysílače, přijímače, zesilovače, katodové trubice, a jak se bod pohybuje v řádcích po stínítku obrazovky. Muž inženýrovi pečlivě naslouchal, pokyvoval hlavou při každém argumentu. Nakonec prohlásil, že je spokojený, protože teď už opravdu chápe, jak televizory fungují. „Ale aspoň pár malých lidiček tam přece jenom je, že jo?"

Věda ztratila přítele, literatura ztratila světlonoše, horská gorila a černý nosorožec přišli o galantního ochránce (jednou šplhal na Kilimandžáro v kostýmu nosorožce, aby vybral peníze pro boj s odsouzeníhodným obchodem s nosorožčími rohy), společnost Apple Computers ztratila svého nějvýmluvnějšího obhájce. A já jsem ztratil nenahraditelného duševního druha a jednoho z nejlaskavějších a nejzábavnějších lidí, jaké jsem kdy poznal. V den, kdy Douglas zemřel, jsem oficiálně obdržel šťastnou zprávu, která by ho jistě potěšila. Nesměl jsem to nikomu říct celé týdny, kdy jsem o tom tajně věděl, a teď, když už to mám dovolené, je příliš pozdě.

Slunce svítí, život musí pokračovat, tak se vzchop a jdi dál, znějí mi v hlavě klišé.

Rozhodli jsme se, že dnes zasadíme strom: Douglasovu borovici, vysokou, vzpřímenou, stálezelenou. Na sázení stromů je sice špatná roční doba, ale budeme se o ní starat, jak nejlépe budeme moci.

Tak vzhůru do arboreta.

Richard Dawkins, v listu The Guardian
14. KVĚTNA 2001
(Richard Dawkins je profesorem evoluční biologie na univerzitě v Oxfordu.)

°

Douglas NoelAdams

1952 - 2001
Program bohoslužby na jeho památku
Schüblerovy chorály - J. S. Bach
Pastýřovo rozloučení z Kristova dětství - Hector Berlioz
Uvítání u chrámu reverendem Antonym Hurstem, jménem kostela St. Martin-in-the-Fields
Úvod a zahajovací modlitba Stephena Colese
JONNY BROCK
Tři králové z perské země - Peter Cornelius
ED VICTOR
Mé od uzřely stanu příchodu Páně- tradiční americká melodie, slova od Julie Ward Howeové
MARK CARWARDINE
Gone Dancing- Robbie McIntosh
Te Fovemus- Chameleon Arts Chorus (s P. Wickensem)
JAMES THRIFT, SUE ADAMSOVÁ, JANE GARNIEROVÁ
Rockstar - Margo Buchanan
Modlitby díkůvzdání Stephena Colese
Holding On - Gary Brooker
Wish You Were Here - David Gilmour
RICHARD DAWKINS
Pro krásu země- hudba Conrad Kocher, slova Folliott S. Pierpoint
ROBBIE STAMP
Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust z Kantáty c. 170 - J. S. Bach
Árie
Pokojný spánku, touho srdce mileného,
nejsi k nalezení v hříších pekla,
ale u nebeské svornosti jen
ty jediný posiluješ slabé srdce.
Pokojný spánku, touho srdce mileného,
proto nic než dary ctnosti
nepřijme do sucho útočiště mé srdce.
SIMON JONES
Pro všechny svaté, kteří od svých strastí odpočívají - hudba R. Vaughan Williams, slova William W. How
POŽEHNÁNÍ REVERENDA ANTONYHO HURSTA
Varhanní hudba J. S. Bacha:
Fantasie v G
Preludium a fuga v C
Italský koncert

°

Poděkování amerického redaktora
Douglasovi, bez kterého by se žádný z nás nedělil o překypující potěšení z těchto stránek. Chybíš mi.
Jane Belsonové, Douglasově milované manželce; její víra a podpora této knize postavily základ, na kterém spočívá.
Edu Victorovi, Douglasovu dlouholetému literárnímu agentovi a důvěryhodnému příteli, jehož oddanost tomuto počinu odstranila každou překážku.
Sophii Astinové, Douglasově skvělé asistentce, jejíž inteligence, oddanost a přímé přispění těmto stránkám jsou neocenitelné.
Chrisu Ogleovi, Douglasovu blízkému příteli, jehož počítačové umění a znalost Douglasových myšlenkových pochodů, hesel a toho, co lze velmi laskavě zvát Douglasovým evidenčním systémem, mu umožnily dát dohromady CD-ROM s veškerou Douglasovou prací, bez kterého by tato kniha nemohla vzniknout.
Robbiemu Stampovi, Douglasovu dobrému příteli a obchodnímu partnerovi, který mi připomněl, že Douglas již vytvořil strukturu pro tuto knihu.
Shaye Areheartové a Lindě Loewenthalové z Harmony Books, které mne jako první přivedly k tomuto projektu, a Bruce Harrisovi, Chipu Gibsonovi, Andrewu Martinovi, Hilary Bassové a Tině Constableové, kteří Douglase vydávali a milovali; Peteru Straussovi a Nicky Hursellové v Británii, za jejich cenné editorské návrhy.
Miku J. Simpsonovi, bývalému předsedovi Z Z9, oficiálního fan klubu Douglase Adamse, jehož štědrost a encyklopedická znalost Douglasova života a díla byly neocenitelným přínosem.
Patricku Hunnicuttovi, který mi pomáhal při práci v Chapel Hill v Severní Karolíně, a Lizzy Kremerové, Maggie Philipsové a Lindě Van v kanceláři Eda Victora.
Různým publikacím, spisovatelům a Douglasovým přátelům, kteří tak štědře poskytli svolení použít jejich práci, jež se vztahovala k jeho.
Isabel, mé životní partnerce.
Mým synům, Samovi a Williamovi, kteří, jak je pro mladou generaci typické, přímo hltali všechny Douglasovy knihy.
Všem Douglasovým čtenářům: jak jistě víte, láska šla (a stále jde) oběma směry.
Chcete-li se dozvědět další informace o Douglasu Adamsovi a jeho dílech, navštivte prosím oficiální

internetovesíránky: www.douglasadams.com.
Možná si budete přát vstoupit do ZZ9 Plurál Z Alfa, oficiálního fanclubu Stopařova průvodce po Galaxii, založeného v roce 1980. Detaily o tomto spolku naleznete na www.zz9.org.
Douglas Adams byl patronem následujících dvou charitativních organizací: Dian Fossey Gorilla Fund (www.gorilla.org) a Save the Rhino International (www.savetherhino.org.).

DOUGLAS
ADAMS
JEŠTĚ JEDNOU A NAPOSLEDY STOPEM PO GALAXII
aneb LOSOS POCHYBNOSTI
Z anglického originálu The Salmon of Doubt:
Hitchhiking the Galaxy One Last Time,
vydaného nakladatelstvím Harmony Books, NewYork 2002,
přeložila Hana Březáková.
Odpovědní redaktoři Kateřina Závadová a Ondřej Burian.
Obálku navrhla Alena Burianová.
Sazbu zhotovila Kateřina Rychlá.
Vydalo nakladatelství AURORA, Opletalova 8, Praha i,
jako svou 174. publikaci.
Vytiskla tiskárna S-TISK Vimperk, s. r. o., Žižkova 448.
Praha 2003.
Vydání první.
Doporučená cena včetně DPH 198 Kč.
? The Meaning of Liff a její pokračování, The Deeper Meaning of Liff, napsal Douglas Adams společně s Johncm Lloydem
? Tohle není společensky korektní postup. Společensky korektním způsobem nalévání čaje je přidat do šálku mléko až po čaji. Společenská korektnost ovšem nemá tradičně nic společného se zdravým rozumem, logikou nebo fyzikálními zákony. Ve skutečnosti je v Anglii všeobecně považováno za společensky nekorektní znát věci nebo o věcech přemýšlet. A vyplatí se dbát na to, když tam jedete na návštěvu.